

แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวและเยาวชนต่อการป้องกันจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและ
เป็นผู้กระทำผิดในสังคม: กรณีศึกษาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2563
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

GUIDELINES FOR BUILDING IMMUNITY ON JUVENILE AGAINST CRIME
VICTIMIZATION AND JUVENILE DELINQUENCY: A CASE STUDY OF THE FOSTER JUSTICE
SCHOOL PROJECT.

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy in Criminology and Criminal Justice

Department of Sociology and Anthropology

FACULTY OF POLITICAL SCIENCE

Chulalongkorn University

Academic Year 2020

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการ ป้องกันจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำ ผิดในสังคม: กรณีศึกษาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์
โดย	น.ส.กรวรรณ คำกรเกิด
สาขาวิชา	อาชญาวิทยาและงานยุติธรรม
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รองศาสตราจารย์ ดร.อุนิษา เลิศโตมรสกุล

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต

..... คณะบดีคณะรัฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.เอก ตังทรัพย์วัฒนา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ดร.นันทิ จิตสว่าง)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.อุนิษา เลิศโตมรสกุล)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐิติยา เพชรมณี)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์วันชัย มีชาติ)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด)

กรวรรณ คำกรเหตุ : แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันจากการตกเป็นเหยื่อ
 อาชญากรรมและเป็นผู้กระทำผิดในสังคม: กรณีศึกษาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์. (GUIDELINES
 FOR BUILDING IMMUNITY ON JUVENILE AGAINST CRIME VICTIMIZATION AND JUVENILE
 DELINQUENCY: A CASE STUDY OF THE FOSTER JUSTICE SCHOOL PROJECT.) อ.ที่ปรึกษาหลัก :
 รศ. ดร.อุนิษา เลิศโตมรสกุล

การศึกษาเรื่อง แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม
 และเป็นผู้กระทำผิดในสังคม: กรณีศึกษาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ เพื่อศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดใน
 การสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชน ผ่านโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ เพื่อนำไปสู่ตัวอย่างรูปแบบและนโยบายที่
 เหมาะสมต่อการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและเป็นผู้กระทำผิดในสังคมที่เหมาะสม
 กับประเทศไทยและแต่ละบริบทสังคมต่อไป การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก
 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 25 คน และการจัดสนทนากลุ่มย่อย ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 5 คน

ผลการศึกษาพบว่า การกำหนดแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนนั้น ต้องมีการสำรวจสภาพ
 ปัญหาของเด็กและเยาวชนก่อน ทั้ง 5 ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 1) ปัจจัยส่วนบุคคล 2) ปัจจัยทางด้านครอบครัว 3) ปัจจัย
 ทางด้านกลุ่มเพื่อน /สถาบันการศึกษา 4) ปัจจัยทางด้านสังคม และ 5) ปัจจัยอื่น ๆ เพื่อกำหนดรูปแบบและวิธีการที่
 เหมาะสมในการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชนให้มีทัศนคติเชิงบวกต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่อ
 และการกระทำความผิดในสังคม โดยปัญหาและอุปสรรคจากกรณีศึกษาการดำเนินโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ในปี
 พ.ศ. 2562 สามารถแบ่งปัญหาออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านนโยบาย และการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ 2) ด้านวิธีการ
 แก่ไข/เนื้อหา หรือกิจกรรม 3) ด้านเจ้าหน้าที่ผู้แก้ไข 4) ด้านเด็กและเยาวชนผู้รับการแก้ไข 5) ด้านระยะเวลา และ 6)
 ปัญหาด้านอื่น ๆ ทั้งงบประมาณ การติดตามประเมินผล และสถานการณ์ Covid-19 ดังนั้น การนำเสนอแนะนโยบาย และ
 รูปแบบที่เหมาะสม โดยผู้ศึกษาวิเคราะห์และนำเสนอผ่านกระบวนการตามหลักของทฤษฎีระบบ (System Theory) การ
 วิเคราะห์ปัจจัยนำเข้า (Input) คือ การวิเคราะห์และสำรวจสภาพปัญหา จากปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนโดยใช้
 เครื่องมือในการประเมินเพื่อนำมาวิเคราะห์และกำหนดกระบวนการ (Process) คือ แนวทาง/วิธีการ/โปรแกรม ที่จะ
 นำไปสู่กระบวนการในการเปลี่ยนแปลง และนำแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันจากการตก
 เป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำผิดในสังคม ตามบริบทของสังคมไทยไปปฏิบัติที่เหมาะสม แบ่งเป็นหลักสูตร
 แกนกลาง และหลักสูตรเฉพาะด้าน ในแต่ละโรงเรียน จึงนำไปสู่ผลลัพธ์ (Output) คือ เด็กและเยาวชนมีภูมิคุ้มกันที่ดีใน
 ตนเอง ไม่หันไปกระทำความผิดในสังคมหรือตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ นั้น ดำเนินการผ่าน
 การบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญที่จะทำให้อัตราการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนลดลง
 และเป็นการพัฒนาเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง จึงนำไปสู่แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกัน
 จากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำผิดในสังคมที่เหมาะสมกับประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สาขาวิชา	อาชญาวิทยาและงานยุติธรรม	ลายมือชื่อนิสิต
ปีการศึกษา	2563	ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

6181353624 : MAJOR CRIMINOLOGY AND CRIMINAL JUSTICE

KEYWORD: Building immunity Juvenile Crime victimization Prevention

Korawan Khamkorngat : GUIDELINES FOR BUILDING IMMUNITY ON JUVENILE AGAINST CRIME VICTIMIZATION AND JUVENILE DELINQUENCY: A CASE STUDY OF THE FOSTER JUSTICE SCHOOL PROJECT.. Advisor: Associate Professor Dr. UNISA LERDTOMORNSAKUL

The study of Guideline for Building Immunity on Juvenile Against Crime Victimization and Juvenile Delinquency: A Case Study of The Foster Justice Project. To examine the problem and obstacle for building immunity on juveniles in The Foster Justice Project and to propose a model of appropriate forms and policies in guidelines for building immunity on juveniles against crime victimization and juvenile delinquency in Thailand society. The data are collected by the Qualitative research method, in-depth interview, and focus group with an in-depth interview of 25 samples and a focus group of 5 professionals. The study found that defining a guideline for building immunity on juvenile against crime victimization and juvenile delinquency, should survey five important elements: 1) Personal factors 2) Family factors 3) Educational institution factors 4) Social or Community factors and 5) Other factors for define model and appropriate methods to building immunity on juveniles. In the process of The Foster Justice Project in 2020 found that there are problems in 6 areas 1) Policy issues and implementation of policies 2) A method, content, or activity in solving a problem 3) Staff issues 4) Children and youth 5) Processing time 6) Other issues, including a budget, monitoring and evaluation, and the Covid-19 situations. Therefore, it leads to a proposed model of building immunity on juveniles. The researcher analyzes and presents the process according to system theory: Input factor analysis is to analyze and explore the problem of all factors related to children and youth using the assessment tool to be determined and process analysis. The process is a guideline/ method/ program that will lead to the process of developed guidelines for building immunity on juveniles against crime victimization and juvenile delinquency in Thai society, according to the main courses and specialized courses in each school. Leading to the Output, that is children and youth have good immunity in themselves. To be able to drive the policy for building immunity on juvenile against crime victimization and juvenile delinquency, which is suitable for Thailand effective.

Field of Study: Criminology and Criminal Justice Student's Signature

Academic Year: 2020 Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ในหัวข้อ แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำผิดในสังคม : กรณีศึกษาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ และความสำเร็จในระดับปริญญาเอกนี้ สำเร็จเป็นอย่างดีได้ด้วยความเมตตาของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รศ. ดร. อัญญา เลิศโตมรสกุล ที่ให้ความรู้ คำแนะนำ และคอยช่วยเหลือในทุกขั้นตอน จนวิทยานิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์และสำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์เป็นอย่างสูง

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ดร. นัทธี จิตสว่าง ที่กรุณาให้คำแนะนำและผลักดันให้ผู้วิจัยมีการพัฒนาที่ดีขึ้นอยู่เสมอ ขอขอบพระคุณ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผศ. ดร. จุฑิตยา เพชรมณี สำหรับความหวังดีเสมอมา และคำปรึกษาตั้งแต่เริ่มต้นจนมาถึงวันที่วิทยานิพนธ์เล่มนี้สมบูรณ์ขอขอบพระคุณ รศ. วันชัย มีชาติ ในข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อเล่มวิทยานิพนธ์ และกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ภายนอก รศ. ดร. ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด ในข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อเล่มวิทยานิพนธ์ รวมทั้ง รศ. ดร. ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธ์ ที่ให้คำปรึกษาแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด อาจารย์ทุกท่านถือเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ในส่วนของข้อมูลสำหรับวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรมที่ให้เกียรติมาให้ข้อมูลเพื่อเป็นประโยชน์ในวิทยานิพนธ์ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสำหรับข้อมูลที่ทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สมบูรณ์ สิ่งสำคัญผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คุณประชุมภร นนท์ธีระสวัสดิ์ หัวหน้ากลุ่ม ผู้ซึ่งเป็นทั้งหัวหน้า และพี่ที่เคารพ คอยให้คำปรึกษา ตลอดจน ความช่วยเหลืออย่างดีเสมอมา และขอขอบคุณคุณชนัดดา เพื่อนร่วมกลุ่ม ที่ให้ความช่วยเหลือทั้งข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูลเป็นอย่างมาก หากปราศจากบุคคลเหล่านี้ วิทยานิพนธ์เล่มนี้คงไม่สำเร็จเสร็จสมบูรณ์ได้

สุดท้ายนี้ หนทางแห่งความสำเร็จ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณครอบครัว คำกรเกตู บิดา มารดาที่ให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี คอยส่งเสริมผลักดัน และเป็นกำลังใจสำคัญมาโดยตลอด รวมทั้ง พี่ เพื่อน น้อง ทั้งที่ทำงาน มหาวิทยาลัย และผู้เป็นมิตรรอบข้างทุกคนสำหรับกำลังใจที่ดี ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่ง ว่าสุดท้ายแล้วผลงานชิ้นนี้จะมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อสังคมไม่มากก็น้อย และเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่อและผู้กระทำผิดในสังคมต่อไป เพื่อให้ปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำผิดและตกเป็นเหยื่อในสังคมลดน้อยลง โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า วิทยานิพนธ์เล่มนี้จักเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าต่อไป

กรวรรณ คำกรเกตู

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญรูปภาพ.....	ฐ
บทที่ 1	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ	1
1.2 คำถามวิจัย.....	11
1.3 วัตถุประสงค์ของปัญหา.....	12
1.4 ขอบเขตการศึกษา.....	12
1.5 นิยามศัพท์	13
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	15
บทที่ 2	16
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำความผิดและสาเหตุของการกระทำความผิด ของเด็ก และเยาวชน.....	17
2.1.1 ความหมายของเด็กและเยาวชน	17
2.1.2 พฤติกรรมเบี่ยงเบน (Deviant Behavior) และพฤติกรรมอาชญากรรม (Criminal behavior)	19
2.1.3 การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน	20
2.1.4 สาเหตุการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน	22
2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมของเด็กและเยาวชน	26

2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเหยื่ออาชญากรรม.....	26
2.2.2 ปัจจัยที่ทำให้เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม.....	29
2.2.3 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก.....	30
2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม และการป้องกันอาชญากรรม.....	34
2.3.1 ความหมายของการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม	34
2.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งทางใจ	35
2.3.3 แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรม	39
2.3.4 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน	43
2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอาชญาวิทยา	46
2.4.1 ทฤษฎีการควบคุมตนเอง (Self-control Theory)	46
2.4.2 ทฤษฎีความผูกพันทางสังคม (Social Bond Theory).....	48
2.4.3 ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง (Differential Association Theory).....	50
2.4.4 ทฤษฎีการเลียนแบบ (Theory of imitation).....	52
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติกับเด็กและเยาวชนเพื่อเป็นแนวทางการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และการประเมินโครงการ.....	54
2.5.1 ทฤษฎีระบบ (System Theory).....	54
2.5.2 หลักการในการปฏิบัติกับเด็กและเยาวชนเพื่อเป็นแนวทางการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ	59
2.5.3 หลักการแบบจำลองการประเมินผลตาม CIPP Model.....	63
2.6 นโยบายและแนวทางการปฏิบัติของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์	67
2.6.1 ความเป็นมาและสาระสำคัญของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์.....	67
2.6.2 การดำเนินงานโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์.....	69
2.6.3 กระบวนการดำเนินงานโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์.....	72
2.6.4 ผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ในปี พ.ศ. 2563.....	75

2.7 แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมของต่างประเทศ	79
2.7.1 การป้องกันอาชญากรรมในเด็กและเยาวชนของประเทศสหรัฐอเมริกา	79
2.7.2 การป้องกันอาชญากรรมในเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา	87
2.8 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	97
2.9 กรอบแนวคิด	102
บทที่ 3	103
3.1 วิธีดำเนินการศึกษา	103
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	104
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	107
3.4 การสร้างเครื่องมือ	110
3.5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	111
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	111
3.7 จริยธรรมในงานวิจัย	112
3.8 ข้อจำกัดในงานวิจัย	117
บทที่ 4	118
4.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และ ข้อมูล ส่วนบุคคลของกลุ่มผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)	119
4.2 ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น	124
4.2.1 สภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนในสังคมทั้งในอดีตและในปัจจุบัน	124
4.2.2 แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็น เหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม	146
4.2.3 สภาพปัญหา และข้อจำกัดในการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการ ตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม จากกรณีศึกษาการดำเนินการของ โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์	157

4.2.4 ข้อเสนอแนะและรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย	183
4.3 การอภิปรายผลการศึกษา	207
4.3.1 สภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนในสังคมทั้งในอดีตและในปัจจุบัน.....	208
4.3.2 แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมทั้งในอดีตและในปัจจุบัน.....	214
4.3.3 สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดจากการดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ที่ผ่านมา	218
4.3.4 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และรูปแบบ (Model) ที่เหมาะสมการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมไทยที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย	224
บทที่ 5	237
5.1 สภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนในสังคมทั้งในอดีตและในปัจจุบัน.....	238
5.1.1 ปัจจัยทางด้านครอบครัว.....	238
5.1.2 ปัจจัยทางด้านกลุ่มเพื่อน และสถาบันการศึกษา	239
5.1.3 ปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อม และสังคม.....	239
5.1.4 ปัจจัยทางการสร้างภูมิคุ้มกันในตนเอง หรือกลไกการป้องกันตัว.....	240
5.1.5 ปัจจัยด้านอื่น ๆ.....	241
5.2 แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมทั้งในอดีตและในปัจจุบัน	241
5.2.1 ความหมาย แนวคิด ทักษะ เกี่ยวกับแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม ...	241
5.2.2 แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมไทยทั้งในอดีตและในปัจจุบัน .	242
5.3 สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดจากการดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ที่ผ่านมา.....	243

5.3.1 ปัญหาด้านนโยบาย และการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ	243
5.3.2 ปัญหาด้านวิธีการแก้ไข/เนื้อหา หรือกิจกรรมในการดำเนินการ	244
5.3.3 ปัญหาด้านผู้แก้ไข (เจ้าหน้าที่)	245
5.3.4 ปัญหาด้านผู้รับการแก้ไข (เด็กและเยาวชน).....	245
5.3.5 ปัญหาด้านระยะเวลาในการดำเนินการ.....	246
5.3.6 ปัญหาด้านอื่น ๆ	247
5.4 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และรูปแบบ (Model) ที่เหมาะสมการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและ เยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมไทยที่เหมาะสมกับ บริบทสังคมไทย.....	247
5.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการพัฒนาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ต่อไป	247
5.4.2 รูปแบบที่เหมาะสมในการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อการตกเป็นเหยื่อและ การเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมไทยที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย	251
5.5 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาคั้งต่อไป	255
ภาคผนวก.....	257
บรรณานุกรม.....	278
ประวัติผู้เขียน.....	284

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 ตารางแสดงสถิติฐานความผิดคดีอาญา (คดี 4 กลุ่ม) ทั่วประเทศ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2562 – 31 ธันวาคม 2563.....	2
ตารางที่ 2 ตารางแสดงสถิติรายงานจำนวนคดีเด็กและเยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปี พ.ศ. 2562 ของกรม พินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน	3
ตารางที่ 3 ตารางแสดงร้อยละของผู้ตกเป็นเหยื่อแยกรายละเอียดตามกลุ่มประเภทอาชญากรรม	5
ตารางที่ 4 ตารางแสดงองค์ประกอบของปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก	36
ตารางที่ 5 ตารางแสดงความสัมพันธ์ของกระบวนการจัดทำโครงการและประเภทของการประเมิน	66
ตารางที่ 6 ตารางแสดงโปรแกรมการฝึกอบรม	88
ตารางที่ 7 ตารางแสดงโปรแกรมครอบครัวบำบัด	90
ตารางที่ 8 ตารางแสดงโรงเรียนที่ดำเนินงานตามโครงการของหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรม	105
ตารางที่ 9 ตารางแสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ ในกระทรวง ยุติธรรมที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ และวิสัยทัศน์ด้านเด็กและ เยาวชน	120
ตารางที่ 10 ตารางแสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กและเยาวชน และ ครู/อาจารย์ในสถานศึกษาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และวิสัยทัศน์ด้านเด็กและเยาวชน	121
ตารางที่ 11 ตารางแสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กและเยาวชน และ ครู/อาจารย์ในสถานศึกษาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และวิสัยทัศน์ด้านเด็กและเยาวชน	122
ตารางที่ 12 ตารางแสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรมที่มี ความรู้ความเชี่ยวชาญ และวิสัยทัศน์ด้านเด็กและเยาวชน	122
ตารางที่ 13 ตารางแสดงสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนในแต่ละบริบทโรงเรียน ทั้งหมด 5 โรงเรียน	144
ตารางที่ 14 ตารางสรุปปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัด ในการดำเนินโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์.....	180
ตารางที่ 15 ตารางสรุปข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์.....	200

ตารางที่ 16 ตารางแสดงหลักสูตรเฉพาะ หรือชุดกิจกรรมเฉพาะด้าน 232

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 แสดงแผนภาพขององค์ประกอบทฤษฎี Social Bonding	49
ภาพที่ 2 แสดงแผนภาพขององค์ประกอบทฤษฎีระบบ.....	55
ภาพที่ 3 แสดงภาพการดำเนินการโดยแยกตามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระทรวงยุติธรรม ในปี 2563	72
ภาพที่ 4 แสดงภาพความสอดคล้องของกรอบเนื้อหาตามนโยบายกับระดับของกลุ่มเป้าหมาย	74
ภาพที่ 5 แสดงภาพสรุปผลการดำเนินโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ภาพรวม	75
ภาพที่ 6 แสดงภาพขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์	78
ภาพที่ 7 แสดงภาพการดำเนินการโดยแยกตามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระทรวงยุติธรรม ในปี 2563	156
ภาพที่ 8 แสดงภาพระดับคะแนนจากการประเมินสภาพปัญหาที่เด็กและเยาวชนจะต้องเผชิญทั้งในสังคม	230
ภาพที่ 9 แสดงภาพรูปแบบการพัฒนาการดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์	235
ภาพที่ 10 แสดงภาพ Model ของแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนแบบองค์รวม	236

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

ปัจจุบันโลกของเราอยู่ในช่วงความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สภาพสังคมมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม โดยการเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ถูกพัฒนาให้สามารถเข้าถึงและกระจายได้อย่างรวดเร็ว ทำให้เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย กล่าวคือ การมีระบบเศรษฐกิจที่เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว มีความสลับซับซ้อน เกิดการแข่งขันกัน ทำให้เกิดกระแสกดดันทางสังคมในมิติต่าง ๆ แบบเชิงลบมากยิ่งขึ้น สภาพความเป็นอยู่ของประชาชน จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา กลายเป็นปัญหาสังคมขึ้นและทวีความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง นั่นคือ ปัญหาอาชญากรรม เป็นปัญหาที่สำคัญและเกิดขึ้นมากในปัจจุบัน โดยส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม สุวีรสติภาพ และทรัพย์สินของคนในสังคมด้วย ทั้งอาชญากรรมในรูปแบบความผิดที่กระทำต่อชีวิตและร่างกายผู้อื่น อาทิ ฆ่าคนตายโดยเจตนา หรือทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บ หรืออาชญากรรมในรูปแบบความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน อาทิ การลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ของผู้อื่น ตลอดจนอาชญากรรมในรูปแบบใหม่ ๆ ที่เข้ามาพร้อมกับความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมที่ได้กล่าวข้างต้น อาทิ อาชญากรรมไซเบอร์ อาชญากรรมในรูปแบบขบวนการ และอาชญากรรมข้ามชาติ ดังนั้นเมื่อรูปแบบและกระบวนการของอาชญากรรมมีความหลากหลายมากขึ้น สภาพสังคมอ่อนแออง อัตราการเกิดอาชญากรรมในสังคมก็มีจำนวนมากขึ้นอย่างต่อเนื่องตามมา จากข้อมูลสถิติคดีของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2562 พบว่ามีการรับแจ้งคดีที่เกี่ยวกับฐานความผิด จำแนกได้เป็น 4 ฐานความผิด โดยคดีความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย มีจำนวนคดีที่จับกุมได้มากที่สุด จำนวนทั้งสิ้น 588,886 คดี ซึ่งมีการกระทำผิดในประเภทยาเสพติดมากที่สุด รองลงมาคือการกระทำผิดในประเภทการพนัน อันดับที่สอง รองลงมาคือ ฐานความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน สามารถจับกุมได้ จำนวนทั้งสิ้น 38,722 คดี ลำดับที่สามคือ ฐานความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ สามารถจับกุมได้ 16,219 คดี และลำดับสุดท้ายคือ ฐานความผิดพิเศษ ตามกฎหมายพิเศษในแต่ละประเภท สามารถจับกุมได้ 14,525 คดี (ระบบสารสนเทศสถานีตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2563)

ตารางที่ 1 ตารางแสดงสถิติฐานความผิดคดีอาญา (คดี 4 กลุ่ม) ทั่วประเทศ
ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2562 – 31 ธันวาคม 2563

ฐานความผิด	คดีรับแจ้งทั้งหมด	คดีที่สามารถจับกุมได้	ร้อยละ
1. ฐานความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และ เพศ	18,130 คดี	16,219 คดี	80.28
2. ฐานความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน	51,564 คดี	38,722 คดี	63.19
3. ฐานความผิดพิเศษ ตามกฎหมายพิเศษใน แต่ละประเภท	23,596 คดี	14,525 คดี	61.56
4. คดีความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย	-	588,886 คดี	-
● ยาเสพติด		460,575 คดี	
● อาวุธปืนและวัตถุระเบิด		35,992 คดี	
● การพนัน		36,245 คดี	
● ความผิดเกี่ยวกับวัสดุ สื่อสิ่งพิมพ์ ลามกอนาจาร		69 คดี	
● ความผิดเกี่ยวกับ พ.ร.บ. คนเข้าเมือง		20,596 คดี	

ที่มา : ระบบสารสนเทศสถานีตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ,2563

จากสถิติข้างต้น พบว่าการเกิดอาชญากรรมในสังคมมีหลากหลายฐานความผิด และมีจำนวนความผิดที่รับแจ้งคดีจำนวนสูงถึง 682,176 คดี จับกุมได้จำนวน 658,352 คดี โดยสถิติดังกล่าวเป็นข้อมูลที่รวมอาชญากรรม ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมที่เกิดจากคนใน ทุกช่วงวัย และหลากหลายสังคม ดังนั้น จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ว่าการใช้ชีวิตของเราในสังคมอยู่ในความอันตรายอยู่ตลอดเวลา ยิ่งไปกว่านั้นจากข้อมูลสถิติรายงานจำนวนคดีเด็กและเยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปี พ.ศ. 2562 ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน พบว่ามีจำนวนเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดและถูกจับกุม จำนวน 20,003 คดี จำแนกเป็นฐานความผิด ดังนี้ ฐานความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย 2,080 คดี ฐานความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน 2,620 คดี ฐานความผิดเกี่ยวกับเพศ 880 คดี ฐานความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย รวม 10,942 คดี และฐานความผิดเกี่ยวกับความสงบสุข เสรีภาพ ชื่อเสียง และการปกครอง 500 คดี และที่เหลือเป็นความผิดอื่น ๆ

ตารางที่ 2 ตารางแสดงสถิติรายงานจำนวนคดีเด็กและเยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปี พ.ศ. 2562
ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ฐานความผิด	คดีที่สามารถจับกุมได้	ร้อยละ
1. ฐานความผิดชีวิตและร่างกาย	2,080 คดี	10.4
2. ฐานความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน	2,620 คดี	13.1
3. ฐานความผิดเกี่ยวกับเพศ	880 คดี	4.4
4. ฐานความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย		
● ยาเสพติด	10,082 คดี	50.4
● อาวุธและวัตถุระเบิด	860 คดี	4.3
5. ฐานความผิดเกี่ยวกับความสงบสุข เสรีภาพ ชื่อเสียง และการปกครอง	500 คดี	2.5

ที่มา : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2563

จากสถิติข้างต้น พบว่าเด็กและเยาวชนก็สามารถกระทำความผิดในสังคมและถูกดำเนินคดีตามกฎหมายได้เช่นเดียวกัน จำแนกออกเป็น 5 ฐานความผิด โดยฐานความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย มีการจับกุมได้มากที่สุด จำนวน 10,942 คดี คดีที่เกี่ยวกับยาเสพติดมีมากถึง 10,082 คดี ร้อยละ 50.4 รองลงมาคือฐานความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน จำนวน 2,620 คดี ร้อยละ 13.1 อันดับที่สามคือ ฐานความผิดชีวิตและร่างกาย จำนวน 2,080 คดี ร้อยละ 10.4 อันดับที่สุดคือ ฐานความผิดเกี่ยวกับเพศ จำนวน 880 คดี ร้อยละ 4.4 และอันดับสุดท้ายคือฐานความผิดเกี่ยวกับความสงบสุข เสรีภาพ ชื่อเสียง และปกครอง จำนวน 500 คดี ร้อยละ 2.5 โดยเมื่อเปรียบเทียบกับสถิติฐานความผิดคดีอาญา (คดี 4 กลุ่ม) ทั่วประเทศ พ.ศ. 2562 - 2563 จากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พบว่าการกระทำความผิดในสังคมนั้นมีจำนวนมากกว่า 500,000 คดี รวมถึงในปี พ.ศ. 2562 คดีอาญาใน ฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของคดีเด็กและเยาวชนมากถึง 10,082 คดี อาจกล่าวได้ว่าเด็กและเยาวชนเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่สำคัญที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรม โดยการเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับอาชญากรรม 2 ลักษณะคือ ลักษณะการเป็นผู้กระทำผิด และลักษณะการเป็นผู้ที่ได้รับ ความเดือดร้อนจากอาชญากรรมหรือการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม

โดยเด็กและเยาวชน (คทาร์ตัน เองตระกูล, 2555) ในฐานะเป็นผู้ประกอบอาชญากรรมหรือผู้กระทำผิด อาจเกิดจากปัจจัยเสี่ยงหลายประการ ได้แก่ ปัจจัยทางกายภาพ ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยทางจิต ซึ่งปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุดคือปัจจัยทางจิต และมีปัจจัยที่เหลือเป็นปัจจัยเสริม ประเด็นของการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมนั้น กลุ่มเด็กและเยาวชนอาจตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้ 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ เป็นเหยื่อโดยไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับอาชญากรรม เป็นเหยื่อโดยมีส่วนช่วยเหลือหรือจงใจให้เกิดอาชญากรรม และเป็นเหยื่ออาชญากรรมของตนเอง ดังนั้น เด็กและเยาวชนจึงเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมโดยตรง เป็นวัยที่อยู่ระหว่างการเปลี่ยนแปลงจากวัยเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ ทั้งสภาพอารมณ์ร่างกาย ลักษณะเฉพาะที่สำคัญของเด็กและเยาวชนคือสภาพอารมณ์ที่มีความแปรปรวนสูง อ่อนไหวง่ายและรุนแรง ตลอดจนสงสัยในกฎเกณฑ์ และระเบียบแบบแผนทางสังคม (สุพัตรา สุภาพ, 2539) ความต้องการของเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ จะต้องการความรักและการยอมรับจากผู้อื่นและสังคมรอบข้าง ต้องการความสนุกสนานในชีวิต จึงอาจนำไปสู่การถูกชักจูงไปในทางที่ผิดได้ง่ายกว่าวัยอื่น ๆ เกิดการรวมกลุ่มเพื่อนหรือสื่อต่างๆ ซึ่งก็เป็นสิ่งเร้าที่นำไปสู่การรวมตัวเป็นกลุ่ม โดยเฉพาะในปัจจุบันนี้ เทคโนโลยีและอุปกรณ์การสื่อสารต่าง ๆ พัฒนาไปมาก การเข้าถึงข้อมูลของบุคคลต่าง ๆ สามารถเข้าถึงได้ง่ายยิ่งขึ้น การกระทำผิดเองก็จึงมีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น ปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นจากเด็กและเยาวชนจึงสามารถเกิดได้ทั้งในลักษณะการเป็นผู้กระทำผิดและการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ดังที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เห็นได้ว่าไม่ใช่เพียงแต่สังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จะทำให้เกิดการกระทำความผิดมากมายหลากหลายรูปแบบที่มีจำนวนสูงขึ้นในเด็กและเยาวชน และคนทั่วไปในสังคมเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่ออันตรายที่จะเกิดขึ้นกับคนในสังคม หรือการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมของคนในสังคมด้วยนั่นเอง

อย่างไรก็ดี เมื่อกล่าวถึงคำว่า “เหยื่ออาชญากรรม” (Victim of Crime) หมายถึง ผู้ประสบผลร้ายหรือความเสียหาย ทั้งด้านชีวิต ร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการละเมิดกฎหมาย ไม่ว่าจะเหยื่ออาชญากรรมนั้นจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล (สราวุธ เบญจกุล, 2551) โดยคำว่า “เหยื่ออาชญากรรม” นี้ไม่มีบัญญัติให้ความหมายไว้โดยตรงในกฎหมายของไทย แต่ได้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหายในคดีอาญาที่ถือว่าเป็น ผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดทางอาญาโดยบุคคลอื่น ซึ่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 กำหนดนิยามของ คำว่า ผู้เสียหายว่าเป็นบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกาย หรือจิตใจเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตน

มิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น จากรายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการสำรวจข้อมูลสถิติอาชญากรรมภาคประชาชน (Crime Victimization Survey) ปี พ.ศ. 2561 จัดทำโดยคณะผู้วิจัยสำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร่วมกับสำนักงานกิจการยุติธรรม

ตารางที่ 3 ตารางแสดงร้อยละของผู้ตกเป็นเหยื่อแยกรายละเอียดตามกลุ่มประเภทอาชญากรรม

กลุ่มประเภทความผิด	จำนวนครั้ง	โอกาสตกเป็นเหยื่อร้อยละ
คดีประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกาย	20	0.44%
ถูกฆ่า/ถูกพยายามฆ่า	-	-
ถูกทำร้าย หรือพยายามทำร้ายร่างกาย	2	0.04%
ถูกคุกคาม ลอบติดตาม ช่มชู้ว่าจะทำร้ายร่างกายหรือจะฆ่า	18	0.40%
กักขังหน่วงเหนี่ยว	-	-
ถูกลักพาตัว	-	-
คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน	77	1.69%
ถูกปล้น จี้ ชิงทรัพย์	2	0.04%
ถูกชิงรางวัลทรัพย์	-	-
ถูกล้วงกระเป๋า	1	0.02%
ถูกขโมยหรือพยายามขโมยพาหนะ รวมถึงทรัพย์สินในพาหนะ	6	0.13%
ถูกขโมยหรือพยายามขโมยโคกระบือหรือเครื่องมือการเกษตร	21	0.46%
ถูกขโมยหรือพยายามขโมยทรัพย์สินในบ้าน/ที่พักอาศัย	43	0.95%
ถูกขโมยทรัพย์หรือพยายามขโมยทรัพย์โดยวิธีอื่น ๆ	-	-
ถูกรีดเอาทรัพย์	1	0.02%
ถูกกรรโชกทรัพย์	-	-
ทำให้เสียทรัพย์	-	-
ถูกบุกรุกทรัพย์สิน เช่น บ้าน ที่ดิน	3	0.07%
คดีกระทำทางเพศ	2	0.04%
ถูกข่มขืนหรือพยายามจะข่มขืนกระทำชำเรา	-	-
ถูกระทำอนาจาร หรือถูกลวนลามทางเพศ	-	-
ถูกข่มขู่หรือคุกคามทางเพศ	2	0.04%
คดีถูกหลอกลวง หรือการแอบอ้างใช้ข้อมูล/เอกสารส่วนตัว	121	2.66%
แอบอ้างใช้ข้อมูล/เอกสารส่วนตัว	15	0.33%
ถูกหลอกลวงแชร์ลูกโซ่	4	0.09%
ถูกหลอกลวงจัดหางานหรือให้ไปทำงานในประเทศ หรือต่างประเทศ	-	-
ถูกหลอกลวงด้วยกลฉ้อฉลให้โอนเงินเข้าบัญชีธนาคารคนร้าย	59	1.30%
ถูกหลอกลวงให้สูญเสียทรัพย์สินให้คนร้าย โดยมีการแสดงเอกสารเท็จให้หลงเชื่อ	14	0.31%
ถูกหลอกลวงให้สูญเสียทรัพย์สินให้คนร้ายด้วยวิธีการอื่น ๆ	29	0.64%

กลุ่มประเภทความผิด	จำนวนครั้ง	โอกาสตกเป็นเหยื่อร้อยละ
อาชญากรรมรูปแบบใหม่	24	0.53%
ถูกเรียกสินบนโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ	4	0.09%
ตกเป็นเหยื่อในกระบวนการยุติธรรม	-	-
ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์	17	0.37%
ถูกเลือกปฏิบัติโดยมิชอบ	3	0.07%

ที่มา : คณะผู้วิจัย สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร่วมกับสำนักงานกิจการยุติธรรม, 2561

จากข้อมูลการสำรวจอาชญากรรมภาคประชาชนของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีโอกาสในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมทั้งสิ้น 184 คน จากตัวอย่างทั้งสิ้น 4,549 คน คิดเป็นร้อยละ 4.04 โดยตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในคดีถูกหลอกลวงหรือการแอบอ้างใช้ข้อมูล/เอกสารส่วนตัวมากที่สุด จำนวน 121 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 2.66 ลำดับสองเป็นคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน จำนวน 77 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 1.69 ลำดับสามเป็นคดีเกี่ยวกับอาชญากรรมรูปแบบใหม่ จำนวน 24 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 0.53 ลำดับที่สี่เป็นคดีประทุษร้ายต่อร่างกาย จำนวน 20 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 0.44 และลำดับสุดท้ายเป็นคดีกระทำทางเพศ จำนวน 2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 0.04 ดังนั้น การเกิดอาชญากรรมขึ้นในสังคมมิใช่เพียงแต่การสืบสวน สอบสวนหาตัวผู้กระทำความผิดไปดำเนินคดีเท่านั้น แต่ต้องมีการเยียวยาเหยื่อ/ผู้เสียหายในคดีต่าง ๆ ร่วมด้วย เพราะถือเป็นผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบทั้งทางร่างกาย จิตใจ

ดังนั้น ข้อมูลสถิติการเกิดอาชญากรรมในสังคม ข้อมูลสถิติการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน รวมทั้ง ร้อยละของผู้ตกเป็นเหยื่อแยกรายละเอียดตามกลุ่มประเภทอาชญากรรม ทำให้ทราบว่าอาชญากรรมในสังคมมีจำนวนมาก และคนในสังคมและหน่วยงานภาคส่วนต่าง ๆ ควรเล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหา และร่วมกันป้องกันการเกิดอาชญากรรม เพื่อตัดช่องโอกาสของการเกิดอาชญากรรมขึ้นในสังคม และลดโอกาสในการตกเป็นเหยื่อของคนในสังคมด้วย เพราะถึงแม้หน่วยงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องพยายามแก้ไขปัญหาก็ตามแต่เหตุที่ปลายเหตุ คือการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมาย การแก้ไข ฟันฟุ ผู้กระทำความผิด แต่หากไม่มีการป้องกันอาชญากรรมจากต้นเหตุที่สำคัญ ก็ไม่สามารถจัดการปัญหาอาชญากรรมอย่างสมบูรณ์ได้ อย่างไรก็ตาม

เมื่อกล่าวถึงการป้องกันอาชญากรรมมีทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการ สำหรับมาตรการป้องกันและควบคุมอาชญากรรมอย่างเป็นทางการ (Formal Crime Prevention) เป็นมาตรการที่อาศัยกฎหมายเป็นเครื่องมือในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม โดยใช้ระบบงานยุติธรรม อันประกอบไปด้วยหน่วยงานหลักทั้งกระบวนการยุติธรรมที่สำคัญ คือ ตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ เป็นผู้บังคับใช้กฎหมายให้เกิดประสิทธิภาพ โดยมีปรัชญาในการทำงานที่มุ่งต่อการลงโทษ และมุ่งต่อการปรับปรุงแก้ไข และมุ่งต่อการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชน โดยคำนึงถึงแนวคิดหลักทางอาชญาวิทยา Crime Control และหลัก Due Process มาประกอบกันด้วย ส่วนการป้องกันอาชญากรรมแบบไม่เป็นทางการ (Informal Crime Prevention) เป็นมาตรการทางสังคมรูปแบบหนึ่ง โดยอาศัยกระบวนการและปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในสังคมเป็นเครื่องมือในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม อาทิ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม หรือระเบียบแบบแผนที่ยึดถือต่อกันมาเป็นระยะเวลา เป็นแนวทางปฏิบัติ หากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษจากสังคม โดยเป็นการป้องกันอาชญากรรมที่เปิดโอกาสให้สถาบันหรือหน่วยงานสังคมอื่นๆ ที่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในการป้องกันและอาชญากรรมเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา ซึ่งเกิดจากการประยุกต์แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมทางสังคมแบบไม่เป็นทางการ (Informal Social Control) ของ Clarke และ แนวทางการป้องกัน อาชญากรรม (Crime Prevention) ของ Reckless มาประยุกต์ร่วมกัน (ชาญคณิต กฤตยา สุริยะมณี และ อุนิษา เลิศโตมรสกุล, 2552)

โดยการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐที่ผ่านมา เพื่อป้องกันอาชญากรรมแบบเป็นทางการที่ใช้มาตรการทางกฎหมายและการดำเนินการของรัฐเพื่อเป็นเครื่องมือในการป้องกันอาชญากรรมที่ผ่านมามีแนวโน้มไม่เพียงพอ จากสถิติอัตราการเกิดอาชญากรรมที่ยังสูงมากข้างต้น การเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการต่าง ๆ ที่เข้ามาทำให้สังคมและรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป ภูมิคุ้มกันในการใช้ชีวิตของคนในสังคมอ่อนแอลง จึงจำเป็นต้องหาวิธีการหรือแนวทางใหม่ ๆ ในการป้องกันอาชญากรรม เพื่อชะลอ ยับยั้ง และตัดทอนช่องโอกาสในการก่ออาชญากรรม และป้องกันไม่ให้เกิดเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคม ให้คนในสังคมเกิดคุณภาพที่ดีและใช้ชีวิตได้อย่างปลอดภัย โดยจากมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2560 มีมติเห็นชอบเรื่องกรอบแนวทางในการป้องกันอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ ทั้ง 6 ด้าน ที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.) เสนอ ประกอบด้วย ด้านที่ 1 การป้องกันอาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อม ด้านที่ 2 การมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านที่ 3 การป้องกันอาชญากรรมโดย

การป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ด้านที่ 4 การป้องกันอาชญากรรมโดยการเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยงที่มีโอกาสทำผิดจะกระทำคามผิด ด้านที่ 5 การป้องกันอาชญากรรมโดยการลดโอกาสการตกเป็นเหยื่อ และ ด้านที่ 6 การพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพบุคลากรในการป้องกันอาชญากรรม (กระทรวงยุติธรรม, 2560)

ตามกรอบแนวทางในการป้องกันอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ ทั้ง 6 ด้าน โดยแนวทางในด้านที่ 4 ที่ให้ความสำคัญต่อการป้องกันอาชญากรรมโดยการเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยงที่มีโอกาสจะกระทำ ความผิด หมายถึง การเฝ้าระวังกลุ่มบุคคล อาทิ ผู้ติดยาเสพติด ผู้ไม่มาชีพเป็นหลักแหล่ง ผู้ประพฤติ ตนในลักษณะอันธพาล คนวิกลจริต รวมทั้ง เด็กและเยาวชนทั้งในและนอกระบบการศึกษาที่เป็น กลุ่มเสี่ยง โดยถือเป็นกลุ่มเสี่ยงที่อาจกระทำคามผิดได้ ซึ่งจากที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาข้างต้นนั้น เด็กและ เยาวชนนั้นมีส่วนสำคัญมากในการป้องกันอาชญากรรมและป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่อ เพราะเป็นกลุ่มแรกที่ต้องเผชิญกับสภาพปัญหาต่าง ๆ ในสังคม เด็กและเยาวชนที่หลงผิด เดินไปในทางที่ผิดก็จะมีโอกาสสูงที่เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้วจะหวนกลับไปกระทำคามผิดซ้ำอีก และ จากแนวทางในด้านที่ 2 การมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งปัจจุบันภาครัฐได้มีความพยายามดึงชุมชน/ สังคม เข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมมากขึ้น ผนวกกับด้านที่ 5 การป้องกันอาชญากรรม โดยการลดโอกาสการตกเป็นเหยื่อ ด้วยสาเหตุดังกล่าวข้างต้น การป้องกันอาชญากรรมหรือ การป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม หากเริ่มในกลุ่มเด็กและเยาวชน ผ่านสถานศึกษา/ชุมชน ที่เกี่ยวข้อง จะเป็นการป้องกันอาชญากรรมที่ต้นเหตุอย่างแท้จริง และการตัดช่องโอกาสการเกิด อาชญากรรมผ่านแนวทางการป้องกันอาชญากรรมในรูปแบบใหม่ ๆ หรือการป้องกัน/ควบคุม อาชญากรรมแบบไม่เป็นทางการ (Informal Crime Prevention)

เมื่อเด็กและเยาวชนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ รวมถึง ด้านกระบวนการยุติธรรม และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จึงต้องอาศัย “โรงเรียนและสถาบันการศึกษา” ที่มีหน้าที่หลักสำคัญในการปลูกฝังความคิด ค่านิยม ทักษะคติ และกระตุ้นให้เด็กและเยาวชน ตระหนักรู้เคารพสิ่งที่ถูกต้อง ความเป็นธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสาธารณะ และการอยู่ใน กฎเกณฑ์และระเบียบของสังคม ดังนั้นการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมในเรื่องความยุติธรรม อย่างเป็นรูปธรรม โดยมีครู ผู้ปกครอง และขยายออกสู่สังคม ชุมชนในวงกว้าง อันเป็นการวางรากฐาน อนาคตของชาติให้เป็นกลไกขับเคลื่อนการป้องกันอาชญากรรมต่อไปในอนาคต

การดำเนินงานที่ผ่านมา กระทรวงยุติธรรม ได้ริเริ่มโครงการที่เน้นการสร้างจิตสำนึกใน ความยุติธรรม และความซื่อสัตย์สุจริตในกลุ่มเยาวชน เพื่อเสริมสร้างสังคมแห่งความเป็นธรรมเยาวชน พลยุติธรรมขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา ภายใต้โครงการเยาวชนพลยุติธรรม เพื่อส่งเสริม กิจกรรมสร้างสรรค์เกี่ยวกับระบบการเรียนรู้เรื่องกระบวนการยุติธรรมของเยาวชน เพื่อให้เยาวชน ได้เข้าใจเรื่องความยุติธรรมอย่างถูกต้อง ตลอดจนสร้างจิตสำนึกที่ดี ในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต และ ป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน โดยมีเป้าหมายสำคัญในระยะยาว คือ การสร้างสังคมแห่งความเป็นธรรม โดยหัวใจสำคัญของโครงการอยู่ที่การให้เด็ก ๆ และเยาวชน ร่วมกันหาความรู้ ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ กิจกรรมที่จะทำให้เพื่อน ๆ ในวัยเดียวกันกับเขารับรู้ เข้าใจ และเห็นถึงคุณค่าของความยุติธรรม และ เกิดความรู้สึกว่าสังคมเป็นสิ่งที่เราทุกคนต้องช่วยกันดูแล เป็นสำนึกที่ติดตัวไปจนโต เพื่อผลให้ สังคมไทยเป็นสังคมแห่งความเป็นธรรม เป็นสังคมแห่งความสมานฉันท์ ที่ทุกคนอยู่ร่วมกันได้อย่างมี ความสุข จากการดำเนินงานในระยะที่ 1-3 ในพื้นที่ 6 จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา ฉะเชิงเทรา เชียงใหม่ อุบลราชธานี ภูเก็ต และกรุงเทพฯ เมื่อมีการประเมินผลแล้วได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ในต่อมา ปี พ.ศ. 2550 สำนักงานกิจการยุติธรรม จึงได้ขยายผลการดำเนินโครงการเยาวชนพลยุติธรรมให้ ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ พร้อมทั้งเปลี่ยนชื่อโครงการใหม่เป็น “โครงการเยาวชนพลยุติธรรม เรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาท เถลิงพระเกียรติเนื่องในโอกาสมหามงคล พระชนมพรรษา 80 พรรษา” เพื่อร่วมเฉลิมฉลองปีมหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระชนมายุ 80 พรรษา จากการดำเนินโครงการเยาวชนพลยุติธรรมที่ผ่านมาในหลายปีผลปรากฏชัดเจนว่า เด็กและเยาวชน ที่เข้าร่วมโครงการดังกล่าว มีความกระตือรือร้นในการนำความรู้ได้รับความรู้เรื่องกฎหมายและ กระบวนการยุติธรรม ไปจัดกิจกรรม รวมทั้งผลิตสื่อรณรงค์เพื่อสร้างจิตสำนึกความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ทั้งในโรงเรียน และชุมชนโดยรอบอย่างหลากหลาย อีกทั้งมีการนำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันของตัวเองอีกด้วย ซึ่งจากโครงการดังกล่าวได้มีการนิเทศและติดตามผลการดำเนิน กิจกรรมของแต่ละโรงเรียนเพื่อเยี่ยมชมผลงาน พร้อมกับการให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม นอกจากนี้แต่ละ โรงเรียนที่เข้าร่วมประกวดและมีการนำเสนอผลงานในเวทีระดับภาคเพื่อให้คณะกรรมการที่ปรึกษา โครงการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนเพื่อนำเสนอผลงานในเวทีระดับประเทศ ในวันที่ 11 ธันวาคม 2550 เป็นครั้งสุดท้าย ซึ่งได้รับผลตอบรับอย่างดี แต่ภายหลังโครงการขาดการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้การดำเนินการของโครงการไม่ได้นำมาปฏิบัติต่อ

ต่อมาเมื่อมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่อังคารที่ 24 มกราคม 2560 เห็นชอบในเรื่องกรอบการป้องกันอาชญากรรม ซึ่งเป็นการเน้นย้ำให้กระทรวงยุติธรรมให้ความสำคัญ และเร่งดำเนินการด้านการป้องกันอาชญากรรมอีกครั้ง สำนักงานกิจการยุติธรรม หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมจึงได้มีการพัฒนาโครงการที่ต่อยอดจากโครงการเดิมที่เคยดำเนินการแล้วในช่วงก่อนหน้า และมีการดำเนินโครงการ “โรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์” ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้การสนับสนุนโรงเรียนในฐานะสถาบันหลัก สถาบันแรกที่ใกล้ชิดเด็กและเยาวชนซึ่งจะเติบโตเป็นกำลังสำคัญของประเทศในอนาคต โดยการส่งเสริมให้เด็กและ เยาวชนในโรงเรียนและสถานศึกษาเป็นทั้ง “คนดี” ควบคู่กับการเป็น “คนเก่ง” ที่มีพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม /และภูมิคุ้มกัน รู้เท่าทันในการป้องกันตนเองจากภัยต่างๆ เพื่อมิให้ตนเองตกเป็นเหยื่อหรือต้องตกเป็นผู้กระทำผิด สามารถดำรงชีพในสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งการดำเนินโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์นี้ มีกรอบการดำเนินงาน 4 ด้าน ได้แก่ 1) การป้องกันตนเองจากภัยสังคม 2) การสร้างจิตสำนึกและวินัยในตนเอง 3) การรู้เท่าทันและห่างไกลจากยาเสพติด และ 4) การต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน โดยการดำเนินการกับกลุ่มเป้าหมายในโรงเรียน 3 ระดับ ได้แก่ ระดับปฐมวัย เป็นวัยของการพัฒนาทักษะสมองเพื่อวางรากฐานระยะยาว เพื่อให้สร้างภูมิคุ้มกันอันดี ลดปัจจัยเสี่ยงในการกระทำความผิด และมีความรู้ ความเข้าใจเบื้องต้นการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ระดับประถมศึกษา เป็นวัยของการพัฒนาทักษะชีวิต เสริมความรู้คู่คุณธรรม เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางใจให้เด็กและเยาวชนรู้จักหน้าที่ของตนเอง และเพิ่มพูนทักษะการใช้ชีวิตเพื่อป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคม และระดับมัธยมศึกษา/อาชีวศึกษา เป็นวัยของการพัฒนาทักษะชีวิต เสริมความรู้คู่คุณธรรม เพื่อลดปัจจัยเสี่ยงในการกระทำผิด และสร้างจิตสำนึกที่ดีในการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในสังคม โดยกลุ่มเป้าหมาย ในระดับนี้จะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มทั่วไป ได้แก่ เด็กและเยาวชนที่ไม่มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมเสี่ยงในการกระทำความผิดหรือเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และกลุ่มเสี่ยง ได้แก่ เด็กและเยาวชนที่มีแนวโน้มที่จะเกิดพฤติกรรมเสี่ยงให้กระทำความผิด และเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์จะเน้นกลุ่มเป้าหมายระดับมัธยมศึกษา/อาชีวศึกษาเป็นกรณีพิเศษ เนื่องจากเด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมมากที่สุดในช่วงอายุ 15 – 17 ปี และเคยอยู่ในระบบการศึกษาร้อยละ 80 โดยโครงการดังกล่าว ได้เริ่มดำเนินการแล้วในปีการศึกษา 2562 ที่ผ่านมา (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2563a)

จากที่กล่าวมาข้างต้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จึงมีความมุ่งหมายที่จะศึกษาถึงความเป็นมา หลักเกณฑ์ แนวคิดของแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมที่ใช้อาศัยในประเทศไทย และศึกษาข้อจำกัด รวมทั้งตัวอย่างของนโยบายโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ตลอดจนศึกษาถึงหลักเกณฑ์ แนวคิดของการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันอาชญากรรมในต่างประเทศ ทั้งนี้ เพื่อนำแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมที่เหมาะสมกับแต่ละบริบทชุมชน สังคม เพื่อนำมาเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับชุมชนต่าง ๆ ในประเทศไทย และเพื่อนำข้อมูลมาปรับใช้หรือพัฒนาให้เหมาะสมกับโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ในแต่ละพื้นที่ ของหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมในอนาคตต่อไป รวมทั้งเพื่อตัดช่องโอกาสในการเกิดอาชญากรรม และการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคม ตลอดจนปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีให้กับคนรุ่นใหม่เพื่อเป็นแรงผลักดัน พลังสำคัญในการนำพาประเทศสู่ความเจริญที่ปลอดอาชญากรรม และการกระทำความผิดในชุมชน ให้คนในสังคมสามารถใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข

1.2 คำถามวิจัย

1. ปัจจุบันสังคมมีการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมหรือไม่ อย่างไร
2. ปัจจุบันการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ มีนโยบาย/โครงการอะไร ที่เหมาะสมและเป็นแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมที่เหมาะสมกับบริบทแต่ละชุมชน รวมทั้ง มีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการโครงการดังกล่าวอย่างไร
3. ตัวอย่างโครงการ/นโยบายของประเทศไทยที่เหมาะสมกับการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม เพื่อนำมาดำเนินการต่อไปในอนาคตควรเป็นรูปแบบใดและดำเนินการอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของปัญหา

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ แนวคิด และแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมทั้งในอดีตและในปัจจุบัน ตามบริบทชุมชนที่แตกต่างกันผ่านโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์

2. เพื่อศึกษา ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม และการศึกษาเปรียบเทียบผ่านการดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์

3. เพื่อนำไปสู่ตัวอย่างรูปแบบและนโยบายที่เหมาะสมการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมไทยที่เหมาะสมกับประเทศไทยและแต่ละบริบทสังคมต่อไป

1.4 ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาเรื่อง “แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม : กรณีศึกษาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์” นี้ ผู้วิจัยสนใจศึกษาใน 3 ประเด็น โดยประเด็นแรก คือ แนวคิด และแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมทั้งในอดีตและในปัจจุบัน ตามบริบทชุมชนที่แตกต่างกันผ่านโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ประเด็นที่สอง คือศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม และการศึกษาเปรียบเทียบผ่านการดำเนินการจากโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ และประเด็นสุดท้ายรูปแบบและนโยบายที่เหมาะสมการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมไทยแต่ละบริบทสังคม เพื่อกำหนดตัวอย่างรูปแบบและนโยบายที่เหมาะสมกับแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันที่เหมาะสมให้กับเด็กและเยาวชนในโรงเรียนและสถานศึกษาในแต่ละบริบทสังคมของประเทศไทยต่อไป

ขอบเขตด้านประชากร

ศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary research) ทั้งค้นคว้าตำราเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ และศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาถึงสาเหตุของการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม และปัจจัยเสี่ยงต่อการกระทำความผิดในสังคม และใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ของเจ้าหน้าที่ผู้ทำกิจกรรม ครู/อาจารย์ประจำโรงเรียน และผู้ปกครอง และประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เจ้าหน้าที่ในกระทรวงยุติธรรมที่ดำเนินการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ที่เกี่ยวกับแนวคิด และข้อจำกัดการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมทั้งอดีตและปัจจุบัน รวมทั้ง รูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน สังคม และระบบการศึกษาของไทย

ขอบเขตด้านพื้นที่

ด้านพื้นที่ในการศึกษา กำหนดการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล เนื่องจากปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม รวมทั้งอาชญากรรมในรูปแบบใหม่ ๆ ส่วนใหญ่ปรากฏอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล ประกอบกับจากรายชื่อโรงเรียน/สถาบันการศึกษา ในสังกัดหน่วยงานที่ร่วมลงนามในบันทึกข้อตกลง (MOU) ในโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ส่วนใหญ่อยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จึงทำให้สนใจศึกษา “แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม : กรณีศึกษาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์” ในเขตกรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล โดยจะคำนึงจากบริบทสังคมที่แตกต่างกัน เพื่อศึกษาความเหมาะสมของแต่ละรูปแบบ/นโยบายที่เหมาะสมกับสังคมนั้น ๆ

1.5 นิยามศัพท์

การสร้างภูมิคุ้มกัน หมายถึง แนวทางการเตรียมความพร้อมสภาพจิตใจ/ร่างกาย/สติปัญญา ให้พร้อมเผชิญกับสถานการณ์หรือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมด้านต่าง ๆ รวมทั้งการรับมือกับโอกาสในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม และความเสี่ยงที่จะกลายเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้

เหยื่ออาชญากรรม หมายถึง บุคคลที่เป็นผู้ประสบผลร้ายหรือความเสียหาย ทั้งด้านชีวิตร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการละเมิดกฎหมาย ไม่ว่าจะเหยื่ออาชญากรรมนั้นจะเป็น

บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล ได้รับทุกขุทรมานจากการทำร้ายไม่ว่าจะถูกกระทำต่อร่างกายหรือจิตใจ ได้รับทุกขุทรมานทางจิตใจ สูญเสียทางเศรษฐกิจ หรือ ก่อให้เกิดการเสียหายสิทธิประการใดประการหนึ่ง ไม่ว่าจะโดยการกระทำหรือละเว้นการกระทำ อันเกิดจากฝ่าฝืนกฎหมายอาญาที่บังคับใช้อยู่ในรัฐสมาชิก รวมถึงกฎหมายที่ห้ามการใช้อำนาจในทางที่มิชอบ

เด็กและเยาวชน หมายถึง บุคคลอายุยังไม่เกิน 15 ปีบริบูรณ์ หรืออายุเกิน 15 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ ตามกฎหมายพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียน/สถาบันการศึกษาในโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์

เด็กและเยาวชนที่เสี่ยงต่อการกระทำความผิด หมายถึง เด็กและเยาวชนที่มีความประพฤติไม่สมควร ผิดแปลกไปจากกฎเกณฑ์ของสังคม เด็กและเยาวชนที่ประกอบอาชีพหรือคบหาสมาคมกับบุคคลที่น่าจะชักนำไปในทางกระทำความผิดกฎหมาย หรือขัดต่อศีลธรรมอันดีของสังคม หรืออยู่ในสภาพแวดล้อมหรือสถานที่อันอาจชักไปในทางเสียหาย อาจก่อให้เกิดการกระทำความผิดขึ้นในสังคมได้

การป้องกันตนเอง หมายถึง เด็กและเยาวชนที่ได้รับการสร้างภูมิคุ้มกัน และสามารถตระหนักแยกแยะสภาพปัญหา รวมทั้ง แนวทางการป้องกัน อาทิ การรู้เท่าทันสถานการณ์ การระมัดระวังตัว การรู้จักปฏิเสธ เพื่อไม่ให้ตนเองตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม หรือนำไปสู่การกระทำความผิดในสังคม

โรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ หมายถึง โรงเรียน/สถาบันการศึกษา ในสังกัดหน่วยงานที่ร่วมลงนามในบันทึกข้อตกลง (MOU) ในโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบูรณาการความร่วมมือระหว่างกระทรวงยุติธรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย และกรุงเทพมหานคร ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนของประเทศให้มีความพร้อมในการเติบโตอย่างมีคุณภาพ และเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และปลูกฝังจิตสำนึกให้กับเด็กและเยาวชนในสถานศึกษาในเรื่องกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม การมีวินัย การเคารพและไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น การสร้างภูมิคุ้มกันในการป้องกันตนเองมิให้ตกเป็นเหยื่อของยาเสพติด และภัยอาชญากรรม หรือต้องตกเป็นผู้กระทำความผิด รวมทั้งเพื่อเสริมสร้างสังคมเคารพกฎหมาย (Culture of Lawfulness)

บริบทสังคม หมายถึง สังคม/ชุมชน ที่มีวิถีชีวิตหรือลักษณะการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันไป โดยขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมในบริเวณชุมชน ครอบครัว กลุ่มเพื่อน ฐานะทางเศรษฐกิจ ที่ส่งผลต่อแนวทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงแนวคิด และแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมทั้งในอดีตและในปัจจุบันตามบริบทชุมชนที่แตกต่างกันผ่านโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์
2. ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม ผ่านโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์
3. กำหนดนโยบายและตัวอย่างรูปแบบที่เหมาะสมกับการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมไทยที่เหมาะสมกับประเทศไทยแต่ละบริบทสังคมต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม : กรณีศึกษาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์” ผู้ศึกษาได้รวบรวมเอกสารแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากหนังสือภาษาไทยและหนังสือภาษาอังกฤษ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำความผิดและสาเหตุของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

2.1.1 ความหมายของเด็กและเยาวชน

2.1.2 พฤติกรรมเบี่ยงเบน (Deviant Behavior) และพฤติกรรมอาชญากรรม (Criminal behavior)

2.1.3 การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน (Juvenile Delinquency)

2.1.4 สาเหตุการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมของเด็กและเยาวชน

2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเหยื่ออาชญากรรม

2.2.2 ปัจจัยที่ทำให้เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม

2.2.3 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างภูมิคุ้มกัน การป้องกันอาชญากรรม และการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างภูมิคุ้มกัน

2.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรม

2.3.3 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอาชญาวิทยา

2.4.1 ทฤษฎีการควบคุมตนเอง (Self-control Theory)

2.4.2 ทฤษฎีความผูกพันทางสังคม (Social Bond Theory)

- 2.4.3 ทฤษฎีการคบค้าสมาคมที่แตกต่าง (Difference Association Theory)
- 2.4.4 ทฤษฎีการเลียนแบบ (Theory of imitation)
- 2.4.5 ทฤษฎีหน้าต่าง (Broken Windows Theory)
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และการประเมินผล
 - 2.5.1 แนวทางการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ
 - 2.5.2 หลักการแบบจำลองการประเมินผลตาม CIPP Model
 - 2.5.3 ทฤษฎีระบบ (System Theory)
- 2.6 นโยบายและแนวทางการปฏิบัติของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปลักษณ์
 - 2.6.1 ความเป็นมาและสาระสำคัญของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปลักษณ์
 - 2.6.2 การดำเนินงานโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปลักษณ์
 - 2.6.3 โรงเรียนที่ดำเนินการภายใต้โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปลักษณ์
- 2.7 แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมในต่างประเทศ
 - 2.7.1 การป้องกันอาชญากรรมในเด็กและเยาวชนของประเทศสหรัฐอเมริกา
 - 2.7.2 การป้องกันอาชญากรรมในเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา
- 2.8 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.9 กรอบแนวคิด

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำความผิดและสาเหตุของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

2.1.1 ความหมายของเด็กและเยาวชน

ความหมายของเด็กและเยาวชน ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 กำหนดความหมายของ “เด็ก” หมายถึง คนที่มีอายุน้อย และ “เยาวชน” หมายถึง บุคคลอายุเกิน 15 ปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์

ในกฎหมายของประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ของไทย ในมาตรา 4 ให้ความหมายของคำว่า

“เด็ก” หมายถึง บุคคลอายุไม่เกินสิบห้าปีบริบูรณ์

“เยาวชน” หมายถึง บุคคลอายุเกินสิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์

ข้อสังเกตของคำว่า “เยาวชน” ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีการพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 4 ข้างต้น ที่กำหนดว่าอายุเกินสิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ ดังนั้น บุคคลที่อายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ก็จะไม่อยู่ในเกณฑ์ของเยาวชน

กฎหมายได้บัญญัติค่านิยมเด็กและเยาวชนไว้ (สำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัว จังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2563) โดยเด็กหรือเยาวชนที่จะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายฉบับนี้จะต้องรู้เมื่อมีกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น สิ่งแรกควรจะต้องรู้ก่อนว่าเด็กและเยาวชนกระทำความผิดอาญาจะยึดหลักอะไรเป็นเกณฑ์และจะฟ้องเด็กหรือเยาวชนต่อศาลกฎหมายจึงได้แยกอายุเด็กและเยาวชนไว้แตกต่างกันเพราะวิธีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนทางกฎหมายก็จะแตกต่างกัน โดยในทางวิชาอาญาวิทยาและทัณฑวิทยาไม่ถือว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นอาชญากรรม แต่อาจเรียกการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนว่า “การกระทำผิด” และไม่เรียกเด็กและเยาวชนผู้นั้นว่าเป็น อาชญากร ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีวิธีการที่เหมาะสมในการดำเนินการกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนที่พบอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 15 - 25 ปี

แต่ในกฎหมายต่างประเทศ มักจะใช้คำว่า “Juvenile” ซึ่งหมายถึง เด็กหรือเยาวชนที่ยังมีอายุหรือวุฒิภาวะไม่เพียงพอเทียบเท่ากับผู้ใหญ่ โดยเด็กหรือเยาวชนนั้นเป็นบุคคลที่มีอายุไม่เกินหรือต่ำกว่าเกณฑ์ที่กฎหมายของประเทศนั้นกำหนดและเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจถูกฟ้องว่ากระทำความผิดอาญาทำนองเดียวกับผู้ใหญ่ได้

ในสหรัฐอเมริกา (พัลลภ พิสิษฐ์สังฆการ, 2546) ได้จำกัดอายุของบุคคลที่เป็นเด็กและเยาวชนว่ามีอายุไม่ต่ำกว่า 7 ปี แต่ไม่เกิน 18 ปี

ประเทศฝรั่งเศส (สวดศรี สัตยธรรม น้าประเสริฐ, 2524) ถือเกณฑ์เด็กและเยาวชนว่าต้องมีอายุระหว่าง 13 ถึง 18 ปี หากเป็นเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 13 ปี ไม่ต้องรับผิดและไม่ต้องรับโทษทางอาญา

ประเทศเยอรมัน (บุญเพราะ แสงเทียน, 2540) จำกัดความคำว่า เด็ก หมายถึงบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 14 ปีขึ้นไป แต่ยังไม่ถึง 18 ปี ส่วนเยาวชนหมายถึง บุคคลที่มีอายุ 18 ปี ขึ้นไปถึง 21 ปี ในกรณีที่เด็กอายุไม่ครบ 14 ปี กระทำความผิดอาญา แต่ไม่ต้องรับโทษ

ในประเทศสิงคโปร์ (Children and Young Person Act (CYPA), 2001) ถือเกณฑ์ว่า เด็ก คือ บุคคลที่อายุต่ำกว่า 14 ปี ส่วนเยาวชนคือบุคคลที่อายุ 14 ปีขึ้นไปแต่ไม่เกิน 16 ปี

2.1.2 พฤติกรรมเบี่ยงเบน (Deviant Behavior) และพฤติกรรมอาชญากรรม (Criminal behavior)

การกล่าวถึงเรื่องของ “การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ” จึงจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจความแตกต่างระหว่าง คำว่า “พฤติกรรมเบี่ยงเบน” และ “พฤติกรรมอาชญากรรม” ให้แน่ชัดก่อนว่าแตกต่างกันอย่างไร

สำหรับ พฤติกรรมเบี่ยงเบน (Deviant Behavior) (ปกรณ มณีปกรณ์, 2555) หมายถึง พฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานหรือจารีตประเพณีของสังคม ซึ่งบางสังคมไม่กำหนดให้เป็น พฤติกรรมที่ขัดหรือฝ่าฝืนต่อกฎหมายอาญาของสังคม เช่น การพนัน การเสพยาเสพติด การค้าประเวณี พฤติกรรมที่ผิดแปลกไปจากขนบธรรมเนียมประเพณีบางประเภท ฯลฯ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่คนในสังคมทั่วไปจะถือว่าไม่สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมหรือจารีตประเพณี แต่บางสังคมก็มีกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดอาญา แต่ในบางสังคม ไม่มีกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด

พฤติกรรมเบี่ยงเบน (Deviant Behavior) (สุดสงวน สุธีสร, 2558) หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำผิดที่แปลกแยกไปจากบรรทัดฐานของสังคม คือจารีตประเพณี ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ความเชื่อ

พฤติกรรมอาชญากรรม (Criminal behavior) (ปกรณ มณีปกรณ์, 2555) หมายถึง พฤติกรรมที่ละเมิดกฎหมายของรัฐและมีการกำหนดบทลงโทษ ดังนั้น การกระทำหรือพฤติกรรมใดจะถูกกำหนดให้เป็นอาชญากรรมนั้น จำเป็นต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิดกฎหมาย ซึ่งเป็นหลักกฎหมายทั่วโลก สำหรับประเทศไทยก็มีประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 บัญญัติไว้ว่า “บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ส่วน “พฤติกรรมเบี่ยงเบน” (Deviant behavior) หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำความผิดที่แปลกแยกไปจากจารีตประเพณีขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมและความเชื่ออันเป็นบรรทัดฐานหรือมาตรฐานของสังคม

พฤติกรรมอาชญากรรม (Criminal behavior) (สุดสงวน สุธีสร, 2558) หมายถึง การกระทำที่ผิดกฎหมายอาญา ก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน เป็นเรื่องที่น่ากลัว และร้ายแรง เป็นสิ่งที่ทุกคนไม่ต้องการเข้าไปเกี่ยวข้องเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมมีปรากฏให้คนทั่วไปได้รับรู้แทบทุกวัน โดยผ่านทางสื่อมวลชนต่าง ๆ ขณะที่บางคนอาจจะมีประสบการณ์เกี่ยวกับอาชญากรรมด้วยตนเอง บางคนอาจเคยเป็นผู้กระทำความผิดเสียเอง หรือรู้จักผู้ประกอบอาชญากรรม

พฤติกรรมอาชญากรรม (Criminal behavior) (นวลจันทร์ ทศนชัยกุล, 2548) หมายถึง พฤติกรรมที่ฝ่าฝืนข้อห้ามของรัฐในส่วนที่เกี่ยวกับกฎหมายอาญา โดยผู้กระทำมีเจตนาชั่วร้ายและจากการฝ่าฝืนดังกล่าว ผู้กระทำจะกลัวได้รับโทษทางอาญา

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าทั้งพฤติกรรมอาชญากรรมและพฤติกรรมเบี่ยงเบนมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันที่เป็นการแสดงออกถึงพฤติกรรมที่ผิดแผกจากกฎเกณฑ์ คือ การควบคุมอย่างเป็นทางการ (formal control) และการควบคุมอย่างไม่เป็นทางการ (informal control) ซึ่งพฤติกรรมอาชญากรรมและพฤติกรรมเบี่ยงเบนเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนทั้งคู่ แต่ลักษณะของการฝ่าฝืน ละเมิด แตกต่างกัน พฤติกรรมอาชญากรรมเป็นการฝ่าฝืนและละเมิดการควบคุมอย่างเป็นทางการ คือ กฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ แต่พฤติกรรมเบี่ยงเบน เพียงแค่ฝ่าฝืนบรรทัดฐาน วัฒนธรรมของสังคม เท่านั้น เพราะฉะนั้น ในปัจจุบันสังคมของเรามีเด็กและเยาวชนจำนวนไม่น้อยที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน อาทิ เด็กแว้น ดิดการพนัน รวมทั้ง พฤติกรรมอาชญากรรม อาทิ ข่มขืนกระทำชำเรา ลักขโมยชิง ปล้น ทรัพย์ ที่ถือเป็นพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา และต้องถูกดำเนินคดีตามขั้นตอนกฎหมาย เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมไทยต่อไป หน่วยงานของรัฐ เอกชน พร้อมทั้ง คนในชุมชน สังคม จึงควรหันมาเห็นความสำคัญและป้องกันอาชญากรรมตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุเพื่อเป็นการป้องกันพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่จะนำมาซึ่งพฤติกรรมอาชญากรรมต่อไปในสังคม

2.1.3 การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน (Juvenile Delinquency) ในทางกฎหมายและทางวิชาอาชญาวิทยา ทัศนวิทยาไม่ถือว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นอาชญากรรม และไม่เรียกเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดว่าเป็น “อาชญากร” โดยถือว่าพฤติกรรมบางรูปแบบเป็นการต่อต้านสังคม ซึ่งมีสาเหตุการกระทำความผิดหลายประการ

โดยนักวิชาการทั้งต่างประเทศและในประเทศได้กำหนดความหมายไว้ ดังนี้

Juvenile Delinquency (Kailyn Champlin, 2015) หมายถึง พฤติกรรมของเด็กที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ซึ่งเป็นผู้ที่มีกระทำผิดทางอาญา พฤติกรรมต่อต้านสังคมอย่างต่อเนื่อง หรือการไม่เชื่อฟังพ่อแม่ของเด็กจนไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมได้

Juvenile Delinquency ในความหมายของ B.Kirberg and J Austin อ้างถึงใน (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 1978) ได้อธิบายความหมายของ การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนไว้ว่าเป็นพฤติกรรมที่ถูกมองว่าไม่ดีสำหรับเด็กและเยาวชน หรือไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานค่านิยมของสังคม

Juvenile Delinquency (Sceldon and Glueck E, 1964) หมายถึง เด็กคนใดก็ตามแม้ว่าจะมีการกระทำความผิดเพียงเล็กน้อย เพียงหนึ่งครั้ง หรือเข้าลักษณะเด็กที่กระทำความผิด แต่ไม่ถือว่าเป็นเด็กที่มีพฤติกรรมเกเร โดยให้ความหมายว่า เด็กเกเรนั้นจะต้องเป็นเด็กที่กระทำความผิดอย่างเดียวกันหลาย ๆ ครั้ง เพราะการที่เด็กกระทำความผิดเพียงครั้งเดียวหรือสองครั้งอาจมีสาเหตุมาจากปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม เมื่อโตขึ้นอาจจะไม่กระทำความผิดเหล่านั้นอีก ทั้งที่การกระทำนั้น ๆ จะเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายก็ตาม

เด็กและเยาวชนกระทำผิด (เสริน ปุณณะหิตานนท์, 2558) กล่าวถึงการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนว่าการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน หมายถึง พฤติกรรมที่ขัดแย้งกับความต้องการ ค่านิยมของวัฒนธรรมที่ครอบงำวิถีชีวิตของเยาวชนนั้นคือพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนหรือขัดหรือแย้งกับ ค่านิยมหลักของสังคม โดยเป็นระบบที่เป็นตัวก่อรูปลักษณะนิสัยใจคอของเยาวชน ซึ่งพบว่าจารีต ประเพณีหลายอย่างได้ถูกนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการบัญญัติกฎหมาย ดังนั้น การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนจึงมีความหมายไปในทางพฤติกรรมบางรูปแบบหรือบางลักษณะที่มีขัดหรือแย้งหรือต่อต้านสังคมหลัก ทำให้เกิดการเสียระเบียบหรือภาวะไร้ระเบียบทั้งในทางสังคมและตัวบุคคล ทั้งนี้ ยังมีนัยยะครอบคลุมไปถึงผลของการใช้ค่านิยมวินิจัยความประพฤติว่าเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาหรือไม่ พึงปรารถนาภายใต้กรอบของบรรทัดฐานและกฎหมายของสังคมด้วย มักจะเป็นความประพฤติที่มีผลกระทบผู้อื่นในสังคมที่เป็นไปในทางที่เสียหายหรือส่งผลกระทบต่อด้านลบ ถึงแม้ตัวบุคคลซึ่งเป็นผู้เยาว์อาจจะได้รับความกระทบกระเทือนจากกระทำของตนเอง แต่ก็ไม่สำคัญเท่ากับข้อเท็จจริงที่ว่า พฤติกรรมใดที่มีผลกระทบต่อกลุ่มไปในทางที่ไม่ดี พฤติกรรมนั้นก็มักจะถือกันว่าเป็นการต่อต้านสังคม

การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนจึงเป็นสาเหตุเฉพาะบุคคลของเด็กและเยาวชนในแต่ละคน ที่เป็นผู้กระทำผิด (ภิญโญ แสงภู, 2550) ซึ่งอาจพบว่าเยาวชนบางคนอาจมีเพียงสาเหตุเดียวและบางคนอาจมีหลายสาเหตุปัจจัยในการกระทำผิดประกอบกันก็ได้

จึงสรุปได้ว่า การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน (Juvenile Delinquency) คือ การกระทำที่ขัดต่อกฎ ระเบียบ หรือบรรทัดฐานของสังคม เสมือนเริ่มจากการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน หากเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนมาก่อน ไม่ว่าจะด้วยปัญหาครอบครัว กลุ่มเพื่อน หรือสังคมที่เป็นสาเหตุให้เกิดการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน แต่ถ้าหากขาดการดูแลเอาใจใส่ การป้องกัน ที่ถูกทาง หรือการแนะนำทางเดินชีวิตที่ดีจากผู้ใหญ่ อาจทำให้พฤติกรรมเบี่ยงเบนเหล่านั้นของเด็กและเยาวชน พัฒนามาเป็นพฤติกรรมอาชญากรรมหรือพฤติกรรมกระทำความผิดในสังคมได้ ซึ่งการสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อป้องกันการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรตระหนักและนำมาเป็นแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำความผิดด้วย

2.1.4 สาเหตุการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ส่วนใหญ่มีแนวโน้มมาจากการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากสังคม มีพฤติกรรมที่เกเร ก้าวร้าว แสดงความรุนแรง และขัดต่อความสงบเรียบร้อยต่อสังคม ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้เองที่นำเด็กและเยาวชนไปสู่การกระทำความผิดทางกฎหมายอาญา ตั้งแต่ความผิดเพียงเล็กน้อยไปจนถึงความผิดที่รุนแรงและสร้างความเสียหายให้แก่ชีวิตหรือทรัพย์สินผู้อื่น ตลอดจน ความสงบเรียบร้อยของสังคมด้วย

จากที่กล่าวมานั้น สาเหตุของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน จึงมีหลายปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้อง ทั้งปัจจัยทางด้านกฎหมาย สังคม/ครอบครัว และปัญหาจากตัวของเด็กเองทั้งร่างกายและจิตใจ (พาทิมะห์ ชันธศักดิ์, 2558) ดังนี้

1) ปัจจัยทางด้านกฎหมาย

นักกฎหมายเห็นว่าสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนเกิดจากความเยาว์วัย การรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือการถูกหลอกล่อใช้จากผู้ใหญ่ จึงไม่ถือว่าเป็นการกระทำความผิดในทางอาญา โดยถือว่าเป็นเพียงพฤติกรรมเบี่ยงเบน จึงไม่ลงโทษในทางอาญาแต่จะใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทน เพื่อแก้ไขความประพฤติ

2) ปัจจัยทางด้านสังคมวิทยา

นักสังคมวิทยาอธิบายถึงสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนมาจากการที่เด็กและเยาวชนนั้นได้รับแบบอย่างความประพฤติที่ไม่ดี จากบุคคลที่อยู่รอบข้าง เด็กและเยาวชนยังขาดความหนักแน่นทางจิตใจ จึงอาจถูกครอบงำ ชักจูงได้ง่าย ทำให้พฤติกรรมเด็กและเยาวชนประพฤติผิดไปจากบรรทัดฐานของสังคมและกลายเป็นการกระทำความผิดต่อกฎหมายในที่สุด

3) ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา

นักจิตวิทยาอธิบายสาเหตุของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนเอาไว้หลายทฤษฎี กล่าวคือบางทฤษฎีเห็นว่า การกระทำความผิดนั้นอาจเกิดจากความผิดปกติของร่างกายหรือทางจิต ซึ่งอาจมีมาตั้งแต่กำเนิด หรือเกิดขึ้นภายหลังความเจ็บป่วยหรืออุบัติเหตุ ซึ่งสาเหตุดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะผลักดันให้อารมณ์ของบุคคลแปรปรวน ยิ่งเป็นเด็กหรือเยาวชน ก็อาจทำให้เกิดการขาดความยับยั้งชั่งใจ ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ และมีพฤติกรรมที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสังคมและคนรอบข้าง และกระทำความผิดได้ง่าย ซึ่งอาจเป็นการกระทำที่รุนแรง

นอกจากนี้ นักจิตวิทยาและนักอาชญาวิทยาอีกหลายท่านได้ทำการศึกษาสาเหตุของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในประเทศไทย โดยพบว่าส่วนใหญ่การที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดมักเกิดจากความบกพร่องหรือความผิดปกติทางด้านร่างกายหรือจิตใจประกอบกับ

สภาพแวดล้อมในสังคม เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ส่งเสริมพฤติกรรมเบี่ยงเบนและเป็นสาเหตุของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนที่สำคัญ สามารถอธิบายได้ ดังนี้

1) สาเหตุจากความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ หรือบุคลิกภาพของเด็กและเยาวชน แบ่งได้เป็น 3 ประการ (สุรีย กัญจนวงศ์ และคณะ, 2549)

(1) พันธุกรรมหรือสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด โดยเป็นสิ่งที่ได้รับถ่ายทอดมาจากบิดามารดา Cesare Lombroso บิดาแห่งอาชญาวิทยา เชื่อว่าความประพฤติหรือสัญชาตญาณบางอย่างของมนุษย์ สามารถถ่ายทอดมาจากบิดามารดาสู่เด็กผู้ซึ่งเป็นบุตรหลานได้ เช่น ความบกพร่องทางจิตของบิดามารดาอาจส่งผลกระทบต่อเด็กที่เกิดมา ทำให้บุตรมีความผิดปกติทางจิตเช่นเดียวกัน และขาดความยับยั้งชั่งใจในการกระทำความผิดได้

(2) ความผิดปกติทางกายอาจเกิดจากการประสบอุบัติเหตุหรือเกิดจากโรคภัยไข้เจ็บ การที่ร่างกายไม่สมประกอบนั้น อาจเป็นสาเหตุให้เด็กและเยาวชนถูกมองในลักษณะที่แตกต่างไปสู่การบูลลี่ หรือถูกล้อเลียนหรือเป็นที่รังเกียจจากคนทั่วไป อันจะส่งผลกระทบต่อการทำให้มีปัญหาทางอารมณ์ หรือไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ เกิดมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน เพื่อหาสิ่งชดเชยที่ทำให้ตนเองโดดเด่นหรือเป็นที่ยอมรับในสังคม ซึ่งบางครั้งอาจนำไปสู่การกระทำความผิดในสังคม

(3) ความผิดปกติทางจิต ปกติแล้วคนเรามีความรู้สึกหรือสัญชาตญาณที่คล้ายคลึงกัน คือ การมีความรู้สึกรัก โลก โกรธ หลงและมีความรู้สึกทางเพศ แต่การแสดงออกมาเพื่อสนองตอบความรู้สึกเหล่านั้นกลับแตกต่างกันออกไป โดยแต่ละคนขึ้นอยู่กับการศึกษาอบรม คุณวุฒิ วิทยุฒิ สภาพแวดล้อม ซึ่งองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้คนเราแสดงออกที่ผิดแปลกไปจากผู้คนทั่วไป คือ ผู้มีจิตบกพร่องขาดวิจรรย์ญาณและขาดความยับยั้งชั่งใจในการแสดงออก จึงนำไปสู่การมีพฤติกรรม การกระทำผิดได้

2) สาเหตุจากปัญหาทางครอบครัวของเด็กและเยาวชน ครอบครัวนั้น ถือเป็นสถาบันหลักของเด็กและเยาวชน ปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่สุด ในการขัดเกลา อบรม สั่งสอน ให้เด็กและเยาวชนเป็นคนดีในสังคม เพราะเมื่อเด็กเจริญเติบโตมานั้น ก็มีครอบครัวที่เป็นเหมือนสถาบันหลักสถาบันแรกที่จะให้ความรู้ ความรัก ความหวังดีต่อเด็กและเยาวชน ดังนั้น ผู้เป็นบิดา มารดา จึงต้องมีความรัก ความเอาใจใส่ และเข้าใจในความต้องการของเด็กผู้เป็นบุตร เพราะการมีพฤติกรรมที่ดี ความรักความเอาใจใส่ และอบรมสั่งสอนแต่ในสิ่งที่ดี จะเป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กและเยาวชนอย่างเหมาะสม เพื่อให้เขาไม่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่ผิดไปจากสังคมและไปกระทำความผิดในสังคมได้

แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาทางครอบครัวที่ทำให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดเกิดจากสาเหตุ (สุรีย กัญจนวงศ์ และคณะ, 2549) มีดังนี้

(1) ครอบครัวที่ไม่สามัคคี หรือไม่ปรองดองกัน (Family Disorganization) เด็กและเยาวชนจะมีพฤติกรรมก้าวร้าว มีอารมณ์รุนแรง พุดจาหยาบคาย ทำให้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน

(2) ครอบครัวแตกร้าง (Broken Home) บิดาและมารดา ถึงแก่ความตายหรือหย่าร้างกัน ซึ่งจะทำให้เด็กและเยาวชนขาดความรัก ความอบอุ่น เกิดปมในใจ สภาพจิตใจไม่ดี เกิดการเรียกร้องความสนใจ จนอาจนำไปสู่พฤติกรรมกระทำผิดได้

(3) ครอบครัวที่มีบิดามารดาประพฤติตนไม่ดี ไม่เหมาะสม ในการเป็นแบบอย่างให้แก่บุตร ในกรณีที่ยาหรือมารดาอาจเป็นผู้ติดยาเสพติด สุรา หรือการพนัน การกระทำเหล่านี้จึงเป็นการกระทำที่ถือเป็นแบบอย่างที่ไม่ดี จนอาจทำให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมเลียนแบบ

(4) ครอบครัวที่มีฐานะยากจนที่อาศัยอยู่ในแหล่งชุมชนแออัดหรือแหล่งเสื่อมโทรมตามชุมชนแออัด ที่สภาพแวดล้อมถูกรอบคลุมไปด้วยมิจฉาชีพ คนจรจัด และแหล่งมั่วสุมอบายมุขหรือบิดามารดา ที่อาจจะประกอบอาชีพคนงาน กรรมกรที่ใช้แรงงาน ชาวไร่ ชาวนานาเข้ากินค่าโดยไม่มีเวลาในการเลี้ยงดูเอาใจใส่บุตร จึงทำให้เด็กขาดความรัก ความเมตตา จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน จนนำไปสู่การกระทำผิดได้

(5) ครอบครัวที่บิดามารดาขาดการศึกษาที่จะนำความรู้ ความสามารถ มาอบรมสั่งสอนบุตรทั้งการศึกษา และการใช้ความเป็นอยู่ในกรณีนี้ หากจะเข้มงวดก็เข้มงวดเกินไปหรือหากจะตามใจก็จะตามใจมากเกินไป บุตรจึงมีพฤติกรรมที่ผิดแปลกไป แตกต่างจากมาตรฐานสังคม

3) สาเหตุจากสภาพแวดล้อมทางสังคม กล่าวได้ว่าสังคมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์มาก โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่มีวุฒิภาวะในการป้องกันตนเองต่ำนั้น ต้องมาตกอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี จะนำไปสู่พฤติกรรมเบี่ยงเบน และการกระทำผิดในสังคมได้ มีรายละเอียด (สุรียกาถจนวงศ์ และคณะ, 2549) ดังนี้

(1) การขาดที่อยู่อาศัยที่ดี ขาดการศึกษา ขาดวุฒิภาวะ และขาดการอบรมสั่งสอนที่ดี จึงเป็นสาเหตุให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน อันได้แก่ การเสพยาเสพติด การเล่นเกม การพนัน หรือการมีพฤติกรรมทางเพศก่อนวัยอันควร เป็นต้น

(2) สภาพแวดล้อมที่อยู่ในบริเวณของสถานบันเทิงเรีงรมย์ แหล่งชุมชนแออัด แหล่งอบายมุขและมั่วสุมของพวกมิจฉาชีพหรือผู้มีอิทธิพล เด็กและเยาวชนในแหล่งดังกล่าวเห็นพฤติกรรมเลวร้าย และจะเห็นว่าพฤติกรรมดังกล่าวเป็นพฤติกรรมที่ผู้คนถือปฏิบัติกันทั่วไปจนเป็นเรื่องปกติธรรมดา และการป้องกันตนเองที่ต่ำของเด็กอาจนำไปสู่พฤติกรรมเลียนแบบและการกระทำผิดในสังคม

(3) การคบหาสมาคมกับคนที่มีความประพฤติไม่ดีหรือคบหาสมาคมกับเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน และมีแนวโน้มกระทำผิดในสังคม เด็กและเยาวชนเป็นวัยที่ต้องการมีเอกลักษณ์ในตนเอง เมื่อก้าวเข้าสู่วัยรุ่น เด็กและเยาวชนจึงได้รับอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนซึ่งเข้ามามีบทบาทแทนที่ครอบครัว ดังนั้น หากคบเพื่อนที่ไม่ดีหรือมีทัศนคติที่จะฝ่าฝืน กฎหมาย ก็อาจจะถูกชักจูงไปในทางที่ผิดจนกลายเป็นผู้กระทำผิดในสังคม ตามหลักของทฤษฎี Different Association

(4) สภาพแวดล้อมจากสื่อสารมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร นวนิยาย วิทยุ ภาพยนตร์โทรทัศน์ ที่เสนอข่าวอันเกี่ยวข้องกับอาชญากรรม หรือพฤติกรรมที่เป็นสิ่งชั่วร้ายทางกามารมณ์ อาจเป็นปัจจัยที่ทำให้เด็กและเยาวชนเกิดพฤติกรรมการลอกเลียนแบบ ชักจูงจิตใจไปในทางที่ผิดได้

(5) การขัดกันทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความอยู่ดีธรรมของเจ้าหน้าที่ในฝ่ายการเมืองและการเกิดภาวะสับสนในทางบ้านเมือง เช่น ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ การแบ่งฝักแบ่งฝ่ายในทางการเมือง เป็นต้น

4) สาเหตุทางด้านเศรษฐกิจ เป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่สำคัญ เพราะในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ปฏิเสธไม่ได้ว่าเศรษฐกิจหรือเงินนั้นเป็นเรื่องสำคัญในการดำเนินชีวิต หากครอบครัวและเด็กและเยาวชนนั้น มีฐานะทางสังคมที่มีความยากจน จึงมีอิทธิพลก่อให้เกิดปัญหาต่อครอบครัวมากมายหลายประการตามมา และจะต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้ได้มาซึ่งความอยู่รอด จึงทำให้เห็นว่า ปัญหาทางเศรษฐกิจและความเหลื่อมล้ำในสังคมที่มีอยู่อย่างต่อเนื่อง มิใช่เพียงแค่อุปสรรคเล็กน้อย แต่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่าง และปัญหาการใช้ชีวิตที่ทำให้คนในกลุ่มนี้ ต้องมีการดิ้นรนให้พ้นจากความยากลำบาก จึงอาจนำไปสู่แนวทางการดำเนินชีวิตที่ผิด พฤติกรรมเบี่ยงเบน ตลอดจนนำไปสู่พฤติกรรมกระทำผิดในสังคมได้

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมของเด็กและเยาวชน

2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเหยื่ออาชญากรรม

Blacklaw Dictionary (Black's Law Dictionary, 1968) ให้ความหมายของคำว่า เหยื่อ โดยหมายถึง ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรม การกระทำละเมิด หรือการกระทำความผิดอื่น ๆ

Victim หมายถึง บุคคลที่ได้รับอันตรายจากการสูญเสียทางร่างกายหรืออารมณ์อันเป็นผลมาจากการกระทำความผิด และในกรณีนี้บุคคลดังกล่าวนั้น ถึงแก่ความตาย ป่วย หรือไม่สามารถตัดสินใจได้ รวมถึงคู่สมรสหรือญาติของบุคคลใดก็ตามที่ถูกต้องตามกฎหมาย ผู้ที่กระทำทำให้ได้รับอันตรายมีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลบุคคลนั้นหรือผู้อยู่ในอุปการะของบุคคลนั้น

ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม (ปกรณ มณีปกรณ, 2537) หมายถึงบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการก่ออาชญากรรมของผู้กระทำความผิด โดยปราศจากความยินยอม ซึ่งผู้เสียหายได้รับความเสียหายทางร่างกายหรือทรัพย์สิน และยังรวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดของตัวผู้ถูกทำร้ายอีกด้วย ซึ่งบุคคลเหล่านี้ก็จะพลอยได้รับความเสียหายจากเหตุการณ์ร้ายนั้นด้วย

คำว่า “เหยื่อ” (Victim) (สรวุฒ เบญจกุล, 2551) ไว้ว่าเป็นคำที่มีความหมายค่อนข้างกว้าง แต่หากพิจารณาในแง่ของกฎหมายโดยเฉพาะมักจะมีความหมายถึง “เหยื่ออาชญากรรม” (Victim of Crime) ที่เป็นผู้ประสบผลร้ายหรือความเสียหาย ทั้งด้านชีวิต ร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการละเมิดกฎหมาย ไม่ว่าจะเหยื่ออาชญากรรมนั้นจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล

เหยื่อ (สุดสงวน สุธีสร, 2543) ในปัจจุบันหมายความคลุมถึงบุคคลที่ได้รับความเสียหาย ความสูญเสีย ความลำบากเดือดร้อนจากการกระทำต่าง ๆ ซึ่งอาจเกิดจากคนหรือธรรมชาติก็ได้ เช่น เหยื่อจากอุบัติเหตุ เหยื่อจากอุบัติเหตุธรรมชาติ เหยื่อจากโรคภัยไข้เจ็บ เหยื่อจากภัยสงคราม เหยื่อจากการเมืองการปกครอง เป็นต้น

ซึ่งมีความหมายคล้ายคำนิยามที่ให้ไว้โดย องค์การสหประชาชาติที่กล่าวว่าหมายถึง บุคคล ไม่ว่าจะโดยเฉพาะตนเอง หรือบุคคลเป็นกลุ่ม ได้รับทุกข์ทรมานจากการทำร้ายไม่ว่าจะถูกกระทำต่อร่างกายหรือจิตใจ ได้รับทุกข์ทรมานทางจิตใจ สูญเสียทางเศรษฐกิจ หรือ ก่อให้เกิดการเสียสิทธิประการใดประการหนึ่ง ไม่ว่าจะโดยการกระทำหรือละเว้นการกระทำ อันเกิดจากฝ่าฝืนกฎหมายอาญาที่บังคับใช้อยู่ในรัฐสมาชิก รวมถึงกฎหมายที่ห้ามการใช้อำนาจในทางที่มีชอบ และคำว่า “เหยื่อ” นี้ให้รวมถึงสมาชิกครอบครัว หรือผู้ที่ต้องพึ่งพาผู้เสียหายโดยตรง และผู้ที่ต้องทุกข์ทรมานจากการเข้าช่วยเหลือผู้เสียหายที่อยู่ในภาวะคับขัน หรือเข้าป้องกันผู้อื่นไม่ให้ตกเป็นผู้เสียหาย

อย่างไรก็ดีคำว่า “เหยื่ออาชญากรรม” นี้ไม่มีบัญญัติให้ความหมายไว้โดยตรงในกฎหมายของไทย แต่ได้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหายในคดีอาญาที่ถือว่าเป็น ผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดทางอาญาโดยบุคคลอื่น ซึ่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 กำหนดนิยามของคำว่า ผู้เสียหายว่าเป็นบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกาย หรือจิตใจเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น

โดยมาตรการคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรม ในอดีตมาตรการในการคุ้มครอง “เหยื่ออาชญากรรม” จะกระทำได้โดยบทบัญญัติของกฎหมายที่ให้ผู้เสียหายฟ้องคดีแพ่งเรียกเอาค่าเสียหายจากจำเลยได้โดยตรง แต่การกระทำเช่นนี้มีข้อเสียหลายประการ เช่น ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีเองผู้เสียหายจะต้องชำระค่าธรรมเนียมและค่าจ้างทนายความเอง ใช้ระยะเวลาในการได้รับการชดเชยค่าเสียหายเนื่องจากศาลแพ่งจะพิจารณาค่าเสียหายได้จะต้องรอผลการพิจารณาคดีของศาลในคดีอาญาก่อน ดังนั้นผู้เสียหายอาจยื่นคำร้องต่อศาลในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้จำเลยชำระค่าเสียหายไปพร้อมกับคำพิพากษาในคดีอาญาแทน

แต่ในปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติรับรองสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐของผู้เสียหาย ซึ่งค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นนั้นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ นอกจากนี้พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้กำหนดฐานความผิดที่ผู้เสียหายอาจขอรับค่าตอบแทนได้ดังนี้ คือ ความผิดเกี่ยวกับเพศ ชีวิตและร่างกาย ความผิดฐานทำให้แท้งลูก และความผิดฐานทอดทิ้งเด็กคนป่วยเจ็บ หรือคนชรา ค่าตอบแทนที่ผู้เสียหายอาจได้รับนั้นได้แก่ ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ค่าตอบแทนในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ค่าขาดประโยชน์ ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติ และค่าตอบแทนความเสียหายอื่นตามที่คณะกรรมการพิจารณา ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาเห็นสมควร โดยการพิจารณาค่าเสียหายนั้นคณะกรรมการจะพิจารณาจากพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำความผิดและสภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ รวมทั้งโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นด้วย

ดังนั้น เหยื่ออาชญากรรม คือผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายด้านชีวิต ร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สิน โดยเกิดจากการกระทำที่ผู้กระทำความผิดกฎหมาย และต้องได้รับโทษไป ซึ่งการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นผู้ใดในสังคมก็อาจตกเป็นเหยื่อได้ง่าย โดยเฉพาะเด็กและ

เยาวชนที่เปรียบเสมือนผ้าขาว และยังไม่บรรลุนิติภาวะ ดังนั้น เด็กและเยาวชนควรจะมีความรู้และเท่าทันต่อสถานการณ์หรือเหตุร้ายต่าง ๆ ในสังคม เพื่อลดโอกาสในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม การสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อให้เด็กและเยาวชนนั้น มีการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม จึงเป็นเรื่องสำคัญอีกประการหนึ่ง

เหยื่ออาชญากรรมแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม (ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2535) ได้แก่

1) เหยื่อปฐมภูมิ หมายถึง บุคคลผู้ได้รับผลร้ายโดยตรงจากอาชญากรรม เช่น หญิงที่ถูกข่มขืน เจ้าทรัพย์ที่ถูกลักทรัพย์ บุคคลที่ถูกฆาตกรรม เป็นต้น เหยื่อปฐมภูมิสามารถแบ่งแยกย่อยออกได้อีก 2 พวกใหญ่ ๆ คือ เหยื่อที่ไม่มีความสัมพันธ์กับผู้กระทำผิด หรือไม่ได้มีส่วนในการกระทำผิด เช่น เจ้าของบ้านที่ถูกลักทรัพย์ในบ้านขณะนอนหลับ นักเรียนหญิงที่ถูกครูลงไปข่มขืน ส่วนพวกที่สองจะเป็นเหยื่อที่มีความสัมพันธ์กับผู้กระทำผิด หรือมีส่วนร่วมในการกระทำผิดระดับต่าง ๆ เช่น หญิงที่ขาดความระมัดระวังทำให้เกิดการแท้งบุตร เด็กเล่นไม้ขีดไฟจนทำให้เกิดเพลิงไหม้หรือหญิงนอกใจสามีโดยการยั่วให้ชายอื่นมีความสัมพันธ์ทางเพศกับตนเอง

2) เหยื่อทุติยภูมิ หมายถึง ญาติพี่น้องและบุคคลใกล้ชิดของผู้ตกเป็นเหยื่อปฐมภูมิ เช่น บิดามารดา สามีภรรยา บุตรธิดา เป็นต้น ซึ่งในสภาพสังคมที่มีความผูกพันในลักษณะเครือญาติอย่างใกล้ชิด เหยื่อทุติยภูมีย่อมได้รับผลของความเสียหายทั้งในรูปธรรมและนามธรรมตามเหยื่อปฐมภูมิไปด้วยเฉพะอย่างยิ่งในทางจิตใจย่อมรู้สึกโกรธแค้น อับอาย และเสื่อมเสียชื่อเสียง ร่วมไปด้วย ทั้งบางครั้งยังต้องแบกรับภาระการเลี้ยงดูจ่ายค่ารักษาพยาบาลและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ของเหยื่อปฐมภูมิและครอบครัวด้วย

3) เหยื่อตติยภูมิ หมายถึง บุคคลที่ไม่ใช่ญาติพี่น้องหรือผู้ที่ใกล้ชิดกับเหยื่อปฐมภูมิโดยตรง แต่มีความสัมพันธ์ในฐานะเพื่อนร่วมงานองค์กรเดียวกัน ในฐานะเพื่อนบ้านชุมชนเดียวกัน ชาวการประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน ร่างกาย ชีวิต ของเหยื่อปฐมภูมิก่อให้เกิดการกระทบกระเทือนต่อเหยื่อตติยภูมิได้เช่นกัน แต่ระดับความรุนแรงก็อาจแตกต่างกันไปตามปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความรุนแรงของอาชญากรรม ความผูกพันภายในชุมชน ขนาดของชุมชน การเผยแพร่ข่าวสาร เป็นต้น

จากการแบ่งประเภทของเหยื่อออกเป็น 3 แบบ เด็กและเยาวชนสามารถตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้ทั้ง 3 แบบ ซึ่งขึ้นอยู่กับสาเหตุ ปัจจัย หรือบริบทสังคมในการเกิดอาชญากรรมนั้นๆ ด้วย

2.2.2 ปัจจัยที่ทำให้เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการจัดประเภทของเหยื่ออาชญากรรม โดยชาฟเฟอร์ (Schafer) เน้นความรับผิดชอบในการเกิดอาชญากรรมของเหยื่อเป็นหลัก แบ่งได้เป็น 7 ชนิด (Schafer, 1977) อ้างถึงใน (อรรถพร ชูบำรุง และอุนิษา เลิศโตมรสกุล, 2555) ดังนี้

- 1) เหยื่ออาชญากรรมที่ไม่เกี่ยวกับอาชญากร (Unrelated Victims) หมายถึง บุคคลทั่วไปที่ไม่มีความสัมพันธ์กับอาชญากร
- 2) เหยื่อที่ท้าทายให้เกิดอาชญากรรม (Provocative Victims) เหยื่อทำบางสิ่งให้อาชญากรขัดใจ เช่น ดูหมิ่นดูแคลน ผิดสัญญา เป็นต้น
- 3) เหยื่อที่จุดชนวนให้เกิดอาชญากรรม (Precipitative Victims) มีพฤติกรรมจูงใจให้เกิดการกระทำความผิดโดยมิได้ตั้งใจ
- 4) เหยื่อที่อ่อนแอทางชีวภาพ (Biologically Weak Victims) คือ อ่อนแอทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทำให้ง่ายต่อการถูกทำร้าย เช่น เด็ก คนแก่ ผู้หญิงผู้ขาดความสามารถ ผู้เจ็บป่วยทางจิต เหยื่อชนิดนี้ควรได้รับการปกป้องจากสังคม
- 5) เหยื่อที่มีความอ่อนแอทางสังคม (Socially Weak Victims) คือ มีความอ่อนแอทางด้านสังคม เช่น พวกนับถือศาสนาบางนิกาย พวกชนกลุ่มน้อย พวกอพยพเข้ามาใหม่เป็นการง่ายแก่การถูกเอารัดเอาเปรียบ
- 6) เหยื่อตนเอง (Self-Victimizing Victims) เป็นทั้งอาชญากรและเป็นเหยื่อพร้อมกันได้แก่ ผู้กระทำความผิดคดีอาชญากรรม โสเภณี รักร่วมเพศ นักการพนัน เป็นต้น
- 7) เหยื่อการเมือง (Political Victims) คือ ผู้ที่เป็นปฏิปักษ์กันในทางการเมือง การเกิดเป็นเหยื่อก็เพราะฝ่ายตรงกันข้ามต่อการทำลายล้าง

สาเหตุของเหยื่ออาชญากรรม (สุดสงวน สุธีสร, 2543) มีดังต่อไปนี้

1) พฤติกรรม เนื่องมาจากการที่เหยื่ออาจยั่วเชิญชวนหรือเป็นเหตุของการกระทำความผิด ทำให้พฤติกรรมของเหยื่อมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดหรือวิถีชีวิตของเหยื่อเป็นสาเหตุของการตกเป็นเหยื่อ

2) บุคลิกภาพ คนที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมส่วนมากจะมีลักษณะบุคลิกภาพที่อ่อนแอ ขาดความเชื่อมั่นในตัวเองไม่กล้าแสดงออกถึงความต้องการที่แท้จริงของตนเองจึงมักยอมจำนนต่อทุกคนและทุกสถานการณ์

3) ลักษณะทางชีวภาพ เด็ก ผู้หญิง และคนชรา มักจะเป็นกลุ่มที่เสี่ยงในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมมากกว่ากลุ่มอื่นเนื่องจากบุคคล 3 ประเภทนี้ มีลักษณะอ่อนแอโดยธรรมชาติ

4) สถานที่ สถานที่ที่เป็นเหตุให้เกิดอาชญากรรมนี้หน่วยงานตำรวจหลายแห่งของสหรัฐอเมริกาได้ทำการศึกษาพบว่า สถานที่ที่หากใครก็ตามเข้าไปแล้วก็จะมีโอกาสตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ได้แก่ ถนนสวนสาธารณะ รถยนต์รับจ้าง (แท็กซี่) เป็นต้น

5) สภาพเศรษฐกิจและสังคม ตามแนวความคิดของสำนักปฏิฐานนิยม (Positive) เชื่อว่าสาเหตุของการกระทำความผิด คือ ปัจจัยของกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจและสังคม สิ่งแวดล้อม ทุกคนในสังคมอยู่ดีกินดี ปัญหาอาชญากรรมก็ย่อมลดลงและส่งผลให้ปัญหาการตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมลดลงเช่นกัน

จากทฤษฎีที่กล่าวถึงการแยกประเภทของเหยื่ออาชญากรรมและสาเหตุของการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม เด็กและเยาวชนถือเป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะมีโอกาสในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในอัตราสูงกว่าคนทั่วไป เพราะเด็กและเยาวชน นั้นมีลักษณะทางชีวภาพที่อ่อนแอกว่าคนทั่วไป จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง ที่ต้องมีการปลูกฝังแนวคิดและทัศนคติที่จะป้องกันตนเองต่อภัยอันตรายในสังคมเป็นสำคัญเพื่อไม่ให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเพิ่มสถิติการเกิดอาชญากรรมในสังคมให้สูงขึ้นไปในอนาคต

2.2.3 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็กเป็นข้อตกลงสำคัญที่ประเทศต่างๆ ทั่วโลกร่วมกัน เพื่อให้ค้ำประกันสัญญาว่าจะให้ความคุ้มครองสิทธิเด็ก อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กอธิบายคำจำกัดความของคำว่าเด็ก สิทธิทั้งหมด และหน้าที่ความรับผิดชอบของรัฐ สิทธิทั้งหมดมีความเชื่อมโยงกัน มีความสำคัญเท่าเทียมกัน และไม่สามารถถูกลิดรอนไปจากเด็กได้ (UNICEF, 2562) โดยเนื้อหาของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชน (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, 2555) ที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

ข้อ 1 เพื่อความมุ่งประสงค์แห่งอนุสัญญานี้ เด็ก หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่อายุต่ำกว่า สิบแปดปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้น ตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น

ข้อ 3

1. ในการกระทำทั้งปวงที่เกี่ยวกับเด็ก ไม่ว่าจะกระทำโดยสถาบันทางสังคมสงเคราะห์ของรัฐ หรือเอกชน ศาลยุติธรรม หน่วยงานฝ่ายบริหาร หรือองค์กรนิติบัญญัติ ผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นลำดับแรก

2. รัฐภาคีรับที่จะประกันให้มีการคุ้มครอง และการดูแลแก่เด็กเท่าที่จำเป็นสำหรับความอยู่ดีของเด็ก โดยคำนึงถึงสิทธิและหน้าที่ของบิดามารดา ผู้ปกครองตามกฎหมาย หรือบุคคลอื่นที่รับผิดชอบเด็กนั้น ตามกฎหมายด้วย และเพื่อการนี้ จะดำเนินมาตรการทางนิติบัญญัติ และบริหารที่เหมาะสมทั้งปวง

ข้อ 19

1. รัฐภาคีจะดำเนินมาตรการที่เหมาะสมทั้งปวง ด้านนิติบัญญัติ การบริหารสังคม และการศึกษาในอันที่จะคุ้มครองเด็กจากรูปแบบทั้งปวงของความรุนแรง ทั้งทางร่างกาย และจิต การทำร้ายหรือการกระทำอันมิชอบ การทอดทิ้งหรือการปฏิบัติโดยประมาท การปฏิบัติที่ผิด หรือแสวงหาผลประโยชน์ รวมถึงการกระทำมิชอบทางเพศขณะอยู่ในความดูแลของบิดามารดา ผู้ปกครองตามกฎหมาย หรือบุคคลอื่นใด ซึ่งเด็กนั้นอยู่ในความดูแล

2. ตามแต่จะเหมาะสม มาตรการคุ้มครองเช่นว่านี้ ควรรวมถึง กระบวนการที่มีประสิทธิผลสำหรับการจัดตั้งแผนงานทางสังคม ในอันที่จะให้การสนับสนุนที่จำเป็นแก่เด็กและบุคคลซึ่งเด็กนั้นอยู่ในความดูแล ตลอดจนกระบวนการที่มีประสิทธิผลสำหรับการป้องกันในรูปแบบอื่น และให้มีการระบุงานรายงานส่งเรื่องเพื่อพิจารณา การสืบสวน การปฏิบัติและการติดตามเรื่องของกรณีการปฏิบัติที่ผิดต่อเด็กตามที่ระบุงานมาแล้วข้างต้น และในกรณีที่เหมาะสมให้ทางตุลาการเข้ามามีส่วนร่วมด้วย

ข้อ 29

1. รัฐภาคีตกลงว่า การศึกษาของเด็กจะมุ่งไปสู่

ก) การพัฒนาบุคลิกภาพ ความสามารถพิเศษ และความสามารถทางด้านร่างกายและจิตใจของเด็ก ให้เต็มศักยภาพของเด็กแต่ละคน

ข) การพัฒนาความเคารพต่อสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐานและต่อหลักการที่วางไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติ

ง) การเตรียมเด็กให้มีชีวิตที่มีความรับผิดชอบในสังคมที่เสรีด้วยจิตสำนึกแห่งความเข้าใจกัน สันติภาพ ความอดกลั้น ความเสมอภาคทางเพศ และมิตรภาพในหมู่มวลมนุษยชนทุกกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มคน

ข้อ 32

1. รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กที่จะได้รับการคุ้มครองจากการแสวงประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และจากการทำงานใดที่ น่าจะเสี่ยงอันตราย หรือที่ขัดขวางการศึกษาของเด็ก หรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพ หรือการพัฒนาทางร่างกาย สมอง จิตใจ ศิลธรรม และสังคมของเด็ก

จากอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชนในข้อที่ยกตัวอย่างมาสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของสิทธิในเด็กและเยาวชน ทั้งสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองดูแล จากครอบครัวตามกฎหมาย และสถาบันที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการดำเนินการใด ๆ ในการศึกษาจะต้องมีการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนจากการกระทำอันมิชอบ หรือการกระทำที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการศึกษาของเด็ก และเยาวชนจะต้องมุ่งไปสู่การพัฒนาบุคลิกภาพ ศักยภาพของเด็กและเยาวชน รวมทั้ง การเคารพ

สิทธิมนุษยชน และให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ถึงความรับผิดชอบต่อสังคม อันจะเป็นหลักการสำคัญต่อการสร้างภูมิคุ้มกันเด็กและเยาวชน ให้สามารถมีภูมิในการป้องกันตนเอง เพื่อไม่ให้กระทำความผิดในสังคม หรือตกเป็นเหยื่อในสังคมด้วย ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญในการป้องกันและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่จะตกเป็นเหยื่อในสังคม

นอกจากนี้ กฎหมายสิทธิเด็ก มีที่มาจากอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ซึ่งเป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่ได้รับกำหนดให้เป็นแบบเช่นเดียวกันหมดทั่วโลก โดยที่กำหนดเอาสิทธิพื้นฐานเอาไว้ 4 ประการ (UNICEF, 2559) ได้แก่

สิทธิการมีชีวิตรอด (Right of Survival) กล่าวคือ เด็กทุกคนเมื่อเกิดมา มีสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ ไม่ว่าจะเกิดมาพร้อมกับร่างกายที่ผิดปกติหรือไม่สมบูรณ์ก็ตาม โดยที่เด็กต้องถูกพาไปจดทะเบียนตั้งแต่แรกเกิดและได้รับสิทธินี้ได้โดยปริยาย รวมไปถึงสิทธิที่จะได้ถูกการเลี้ยงดูทั้งทางร่างกาย (มีสิทธิที่จะได้รับอาหารในปริมาณที่เพียงพอและสะอาด) สภาพจิตใจ ตลอดจนบ้านพักอาศัยให้เกิดความปลอดภัย โภชนาการและการบริการทางการแพทย์ (การได้รับสิทธิวัคซีนป้องกันโรคต่างๆ)

สิทธิได้รับการคุ้มครอง (Right of Protection) เป็นสิทธิที่เด็กจะได้รับการปกป้องคุ้มครองให้รอดพ้นจากการทารุณทุกรูปแบบ เช่น การทารุณกรรมทั้งทางร่างกาย สภาพจิตใจ ทางเพศ และการใช้แรงงาน ที่ได้รับประโยชน์จากการทำงานของแรงงานเด็ก ทำให้เด็กขาดการเรียนรู้และการพัฒนา ไม่ว่าจะมาจากจากพ่อ มารดา หรือไม่ว่าจะมาจากผู้ใดก็ตาม อีกทั้งสิทธินี้ยังคุ้มครองไปถึงเด็กที่หนีภัยจากอันตรายอพยพมาในประเทศของรัฐภาคี ก็ต้องได้รับการคุ้มครองด้วยเช่นเดียวกัน

สิทธิในด้านพัฒนาการ (Right of Development) เด็กทุกคนทันทีที่เกิดมา ได้จะรับสิทธิให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่เหมาะสมกับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม ตลอดจนความพอใจและความสุข การมีกิจกรรมร่วมกับคนในครอบครัว หรือของโรงเรียน และเด็กต้องได้รับการศึกษาที่ดี ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานครบทั้ง 12 ปี ได้รับโภชนาการที่เหมาะสมกับวัย ได้รับการเล่นสนุก การพักผ่อน และรับรู้ข่าวสารอย่างมีอิสระ

สิทธิการมีส่วนร่วม (Right of Participation) เป็นสิทธิที่ให้ความสำคัญแก่เด็กเท่าเทียมกับผู้ใหญ่ คือ เด็กมีสิทธิแสดงออกทั้งด้านความคิดและการกระทำ สามารถเรียกร้องสิทธิในการป้องกันผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชีวิตของตนได้ และอนุญาตให้เด็กมีส่วนร่วมให้การตัดสินใจในเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้องกับตนเองโดยความคิณั้นต้องไม่กระทบกับสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นด้วย ในกฎหมายของประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ใน

การสงเคราะห์คุ้มครองสวัสดิภาพและคุ้มครองการละเมิดสิทธิเด็กไว้หลายประการ ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของเด็กตามที่กล่าวในตอนแรก

ซึ่งกฎหมายสิทธิเด็กดังกล่าว สะท้อนให้เห็นสิทธิของเด็กและเยาวชนที่สำคัญที่เป็นหลักสากล ทั้งสิทธิการมีชีวิตรอด สิทธิได้รับการคุ้มครอง สิทธิในด้านการพัฒนา และสิทธิการมีส่วนร่วม โดยทุกส่วนมีความสอดคล้องกัน และเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเด็กและเยาวชนของไทย ในการกระทำการใด ๆ ให้ไม่กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของเด็กด้วย ทั้งการป้องกันการตกเป็นเหยื่อ และภัยสังคมต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินการของหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอิสระ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน นำหลักการและกฎหมายดังกล่าวไปใช้ปฏิบัติกับเด็กและเยาวชนอย่างถูกต้อง และคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของเด็กและเยาวชนเป็นการสำคัญ

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม และการป้องกันอาชญากรรม

2.3.1 ความหมายของการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม

ภูมิคุ้มกันทางสังคม (ประเวศ วะสี, 2542) คือ ครอบครัวอบอุ่นและชุมชนเข้มแข็ง ถ้าครอบครัวอบอุ่นและชุมชนเข้มแข็ง ก็จะทำให้โรคต่างๆทางสังคมทำอันตรายไม่ได้ เราพยายามแก้ปัญหาสังคมด้วยวิธีต่างๆมาาก แต่ไม่สำเร็จ ควรหันมาใช้วัคซีนทางสังคม คือ ส่งเสริมให้ครอบครัวเป็นปึกแผ่นและชุมชนเข้มแข็ง ขอให้เพื่อนคนไทยสนใจเรื่องนี้ และช่วยกันสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม ทั้งที่ทำได้ด้วยตนเอง และทั้งโดยการผลักดันให้เป็นนโยบายและทิศทางการพัฒนาประเทศ เมื่อสังคมมีภูมิคุ้มกัน เราก็ไม่ต้องเป็นโรคติดเชื้อหรือโรคมะเร็งทางสังคมทำชีวิตให้ยืนยาวและมีคุณภาพ

การมีภูมิคุ้มกันที่ดี (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช, 2555) หมายถึง การเตรียมตัวพร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมเพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่ ซึ่งเป็นไปอย่างมีความไม่ประมาทต้องเตรียมพร้อมและเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปตามธรรมชาติ

คำว่า Resilience ตาม Oxford Dictionary (1989) มาจากภาษาละติน “resilire” มีความหมายว่า การฟื้นสภาพ (rebound) และความหมายของพจนานุกรมอังกฤษ Oxford English Dictionary (1989) หมายถึง การกระทำที่ทำให้กลับฟื้นคืนสภาพเดิมและความยืดหยุ่นความสามารถในการกลับสู่สภาพเดิม (รูปร่าง ตำแหน่ง) หลังจากที่มีการโค้ง หรือสถานการณ์ช็อก (Shock) ต่างๆ ต่อมา American Heritage Dictionary (2005) ให้ความหมายว่า ความสามารถในการหายอย่างรวดเร็ว

จากการเจ็บป่วย ภาวะอ่อนแอ การเปลี่ยนแปลง ความเครียดร้าย หรือหมายถึง คุณสมบัติของวัสดุที่กลับคืนสู่สภาพเดิม หรือตำแหน่งเดิม หลังจากที่มีการถูกยืดกดหรือหมายถึงความยืดหยุ่น Ramirez (2007) กล่าวว่า คำว่า Resilience มีการนำมาใช้มากในประเทศตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา เพื่อทำความเข้าใจในปรากฏการณ์ของบุคคลในการเผชิญกับสภาพการณ์ที่ยากลำบาก Resilience เป็นคำที่นำมาใช้บนฐานแนวคิดที่ให้ความสำคัญต่อการมองด้านบวก คือเน้นที่ความเข้มแข็งมากกว่าการมองด้านลบ คำว่า Resilience มีการนำมาใช้ในประเทศไทยได้ไม่นาน และยังมีการศึกษาไม่มาก จึงทำให้การแปลหรือบัญญัติคำนี้เป็นภาษาไทยยังไม่ได้ข้อสรุปที่ตรงกัน มีการใช้คำที่หลากหลาย เช่น ความเข้มแข็งทางใจ พลังสุขภาพจิต ความสามารถในการยืนหยัดเผชิญภาวะวิกฤติ ความยืดหยุ่นและทนทาน การฟื้นพลัง และการฟื้นสภาพ (สมพร รุ่งเรืองกลกิจ, 2555)

กล่าวโดยสรุปว่า ความหมายของการมีภูมิคุ้มกันที่ดี คือ การเตรียมตัวพร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่ โดยสร้างความเข้มแข็งทางใจที่ดี เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถมีแนวคิดในทางด้านบวก และมีหลักคิดที่ถูกต้อง เป็นพลเมืองดีของสังคม

2.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งทางใจ

การศึกษาแนวคิดและองค์ประกอบ (กองส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต, 2562) RQ มาจากคำว่า Resilience Quotient ที่คนไทยอาจเรียกว่า พลังใจ ความเข้มแข็งทางใจ พลังสุขภาพจิต ภูมิคุ้มกันทางใจ หรือที่กรมสุขภาพจิตใช้คำว่า อึด ฮึด สู้ RQ เป็นความสามารถของคนที่อยู่ในตัวเอง และนำมาใช้ เมื่อต้องเอาชนะปัญหา อุปสรรค หรือความยากลำบากที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้คนเราสามารถผ่านพ้นภาวะวิกฤตหรือเหตุการณ์ร้ายๆไปได้และอาจพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสโดยสามารถยกระดับความคิดจิตใจและการดำเนินชีวิตในทางที่ดีขึ้นหลังเหตุการณ์ผ่านพ้นไป โดยมีการฟื้นฟูสภาพอารมณ์และจิตใจได้อย่างรวดเร็ว ไม่จมอยู่กับความทุกข์ มีความยืดหยุ่นปรับตัวได้ดีสามารถกลับมาดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุขอีกครั้ง โดยกรมสุขภาพจิตได้แบ่งองค์ประกอบของพลังสุขภาพจิตออกเป็น 3 องค์ประกอบ คือ อึด ฮึด สู้

พลังอึด หมายถึง การที่คนเรามีความทนทานต่อความกดดัน มีจิตใจมั่นคง ไม่หวั่นไหว สามารถควบคุมจิตใจ แม้มีเรื่องเครียด ทุกข์ใจมากก็ยังสามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้ส่วนใหญ่คนที่มีความอึดมักมีมุมมองว่า ไม่ใช่เราที่ลำบากอยู่คนเดียว, เมื่อมีความทุกข์เข้ามาไม่นาน ก็ต้องผ่านไป, ปัญหาทุกอย่างมีทางแก้ไข, ชีวิตไม่ได้แย่ไปหมด ถึงอย่างไรก็ยังมีเรื่องดีๆอยู่บ้างจากมุมมองดังกล่าวจึงทำให้สามารถหาหนทางระบายความเครียดได้มีหนทางที่ช่วยให้อดทนกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น มีสายสัมพันธ์เกื้อหนุน รู้จักมองส่วนดีหรือคุณค่าของตน คิดถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ เป็นต้น พลังอึดเป็นพื้นฐานจิตใจที่สำคัญของคนมีพลังสุขภาพจิตที่ดี อาจสังเกตได้จากบางคนที่มีความทุกข์ ความเครียดมาก แต่ก็ยังสามารถดำเนินชีวิตประจำวันต่อไป และทำหน้าที่ที่รับผิดชอบได้

พลังฮึด หมายถึง มีขวัญและกำลังใจ การสร้างแรงจูงใจให้ตัวเอง ไม่ท้อถอย หรือมีกำลังใจจากคนรอบข้าง เช่น มีครอบครัวเป็นที่พึ่ง คอยช่วยเหลือและเป็นกำลังใจ คิดถึงความสำเร็จที่ผ่านมา คิดถึงสิ่งที่มีคุณค่าต่อใจการอยู่กับปัจจุบัน ค่อยๆ คิดแก้ไข ทำ ไปทีละขั้นตอน อย่ากังวลหรือกลัวไปล่วงหน้า การที่คนเราจะฝ่าฟันปัญหาอุปสรรคไปได้ส่วนหนึ่งต้องมีกำลังใจ ปัญหาที่ยากยิ่งต้องอาศัยกำลังใจ เพื่อเพิ่มความกล้าหาญ ที่จะทำตัวให้เข้มแข็ง เพื่อลุกขึ้นมาสู้หรือเอาชนะอุปสรรคไปยังเป้าหมายที่ต้องการ

พลังผู้ หมายถึง พร้อมสู้กับปัญหา หาที่ปรึกษา หาทางออกหลายๆ ทาง ซึ่งน้ำหนักกว่าวิธีการใดเป็นวิธีการที่ดีไม่ตัดสินใจแก้ปัญหาโดยใช้อารมณ์ต้องคิดให้รอบคอบ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์วิกฤตเหตุการณ์ไม่คาดฝันมักเป็นเรื่องใหญ่ ไม่เคยพบมาก่อน จึงต้องอาศัยทั้งร่างกาย แรงใจในการสู้กับปัญหา ซึ่งทำได้โดย

- ประเมินตนเองว่าสามารถแก้ไขปัญหได้ด้วยตนเองได้หรือไม่
- ใช้ความสามารถของตัวเองที่มีในการหาทางออก เช่น การพูดจาต่อรอง การวิเคราะห์หาทางออก
- ขอคำปรึกษา หรือพึ่งพาความช่วยเหลือจากคนอื่น กรณีที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหได้ด้วยตัวเองได้

โดยนักวิชาการได้เสนอแนวคิด หลักการ และองค์ประกอบเกี่ยวกับความเข้มแข็งทางจิตใจ (สุภาวดี นวลมณี, 2555) ซึ่งประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่หลากหลาย สามารถจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะคือ ปัจจัยภายในบุคคลและปัจจัยภายนอก (Internal and External Factors) สภาพแวดล้อมรอบตัวเด็กที่สามารถลดผลกระทบเชิงลบ จากสถานการณ์ที่เครียดและกดดันต่าง ๆ ทั้งครอบครัว โรงเรียน และชุมชนสามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจได้โดยการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความเข้มแข็งทางใจ และเสริมแนวทางการเรียนรู้ของเด็ก การส่งเสริมป้องกันปัญหาอารมณ์ และพฤติกรรม ด้วยการจัดกิจกรรม หรือหลักสูตรพัฒนาเด็กและเยาวชนที่เหมาะสม เพื่อการพัฒนาปัจจัยปกป้องภายในของแต่ละบุคคล โดยองค์ประกอบของปัจจัยทั้งส่วนที่เป็นภายใน และปัจจัยภายนอก มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 4 ตารางแสดงองค์ประกอบของปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายใน (ลักษณะบุคลิกภาพ ท่าทีการแสดงและลักษณะนิสัย)	ปัจจัยภายนอก (สภาพแวดล้อมรอบตัวเด็ก)
1. ความสามารถในการดูแลและควบคุมตนเอง (Autonomy)	1. การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (Forming Relationships)
2. ความสามารถทางสังคม (Social Competence)	2. ดูแล สนับสนุน และให้คำปรึกษา (Caring Relationships)
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา (Problem Solving)	3. การให้โอกาสและการผลักดันให้พึ่งตนเอง (Providing of Opportunity)
4. ความมุ่งมั่นตั้งใจในการประสบความสำเร็จในชีวิต (Sense of Meaning and Purpose)	

จากองค์ประกอบของความเข้มแข็งทางใจ (สุภาวดี นวลมณี, 2555) ปัจจัยภายใน (Internal Factors) ข้างต้น ได้แก่

1) ความสามารถในการดูแลและควบคุมตนเอง (Autonomy) เป็นความรู้สึกที่เป็นอิสระ ซึ่งเป็นการควบคุมที่มาจากภายในตนเอง ภายใต้ความเชื่อว่าตนเองสามารถควบคุมสิ่งต่าง ๆ ได้เป็น ความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง การมีระเบียบวินัยในตนเอง การควบคุมแรงผลักดันจากภายในและ ภายนอก ตลอดจนการมีเอกลักษณ์ของตนเอง ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย คือ

- การตระหนักรู้ตนเองหรือการเข้าใจในตนเอง (Self Awareness): เป็นความสามารถในการรับรู้สภาวะภายในตนเอง ความคิด อารมณ์และความรู้สึก

- การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self Efficacy): เป็นคุณลักษณะเชิงบวกที่บุคคลรับรู้ และ เชื่อมั่นในความสามารถ ศักยภาพ และคุณค่าของตนเอง

- การมีวินัยในตนเอง (Self Discipline) : เป็นความสามารถในการควบคุมอารมณ์ ความต้องการ มีวินัย มีความยับยั้งชั่งใจ มีความรับผิดชอบ และสามารถทนต่อแรงต้านของกลุ่มเพื่อน และแรงกดดันของสังคมได้

2) ความสามารถทางสังคม (Social Competence) เป็นคุณสมบัติเชิงสังคมของบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วยองค์ประกอบย่อย คือ

- ความสามารถในการสื่อสาร (Communication) เป็นความสามารถในการสื่อสารให้ผู้อื่น รับรู้ ความคิด ความรู้สึกของตนเองได้และความสามารถในการฟังอย่างใส่ใจและตั้งใจ

- ความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจ และใส่ใจผู้อื่น (Empathy) เป็นความสามารถของบุคคลในการเห็นอกเห็นใจ เคารพในความเป็นตัวตนและสิทธิ์ของผู้อื่น สามารถให้อภัยผู้อื่นได้

- ความสามารถในการสร้างและคงไว้ซึ่งสัมพันธภาพ (Co-operation) เป็นความสามารถในการสร้างและคงไว้ซึ่งสัมพันธภาพ ความเป็นมิตร เป็นที่พึ่งของผู้อื่น มีส่วนร่วม เสียสละในการทำ กิจกรรมต่าง ๆ อย่างเต็มที่และสามารถปรับตัวได้

3) ความสามารถในการแก้ปัญหา (Problem Solving) ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย คือ

- ความสามารถในการคิดแยกแยะอย่างมีเหตุผล และถูกต้อง (Critical Thinking) เป็นความสามารถในการคิดแยกแยะอย่างมีเหตุผลและถูกต้อง ประเมินความเสี่ยง และมีการตัดสินใจ จัดการปัญหาได้อย่าง เหมาะสม 6 คู่มือสร้างสรรค์พลังใจให้วัยรุ่น

- การมองโลกในแง่ดี และมีความยืดหยุ่น ในการเผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้น (Optimism and Flexibility) เป็นความสามารถในการมองโลกในแง่ดีมีทัศนคติและค่านิยมเชิงบวก มีอารมณ์ขัน

มีความยืดหยุ่นในการเผชิญปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งรู้จักเปิดใจ มองปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่าง ทำหาย และไม่คุกคามต่อชีวิต

- ความสามารถในการพึ่งพาตนเองและแสวงหาแหล่งช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพ (Effective Help Seeking) เป็นความสามารถในการพึ่งพาตนเองและแสวงหาแหล่งช่วยเหลือ ที่มีประสิทธิภาพ เมื่อประสบภาวะ ยุ่งยาก

4) ความมุ่งมั่นตั้งใจในการประสบความสำเร็จในชีวิต (Sense of Meaning and Purpose) เป็นการ มีแรงจูงใจในชีวิตและการตั้งจุดมุ่งหมายในชีวิต คือ

- การตั้งจุดมุ่งหมาย (Goal Direction) เป็นความสามารถในการตั้งจุดมุ่งหมาย หรือความสำเร็จในชีวิตที่เป็นไปได้และสามารถดำเนินชีวิตเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

- การสร้างแรงจูงใจ และการมีความเชื่อ (Achievement Motivation and Belief) เป็นความสามารถในการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้ตนเองบรรลุเป้าหมายความกระตือรือร้น มุ่งมั่นพยายาม เพื่อให้ประสบความสำเร็จ และการมีความเชื่อหรือแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิต

ซึ่งในปัจจัยภายนอก (External Factors) นั้น ประกอบด้วย

1) การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (Forming Relationships) คือ การมีปฏิสัมพันธ์สัมพันธ์ภาพ มิตรภาพ และทำที่ที่ดีของบุคคลใกล้ชิด

2) การดูแล สนับสนุน และให้คำปรึกษา (Caring Relationships) คือ การได้รับการดูแลเอาใจใส่ สนับสนุน เกื้อหนุนให้กำลังใจ และให้คำ ปรึกษา

3) การให้โอกาส และการผลักดันให้พึ่งตนเอง (Providing of Opportunity) คือการได้รับโอกาสผลักดันให้พึ่งตนเอง

กล่าวโดยสรุปว่า การสร้างความเข้มแข็งทางใจ (RQ) ให้กับวัยรุ่นนั้นเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจาก ปัจจุบันสังคมของเรามีปัญหาเกิดขึ้นมากมาย ซึ่งเป็นความท้าทายให้กับคนที่อยู่ในสังคม เด็กและเยาวชนก็เช่นกัน ดังนั้น การสร้างภูมิคุ้มกันทางใจ เพื่อให้สามารถเผชิญกับปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ และก้าวผ่านไปได้อย่างแข็งแกร่งจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ โดยสามารถทำได้จากการสร้างความรู้สึกให้เด็ก รับรู้ว่าคุณเป็นส่วนสำคัญทั้งกับสถาบันต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นครอบครัวและสังคม เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รู้สึกว่าคุณได้รับความรักความห่วงใยและกำลังใจอยู่เสมอ ปลุกฝังความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีส่วนร่วมในการคิดการตัดสินใจร่วมกับพ่อแม่ค้นหาตัวเองสร้างเป้าหมายในอนาคต นอกจากนี้ พ่อแม่ควรเป็นแบบอย่างที่ดีถ่ายทอดประสบการณ์ของพ่อแม่ให้ลูกฟัง ชี้นำและฝึกทักษะ การแก้ไข ปัญหาการจัดการอารมณ์ที่เหมาะสม ฝึกให้เด็กรู้จักพูดคุยก่อนความรู้สึกนึกคิดระบายความทุกข์ใจ ไม่เก็บกดไว้ เพื่อให้เด็กมีภูมิคุ้มกันและอยู่ในสังคมได้อย่างเข้มแข็ง

2.3.3 แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรม

การป้องกันปราบปรามอาชญากรรม (กองบัญชาการตำรวจนครบาล, 2532) หมายถึง การใช้มาตรการและวิธีการต่าง ๆ ที่จะไม่ให้เกิดอาชญากรรมขึ้นโดยอาจจำแนกได้ดังนี้ คือการกำจัดต้นเหตุการณั้จัดความปรารถนาที่จะกระทำผิดและการขจัดช่วงโอกาสที่จะกระทำผิด ซึ่งทั้งหมดนี้ถือเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐบาลเอกชนและประชาชนในการร่วมมือกัน ซึ่งถือว่าเป็นงานในหน้าที่ของตำรวจที่สำคัญที่สุดรวมตลอดจนถึง การใช้มาตรการต่าง ๆ ระวังเหตุการณ์การกระทำผิด การจับกุมควบคุมอาชญากร เพื่อป้องกันอาชญากรรมย้อนกลับมากระทำผิดอีกและการลงโทษอาชญากรเพื่อให้เกิดความเช็ดหลาบ ทั้งยังเป็นเครื่องเตือนใจแก่ผู้ที่จะคิดจะประกอบอาชญากรรมอีกประการหนึ่งด้วยโดยอาจจะเป็นการป้องกันและระวังเหตุในการเกิดอาชญากรรม และหรือเป็นการสืบสวนปราบปรามติดตามจับกุมภายหลังจากการเกิดเหตุแล้วการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมด้วยการแสวงหาความร่วมมือจากประชาชน

การป้องกันอาชญากรรม (นันทิ จิตสว่าง, 2555) มีความหมายและขอบเขตที่หลากหลาย โดยอาจ หมายถึง การทำให้อาชญากรรมไม่เกิดขึ้นตั้งแต่แรก หรืออาจหมายถึงการทำให้อาชญากรรมที่เกิดขึ้นมาแล้วไม่เกิดขึ้นมาอีก ดังนั้นนักอาชญาวิทยาจึงได้จัดประเภทของการป้องกันอาชญากรรมออกเป็นตัวแบบต่างๆ โดยตัวแบบที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไปคือตัวแบบที่มีแนวทางในการป้องกันอาชญากรรม 4 แนว คือ

- 1) การป้องกันโดยอาศัยกฎหมายและการลงโทษ เพื่อข่มขู่ยับยั้งให้คนที่คิดทำผิดเกรงกลัว และคนที่ทำผิดแล้วไม่กล้าทำผิดขึ้นอีก เป็นการตัดมูลเหตุจูงใจโดยการทำให้กลัว
- 2) การป้องกันโดยการปรับสภาพแวดล้อมและขจัดปัจจัยที่นำไปสู่การกระทำผิด เช่น ขจัดความยากจน การขาดการศึกษา ควบคุมแหล่งอบายมุข พัฒนาอาชีพ ที่อยู่อาศัย เป็นการป้องกันโดยให้การพัฒนาเป็นแกนนำ (Development –led approach) นอกจากนี้ยังป้องกันโดยการแก้ไขพัฒนาคนที่ทำผิดแล้วให้กลับคืนสู่สังคม โดยกระทำผิดซ้ำขึ้นอีกเป็นการตัดข้อมูลเหตุจูงใจโดยการทำให้มีวินัยและไม่คิดที่จะทำผิด
- 3) การป้องกันโดยสภาพแวดล้อมทางกายภาพโดยใช้การออกแบบและเทคโนโลยีในการขัดขวางการเกิดอาชญากรรมมิให้เกิดขึ้น เป็นการตัดช่องโอกาสในการทำผิดโดยใช้ เหล็กดัด ลูกกรง วงจรปิด ประตูไฟฟ้า สัญญาณเตือนภัย และการออกแบบเมือง ฯลฯ
- 4) การป้องกันโดยใช้สภาพแวดล้อมนามธรรมโดยการรวมตัวกันของคนในชุมชนในการเป็นหูเป็นตาตัดช่องโอกาสในการกระทำผิด

โดยระดับของการป้องกันอาชญากรรม แบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอน Brantingham and Faust (1976) อ้างถึงใน (ชาญคณิต กฤตยา สุริยมณี และ อุนิษา เลิศโตมรสกุล, 2552) ว่าการป้องกันอาชญากรรมในขั้นแรก (Primary Crime Prevention)

รูปแบบในการป้องกันปัญหาอาชญากรรมในขั้นนี้มีหลายรูปแบบ ในที่นี้จะหมายถึง การออกแบบสิ่งแวดล้อม (Environment design) การเฝ้าระวังของเพื่อนบ้าน (Neighborhood watch and citizen patrol) ,การเรียนรู้เกี่ยวกับอาชญากรรมและการป้องกันอาชญากรรม (Education about crime and crime prevention) ระบบความปลอดภัยส่วนบุคคล (Private security) (Paul J. Brantingham, 1976)

การออกแบบสิ่งแวดล้อม (Environment design) หมายถึง เทคนิคต่างๆ ในการป้องกันปัญหาอาชญากรรม เป้าหมายของเทคนิคเหล่านี้ก็เพื่อทำให้ผู้กระทำ ผิดได้ยากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังหมายรวมถึงการเฝ้าระวังให้กับประชาชนผู้อยู่อาศัย การสร้างความรู้สึกปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของประชาชนให้แพร่หลายออกไปมากยิ่งขึ้น การวางแผนในการปลูกสร้างอาคารที่อยู่อาศัยให้ง่ายต่อการมองเห็น การติดตั้งแสงสว่างให้เพียงพอและการติดตั้งแบบการล็อคประตูให้แข็งแรงมั่นคง และการทำเครื่องหมายลงบนทรัพย์สินของตนเองเพื่อให้ง่ายต่อการแยกแยะและจดจำ

การเฝ้าระวังของเพื่อนบ้าน (Neighborhood watch and citizen patrol) หมายถึง การเฝ้าระวังและการจัดสายตรวจเพื่อนบ้านเพื่อออกตรวจตรา และคอยสอดส่องดูแลซึ่งกันและกันเป็นการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนให้เสี่ยงต่อภัยอาชญากรรมให้ลดน้อยถอยลง

การเรียนรู้เกี่ยวกับอาชญากรรมและการป้องกันอาชญากรรม (Education about crime and crime prevention) หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ของงานยุติธรรมทางอาญาทั้งหลายทั้งปวงย่อมเกี่ยวข้องกับการป้องกันปัญหาอาชญากรรมในขั้นแรกทั้งนั้น อย่างเช่น กิจกรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ การปรากฏตัวของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ณ ที่ใดที่หนึ่งย่อมทำให้ประชาชนลดความหวาดกลัวอาชญากรรมลงไปในตัวด้วย ทางด้านงานศาลและงานราชทัณฑ์ก็เช่นเดียวกัน ศาลและราชทัณฑ์ช่วยให้ผู้กระทำผิดยอมรับถึงความเสี่ยงต่อการกระทำผิดของตนเองเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เหล่านี้ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับการป้องกันในขั้นแรกทั้งสิ้น ส่วนภาครัฐก็จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการป้องกันในขั้นแรกเหมือนหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอื่นๆ คือ มีส่วนช่วยให้ข้อมูลที่แท้จริงเกี่ยวกับความรุนแรงของอาชญากรรมในปัจจุบันที่หน่วยงานยุติธรรมต่างๆ จะต้องเข้าควบคุมและแก้ไข ซึ่งจะทำให้ประชาชนทั่วไปสามารถยอมรับความจริงอันนั้นได้

ระบบความปลอดภัยส่วนบุคคล (Private security) นั้น ก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับการป้องกันกับการป้องกันในขั้นแรกเหมือนกัน คือ มีส่วนเกี่ยวข้องในรูปของการสนับสนุนหรือมีส่วนช่วยเหลือ

หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่าง ๆ อย่างเป็นทางการในการช่วยเหลือและยับยั้งการกระทำผิดของอาชญากร

การป้องกันอาชญากรรมในเบื้องต้นหรือขั้นแรกจะเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาทางสังคมอย่างกว้าง ซึ่งประเด็นปัญหาเหล่านี้ย่อมต้องเกี่ยวข้องกับปัญหาอาชญากรรมและพฤติกรรมเบี่ยงเบน กล่าวคือ การป้องกันปัญหาเหล่านี้บางครั้งต้องป้องกันทางสังคม (Social prevention) กิจกรรมในการป้องกันทางสังคมเหล่านี้ได้แก่ การแก้ไขปัญหาคาร่างงาน การแก้ไขปัญหาคารด้อยการศึกษา การแก้ไขปัญหาคความยากจน นอกจากนี้กิจกรรมเหล่านี้ยังหมายรวมถึงการแก้ไขพฤติกรรมเบี่ยงเบน โดยเน้นไปที่สาเหตุการเกิดพฤติกรรมดังกล่าว ซึ่งมีผลทำให้ปัญหาอาชญากรรมและความหวาดกลัวต่ออาชญากรรมลดลงตามไปด้วย อย่างไรก็ตาม การป้องกันปัญหาอาชญากรรมในขั้นแรกนี้ นอกจากจะเป็นการพยายามที่จะหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเบี่ยงเบน และพฤติกรรมอาชญากรรมดังกล่าวนี้แล้ว การติดตามพฤติกรรมดังกล่าวยังรวมทั้งการตกเป็นผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม (Victimization) อาจเป็นหนทางหนึ่งทีลดความหวาดกลัวต่อปัญหาอาชญากรรมลงได้ (Paul J. Brantingham, 1976)

การป้องกันอาชญากรรมในขั้นที่สอง (Secondary Crime Prevention)

จากแนวความคิดของ Brantingham และ Faust ในปี ค.ศ. 1976 ได้กล่าวไว้ว่า การป้องกันในขั้นนี้ หมายถึง การพยายามที่จะเข้าใจถึงศักยภาพในการกระทำผิดของผู้กระทำผิดแล้ว พยายามที่จะแทรกแซงหรือยับยั้งการกระทำผิดนั้นๆ หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การป้องกันในขั้นที่สองนี้ หมายถึง ความสามารถของสังคมและกระบวนการยุติธรรมในการที่จะกำหนดประเด็นปัญหาและการคาดคะเนหรือทำนายปัญหาที่เป็นอยู่ในเวลานั้นได้อย่างถูกต้องแม่นยำมากน้อยเพียงใด เพราะการเข้าแทรกแซงปัญหาผู้กระทำผิดนั้นได้ ส่วนใหญ่มาจากการที่ได้คาดคะเนหรือทำนายปัญหาจากตัวผู้กระทำผิดนั้นๆ เป็นหลัก

ซึ่งรูปแบบในการป้องกันในขั้นที่สองนี้ก็คือ รูปแบบที่เรียกว่า การป้องกันจากสถานการณ์ที่เป็นจริงในเวลานั้น (Situational prevention) การป้องกันดังกล่าวนี้คือ การกำหนดประเด็นปัญหาให้แคบลงหรือเด่นชัดขึ้น แล้วเข้าทำการแทรกแซงแก้ไขปัญหานั้นๆ ให้ได้ผล รูปแบบในการป้องกันดังกล่าวนี้จะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงแก้ไขในระบบการตรวจตราสอดส่องในชุมชน (Surveillance) รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงแก้ไขกิจกรรมที่สำคัญอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ด้วย กิจกรรมอันหนึ่งที่สำคัญ และมีความสัมพันธ์อย่างมากและมีความเหมาะสมกับการป้องกันในขั้นนี้มากที่สุดคือ กิจกรรมที่เรียกว่า “ตำรวจชุมชน” (Community Policing) ซึ่งเป็นวิธีการที่ต้องอาศัยชุมชนเข้ามาร่วมแก้ไขปัญหานั้นโดยตรง โดยเฉพาะการอาศัยเพื่อนบ้านเข้ามาแก้ไขปัญหาดังกล่าว

อาจกล่าวได้ว่า วิธีการนี้เป็นวิธีการหนึ่งที่เหมาะสมในการป้องกันอาชญากรรมในชั้นที่สองนี้มากที่สุด การป้องกันปัญหาอาชญากรรมในชั้นที่สองนี้ ได้ลอกเลียนแบบวิธีการในการป้องกันในชั้นแรกหลาย วิธีการด้วยกัน แต่การป้องกันในชั้นนี้ก็มีข้อแตกต่างไปจากการป้องกันในแรกตรงที่ว่า การป้องกันในชั้นที่สอง เป็นการป้องกันจากสภาพปัญหาอาชญากรรมที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดหรือชัดเจนแล้วจึงพยายามเข้าดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนั้น แต่การป้องกันในชั้นที่หนึ่งสามารถป้องกันได้ตั้งแต่สภาพของปัญหานั้นยังไม่เกิด และการป้องกันในชั้นที่สองนี้ไม่เพียงแต่จะป้องกันปัญหาอาชญากรรมหลัก ๆ ดังที่ได้กล่าวแล้วเท่านั้นยังหมายรวมไปถึงการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน รวมทั้งพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่างๆ ที่เป็นอันตรายต่อสังคมด้วย อย่างเช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาสิ่งมีนเมา เป็นต้น ซึ่งจะเชื่อมโยงกับพฤติกรรมเบี่ยงเบนอื่นๆ อีกหลายรูปแบบ

การป้องกันอาชญากรรมในชั้นที่สาม (Tertiary Crime Prevention) การป้องกันอาชญากรรมในชั้นนี้เป็นเรื่องของกระบวนการยุติธรรมที่จะต้องเข้ามาดำเนินการในเรื่องดังกล่าว อย่างเช่น การจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ การสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องของพนักงานอัยการและการควบคุมกักขัง การบำบัดแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เหล่านี้ เป็นต้น การป้องกันในชั้นนี้ หัวใจหลักของการป้องกันก็คือ การป้องกันการกระทำผิดซ้ำ (Recidivism) ของผู้กระทำผิดไม่ให้กระทำผิดซ้ำขึ้นมาอีก กลยุทธ์หรือยุทธวิธีในการป้องกันในชั้นนี้ มีสองวิธีด้วยกัน วิธีแรกเรียกว่า การข่มขู่ยับยั้งเป็นกรณีพิเศษ (Specific deterrence) ส่วนวิธีที่สองเรียกว่า การลดความสามารถของผู้กระทำผิด (Incapacitation) (Paul J. Brantingham, 1976)

การข่มขู่ยับยั้งเป็นกรณีพิเศษ (Specific deterrence) หมายถึง ความพยายามที่จะป้องกันผู้ ที่กระทำผิดไม่ให้กระทำผิดในรูปแบบอื่นๆ ซ้ำขึ้นมาอีก เป็นการวางบทกำหนดโทษแก่ผู้กระทำผิดเอาไว้ ซึ่งจะทำให้ผู้กระทำผิดหวาดกลัวและรู้สึกสูญเสียอิสรภาพตามมา

การลดความสามารถของผู้กระทำผิด (Incapacitation) เป็นการป้องกันอาชญากรรมมิให้เกิดขึ้นมาอีกในอนาคต โดยอาศัยการควบคุมผู้กระทำผิดแต่ละคนในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเป็นหลัก วิธีการควบคุมที่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายและเป็นหัวใจหลักของการลดขีดความสามารถของผู้กระทำผิดก็คือ การจำคุกหรือการกักขัง (Incapacitation) ซึ่งเป็นวิธีการที่จะสกัดกั้นการกระทำผิดของผู้กระทำผิดมิให้กระทำผิดซ้ำขึ้นมาอีกในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ส่วนวิธีการควบคุมอื่นๆ ของ Incapacitation คือ วิธีการที่เรียกว่า การตรวจตราอย่างเข้มงวด (Intensive supervision) และการติดตามด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ Electronic monitoring

ดังนั้น การป้องกันอาชญากรรมจึงเป็นหัวใจหลักของการลดทอนผู้กระทำความผิด และลดจำนวนสถิติอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นในสังคมได้ โดยแนวทางการป้องกันอาชญากรรมนั้น มีอยู่

หลายแบบด้วยกัน ทั้งการจัดระเบียบชุมชน สภาพแวดล้อมให้มีความปลอดภัยอยู่เสมอ พร้อมทั้งหลักการของผู้บังคับใช้กฎหมาย ที่จะแสวงหาถึงสาเหตุของการกระทำผิดก่อนเพื่อมายับยั้งพฤติกรรมอาชญากรรมของคนในสังคมต่อไป ซึ่งในเด็กและเยาวชนที่เปรียบเสมือนผ้าขาวในสังคม จึงทำให้เด็กและเยาวชนสามารถเรียนรู้พฤติกรรมต่าง ๆ ได้ง่าย การส่งเสริมให้มีการป้องกันอาชญากรรมในเด็กและเยาวชนนั้น เป็นแนวทางสำคัญประการหนึ่งที่จะปลูกฝังคนในสังคมตั้งแต่วัยเยาว์ เพื่อให้โตไปเป็นคนดีในสังคมและไม่ไปก่ออาชญากรรมในสังคมด้วย

2.3.4 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนหรือประชาชน จะต้องเป็นการให้ประชาชนหรือผู้มีส่วนร่วมนั้น ได้มีโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมกันเพื่อดำเนินการตามขั้นตอนหรือกระบวนการต่าง ๆ ทั้งการร่วมกันคิด ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันรับผิดชอบในผลการพัฒนาที่จะเกิดขึ้น ซึ่งปัจจุบันการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมมีความจำเป็นที่ต้องอาศัยอยู่ร่วมกัน และการพัฒนาจากความเจริญในด้านต่าง ๆ ทั้งเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม จึงทำให้รูปแบบของการดำเนินชีวิตในสังคมเปลี่ยนแปลงไป มีความห่างเหินกัน ความสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์จึงลดน้อยลง ความเป็นชุมชนเองก็ลดน้อยลง ดังนั้น แนวทางหรือนโยบายที่จะพัฒนาให้เกิดการบูรณาการทั้งของหน่วยงานและประชาชน จึงต้องคำนึงถึงปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนเป็นสำคัญ เพื่อร่วมกันแก้ไขและพัฒนาปัญหาให้ไปสู่ความสำเร็จได้ โดยมีนักวิชาการหลายท่านที่ได้ศึกษาและรวบรวมความหมายไว้ ดังนี้

การมีส่วนร่วม (พีรพล ไชยพงศ์, 2539) หมายถึง กระบวนการที่รัฐ ส่งเสริม ชักนำสนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชน ทั้งในส่วนบุคคล กลุ่มชน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใด เรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่อง ร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้

การมีส่วนร่วม (วรรณิการ์ ภูมิวงศ์พิทักษ์, 2540) หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ให้ประชาชน ไม่ว่าจะปัจเจกบุคคลหรือ กลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงาน โดยการร่วมคิด ร่วมลงมือ ปฏิบัติ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ และร่วมในการติดตามประเมินผล

การมีส่วนร่วม (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548) หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง ร่วมมือรับผิดชอบในกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ โดยมีกลุ่มหรือองค์กรรองรับบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมการพัฒนาภูมิปัญญาการรับรู้สามารถวิเคราะห์และตัดสินใจเพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง

การมีส่วนร่วม William (1980) อ้างถึงใน (ปรีดา เจษฎารางกุล, 2550) กล่าวว่า หมายถึง การเกี่ยวข้องกับสังคมด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์ (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็น เหตุเร้าใจให้กระทำการให้ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น ทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วม รับผิดชอบกับกลุ่ม

“การมีส่วนร่วม” ของประชาชน (Creighton, 2005) หมายถึง กระบวนการที่ความกังวล ความต้องการ และคุณค่าของประชาชนได้รับการบูรณาการในกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐ ผ่านกระบวนการสื่อสารแบบสองทางโดยมีเป้าหมายโดยรวม เพื่อที่จะทำให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้น และได้รับการสนับสนุนจากประชาชน และการที่ประชาชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นก่อน การตัดสินใจจะเกิดขึ้น หรือหมายความว่า ผู้มีอำนาจตัดสินใจจะสามารถตัดสินใจใด ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อประชาชนได้ ก็ต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากประชาชนก่อนเท่านั้น

จากความหมายของนักวิชาการที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงสรุปได้ว่า “การมีส่วนร่วม” หมายถึง การมีส่วนร่วมในขั้นตอน กระบวนการต่าง ๆ ของประชาชนในชุมชน ร่วมกันคิด ร่วมกันรับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภารกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันอาชญากรรม ทั้งนี้ โดยกลุ่มหรือองค์กรในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องร่วมกัน หมายรวมถึงกลุ่มเพื่อน โรงเรียน และชุมชนที่อยู่อาศัยด้วย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้

ระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชน

(นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, 2546) ได้กล่าวถึง ระดับของการมีส่วนร่วม ตามหลักการทั่วไป ซึ่งแบ่งได้เป็น 5 ระดับ ดังนี้ คือ

- 1) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลของตน ครอบครัว ชุมชนของตนเอง
- 2) การมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร
- 3) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะในโครงการที่ประชาชนนั้นมีส่วนได้เสียในกิจกรรมนั้น ๆ โดยแบ่งเป็น 3 กรณี คือ
 - 3.1) ตนเองมีน้ำหนักการตัดสินใจน้อยกว่าเจ้าของโครงการ
 - 3.2) ตนเองมีน้ำหนักการตัดสินใจเท่ากับเจ้าของโครงการ
 - 3.3) ตนเองมีน้ำหนักการตัดสินใจมากกว่าเจ้าของโครงการ
- 4) การมีส่วนร่วมในการลงมือทำคือ การที่ทุกคนหรือประชาชนในชุมชนช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันในการทำงานทุกขั้นตอน

5) การมีส่วนร่วมสนับสนุนคืออาจไม่มีโอกาสร่วมทำ แต่มีส่วนร่วมช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ นอกจากนี้ ยังได้มีการแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมเป็นระดับของการมีส่วนร่วมตามแนวทางการพัฒนาชุมชนเป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยได้แบ่งไว้ ดังนี้

- 1) ร่วมค้นหาปัญหาของตนให้เห็นว่าสิ่งใดที่เป็นปัญหารากเหง้าของปัญหา
- 2) ร่วมค้นหาสิ่งที่จำเป็นของตนในปัจจุบันคืออะไร
 - 2.1) ร่วมคิดช่วยตนเองในการจัดลำดับปัญหาเพื่อจะแก้ไขสิ่งใดก่อนหลัง
 - 2.2) วางแผนแก้ไขปัญหาเป็นเรื่อง ๆ
 - 2.3) ร่วมระดมความคิดถึงทางเลือกต่าง ๆ และเลือกทางเลือกที่เหมาะสมเพื่อแก้ไขปัญหานั้น
 - 2.4) ร่วมพัฒนาเทคโนโลยีจะนำมาใช้
 - 2.5) ร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหานั้น ๆ
 - 2.6) ร่วมติดตามการดำเนินงานและประเมินผลการดำเนินงาน
 - 2.7) ร่วมรับผลประโยชน์หรือร่วมเสียผลประโยชน์จากการดำเนินงาน

จากระดับของการมีส่วนร่วมจึงสรุปได้ว่า หากประชาชนในชุมชน ทั้งนี้หมายรวมถึงครอบครัว ครูอาจารย์ โรงเรียน สถานศึกษา ชุมชนแวดล้อมโดยรอบ มีระดับของการมีส่วนร่วมมากในดำเนินกิจกรรมหรือโครงการกิจกรรม ภารกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันอาชญากรรมเพื่อแก้ไขปัญหาอาชญากรรมก็จะทำให้โครงการกิจกรรม ภารกิจต่าง ๆ สามารถดำเนินไปได้ และสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยอย่างไรก็ตามการดำเนินโครงการ หรือ กิจกรรมต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงการสร้างภูมิคุ้มกันเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ เพื่อให้สามารถป้องกันและตัดช่องโอกาสในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและการกระทำความผิดในสังคมได้จริง

2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอาชญาวิทยา

2.4.1 ทฤษฎีการควบคุมตนเอง (Self-control Theory)

ทฤษฎีการควบคุมตนเอง (Self-control Theory) (Gottfredson, 1990) ว่าเป็นทฤษฎีที่สามารถอธิบายถึง ความแตกต่างของปัจเจกชนในเรื่องคุณสมบัติส่วนบุคคลที่สามารถระงับหรือควบคุมตนเองไม่ให้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ซึ่งให้หมายความรวมถึงอาชญากรรมทุกประเภท และทุกสภาวะแวดล้อมด้วย โดยบุคคลที่มีการควบคุมตนเองสูงจะมีแนวโน้มที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและกระทำผิดค่อนข้างต่ำ แต่ในทางกลับกันบุคคลที่มีการควบคุมตนเองต่ำจะมีแนวโน้มที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและกระทำผิดสูงมาก ดังนั้น การควบคุมตนเอง จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้บุคคลสามารถยับยั้ง ป้องกันไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนจนนำไปสู่การกระทำผิดได้ การควบคุมตนเองต่ำ (Low Self-control) เกิดจากการไม่มีประสิทธิภาพของ กระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Ineffective or Incomplete Socialization) ซึ่งครอบครัว ได้แก่ พ่อ แม่ เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างการควบคุมตนเองให้แก่เด็กและเยาวชน (Hirschi Travis, 1995) โดยพ่อแม่ที่มีความผูกพันและมีการอบรมสั่งสอนลูกอย่างใกล้ชิดจะสร้างให้เด็กมี การควบคุมตนเองได้เป็นอย่างดี ในทางตรงกันข้ามถ้าถูกเลี้ยงดูโดยไม่เอาใจใส่เด็กจะมีแนวโน้มเป็นบุคคลที่ไม่มีความคิดไตร่ตรองและไม่คำนึงถึงบุคคลอื่นที่มีลักษณะชอบความเสี่ยงและมี ความคิดอ่านไม่กว้างไกล ซึ่งถือว่าเป็นลักษณะของบุคคลที่มีการควบคุมตนเองต่ำ นอกจากนี้ ปัจจัยจากชุมชนหรือสังคมที่รวมถึงโรงเรียนและสถาบันทาง สังคมอื่นๆ ยังมีอิทธิพลต่อการควบคุมตนเอง แต่สถาบันครอบครัวจะ มีส่วนสำคัญที่สุดในการสร้างการควบคุมตนเอง และหลังจากที่บุคคลได้มีการสร้างการควบคุม ตนเองแล้วเป็นการยากที่การควบคุมตนเองนั้นจะสูญหายไป

ไมเคิล อาร์ก๊อทเฟรดสัน (Michael R. Gottfredson) และเทรวิส เฮิสชี (Travis Hirschi) ได้สร้างทฤษฎีทั่วไปของอาชญากรรม (A General Theory of Crime) ในปี ค.ศ. 1990 (Gottfredson, 1990) เป็นการอธิบายการควบคุมตนเอง (Self-control) ที่มีผลต่อการก่ออาชญากรรม ก๊อทเฟรดสัน และเฮิสชี ให้ความหมายอาชญากรรมไว้ว่าคือ “การกระทำด้วยกำลังหรือการฉ้อโกงในการแสวงหาความสนใจของตนเอง” (Acts of force or fraud undertaken in pursuit of self interest) ผู้ที่มีการควบคุมตนเองต่ำมีโอกาสจะกระทำผิดหรือก่ออาชญากรรมได้สูง การควบคุม ตนเองไม่ได้หมายความว่า พฤติกรรมของเราเองถูกกำหนด และผู้ที่มีการควบคุม

ตนเองต่ำ นอกจากจะมีแนวโน้มในการก่ออาชญากรรมสูงแล้วยังมีการกระทำอื่นๆ ที่เปี่ยงเบนและเสี่ยงสูงด้วย เช่น การดื่มสุรา การพนัน แสวงหาความตื่นเต้น ใช้จ่ายเงินอย่างไม่ฉลาด เป็นต้น

ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการก่ออาชญากรรมอย่างใกล้ชิด Siegel, Welsh, and Senna (2006) อ้างถึงใน (สุริย์ กาญจนวงศ์ และคณะ, 2549) ก๊อทเฟรดสัน และเฮิสซิชอธิบายว่า การมีการควบคุมตนเองต่ำ ได้แก่ โดยมีลักษณะ 1) กระตุนงาย (Impulsive) 2) ชอบความเสี่ยง (Risk-taker) 3) ไม่คงที่และไม่มีจุดยืน (Unstable and unfocused) 4) ไม่อดทน (Impatient) 5) เอาตนเองเป็นศูนย์กลาง (Self-centered)

บทบาทของพ่อแม่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของการขัดเกลาทางสังคมต่อเด็ก สิ่งที่เป็น การเลี้ยงดูลูกแบบผิด ๆ ได้แก่ 1) พ่อแม่ไม่ดูแลเอาใจใส่ต่อลูก 2) พ่อแม่ไม่มีเวลาสำหรับลูก 3) พ่อแม่ไม่ได้คำนึงว่าพฤติกรรมของลูกไม่เหมาะสม 4) พ่อแม่ไม่ลงโทษลูก กล่าวได้ว่าทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีในเชิงบูรณาการ ที่เป็นการผสมผสานทฤษฎีทางด้าน Biology, Psychology และ Sociology เขาด้วยกัน ซึ่งแตกต่างไปจากทฤษฎีอื่นๆ

นอกจากนั้น การนำทฤษฎีนี้ไปบูรณาการร่วมกับทฤษฎีอื่น ๆ ซึ่งเป็นการบูรณาการในลักษณะที่ใช้ทฤษฎีนี้ เป็นศูนย์กลางในการผสมผสาน อย่างเช่น การศึกษาวิจัยของ Schreck et al. (2002: 159-180) หรือการศึกษาวิจัยของ Longshore et al. (2004) ซึ่งนักวิชาการเหล่านี้ค่อนข้างจะเชื่อว่า Self-control ของคนเราพัฒนาขึ้นตั้งแต่ช่วงอายุต้น ๆ ของชีวิต ตามแนวความคิดของ Gottfredson และ Hirschi (1990) เพราะฉะนั้นปัจจัยหรือทฤษฎีอื่นๆ จึงมาภายหลังการบูรณาการ จึงไขปัจจัยทางด้าน Self control เป็นตัวเชื่อมโยงไปสู่ปัจจัยอื่น ๆ อย่างเช่น คนที่มี Self-control ต่ำก็จะหันเขาหาเพื่อนที่มีการกระทำผิด และซึมซับเอาค่านิยมของเพื่อนดังกล่าวและกระทำ ความผิดผิดตามมาในที่สุด (ชาญคณิต ก.สุริยะ, 2552) โครงสร้างหลักของทฤษฎี การควบคุมตนเองนี้ ได้รับความนิยมในแวดวงอาชญาวิทยาเป็นอย่างมาก

ตามหลักของทฤษฎีนี้แลวนั้น ระดับของการควบคุมตนเองของแต่ละบุคคลจะเป็นผลมาจากการดูแลของครอบครัวที่มีต่อบุคคลนั้น ๆ ในช่วงประมาณ 10 ปีแรกของชีวิตพ่อแม่มีส่วนสำคัญในการควบคุมดูแลพฤติกรรมของลูกตนเอง คอยดูแลสอดส่องสถานการณ์ที่ไม่เหมาะสมต่อ เด็กหรือ การมีพฤติกรรมเปี่ยงเบนและการควบคุมที่เหมาะสม การลงโทษหรือการแนะนำ 8 พฤติกรรมที่ ถูกต้องจะเปการสร้างหรือเป็นสาเหตุของการเรียนรู้ในการควบคุมตนเองต่อเด็ก ขณะที่พ่อแม่ที่ไม่สามารถให้เวลาได้อย่างเต็มที่และไม่สามารถให้การดูแลลูกได้ก็จะส่งผลในทาง ลบต่อการควบคุมตนเองของเด็กเช่นกัน สิ่งทีทฤษฎีการควบคุมตนเองถือว่าแตกต่างจากทฤษฎี อาชญาวิทยาอื่น ๆ ซึ่งเป็นการรกล่าวถึงระดับของลักษณะส่วนบุคคลที่สำคัญในการตอบสนองต่อ การเขารวม

ในอาชญากรรมและพฤติกรรมต่อต้านสังคมอื่น ๆ โดยในระดับลักษณะของส่วนบุคคล นี้จะสามารถคงอยู่ต่อไปเรื่อย ๆ ได้ซึ่งมีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ของการเกิดอาชญากรรมเช่น การมีความสัมพันธ์กับเพื่อนที่กระทำความผิด Gottfredson และ Hirschi มองว่าสิ่งเหล่านี้ เป็นผลมาจากการควบคุมตนเองการควบคุมตนเองต่ำและจะส่งผลต่อการเลือกลักษณะสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย การสร้างความสัมพันธ์ต่อบุคคลอื่น ๆ ซึ่งจะเป็นการนำไปสู่การเกิดอาชญากรรม

จากทฤษฎีการควบคุมตนเองต่ำ สามารถอธิบายได้ถึงปัจจัยเสี่ยงที่จะทำให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดในสังคม หากเด็กและเยาวชนมีการควบคุมตนเองในระดับที่ต่ำ ขาดการควบคุมตนเองจะทำให้เด็กและเยาวชนนั้นหันไปกระทำความผิด ตามกลุ่มเพื่อน หรือสภาพสังคม แต่ถ้าเด็กและเยาวชนมีการควบคุมตนเองในลักษณะที่สูง จะทำให้เด็กและเยาวชนนั้นเกิดภูมิคุ้มกันหรือเป็นการป้องกันต่อการกระทำความผิดที่แข็งแกร่ง ไม่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือพฤติกรรมอาชญากรรม

2.4.2 ทฤษฎีความผูกพันทางสังคม (Social Bond Theory)

ทฤษฎีความผูกพันทางสังคม ของ ทราวิสเฮอร์ชชี (Travis Hirschi, 1990) นักอาชญาวิทยา ที่ได้มีการโต้แย้งว่าไม่จำเป็นต้องอธิบายแรงจูงใจหรือแรงกระตุ้นของพฤติกรรมอาชญากรรมเนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์โลกที่มีความสามารถโดยธรรมชาติที่จะประกอบอาชญากรรมอยู่แล้ว โดยเฮอร์ชชีได้นำเสนอทฤษฎีควบคุมโดยมีใจความสำคัญว่าบุคคลที่มีความผูกพันกับองค์กรหรือกลุ่มในสังคม ซึ่งได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน และเพื่อนฝูง มักจะมีแนวโน้มที่จะไม่ประกอบอาชญากรรม หลักการสำคัญของทฤษฎีนี้ก็คือ มักจะมีแนวโน้มที่จะไม่ประกอบอาชญากรรม หลักการสำคัญของทฤษฎีนี้ก็คือ พันธะทางสังคมหรือความผูกพันทางสังคม (Social Bond) ที่เฮอร์ชชีได้แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ ความผูกพัน (Attachment) ข้อผูกมัด (Commitment) การเข้าร่วม (Involvement) และความเชื่อ (Belief) ทฤษฎีนี้มีสมมติฐานว่า “บุคคลที่มีพันธะทางสังคมหรือมีความผูกพันทางสังคมน้อย จะมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมอาชญากรรม”

ทฤษฎีควบคุมทางสังคมมีสมมติฐานว่า พฤติกรรมอาชญากรรมเป็นผลมาจาก พันธะของบุคคลที่มีต่อสถาบันทางสังคมได้อ่อนแอหรือถูกทำลาย Hirschi (1961) โดยมีองค์ประกอบของพันธะทางสังคมมีด้วยกัน 4 ประการ อ้างถึงใน (ปกรณ มณีปกรณ, 2555) คือ

1) ความผูกพัน (Attachment) หมายความว่า การที่บุคคลมีความผูกพันหรือความรักใคร่กับบุคคลอื่น หรือมีความสนใจกับความรู้สึกนึกคิดของบุคคลอื่น ซึ่งความผูกพันนี้เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญที่จะทำให้บุคคลมีการพัฒนาการยอมรับค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม ส่งผลให้

บุคคลสร้างความรู้สึกสำนึกที่จะควบคุมตนเองให้เป็นบุคคลที่ดีในสังคม ดังนั้นความผูกพันจึงเป็นองค์ประกอบด้านอารมณ์หรือด้านความรักของพันธหรือสัญญาผูกมัดที่บุคคลมีต่อสังคม

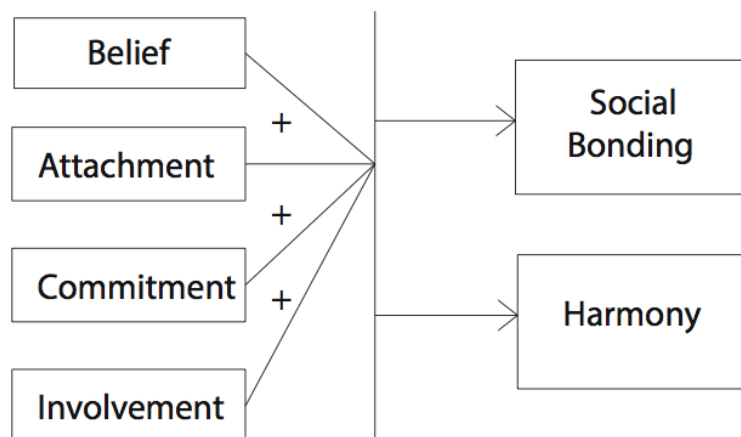
2) ข้อผูกมัด (Commitment) หมายความว่า การที่บุคคลผูกมัดกับการดำเนินชีวิตตามทำนองคลองธรรมของสังคม กล่าวคือได้ศึกษาเล่าเรียนเพื่อที่จะประกอบอาชีพสุจริต และเพื่อที่จะได้ประสบความสำเร็จในชีวิต ซึ่งจะส่งผลต่อการสูญเสียความสำเร็จในชีวิต ดังนั้นข้อผูกพันจึงเป็นองค์ประกอบด้านความมีเหตุมีผลของพันธหรือสัญญาผูกมัดที่บุคคลมีต่อสังคม

3) การเข้าร่วม (Involvement) หมายความว่า การที่บุคคลได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม เป็นเหตุให้บุคคลถูกจำกัดเวลาที่จะไปประกอบอาชีพการงาน เนื่องจากเวลาส่วนมากได้ถูกใช้ให้หมดไปกับกิจกรรมของสังคม ดังนั้นการเข้าร่วมถือว่าเป็นองค์ประกอบด้านกิจกรรมของพันธหรือสัญญาผูกมัดที่บุคคลมีต่อสังคม

4) ความเชื่อ (Belief) หมายความว่า ระดับของความเชื่อถือที่บุคคลมีต่อค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม หากบุคคลมีระดับความเชื่อต่อค่านิยมและบรรทัดฐานในสังคมสูงก็จะมีแนวโน้มที่จะไม่กระทำความผิดกฎระเบียบของสังคม ดังนั้นความเชื่อจึงเป็นองค์ประกอบด้านจริยธรรมของพันธหรือสัญญาผูกมัดที่บุคคลมีต่อสังคม

ภาพที่ 1 แสดงแผนภาพขององค์ประกอบทฤษฎี Social Bonding

The Four Factors Defining the Social Bonding

ที่มา : Khaoula Youssef

สรุปได้ว่า ทฤษฎีความผูกพันทางสังคม สามารถอธิบายถึงการป้องกันการเกิดอาชญากรรม จากการศึกษาที่บุคคลมีความผูกพันทางสังคม เมื่อคนเรามีความผูกพันทางสังคมตาม 4 ประเด็นข้างต้น ทำให้คนไม่ไปกระทำความผิด เพราะต้องมีความผูกพัน ข้อผูกมัด การเข้าร่วม และความเชื่อที่เป็น สิ่งควบคุม ยึดเหนี่ยวหรือกรอบป้องกันไม่ให้เกิดไปกระทำความผิด เด็กและเยาวชนก็เช่นเดียวกัน จากตัวอย่างงานศึกษาวิจัยทำให้พบว่า เด็กและเยาวชนที่มีความรู้สึกผูกพันหรือเกี่ยวข้องกับ สถานศึกษา ครอบครัว กลุ่มเพื่อน จะเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจที่ทำให้เด็กและเยาวชนไม่ไปกระทำความผิด ด้วยสถานะที่มีความรู้สึกและตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคมที่ตนเองอยู่ ทฤษฎีนี้จึง เป็นทฤษฎีที่สำคัญมาก ต่อการอธิบายถึงการป้องกันเด็กและเยาวชนไม่ให้ก่ออาชญากรรมในสังคม

2.4.3 ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง (Differential Association Theory)

เอ็ดวิน เอช. ฮัทเทอร์แลนด์ เป็นเจ้าของทฤษฎีนี้ ได้ให้ความสำคัญไปที่กลุ่มเพื่อน กลุ่มที่มีการคบหาสมาคมด้วย เนื่องจากมีปฏิสัมพันธ์กัน (Interaction) โดยเป็นการติดต่อสองฝ่าย ดังนั้น องค์ประกอบของเพื่อนจึงมีความสำคัญ ได้แก่ ประเภท คุณลักษณะ บุคลิก พฤติกรรม ประเด็นที่น่าสนใจของทฤษฎีนี้ คือทฤษฎีนี้มองว่า คนจะกระทำความผิดเพราะคบเพื่อน มีการเรียนรู้พฤติกรรม อาชญากรรมกัน และเกิดการเลียนแบบเพื่อน แล้วจึงนำทัศนคติ ค่านิยม กลวิธี เทคนิคที่โน้มน้าวให้ กระทำความผิดต่าง ๆ มาให้ปฏิบัติภายหลัง (อภิวิฑูมิ นະວາຣະ, 2560)

Sutherland ได้เสนอว่าพฤติกรรมอาชญากรรมไม่ได้มีสาเหตุโดยตรงมาจากพันธุกรรม หรือ สภาพแวดล้อมทางสังคม หากแต่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรมจากบุคคลใกล้ชิด โดยการติดต่อสื่อสารกันไม่ว่าจะเป็นทางวาจาหรือลักษณะท่าทาง แต่การเรียนรู้ทางทฤษฎีนี้ก็ไม่ได้ หมายความว่า จะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเหมือนกับการเรียนรู้พฤติกรรมอื่น ๆ โดยมีหลักการ ที่สำคัญเกี่ยวกับกระบวนการที่บุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอาชญากรรม ดังต่อไปนี้

- (1) พฤติกรรมอาชญากรรมเกิดจากการเรียนรู้
- (2) พฤติกรรมอาชญากรรมเกิดจากการเรียนรู้ในการคบหาสมาคมกับบุคคลอื่นตาม กระบวนการติดต่อสื่อสาร
- (3) หลักการสำคัญในส่วนของกระบวนการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรมนั้น เกิดขึ้นในกลุ่มบุคคลที่ สนิทสนมใกล้ชิดกัน
- (4) เมื่อพฤติกรรมอาชญากรรมได้รับการเรียนรู้จะรวมถึง 1) เทคนิคในการกระทำความผิดซึ่ง บางครั้งก็สลับซับซ้อนแต่บางครั้งก็ง่าย 2) ทิศทางเฉพาะของแรงดลใจ แรงผลักดันการใช้เหตุผล ตลอดจนทัศนคติเกี่ยวกับการกระทำความผิด

(5) ทิศทางเฉพาะของแรงคลใจและแรงผลักดัน จะถูกเรียนรู้จากการทำให้เห็นด้วยหรือไม่ เห็นด้วยกับกฎหมาย ในบางสังคมบุคคลอยู่ในกลุ่มบุคคลที่เห็นด้วยกับการปฏิบัติตามกฎหมายในขณะที่บุคคลอื่นอยู่ในกลุ่มบุคคลที่เห็นด้วยกับการละเมิดกฎหมาย

(6) หลักการสำคัญของการคบหาสมาคมกับบุคคลที่แตกต่างกัน ก็คือบุคคลจะกลายเป็นผู้กระทำความผิดเพราะว่า ความเห็นด้วยกับการละเมิดกฎหมายมีมากกว่าความเห็นด้วยกับการไม่ละเมิดกฎหมาย

(7) การคบหาสมาคมกับบุคคลที่แตกต่างกัน อาจจะแตกต่างกันในด้านความถี่ระยะเวลา การให้ความสำคัญ และความเข้มข้น ซึ่งหมายความว่า ลักษณะของความแตกต่างกันของการคบหาสมาคมระหว่างพฤติกรรมอาชญากรรมและพฤติกรรมต่อต้านอาชญากรรม

(8) กระบวนการของการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรม โดยการคบหาสมาคมกับรูปแบบของอาชญากรรม และต่อต้านอาชญากรรม จะมีความเกี่ยวข้องกับกลไกการทำงานที่เหมือนกับการเรียนรู้ทั่วไป

(9) ในขณะที่พฤติกรรมอาชญากรรมเป็นการแสดงออกถึงความต้องการและค่านิยมทั่วไป แต่ไม่จำเป็นต้องอธิบายโดยความต้องการและค่านิยมนั้น เนื่องจากพฤติกรรมต่อต้านอาชญากรรมก็มีความต้องการและค่านิยมเดียวกัน บุคคลลัทธิทรัพย์ก็เพื่อต้องการความมั่นคงทางการเงินเช่นเดียวกับกรรมกรที่ทำงานหนักเพื่อความมั่นคงทางการเงิน ความพยายามที่จะอธิบายพฤติกรรมอาชญากรรมจากแรงผลักดันและค่านิยมทั่วไป เช่น ความสุข การดิ้นรนเพื่อสถานภาพทางสังคม แรงกระตุ้นจากเงิน หรือความผิตหวัง ฯลฯ คงจะต้องพบกับความไม่ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ เนื่องจากจะเป็นการอธิบายได้ทั้งพฤติกรรมอาชญากรรม และพฤติกรรมถูกกฎหมายเช่นเดียวกับกระบวนการหายใจที่จำเป็นสำหรับพฤติกรรมทุกประเภท แต่ไม่ได้แบ่งแยกระหว่างพฤติกรรมอาชญากรรมและพฤติกรรมถูกกฎหมาย

Sutherland ได้ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบ 2 ประการของการเรียนรู้ตามทฤษฎีนี้คือ องค์ประกอบแรก หมายความว่า เนื้อหาหรือสาระสำคัญของสิ่งที่ถูกเรียนรู้ (Content of what is learned) ซึ่งหมายความรวมถึง เทคนิคพิเศษในการประกอบอาชญากรรม แรงคลใจที่เหมาะสมแรงกระตุ้น การอธิบายด้วยหลักเหตุผล ทักษะคิด และการทำให้บุคคลคล้อยตามหรือเห็นด้วยกับการฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งเป็นองค์ประกอบในการรับรู้แนวความคิด ไม่ใช่การกระทำ ส่วนองค์ประกอบที่สองคือ กระบวนการที่การเรียนรู้ได้เกิดขึ้น (Process by which the learning takes place) โดยการเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากการคบหาสมาคมกับกลุ่มบุคคลที่ใกล้ชิด ซึ่งไม่ได้จำกัดเฉพาะกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากความใกล้ชิดเท่านั้น บุคคลอาจเข้าสู่หรือผ่านกระบวนการเรียนรู้ได้เช่นกันหากว่าได้มีโอกาสคบหา

สมาคมกับผู้เป็นต้นเหตุของพฤติกรรมอาชญากรรม ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ยังแตกต่างกันตามความถี่ (Frequencies) ระยะเวลา (Duration) การให้ความสำคัญ (Priority) และ ความเข้มข้น (Intensity) ซึ่ง Sutherland ได้ให้ความสำคัญกับความเข้มข้นว่าน่าจะมีอิทธิพลมากที่สุดในการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรม ดังนั้น ตามทฤษฎีแล้วหากบุคคลได้มีการเรียนรู้ถึงการยอมรับความเห็นกับพฤติกรรมละเมิดกฎหมายมากกว่าการยอมรับพฤติกรรมที่ไม่ละเมิดกฎหมายในลักษณะที่บ่อยครั้ง เป็นเวลายาวนานในระยะตอนต้นของช่วงชีวิต และมีต้นกำเนิดมาจากบุคคลที่มีความสำคัญ หรือมีชื่อเสียงแล้ว บุคคลก็มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมละเมิดกฎหมายมากขึ้น

ทฤษฎีของ Sutherland ได้ให้ความสำคัญกับตัวแปร “การคบหาสมาคมกับเพื่อนที่เป็นอาชญากร” โดยให้เหตุผลว่า ความผูกพันกับเพื่อนจะสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ และการส่งเสริมสนับสนุน ทั้งในด้านความประพฤติ และความเห็นด้วยในพฤติกรรมดังกล่าว เด็กและเยาวชนที่มีความผูกพันกับกลุ่มเพื่อนที่เป็นคนดี มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมที่ดีและเห็นด้วยกับพฤติกรรมที่ถูกกฎหมาย ในทางตรงกันข้ามเด็กและเยาวชนที่มีความผูกพันกับกลุ่มเพื่อนที่เป็นอาชญากรจะมีแนวโน้มที่มีพฤติกรรมอาชญากรรมและเห็นด้วยกับพฤติกรรมอาชญากรรม

จากทฤษฎีดังกล่าว สรุปได้ว่า สาเหตุหนึ่งของการที่เด็กและเยาวชนไปกระทำความผิดนั้น มาจากการคบหาสมาคมจากผู้อื่น โดยขึ้นอยู่กับระยะเวลา ความถี่ ในการมีความสัมพันธ์กับผู้นั้น จะถ่ายทอดอิทธิพลและแนวคิดอาชญากรรมส่งถึงกันได้ เกิดการเรียนรู้ทัศนคติ ค่านิยม แบบแผนพฤติกรรมต่าง ๆ ดังนั้น หากโรงเรียนหรือสถานศึกษาขาดการป้องกันอาชญากรรม ในรูปแบบของการลดช่องโอกาสที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมหรือขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณี และสาเหตุนี้จึงนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชน ในโรงเรียนและสถานศึกษาต่อการคบหาสมาคมจนนำไปสู่การกระทำความผิดในสังคมได้

2.4.4 ทฤษฎีการเลียนแบบ (Theory of imitation)

ของ กาเบรียล ทาร์ด Jean Gabriel Tarde (1843-1904) นักอาชญาวิทยาได้เสนอแนวคิดด้านจิตวิทยาเกี่ยวกับการเลียนแบบ มีกฎของการเลียนแบบอยู่ 3 กฎด้วยกันที่ทำให้คนกลายเป็นอาชญากร

- 1) คนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันจะเลียนแบบพฤติกรรมกัน
- 2) การเลียนแบบ ผู้เลียนแบบมักจะเอาอย่างคนที่สถานะเหนือกว่าตน เช่น เด็กจะเลียนแบบผู้ใหญ่ คนชั้นต่ำจะเลียนแบบคนชั้นกลาง ส่วนคนชั้นกลางจะเลียนแบบคนชั้นสูง เป็นต้น

3) ทาร์ตเสนอ “กฎของการแทรกแทน” (Law of insertion) ซึ่งว่าการมีพฤติกรรมใหม่จะทดแทนพฤติกรรมเก่า เช่น การใช้ยาเสพติดในกลุ่มวัยรุ่น เดิม นาย ก. ดื่มเหล้าอย่างเดียว ต่อมาเข้ากลุ่มเพื่อนที่เสพยาบ้า นาย ก. จึงดื่มเหล้าและเสพยาบ้า เป็นพฤติกรรมกระทำผิดที่แทรกเข้ามาและเพิ่มความเข้มข้นของพฤติกรรมเข้าไปอีก หรือที่เดิมมีพฤติกรรมลักเล็กขโมยน้อย ต่อมาถูกจับได้และติดคุกเมื่อพ้นโทษออกมากลับไปปล้นจี้แทนซึ่งเป็นพฤติกรรมที่หนักกว่าเดิม เป็นต้น

ทาร์ตเชื่อว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการเฝ้าสังเกตพฤติกรรมนั้น จะมีผลทำให้บุคคลสามารถเลียนแบบพฤติกรรมกันได้ ตัวอย่างในภาพยนตร์ โทรทัศน์ หรือสื่อหนังสือพิมพ์ ต่างก็มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมอาชญากรได้ทั้งสิ้น

ดังนั้นจากทฤษฎีการเลียนแบบสามารถอธิบายถึงสาเหตุของการกระทำความผิดได้ โดยเมื่อเด็กและเยาวชนที่ต้องศึกษาอยู่ในระดับโรงเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา ไปจนถึงระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งในช่วงอายุที่กำลังศึกษา เด็กและเยาวชนนั้นจะมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับกลุ่มเพื่อนมาก และสามารถเลียนแบบพฤติกรรมกันได้ง่ายโดยผ่านการสนทนา และเรียนรู้พฤติกรรมในสภาพแวดล้อมที่เหมือนเดิมเป็นเวลาหลายวัน หลายเดือน หลายปี ทำให้เด็กและเยาวชนย่อมเกิดการสังเกต การเลียนแบบพฤติกรรมกัน ดังนั้น การสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการระวังพฤติกรรมการเลียนแบบกัน ทั้งนี้ หากเด็กและเยาวชนบางคนมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่จะก้าวไปสู่พฤติกรรมอาชญากรรมได้ ก็ยังเป็นสิ่งที่ควรระวัง นโยบายและแนวทางของหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้ง โรงเรียนจึงควรสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและเยาวชนเพื่อไม่ให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและกระทำความผิดในสังคมได้

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติกับเด็กและเยาวชนเพื่อเป็นแนวทางการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และการประเมินโครงการ

2.5.1 ทฤษฎีระบบ (System Theory)

ความหมายของทฤษฎีระบบ

ทฤษฎีระบบ (System Theory) เป็นทฤษฎีที่ทำให้ผู้บริหาร สามารถที่จะมองเห็นภาพรวมขององค์การทั้งหมดตามหน้าที่ที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยพิจารณาองค์การในลักษณะระบบนั้นจะก่อให้เกิดการวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหาขององค์การทั้งระบบ

ระบบ (System) มีนักวิชาการให้ความหมายของระบบไว้คล้ายคลึงกัน ดังนี้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2534) ได้กล่าวไว้ว่า ระบบ หมายถึง ระเบียบเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะซับซ้อนให้เข้าลำดับ ประสานกันเป็นอันเดียวตามหลักเหตุผลทางวิชาการปรากฏการณ์ทางธรรมชาติซึ่งมีส่วนสัมพันธ์ประสานกัน โดยกำหนดรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

การวิเคราะห์ระบบ (System analysis) (ชาญชัย อาจินสมาจาร, 2540) หมายถึง กระบวนการเป็นขั้นตอนที่มีเหตุผลสำหรับแก้ปัญหาซึ่งเกี่ยวข้องกับ (1) การกำหนดจุดมุ่งหมายและการอธิบายจุดมุ่งหมายโดยการใช้คำที่วัดได้ (2) การระบุและการจัดลำดับขั้นตอนที่แยกกันแต่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันที่ใช้เป็นแนวทางการใช้ตรรกข้อมูล และการวิเคราะห์ (3) การประเมินผล (4) ทบทวนถ้ามีผลสะท้อนกลับการวิเคราะห์ระบบเป็นลักษณะหนึ่งของวิธีการเชิงระบบ

ระบบ (ชัยยุทธ ศิริสุทธิ, 2546) หมายถึง กระบวนการทำงานที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งมีส่วนประกอบ 3 ส่วน คือ ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Output)

ระบบ (อรนุช มหัทธยนนท์, 2545) หมายถึง กลุ่มขององค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กัน ทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วม โดยรับสิ่งเข้า (Input) ผ่านกระบวนการ (Process) ที่มีการจัดเตรียมไว้เพื่อที่จะเปลี่ยนและสร้างสิ่งออก (Output)

สรุป ระบบ หมายถึง กลุ่มขององค์ประกอบของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือองค์การใดองค์การหนึ่งซึ่งองค์ประกอบ เหล่านั้น มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันและส่งผลซึ่งกันและกันซึ่งจะทำให้ระบบมีประสิทธิภาพวัตถุประสงค์ โดยมีส่วนประกอบ 3 ส่วนที่เอื้อต่อการกระทำ คือ ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Output) เช่น ระบบสารสนเทศทะเบียนประวัตินักเรียน ประกอบด้วยกรจัดทำข้อมูล การรับข้อมูล การส่งข้อมูล การจัดเก็บข้อมูล

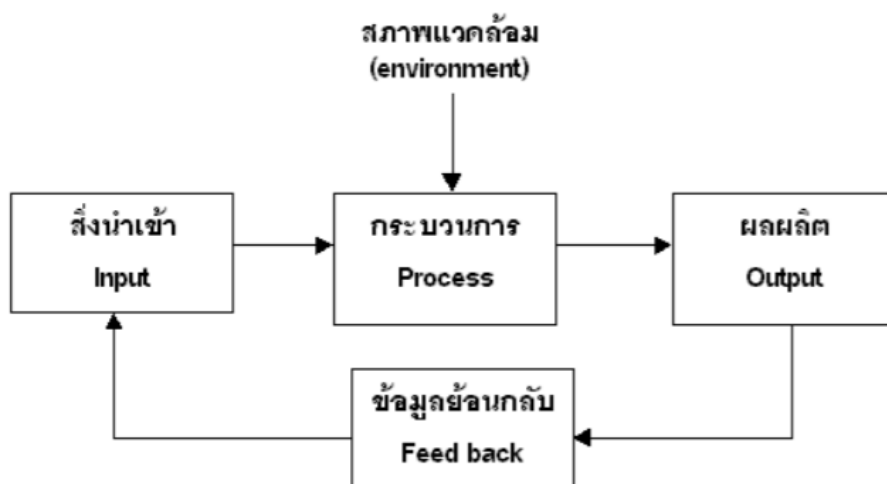
องค์ประกอบของระบบ

องค์ประกอบของระบบ นักวิชาการหลายท่าน ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของระบบไว้คล้ายกัน ดังนี้

องค์ประกอบของระบบ (วีระ สุภากิจ, 2539) ประกอบด้วย กล่าวไว้ว่า ส่วนระบบหนึ่ง ๆ ก็คือหน่วย (Units) หรือระบบย่อย ๆ ที่กระทำการร่วมกันกับหน่วยอื่น ๆ เพื่อดัดแปลงสิ่งเข้าผลิตสิ่งออก เช่นองค์ประกอบของระบบควบคุมการจราจรบริเวณสี่แยกประกอบด้วยตำรวจจราจรสัญญาณไฟ เครื่องหมายและเส้นในถนน

ระบบใดระบบหนึ่ง จะประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน (ประชุม รอดประเสริฐ, 2543) คือสิ่งที่ป้อนเข้าไป หรือข้อมูลนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลงาน (Output) หรือผลผลิต (Product) ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบนี้ จะมีความสัมพันธ์ต่อกันและกัน และทำงานร่วมกันเป็นวัฏจักร เมื่อส่วนใดส่วนหนึ่งมีปัญหาหรือไม่ทำงานส่วนอื่นก็จะหยุดชะงักไปด้วย นอกจากนี้ ระบบยังมีความสัมพันธ์ต่อสภาพแวดล้อม (Environment) อย่างใกล้ชิดที่อาจกล่าวได้ว่า ระบบจะได้รับข้อมูลนำเข้าจากสิ่งแวดล้อม และระบบจะสร้างหรือผลิตผลงานให้กับสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกัน ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 2 แสดงแผนภาพขององค์ประกอบทฤษฎีระบบ

ที่มา : Scot's System Approach

จากความหมายของระบบทฤษฎีของกระบวนการนั้น ที่ได้ให้คำนิยามและความหมายย่อมนแสดงให้เห็นว่า ทุกระบบของทฤษฎีจะต้องมีองค์ประกอบหรือสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กันเพื่อการดำเนินงานของความสัมพันธ์กันเป็นกระบวนการ หรือเป็นระบบและวิธีการเชิงระบบระบบ

เป็นการรวมกันขององค์ประกอบย่อย ๆ ที่ทำหน้าที่ของตนเอง และมีปฏิสัมพันธ์กัน เพื่อดำเนินงานให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยระบบนั้นอาจเกิดโดยธรรมชาติหรือมนุษย์เป็นผู้ออกแบบและสร้างสรรค์ขึ้นก็ได้ ทั้งนี้ ทุกระบบจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการคือ

- 1) ปัจจัยนำเข้า (input) ได้แก่ จุดมุ่งหมาย ทรัพยากร ปัญหาต่าง ๆ
- 2) กระบวนการ (process) ได้แก่ ขั้นตอนการทำกิจกรรมหรือการดำเนินงาน
- 3) ผลลัพธ์ (output) ซึ่งเป็นผลงานหรือผลผลิตที่ได้ส่วนวิธีการเชิงระบบ (systematic approach) หรือวิธีระบบ (system approach) หรือเรียกได้ อีกอย่างหนึ่งว่าการจัดระบบเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ขององค์การที่ตั้งไว้ ดังนั้น ภายในระบบ จึงมีองค์ประกอบไว้ดังนี้

สิ่งที่ป้อนเข้า (Input) หมายถึง เป็นระบบปัจจัยต่าง ๆ และองค์ประกอบแรกที่จะนำไปสู่การดำเนินงานของระบบทฤษฎี โดยรวมไปถึงสภาพและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ อันเป็นที่ต้องการของระบบนั้นด้วย เกี่ยวข้องกับการรับ และผลมองค์ประกอบเบื้องต้นที่ผ่านเข้าสู่ระบบ เพื่อผ่านกระบวนการ ตัวอย่างเช่น วัตถุดิบ พลังงาน ข้อมูล แรงงานซึ่งจะต้องได้รับการจัดการ เพื่อที่จะผ่านเข้าสู่กระบวนการที่จัดเตรียมไว้ ถ้าในระบบการศึกษาตัวป้อนเข้าไป ได้แก่ นักเรียน สภาพแวดล้อมของนักเรียน โรงเรียน สมุด ดินสอ และอื่น ๆ เป็นต้น

กระบวนการ (Process) เป็นองค์ประกอบที่สองของระบบ หมายถึง เป็นวิธีการต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่ผลงานหรือผลผลิตของระบบทฤษฎี เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะทำให้การเปลี่ยนสิ่งเข้าให้เป็นสิ่งออก ตัวอย่างเช่น กระบวนการผลิต กระบวนการหายใจของมนุษย์หรือกระบวนการคำนวณทางคณิตศาสตร์ และในระบบการศึกษา ได้แก่ วิธีการสอน การให้แก่งคิดต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

ผลงาน (Output) หรือ เป็นผลผลิต (Product) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสุดท้ายของระบบทฤษฎีอื่น หมายถึง ความสำเร็จในลักษณะขององค์รวมความรู้ในด้านต่าง ๆ ที่มีประสิทธิภาพ หรือประสิทธิผล เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้าย องค์ประกอบที่เกิดจากกระบวนการในการเปลี่ยนไปสู่จุดหมายปลายทาง เช่น สินค้าสำเร็จรูป การบริการหรือสารสนเทศ เพื่อการจัดการสิ่งออกมาสู่สิ่งแวดล้อม อาจมีทั้งสิ่งออกที่เป็นผลิตภัณฑ์ (Product) เป็นสินค้า หรือการบริการ (Service) ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม*ในระบบการศึกษา ได้แก่ นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในลักษณะต่าง ๆ หรือนักเรียนที่มีความรู้ ความสามารถที่จะดำรงชีวิตในอนาคตได้ตามอัตภาพ เป็นต้น

ทั้งสามขององค์ประกอบของระบบทฤษฎีนี้ มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างสิ้นเชิง โดยขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปไม่ได้อย่างแน่นอน เพราะต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ นอกจากนั้น ทั้ง 3 องค์ประกอบยังมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะมีผลกระทบต่อการทำงานขององค์การด้วย ในขณะที่องค์การต้องดำเนินกิจกรรมในด้านต่าง ๆ นั้น สิ่งที่จะช่วยให้องค์การสามารถเรียนรู้และตรวจสอบได้ว่ากิจกรรมต่างๆ นั้นบรรลุผลหรือวัตถุประสงค์ ระบบใดระบบหนึ่ง จะประกอบด้วย

องค์ประกอบ หรือส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือสิ่งที่ป้อนเข้าไป หรือข้อมูลนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลงาน (Output) หรือผลผลิต (Product) ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบนี้ จะมีความสัมพันธ์ต่อกันและกัน และทำงานร่วมกันเป็นวัฏจักร เมื่อส่วนใดส่วนหนึ่งมีปัญหา หรือไม่ทำงาน ส่วนอื่นก็จะหยุดชะงักไปด้วย นอกจากนี้ ระบบยังมีความสัมพันธ์ต่อสภาพแวดล้อม (Environment) อย่างใกล้ชิดที่อาจกล่าวได้ว่า ระบบจะได้รับข้อมูลนำเข้าจากสิ่งแวดล้อม และระบบจะสร้าง หรือผลิตผลงานให้กับสิ่งแวดล้อม (ประชุม รอดประเสริฐ, 2543) หรือไม่อย่างไรโดยมีส่วนใดที่จะต้องนำไปปรับปรุงแก้ไขหรือไม่ เราจึงต้องอาศัยข้อมูลป้อนกลับของระบบทฤษฎี (Feedback) ซึ่งจะช่วยให้องค์การสามารถปรับปรุงระบบ ตัวป้อน (Input) อย่างเป็นทางการ (Process) มากยิ่งขึ้น หรือ ผลย้อนกลับ (Feedback) เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะของระบบเช่น ข้อมูลเกี่ยวกับสมรรถนะในการขาย เป็นผลย้อนกลับไปสู่ผู้จัดการฝ่ายขาย (อรนุช มหัทธียนนท์, 2545)

การประยุกต์ใช้ของระบบ

ทฤษฎีระบบ (System Theory) มีนักคิดหลายคนทั้งรุ่นก่อนและปัจจุบันคิดขึ้นและได้นำมาดัดแปลงจนเป็นแนวคิดที่สามารถใช้งานได้ การนำความรู้ที่เกี่ยวกับทฤษฎีระบบมาประยุกต์ใช้แบ่งเป็น 2 ระบบ (ทีศนา แชมมณี และคณะ, 2545) ดังนี้คือ 1. การคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) 2. วิธีการเชิงระบบ (Systems approach) วิธีการเชิงระบบนี้ จัดเป็นนวัตกรรมการสอนแบบหนึ่งซึ่งเน้นกระบวนการในการทำงาน แต่แยกออกมาพูดเป็นส่วนแรกของนวัตกรรม เพราะต้องการให้เห็นว่านวัตกรรมอื่น ๆ ก็ใช้วิธีระบบเป็นส่วนประกอบเช่นเดียวกัน จึงขอนำมากล่าวเป็นหัวข้อแรกแยกจากหัวข้อนวัตกรรมอื่น ๆ

1) การคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) การคิดเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างเป็นระบบ มีเหตุมีผลนั้น ทำให้ผลของการคิด หรือผลของการแก้ปัญหาที่ได้เป็นสิ่งที่ถูกต้อง แม่นยำ และรวดเร็ว วิธีการคิดอย่างมีระบบ จะเป็นหนทางที่นำไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ถ้าองค์กรนั้น ๆ นำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย ทั้งนี้ จะต้องมีการพัฒนาบุคลากรในองค์กรให้เป็นผู้ที่ใฝ่รู้ มุ่งมั่น และหมั่นศึกษาหาความรู้ และแก้ปัญหอย่างมีเหตุมีผลด้วย เพราะการได้เผชิญกับปัญหาและแก้ปัญหบ่อยครั้ง จะเป็นการฝึกฝนและพัฒนาตนเอง อีกทั้งยังช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่จะปรึกษาหารือผู้อื่นในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นหนทางที่นำไปสู่ทำงานเป็นกลุ่ม เป็นทีมและเกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นทีม (Team Learning) ด้วย หรือการคิดเชิงระบบ System Thinking) หมายถึง การคิดสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ตามโดยพิจารณาเห็นความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบในตัวของมันเอง แนวคิดลักษณะนี้เป็นไปตามแนวคิดของทฤษฎีระบบ (System Theory) ที่ว่า “สิ่งทั้งหลายที่อยู่ในเอกภพ หรือ จักรวาล (The Universe) ไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยระบบทั้งสิ้น” คุณสมบัติของความเป็นระบบจึงมีทั้งส่วนที่เป็นปัจจัยนำเข้า (Inputs) ส่วนกระบวนการ (Processes) และส่วนผลผลิต (Outputs) มีขอบเขตในแต่ละหน่วยของระบบ และผลจากหน่วยหนึ่ง

จะไปเป็นปัจจัยนำเข้าของอีกหน่วยหนึ่งหรือแม้แต่ระบบทั้งระบบเอง ก็จะเป็นส่วนหนึ่งของในระบบที่ใหญ่ขึ้น การคิดเชิงระบบ จึงต้องเข้าใจความเชื่อในแนวคิดนี้เป็นพื้นฐานเสียก่อนจึงจะทำให้การคิดเชิงระบบสามารถดำเนินการได้ด้วยดี และ การประยุกต์ทั้งการคิดเชิงระบบ (Systems Thinking)

2) วิธีการเชิงระบบ (Systems approach) มาใช้เกิดขึ้นเนื่องจากในปัจจุบันความคิดเชิงระบบนี้ มีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของมนุษย์ทุกด้าน และมีความสำคัญในการช่วยให้การดำเนินงานต่าง ๆ นั้นเกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย จึงเกิดมีการนำวิธีการเชิงระบบไปใช้ในหลายวงการ เช่น วงการศึกษา วงการบริหาร โดยรูปแบบที่นำมาประยุกต์ใช้นั้นมีขั้นตอนที่แตกต่างกัน เช่น ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (ทีศนา แคมมณี และคณะ, 2545) ได้ประยุกต์วิธีการเชิงระบบมาสร้างเป็นตัวแบบระบบการสอน ซึ่งมี 4 ขั้นตอน สรุปได้ดังนี้

2.1) ขั้นการวิเคราะห์ระบบ (Analysis) ขั้นนี้จะนำระบบเดิมที่ใช้อยู่มาวิเคราะห์ เพื่อศึกษาปัญหาความต้องการและจุดบกพร่องต่าง ๆ รวมทั้งการสำรวจทรัพยากรที่มีอยู่และที่ต้องการ

2.2) ขั้นการสังเคราะห์ระบบ (Synthesis) เป็นขั้นของการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ระบบเดิม เพื่อนำมาใช้ในการสร้างระบบใหม่

2.3) ขั้นสร้างตัวแบบระบบการสอน (Construct of system model) เป็นการนำขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในขั้นสังเคราะห์ระบบมาใส่ตัวแบบ เพื่อแสดงลำดับขั้นเพื่อสะท้อนให้เห็นองค์ประกอบทั้ง 4 ของตัวแบบระบบ คือ ตัวป้อน กระบวนการ กลไกควบคุม และผลผลิต

2.4) ขั้นการทดลองใช้ระบบในสถานการณ์จำลอง (System simulation) เป็นขั้นของการพิสูจน์ทดสอบว่า ระบบที่สร้างขึ้นสามารถใช้ได้ผลตามที่คาดหวังหรือไม่

จากทฤษฎีระบบนั้น สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึง กลุ่มขององค์ประกอบของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่ง ซึ่งองค์ประกอบนั้น มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันและส่งผลซึ่งกันและกันซึ่งจะทำให้ระบบมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผ่านองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Output) เมื่อดำเนินการตามทฤษฎีดังกล่าว ออกมาในรูปแบบการคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) ซึ่งคือการคิดเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถเข้าถึงปัญหา และผ่านกระบวนการคิดในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วยความถูกต้อง เหมาะสม และรวดเร็ว วิธีการคิดอย่างมีระบบ โดยคำนึงถึงทั้งกระบวนการตั้งแต่สภาพปัญหา วิธีการ และเป้าหมายที่จะได้มา ซึ่งทฤษฎีดังกล่าว สามารถนำมาอธิบายแนวคิด และวิธีการในการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนในการป้องกันอาชญากรรมและการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้เป็นอย่างดี การดำเนินการเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันนั้น ต้องทราบถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น และดำเนินการเป็นขั้นตอน วิธีการเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนเพื่อให้เด็กและเยาวชนเป็นพลเมืองดีของสังคม ซึ่งเป็นผลผลิตที่จะได้มาจากโครงการ หรือแนวทาง

ดังกล่าว ทั้งนี้ ศึกษาผ่านโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ของกระทรวงยุติธรรมด้วย จึงทำให้เห็น การดำเนินโครงการผ่านการมองแบบทฤษฎีระบบอย่างเห็นได้ชัด เชิงประจักษ์มากยิ่งขึ้น

2.5.2 หลักการในการปฏิบัติกับเด็กและเยาวชนเพื่อเป็นแนวทางการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นในระบบงานยุติธรรมที่ควบคุมอาชญากรรม หรือระบบงานยุติธรรมที่เป็นระบบงานย่อยของชุมชน องค์ประกอบสำคัญที่จะต้องทำความเข้าใจ มี 4 องค์ประกอบด้วยกัน (กรวรรณ คำกรเหตุ, 2560) คือ

- 1) ผู้รับการแก้ไข (Client)
- 2) เจ้าหน้าที่ผู้แก้ไข (Change Agent)
- 3) สถานที่แก้ไข
- 4) วิธีการแก้ไข

ผู้รับการแก้ไข (Client)

ผู้รับการแก้ไข (Client) เป็นองค์ประกอบแรก ที่สำคัญที่เจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่ทำการแก้ไข เป็นใคร มีปัญหาหรือไม่ ในที่นี้ผู้รับการแก้ไข เป็นเด็กและเยาวชนในโรงเรียน หรือสถานศึกษา ทั้ง 3 ระดับ อย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ จะต้องรู้ว่าผู้รับการแก้ไขเป็นใคร ในลักษณะใด และรูปแบบใด ในยุคที่ เน้นการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation Model) ผู้กระทำความผิดเปรียบเสมือนผู้ป่วย จึงสมควรได้รับการบำบัดรักษาเช่นเดียวกับผู้ป่วยในทางการแพทย์ แต่ต่อมาภาพลักษณ์ก็เปลี่ยนไปเป็น บุคคลธรรมดา เช่นเดียวกับคนอื่นๆในสังคม แต่อยู่ในสังคมหรือสิ่งแวดล้อมที่ผิดปกติ ผู้กระทำผิดจึง สมควรได้รับการแก้ไขฟื้นฟูให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข และขณะเดียวกันต้องช่วยแก้ไขปรับปรุงสังคม และสิ่งแวดล้อมด้วย

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะผู้รับการแก้ไขจะมีภาพลักษณ์อย่างไรก็ตาม ผู้ที่ทำหน้าที่แก้ไขฟื้นฟู จำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจกับผู้รับการแก้ไขเป็นอย่างดี ว่าผู้รับการแก้ไขมีลักษณะเป็นอย่างไร สาเหตุในการกระทำความผิดคืออะไร และมีแนวทางแก้ไขฟื้นฟูผู้รับการแก้ไขได้หรือไม่ ข้อมูลดังกล่าว ได้มาจากการสืบเสาะและพินิจก่อนศาลมีคำพิพากษาคดี ในประเทศญี่ปุ่น พนักงานสอบสวนและ พนักงานอัยการทำการรวบรวมข้อมูลในส่วนนี้ โดยจะทำการเสนอต่อศาล อย่างไรก็ตามโดยที่ประเทศไทย ยกตัวอย่างกรณีจำเลยกระทำความผิดในคดีที่ศาลจะลงโทษจำคุกเกิน 2 ปี ไม่ถูกสืบเสาะและ พินิจ ข้อมูลของจำเลยจึงมีแค่สภาพความผิดเท่านั้น ข้อมูลทางสังคมและประชากรมีน้อย ดังนั้นกรม ราชทัณฑ์จึงควรมีสำนึกงานแยกประเภทผู้กระทำความผิดแต่ละคนควรใช้เวลาในการเก็บรวบรวม ข้อมูลประมาณ 2-3 เดือน เพื่อรู้จักผู้กระทำความผิดได้อย่างเหมาะสมและครบถ้วนเป็นรายบุคคล

โดยเฉพาะอย่างยิ่งขั้นตอนการเลื่อนชั้นผู้ต้องขัง และการพิจารณาปล่อยผู้ต้องขังออกจากเรือนจำก่อนครบกำหนดโทษ โดยการพักการลงโทษ และอื่นๆ จะต้องมีข้อมูลชัดเจน การเลื่อนชั้นและการปล่อยตัวดังกล่าวจึงจะมีผลดีต่อการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในเรือนจำ และสังคมด้วย

เจ้าหน้าที่ผู้แก้ไข (Change Agent)

เจ้าหน้าที่ผู้แก้ไข (Change Agent) เป็นใครมีความรู้และประสบการณ์ในวิชาชีพมากนัก้อยแค่ไหน เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างยิ่งอีกข้อหนึ่ง เจ้าหน้าที่ผู้แก้ไขอาจเป็นพนักงานของรัฐที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านเด็กและเยาวชน ครู อาจารย์ ครอบครัว ชุมชน ในตำแหน่งอื่นๆ ตลอดจนประชาชนหรือกลุ่มอาสาสมัครในการเข้ามาช่วยเหลืองานด้วย โดยทั่วไปเจ้าพนักงานเหล่านี้ได้ผ่านการกลั่นกรองมาแล้ว ก่อนได้รับการบรรจุ และแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานประจำกรม ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความรู้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ อย่างไรก็ตาม ในการปฏิบัติต่อผู้รับการแก้ไข เจ้าพนักงานควรมีคุณธรรม ไม่ว่าจะเป็ความเมตตา กรุณา เป็นพื้นฐาน นอกจากนี้ยังต้องมีความพอใจในการทำงานกับผู้รับการแก้ไข เพื่อให้เกิดแรงจูงใจ ความเอาใจใส่ และไตร่ตรองในการปฏิบัติหน้าที่ของตนต่อผู้รับการแก้ไขให้เป็นพลเมืองดีของสังคม และไม่ไปก่ออาชญากรรม แต่หากทำถึงที่สุดแล้วไม่ประสบผลสำเร็จ ก็ต้องทำใจให้เป็นอุเบกขา ยิ่งไปกว่านั้นเจ้าหน้าที่ต้องมีหลักเกณฑ์อีก 7 ข้อเพื่อกำกับการปฏิบัติหน้าที่ อันได้แก่ เป็นผู้รู้จักบุคคลและการใช้บุคคล ซึ่งหากเจ้าพนักงานปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอสามารถทำงานในหน้าที่ได้สำเร็จลุล่วงไปอย่างดี ในการสามารถป้องกันแก้ไขฟื้นฟูได้

โดยสรุป หากเจ้าพนักงานเป็นผู้มีคุณสมบัติครบถ้วนและได้รับการฝึกฝนอบรมมาดี ตลอดจนมีคุณธรรมดังกล่าวแล้ว ย่อมเป็นเจ้าพนักงานที่ดียิ่งขึ้น

สถานที่แก้ไข

สถานที่แก้ไข จะขอยกเอาลักษณะวิธีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมาเป็นแบบอย่างในการนำวิธีการตัวอย่างไปใช้ในการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวและเยาวชน ดังนี้

องค์ประกอบสำคัญอีกข้อหนึ่ง ยกเว้นในโทษประหารชีวิต โทษปรับหรือริบทรัพย์สิน ผู้กระทำความผิดที่ต้องโทษจำคุกหรือโดยเฉพาะสองข้อสุดท้าย คือ ความรู้จักชุมชนและการรู้จักบุคคล มีความสำคัญพิเศษสำหรับเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติหน้าที่ และผู้กระทำความผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด การรอกการลงโทษ โดยการคุมประพฤติ จะต้องได้รับการแก้ไขฟื้นฟูในสถานที่ควบคุมหรือชุมชนให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

สถานที่แก้ไขเป็นสถานที่ในการสร้างภูมิคุ้มกัน เช่น สถานศึกษา อันได้แก่ โรงเรียน ชุมชน สถานที่ดังกล่าว ล้วนเป็นสถานที่ที่เด็กและเยาวชนสามารถเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเองได้

ตามหลักข้อเขียนของ จอห์นสัน แบ่งได้เป็น 3 ประเภทตามตัวแบบ 1) ตัวแบบปรับปรุงแก้ไข 2) ตัวแบบแก้ไขฟื้นฟู 3) ตัวแบบการแก้ไขในชุมชน

1) ตัวแบบปรับปรุงแก้ไข ในสถานที่ควบคุมที่ออกแบบเป็นสถานที่ปรับปรุง การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดจะเน้นการลงโทษเป็นหลัก ถึงแม้จะมีกิจกรรมให้ทำแต่การทำงานนั้นเน้นการลงโทษ ไม่ได้เน้นการฝึกวิชาชีพหรือความรู้เฉพาะด้านต่างๆ

2) ตัวแบบแก้ไขฟื้นฟู เรือนจำสมัยใหม่ อาจออกแบบเพื่อแก้ไขปรับปรุง แต่ใช้วิธีการแก้ไขฟื้นฟูในสถานที่ควบคุมแห่งนี้ มีโครงสร้างต้นแบบเพื่อแก้ไขปรับปรุง แต่ใช้วิธีการแก้ไขฟื้นฟูในสถานที่ควบคุม มีกิจกรรมต่างๆมากมาย เช่น การศึกษาวิชาสามัญ และการศึกษาวิชาชีพด้านต่างๆ เพื่อผลิตในวิชาชีพ และมีการฝึกอบรมทางด้านจิตใจพร้อมกับนันทนาการต่างๆ เป็นต้น เพื่อให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละราย และระยะเวลาที่ต้องโทษด้วย สถานที่ควบคุมเช่นนี้ จะมีบุคลากรมากมายหลากหลาย ทำหน้าที่แก้ไขฟื้นฟู แจกจ่ายโรกิตตามส่วนใหญ่ยังเป็นพนักงานควบคุม โดยมีจุดประสงค์หลักเพื่อควบคุมไม่ให้หลบหนีและการทำให้ผู้กระทำความผิดคิดได้และกลับตนเป็นคนดี แก้ไขฟื้นฟูตนเอง ตามโครงการต่างๆที่จัดเตรียมให้ จนได้รับการปล่อยตัวเพื่อกลับสู่สังคม ยิ่งไปกว่านั้นการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดดังกล่าว ต้องกระทำโดยมีแผนเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้กระทำความผิดไปในทางที่สังคมต้องการ

3) ตัวแบบแก้ไขในชุมชน สถานที่ควบคุมลักษณะนี้ อาจเป็นสถานที่ในการควบคุมแบบความมั่นคงต่ำ เช่น บ้านกึ่งวิถี สถานฝึกอบรมลาลาวัน และบ้านอุปถัมภ์ เป็นต้น หรือบ้านที่อยู่อาศัยของผู้กระทำความผิดเอง หรือชุมชนที่อยู่อาศัยในกรณีการพักการลงโทษ เป็นต้น ต้นแบบแก้ไขในชุมชน แตกต่างไปจากต้นแบบ การแก้ไขฟื้นฟู ในจุดที่ชุมชนและคนในสังคมสามารถมีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดร่วมกับเจ้าหน้าที่ได้ ซึ่งมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้กระทำความผิดคืนเคยกับชุมชน และปรับตัวเข้ากับสังคมได้เร็วยิ่งขึ้น

การรู้จักชุมชนทั้งที่เป็นสถานที่ควบคุม และสถานที่อยู่อาศัยของผู้กระทำความผิดอย่างดี สามารถช่วยให้การวางแผนแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดง่ายขึ้น

วิธีการแก้ไข

วิธีการแก้ไข จะขอยกเอาลักษณะวิธีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมาเป็นแบบอย่าง ในการนำวิธีการตัวอย่างไปใช้ในการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชน ดังนี้

องค์ประกอบสำคัญในยุคที่เน้นการลงโทษเพื่อยับยั้ง ผู้พิพากษามีแต่เพียงกำหนดโทษตามที่กฎหมายบัญญัติ และการลงโทษจำคุกนักโทษที่ถูกลงโทษ ถูกจำกัดอิสรภาพจริงๆด้วยการขังเดี่ยว และไม่ต้องทำงาน กิจกรรมใดๆ แต่ให้สำนึกความผิดตามหลักศาสนา ส่วนการปฏิบัติที่เป็น

การปรับปรุงนั้น มุ่งเน้นการทำงานให้ทำงานเพื่อการลงโทษ โดยไม่ได้หวังผลเชิงประโยชน์ จากการให้นักโทษทำงานต่อมาในยุคเน้นการแก้ไขฟื้นฟู โดยใช้วิธีการแบบแพทย์รักษาผู้ป่วย มีการแยกเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขานั้น ต่อมาเมื่อเห็นว่าผู้กระทำผิดเป็นบุคคลปกติธรรมดา แต่ได้กระทำความผิดเนื่องจากสภาพสังคม หรือปัจจัยภายนอก การแก้ไขฟื้นฟู นอกจากจะทำกับผู้กระทำความผิดแล้วยังต้องให้ความสำคัญในการแก้ไขสังคม และสภาพแวดล้อม วิธีดังกล่าวมีที่มาจากทฤษฎี ดังต่อไปนี้

ทฤษฎีแก้ไขรายบุคคลหรือรายกลุ่ม การที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดลงไป อาจเกี่ยวเนื่องกับปัจจัยทางกาย ทางจิต และสังคม สิ่งแวดล้อม เพราะฉะนั้นเมื่อศึกษาวิเคราะห์ผู้กระทำความผิดแล้ว เช่น สาเหตุเกิดมาจากความบกพร่องทางจิต วิธีการแก้ไขฟื้นฟูอาจเป็นการเยียวยาทางจิต หรือจิตวิเคราะห์ หรือหากพบว่าผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดลงไปเพราะเพื่อน ปัจจัยเพื่อน การใช้กิจกรรมแบบกลุ่ม อาทิเช่น การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันโดยมีผู้นำกลุ่ม อาจเป็นวิธีการในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้เป็นคนดีได้

ทฤษฎีการแก้ไขชุมชน ชุมชนเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหา ทั้งสาเหตุของการกระทำความผิด แหล่งอบายมุข สิ่งเสพติดต่างๆ รวมทั้งเป็นแหล่งอาชญากรรมมากมาย การแก้ไขที่สังคมถึงแม้จะเป็นเรื่องยาก แต่หากบุคคลในชุมชนร่วมมือร่วมใจกันแก้ปัญหา ไม่ว่าจะด้วยชุมชนเข้มแข็งช่วยกันเป็นหูเป็นตาสอดส่องเหตุร้ายต่างๆ หรือการนำเอาหน่วยงานอื่นมารวมมือกับชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อให้การแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพมากขึ้น อาจจะทำให้สาเหตุการกระทำความผิดลดลง รวมทั้งภายหลังจากที่ผู้กระทำความผิดออกจากเรือนจำและกลับเข้าไปอยู่ในสังคมด้วย หากชุมชนยังมีแหล่งอบายมุขแบบเดิมๆ หรือคนในชุมชนมีการตีตราผู้กระทำความผิด ไม่ยอมรับกลับเข้าสู่ชุมชน อาจทำให้ผู้กระทำความผิดกลับไปกระทำความผิดซ้ำในสังคมก็เป็นได้

จากทฤษฎีหลักดังกล่าว มีวิธีการที่สำคัญที่จะนำมาใช้ในการปฏิบัติต่อผู้รับการแก้ไข 3 วิธีการด้วยกัน คือ 1. กลวิธีใช้ความรู้และเหตุผล ถ้าผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดไปเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือความโง่เขลาเบาปัญญา หรือขาดความรู้ความเข้าใจ วิธีการแก้ไขฟื้นฟูอย่างหนึ่ง คือการให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ผู้กระทำความผิด เช่น การกระทำผิดกฎหมาย เนื่องจากผู้ขับขี่ไม่รู้ในกฎจราจรบางกฎ เมื่อเขารู้แล้วก็คงไม่ทำอีก นอกจากนี้ การใช้คนให้เหมาะสมกับงานและถูกเวลา (Put the right man in the right job at the right time) อาจแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดได้ไม่ว่าจะในสถานที่ควบคุมหรือชุมชน

2. กลวิธีให้การศึกษาศีลใหม่ การที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดลงไป เป็นเพราะความหลงผิดอาจเนื่องมาจากอุดมการณ์ที่ผิด หรือความเชื่อที่ผิด หรือประเพณีที่ผิด ดังนั้นจะใช้กลวิธีให้การศึกษาก่อผู้กระทำความผิดเสียใหม่ ว่าสาเหตุการกระทำความผิดของเขามาจากอะไร เมื่อผู้กระทำ

ความผิดได้ทราบและทำความเข้าใจสาเหตุของปัญหาของเขาแล้ว ก็อาจไม่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนอีกต่อไป กลวิธีนี้ ตัวอย่างเช่น การแก้ไขแบบครอบครัว การแก้ไขแบบกลุ่ม และการวิเคราะห์สัมพันธภาพระหว่างกัน เป็นต้น

3. กลวิธีใช้อำนาจบังคับ อำนาจนั้นจะต้องเป็นอำนาจที่ชอบด้วยกฎหมาย มีกฎหมายรับรองในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดไม่ว่าจะในสถานที่ควบคุม หรือในชุมชนย่อมจะมีกฎหมายให้เจ้าพนักงานของรัฐกระทำได้ เช่น ในการคุมความประพฤติจำเลยตามคำพิพากษาของศาล ศาลจะกำหนดเงื่อนไขให้จำเลยปฏิบัติตามที่กฎหมายบัญญัติ เพราะฉะนั้นแล้วโดยหลักการ การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดจึงอาศัยกลวิธีใช้อำนาจบังคับเป็นหลัก และใช้กลวิธีใช้ความรู้และเหตุผลกับกลวิธีให้การศึกษาเสียใหม่เข้ามาสนับสนุน

อย่างไรก็ตาม กล่าวโดยสรุป จากแนวทางการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่กล่าวมา หรือหลักการ 4 C เป็นหลักการที่ใช้กับผู้กระทำความผิด ที่ผู้ศึกษายกมาเป็นตัวอย่างเพื่อนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยในการปฏิบัติต่อผู้รับการแก้ไขที่มุ่งต่อการป้องกันอาชญากรรมและการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมนั้น จะต้องคำนึงถึง 4 ประการหลัก อันได้แก่ ผู้รับการแก้ไข เจ้าหน้าที่แก้ไข สถานที่ในการแก้ไข และวิธีการในการแก้ไข ถือเป็นหัวใจสำคัญในการนำไปใช้ปฏิบัติกับผู้รับการแก้ไข ทั้งในการอบรม การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี เผยแพร่ความรู้ การบำบัดทางใจ ตลอดจนการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ และตัวเนื้อหาของโครงการและโปรแกรมเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องมีการคำนึงถึงปัจจัยสำคัญในทุกประการ เพื่อให้การดำเนินงานผ่านไปได้ด้วยดีและก่อให้เกิดผลสำเร็จในการดำเนินงาน ตลอดจนมีการนำกลวิธีต่าง ๆ มาปรับใช้ เพื่อให้ผู้รับการแก้ไขสามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ และมีพฤติกรรมที่ดีในสังคม เป็นคนดีในสังคมได้ พร้อมทั้งมีความเข้มแข็งทางใจและพร้อมรับมือกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเจอในอนาคตได้

2.5.3 หลักการแบบจำลองการประเมินผลตาม CIPP Model

แบบจำลอง (Model) (สุนีรัตน์ จันทรรัก, 2552) หมายถึง วิธีการสื่อสารทางความคิด ความเข้าใจ ตลอดจนจินตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใด ๆ ให้ปรากฏโดยใช้การสื่อในลักษณะต่าง ๆ เช่น แผนภูมิ แผนผัง ระบบสมการ และรูปแบบอื่น เป็นต้น เพื่อให้เข้าใจได้ง่าย และสามารถนำเสนอเรื่องราวได้อย่างมีระบบ การประเมินผลโครงการนั้น มีแนวคิดและโมเดลหลายอย่างด้วยกัน แต่แนวคิดและโมเดลการประเมินแบบชิปปี้ หรือ CIPP Model ของสตัฟเฟิลบีม (Danial . L. Stufflebeam) เป็นโมเดลที่ได้รับการยอมรับกันทั่วไปในปัจจุบัน

แนวคิด การประเมินของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) ในปี ค.ศ. 1971 สตัฟเฟิลบีม และคณะ ได้เขียนหนังสือทางการประเมินออกมาหนึ่งเล่ม ชื่อ “Educational

Evaluation and decision Making” หนังสือเล่มนี้ ได้เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง เพราะให้แนวคิดและวิธีการทางการวัดและประเมินผล ได้อย่างน่าสนใจและทันสมัยด้วย นอกจากนี้ สตีฟเฟิลบีมก็ได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับการประเมินและรูปแบบของการประเมินอีกหลายเล่มอย่างต่อเนื่อง จึงกล่าวได้ว่าท่านผู้นี้เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทฤษฎีการประเมิน จนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในปัจจุบัน เรียกว่า CIPP Model เป็นการประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง มีจุดเน้นที่สำคัญ คือ ใช้ควบคู่กับการบริหารโครงการ เพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจ อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา วัตถุประสงค์การประเมิน คือ การให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ เน้นการแบ่งแยกบทบาทของการทำงานระหว่าง ฝ่ายประเมินกับ ฝ่ายบริหารออกจากกันอย่างเด่นชัด กล่าวคือฝ่ายประเมินมีหน้าที่ระบุ จัดทำ และนำเสนอสารสนเทศให้กับฝ่ายบริหาร ส่วนฝ่ายบริหารมีหน้าที่เรียกหาข้อมูล และนำผลการประเมินที่ได้ไปใช้ประกอบการตัดสินใจ เพื่อดำเนินกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณี ทั้งนี้เพื่อป้องกันการมีอคติในการประเมิน และ เขาได้แบ่งประเด็นการประเมินผลออกเป็น 4 ประเภท คือ

- 1) การประเมินด้านบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation: C) เป็นการประเมินให้ได้ข้อมูลสำคัญ เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการ เป็นการตรวจสอบว่าโครงการที่จะทำสนองปัญหาหรือความต้องการจำเป็นที่แท้จริงหรือไม่ วัตถุประสงค์ของโครงการชัดเจน เหมาะสม สอดคล้องกับนโยบายขององค์การ หรือ นโยบายหน่วยเหนือหรือไม่ เป็นโครงการที่มีความเป็นไปได้ในแง่ของโอกาสที่จะได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ หรือไม่ เป็นต้น

การประเมินสภาวะแวดล้อมจะช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่อง โครงการควรจะทำในสภาพแวดล้อมใด ต้องการจะบรรลุเป้าหมายอะไร หรือต้องการบรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะอะไร เป็นต้น

- 2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้นหรือปัจจัยป้อน (Input Evaluation: I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาถึง ความเป็นไปได้ของโครงการ ความเหมาะสม และความพอเพียงของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการ เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เวลา รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการดำเนินงาน เป็นต้น

การประเมินผลแบบนี้จะทำโดยใช้ เอกสารหรืองานวิจัยที่มีผู้ทำไว้แล้ว หรือใช้วิธีการวิจัยนำร่องเชิงทดลอง (Pilot Experimental Project) ตลอดจนอาจให้ผู้เชี่ยวชาญ มาทำงานให้ อย่างไรก็ตามการประเมินผลนี้จะต้องสำรวจสิ่งที่มีอยู่เดิมก่อนว่ามีอะไรบ้าง และตัดสินใจว่าจะใช้วิธีการใด ใช้แผนการดำเนินงานแบบไหน และต้องใช้ทรัพยากรจากภายนอก หรือไม่

- 3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation: P) เป็นการประเมินระหว่างการทำงานโครงการ เพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินโครงการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา

แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นการตรวจสอบกิจกรรม เวลา ทรัพยากรที่ใช้ในโครงการ ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการ โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน การประเมินกระบวนการนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการค้นหาจุดเด่นหรือจุดแข็ง (Strengths) และจุดด้อย (Weakness) ของนโยบาย/แผนงาน/โครงการ มักจะไม่สามารถศึกษาได้ภายหลังจากสิ้นสุดโครงการแล้ว

การประเมินกระบวนการจะมีบทบาทสำคัญในเรื่องการให้ข้อมูลย้อนกลับเป็นระยะ ๆ เพื่อการตรวจสอบการดำเนินของโครงการโดยทั่วไป การประเมินกระบวนการมีจุดมุ่งหมาย คือ

(1) เพื่อการหาข้อบกพร่องของโครงการ ในระหว่างที่มีการปฏิบัติการ หรือการดำเนินงานตามแผนนั้น

(2) เพื่อหาข้อมูลต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการ

(3) เพื่อการเก็บข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการดำเนินงานของโครงการ

4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation: P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือความต้องการ/ เป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการและการประเมินผลเรื่องผลกระทบ (Impact) และผลลัพธ์ (Outcomes) ของนโยบาย / แผนงาน / โครงการ โดยอาศัยข้อมูลจากการประเมินสภาวะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้นและกระบวนการร่วมด้วย จะเห็นได้ว่าการประเมินแบบ CIPP เป็นการประเมินที่ครอบคลุมองค์ประกอบของระบบทั้งหมด ซึ่งผู้ประเมินจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินที่ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน กำหนดประเด็นของตัวแปรหรือตัวชี้วัด กำหนดแหล่งข้อมูลผู้ให้ข้อมูล กำหนดเครื่องมือการประเมิน วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล และเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน

เมื่อพิจารณาถึงช่วงเวลาของการประเมินผลโครงการ เพื่อจำแนกประเภทของการประเมินผลโครงการโดยละเอียดแล้ว เราสามารถจำแนกได้ว่าการประเมินผลโครงการมี 4 ระยะดังต่อไปนี้

1) การประเมินผลโครงการก่อนการดำเนินงาน (Pre-evaluation) เป็นการประเมินว่ามีความจำเป็นและความเป็นไปได้ในการกำหนดให้มีโครงการหรือแผนงานนั้น ๆ หรือไม่ บางครั้งเรียกการประเมินผล ประเภทนี้ว่า การศึกษาความเป็นไปได้ (Feasibility Study) หรือการประเมินความต้องการที่จำเป็น (Need Assessment)

2) การประเมินผลโครงการขณะดำเนินงาน (On-going Evaluation) เป็นการประเมินผลโครงการเพื่อติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงาน (Monitoring) และการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ

3) การประเมินผลโครงการเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงาน (Post-evaluation) เป็นการประเมินว่าผลของการดำเนินงานนั้น เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่วางไว้หรือไม่

4) การประเมินผลกระทบจากการดำเนินโครงการ (Impact Evaluation) เป็นการประเมินผลโครงการ ภายหลังจากการสิ้นสุดการดำเนิน โครงการหรือแผนงาน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อตรวจสอบผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะได้รับอิทธิพลจากการมีโครงการหรือปัจจัยอื่น ๆ

ตารางที่ 5 ตารางแสดงความสัมพันธ์ของกระบวนการจัดทำโครงการและประเภทของการประเมิน

การประเมินแบบ CIPP Model	
กระบวนการ	ประเภทการประเมิน
การวางแผนการดำเนินงาน	การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation: C)
การกำหนดโครงสร้าง	การประเมินปัจจัยเบื้องต้น/ตัวป้อน (Input Evaluation: I)
การนำโครงการ/นโยบายไปสู่การปฏิบัติ	การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation: P)
การทบทวนโครงการ	การประเมินผลการผลิต (Product Evaluation: P)

ที่มา : (สุนีรัตน์ จันทรรัก, 2552)

จากหลักการแบบจำลองการประเมินผลตาม CIPP Model สรุปได้ว่า หากมีการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้ทราบถึงผลการดำเนินงานของโครงการที่ดำเนินไปนั้น ว่าผลสำเร็จมีมากน้อยเพียงใด จึงจำเป็นที่จะต้องใช้การประเมินผลการดำเนินงานตามหลักการ CIPP Model คือ การประเมินบริบท ประเมินปัจจัยข้อมูล ประเมินผลการดำเนินงาน และประเมินผลผลิตว่าไปเป็นตามที่ตั้งวัตถุประสงค์ไว้หรือไม่ โดยวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับกรณีศึกษา โครงการโรงเรียน ยุติธรรมอุปถัมภ์ ซึ่งต้องอาศัยการประเมินโครงการจึงจะทำให้ทราบถึงผลการดำเนินงานที่นโยบายได้ดำเนินการไปแล้ว และให้ได้แนวทางการพัฒนาโครงการต่อไปในอนาคต

2.6 นโยบายและแนวทางการปฏิบัติของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์

2.6.1 ความเป็นมาและสาระสำคัญของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์

โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ (สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2561) แนวคิดหลักมาจากการที่เล็งเห็นว่าเด็กและเยาวชนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ รวมถึงด้านกระบวนการยุติธรรม “โรงเรียนและสถาบันการศึกษา” จึงมีหน้าที่สำคัญในการปลูกฝังความคิด ค่านิยม ทักษะชีวิต และกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนมีความรัก/เคารพในความถูกต้อง ความเป็นธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสาธารณะ มีความพอเพียง และรับผิดชอบต่อสังคม ด้วยการให้ความรู้ด้านความยุติธรรม ผสมผสานกับสร้างค่านิยมและทักษะชีวิตที่ถูกต้อง ผ่านการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมในเรื่องความยุติธรรมอย่างเป็นรูปธรรม โดยเริ่มจากเด็ก เยาวชน ครู ผู้ปกครอง และขยายออกสู่สังคมในวงกว้าง อันเป็นการวางรากฐานอนาคตของชาติ ให้เป็นกลไกขับเคลื่อนการป้องกันอาชญากรรมต่อไปในอนาคต

พลอากาศเอก ประจิน จั่นตอง รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ได้มีข้อสั่งการให้หน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรม ดำเนินโครงการ “โรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์” ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้การสนับสนุนโรงเรียนในฐานะสถาบันหลักสถาบันแรกที่ใกล้ชิดเด็กและเยาวชนซึ่งจะเติบโตเป็นกำลังสำคัญของประเทศในอนาคต โดยการปลูกฝัง บ่มเพาะ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนในวัยเรียนให้เป็น “คนดี” ควบคู่กับการเป็น “คนเก่ง” ที่มีพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม และภูมิคุ้มกัน รู้เท่าทันในการป้องกันตนเองจากภัยต่างๆ เพื่อมิให้ตนเองตกเป็นเหยื่อหรือต้องตกเป็นผู้กระทำผิด สามารถดำรงชีพในสังคมได้อย่างปกติสุข

การดำเนินโครงการ “โรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์” ได้กำหนดกรอบการดำเนินงานออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1) การป้องกันตนเองจากภัยสังคม การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ อาทิ ภัยจากอาชญากรรม ภัยจากสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งในปัจจุบันมีความสลับซับซ้อน หลากหลายรูปแบบและเด็กและเยาวชนมีโอกาสดังกล่าวตกเป็นเหยื่อได้ง่าย ดังนั้น การเรียนการสอนภายในโรงเรียนในทุกระดับจำเป็นต้องเสริมสร้างทักษะความรู้ ความเข้าใจให้กับเด็กและเยาวชนให้เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัยให้รู้จักป้องกันตนเอง รู้เท่าทันภัยอันตรายต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดและเยาวชนกลายเป็นผู้กระทำผิด หรือตกเป็นเหยื่อโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์

2) *การสร้างจิตสำนึกและวินัยในตนเอง* พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานพระบรมราโชวาทไว้ในปี พ.ศ. 2547 ความว่า “ระเบียบวินัย คือ คุณสมบัติที่สำคัญในการดำเนินชีวิต” ระเบียบวินัยจะเป็นความสามารถในการควบคุมอารมณ์ พฤติกรรมของบุคคล ให้เป็นไปตามที่มุ่งหวังโดยเกิดจากการสำนึกจะไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นผลให้เกิดความยุ่งยากแก่ตนเองในอนาคต การสร้างจิตสำนึกและระเบียบวินัยนั้น ควรเริ่มตั้งแต่วัยเด็กเล็กจนถึงวัยรุ่น ซึ่งเป็นช่วงวัยที่สามารถสร้าง ปฏิกิริยาตอบสนองนิสัยผ่านกระบวนการเรียนรู้ การคิดอย่างมีเหตุผลมากขึ้น การสร้างจิตสำนึกและระเบียบวินัยจะทำให้เด็กสร้างนิสัยในการควบคุมตนเอง อันจะช่วยให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ โดยไม่ละเมิดสิทธิหรือประพฤติดมารยาทของสังคม การฝึกวินัยให้กับเด็กและเยาวชนจำเป็นต้องกระทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และค่อยเป็นค่อยไป ยึดหยุ่นได้ตามสภาพของเด็กและเยาวชน ซึ่งจะช่วยให้เด็กเข้าใจถึงเหตุผลของกฎระเบียบนั้น ๆ ควรหลีกเลี่ยงการชมเชย แต่ควรสนับสนุน ให้กำลังใจ ยกย่องชมเชยเมื่อมีโอกาส ในเรื่องนี้โรงเรียน/สถาบันการศึกษาจะมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างจิตสำนึกและระเบียบวินัยให้กับเด็กและเยาวชน

3) *การรู้เท่าทันและห่างไกลจากยาเสพติด* กระทรวงยุติธรรมให้ความสำคัญกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด การแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยการปราบปรามและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดเพียงอย่างเดียวไม่สามารถแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ การจะแก้ไขปัญหายาเสพติดให้สัมฤทธิ์ผลจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการป้องกันซึ่งถือเป็นต้นน้ำของปัญหาด้วยการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนในวัยเรียน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีโอกาสตกเป็นเหยื่อได้ง่าย เนื่องจากความไม่รู้เท่าทันและเป็นวัยที่อยากรู้อยากลอง การป้องกันเพื่อมิให้เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่อหรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติดนั้น ครอบคลุม ชุมชน หน่วยงานราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียน/สถาบันการศึกษาจะมีบทบาทสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับโทษของยาเสพติด นอกจากนี้ จะต้องให้คำแนะนำและวิธีการที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิตและแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยไม่หันไปพึ่งพาหรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

4) *การต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน* การทุจริตคอร์รัปชันเป็นปัญหาที่ทำลายสังคมไทยอย่างรุนแรงและฝังรากลึกมาอย่างยาวนาน สะท้อนให้เห็นถึงการมีคุณธรรม จริยธรรม จิตสำนึกของคนในสังคม การที่จะแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันให้สัมฤทธิ์ผลและยั่งยืนได้นั้น คนในสังคมจะต้องมีค่านิยม วัฒนธรรมในการรักและเคารพความถูกต้อง ความดี ซื่อสัตย์ ซื่อตรง และจิตสำนึกไม่ยอมรับและต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันในทุกรูปแบบ การสร้างค่านิยมที่ถูกต้องให้เกิดขึ้นในสังคมได้นั้น จะต้องปลูกฝัง วางรากฐานโดยเริ่มตั้งแต่เด็กและเยาวชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ เป็นกำลังสำคัญในการสร้างสังคมและพัฒนาประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรือง สงบสุข

การดำเนินงานภายใต้โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ได้มีการลงนามในบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กรุงเทพมหานคร และกระทรวงยุติธรรม โดยมีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำบันทึกข้อตกลงดังกล่าว เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาคีที่เกี่ยวข้องในการสร้างการรับรู้ด้านกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมให้กับเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา อันเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันมิให้เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่อหรือต้องเป็นผู้กระทำความผิดในอนาคต

2.6.2 การดำเนินงานโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์

โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์มีรายละเอียดแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้ วัตถุประสงค์ การดำเนินโครงการ

1) เพื่อบูรณาการความร่วมมือระหว่างกระทรวงยุติธรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย และกรุงเทพมหานคร ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนของประเทศให้มีความพร้อมในการเติบโตอย่างมีคุณภาพ

2) เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และปลูกฝังจิตสำนึกให้กับเด็กและเยาวชนในสถานศึกษาในเรื่อง กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม การมีวินัย การเคารพและไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น การสร้างภูมิคุ้มกันในการป้องกันตนเอง มิให้ตกเป็นเหยื่อของยาเสพติด และภัยอาชญากรรม หรือต้องตกเป็นผู้กระทำความผิด

3) เพื่อเสริมสร้างสังคมเคารพกฎหมาย (Culture of Lawfulness) กลุ่มเป้าหมาย โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์จะดำเนินการกับกลุ่มเป้าหมายในโรงเรียน 3 ระดับ ได้แก่

(1) ระดับปฐมวัย: พัฒนาทักษะสมองเพื่อวางรากฐานระยะยาว

(2) ระดับประถมศึกษา: พัฒนาทักษะชีวิต เสริมความรู้คู่คุณธรรม

(3) ระดับมัธยมศึกษา/อาชีวศึกษา: พัฒนาทักษะชีวิต เสริมความรู้คู่คุณธรรม โดยกลุ่มเป้าหมาย ในระดับนี้จะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

- กลุ่มทั่วไป คือ เด็กและเยาวชนที่ไม่มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมเสี่ยงในการกระทำความผิด และเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

- กลุ่มเสี่ยง คือ เด็กและเยาวชนที่มีแนวโน้มที่จะเกิดพฤติกรรมเสี่ยงให้กระทำความผิด และเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์จะเน้นกลุ่มเป้าหมายระดับมัธยมศึกษา/อาชีวศึกษาเป็นกรณีพิเศษ เนื่องจากเด็กและ เยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมมากที่สุดในช่วงอายุ 15 – 17 ปี และเคยอยู่ในระบบการศึกษาร้อยละ 80 คำนิยาม “เด็กที่เสี่ยงต่อการกระทำความผิด” และ

“นักเรียนหรือนักศึกษาที่เสี่ยงต่อการกระทำผิด” พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ได้กำหนดในมาตรา 4 ว่า “เด็กที่เสี่ยงต่อการกระทำผิด” หมายความว่า เด็กที่ประพฤติตนไม่สมควร เด็กที่ประกอบอาชีพหรือคบหาสมาคมกับบุคคลที่น่าจะชัก นำไปในทางกระทำผิดกฎหมาย หรือขัดต่อศีลธรรมอันดี หรืออยู่ในสภาพแวดล้อมหรือสถานที่อันอาจชักนำไปในทางเสียหาย ทั้งนี้ ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง กฎกระทรวงกำหนดเด็กที่เสี่ยงต่อการกระทำผิด พ.ศ. 2549 ได้กำหนดลักษณะเด็กที่มีความเสี่ยงไว้ดังนี้

ข้อ 1 เด็กที่ประพฤติตนไม่สมควร ได้แก่ เด็กที่มีพฤติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

- (1) ประพฤติตนเกเรหรือข่มเหงรังแกผู้อื่น
- (2) มั่วสุมในลักษณะที่ก่อความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้อื่น
- (3) เล่นการพนันหรือมั่วสุมในวงการพนัน
- (4) เสพสุรา สูบบุหรี่ เสพยาเสพติดให้โทษหรือของมีนเมาอย่างอื่น เข้าไปในสถานที่ เฉพาะเพื่อการจำหน่ายหรือดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์
- (5) เข้าไปในสถานบริการตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ
- (6) ซื้อหรือขายบริการทางเพศ เข้าไปในสถานการค้าประเวณีหรือเกี่ยวข้องกับการค้าประเวณีตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี
- (7) ประพฤติตนไปในทางชู้สาว หรือส่อไปในทางลามกอนาจารในที่สาธารณะ
- (8) ต่อต้านหรือทำหยาบคายคำสั่งสอนของผู้ปกครองจนผู้ปกครองไม่อาจอบรมสั่งสอนได้
- (9) ไม่เข้าเรียนในโรงเรียนหรือสถานศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับ

ข้อ 2 เด็กที่ประกอบอาชีพที่น่าจะชักนำไปในทางกระทำผิดกฎหมายหรือขัดต่อศีลธรรม อันดี ได้แก่ เด็กที่ประกอบอาชีพ ดังต่อไปนี้

(2)1 ขอทานหรือกระทำการส่อไปในทางขอทาน โดยลำพังหรือโดยมีผู้บังคับ ชักนำ ยุยง หรือส่งเสริม หรือ

(2)2 ประกอบอาชีพหรือกระทำการใดอันเป็นการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วย กฎหมายหรือขัดต่อศีลธรรมอันดี

ข้อ 3 เด็กที่คบหาสมาคมกับบุคคลที่น่าจะชักนำไปในทางกระทำผิดกฎหมายหรือขัดต่อศีลธรรมอันดี ได้แก่ เด็กที่คบหาสมาคมกับบุคคล ดังต่อไปนี้

(1) บุคคลหรือกลุ่มคนที่รวมตัวกันมั่วสุม เพื่อก่อความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้อื่น หรือ กระทำการอันขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดี หรือ

(2) บุคคลที่ประกอบอาชีพที่ขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดี

ข้อ 4 เด็กที่อยู่ในสภาพแวดล้อมหรือสถานที่อันอาจชักนำไปในทางเสียหาย ได้แก่ เด็กที่ อยู่ในสภาพแวดล้อมหรือสถานที่ ดังต่อไปนี้

- (1) อาศัยอยู่กับบุคคลที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้โทษหรือให้บริการทางเพศ
- (2) เร่ร่อนไปตามสถานที่ต่างๆ โดยไม่มีที่พักอาศัยเป็นหลักแหล่งที่แน่นอน หรือ
- (3) ถูกทอดทิ้งหรือถูกปล่อยปละละเลยให้อยู่ในสภาพแวดล้อมอันอาจชักนำไปในทางเสียหาย นอกจากนี้ กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดระบบงานและ กิจกรรมในการแนะแนว ให้คำปรึกษาและฝึกอบรมแก่นักเรียน นักศึกษา และผู้ปกครอง พ.ศ. 2548 ข้อ 1 ได้ให้ ความหมายของ “นักเรียนหรือนักศึกษาที่เสี่ยงต่อการกระทำผิด” หมายความว่า นักเรียนหรือนักศึกษาที่มี ลักษณะ ดังต่อไปนี้

- (1) ประพฤติตนไม่สมควรกับสภาพการเป็นนักเรียนหรือนักศึกษา
- (2) ประกอบอาชีพในทางผิดกฎหมายหรือขัดต่อศีลธรรมอันดี
- (3) คบหาสมาคมกับบุคคลที่น่าจะชักนำไปในทางกระทำผิดกฎหมายหรือขัดต่อศีลธรรมอันดี หรือ
- (4) อยู่ในสภาพแวดล้อมหรือสถานที่อันอาจชักนำไปในทางเสียหาย

ทั้งนี้ กฎกระทรวงดังกล่าวได้กำหนดให้โรงเรียนและสถานศึกษามีหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) พัฒนาระบบงานแนะแนวที่จะช่วยเหลือดูแลนักเรียนและนักศึกษาเป็นรายบุคคล พร้อมทั้งส่งเสริมให้ครูทุกคนมีบทบาทในการแนะแนว รู้จักและเข้าใจผู้เรียน สามารถ ค้นพบและจัดการเรียนรู้ที่จะพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน และให้คำปรึกษาด้านการ ดำรงชีวิต การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การศึกษาต่อและการมีงานทำ ทั้งนี้ ให้มีระบบ ข้อมูลตั้งแต่แรกเข้าเพื่อติดตามดูแลอย่างต่อเนื่องจนจบการศึกษา

- (2) สำรวจ เฝ้าระวัง และติดตามนักเรียนและนักศึกษาที่เสี่ยงต่อการกระทำผิดเพื่อจัดกิจกรรมในการพัฒนาและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

- (3) แจ้งให้ผู้ปกครองของนักเรียนและนักศึกษาที่เสี่ยงต่อการกระทำผิดได้ทราบถึง พฤติกรรม และหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ทั้งนี้ อาจกำหนดให้นักเรียนหรือ นักศึกษาดังกล่าวเข้าร่วมกิจกรรมตามที่เห็นสมควร

- (4) จัดให้มีมาตรการส่งเสริมความปลอดภัย ป้องกัน และแก้ไขปัญหาคาความรุนแรงโดยมีแผนงาน ผู้รับผิดชอบ และการติดตามตรวจสอบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ

- (5) สนับสนุนให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการส่งเสริมความประพฤติ และความปลอดภัยของนักเรียน และนักศึกษา

(6) จัดให้มีระบบการติดตามประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงานต่อส่วนราชการ ต้นสังกัดอย่างน้อยปีการศึกษาละหนึ่งครั้ง

โรงเรียนในสังกัดหน่วยงานที่ร่วมลงนามในบันทึกข้อตกลง (MOU) โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ รวมจำนวนทั้งสิ้น 1,066 โรงเรียน

หน่วยงานรับผิดชอบดำเนินโครงการ ทุกหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรม พิจารณากำหนดโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ ดังนี้

ภาพที่ 3 แสดงภาพการดำเนินการโดยแยกตามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระทรวงยุติธรรม ในปี 2563

ที่มา : (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2563b)

2.6.3 กระบวนการดำเนินงานโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์

โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์มีการดำเนินงานที่ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การประสานงานระหว่างหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมและโรงเรียนเพื่อสำรวจข้อมูล เบื้องต้น (School & MOJ Cooperation)

ขั้นตอนที่ 2 การแยกแยะสภาพปัญหาภายในโรงเรียน (School Classification)

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดสื่อ / กิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาหรือความเสี่ยงของนักเรียน (MOJ Media Support)

ขั้นตอนที่ 4 หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมลงพื้นที่ดำเนินกิจกรรมในโรงเรียน (Field Activities)

ขั้นตอนที่ 5 การติดตามและประเมินผลภายหลังการดำเนินกิจกรรม (Monitoring & Evaluation)

ขั้นตอนที่ 1 การประสานงานระหว่างหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมและโรงเรียนเพื่อสำรวจ ข้อมูลเบื้องต้น (School & MOJ Cooperation)

หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมประสานความร่วมมือเกี่ยวกับการดำเนินโครงการโรงเรียนยุติธรรม อุบัติ่มักกับผู้บริหารโรงเรียนและคุณครูผู้ประสานงานหลักของแต่ละโรงเรียนที่แต่ละหน่วยงานรับผิดชอบ เพื่อสร้าง ความเข้าใจและความตระหนักถึงความสำคัญของโครงการ ผ่านการประชุมระหว่างหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมและ คุณครูในโรงเรียน ทั้งในส่วนกลางและแต่ละส่วนภูมิภาค

นอกจากนี้ หน่วยงานและผู้บริหารโรงเรียน / คุณครูฝ่ายปกครอง / คุณครูที่ปรึกษา / ตัวแทนคุณครู ประจำชั้นแต่ละช่วงชั้น จะต้องร่วมกันสำรวจข้อมูลพื้นฐานหรือปัญหาเบื้องต้นภายในโรงเรียน โดยอาจดำเนินการผ่าน การประชุมกลุ่มย่อย (focus group) กลุ่มคุณครู และ กลุ่มนักเรียน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลในการนำไปวิเคราะห์ แยกแยะ สภาพปัญหาและกลุ่มเสี่ยงภายในโรงเรียน ซึ่งอาจนำวิธีการสำรวจหลากหลายรูปแบบมาประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสม ของกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่

- การสำรวจข้อมูลโดยแบบสอบถาม
- การสำรวจข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ หรือการพูดคุย
- การสำรวจข้อมูลแบบผสมผสาน คือ ใช้ทั้งการสำรวจโดยแบบสอบถามและการพูดคุย

เพื่อให้ได้ ข้อมูลรอบด้านมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 การแยกแยะสภาพปัญหาภายในโรงเรียน (School Classification)

เมื่อสำรวจข้อมูลและสภาพปัญหาเบื้องต้นภายในโรงเรียนแล้ว หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมและ คุณครูผู้ประสานงานหลัก จะต้องร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล แยกแยะสภาพปัญหา และพฤติกรรมของนักเรียนภายใน โรงเรียน และกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่จะดำเนินการ ตลอดจนกำหนดวิธีการดำเนินกิจกรรมสำหรับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย โดยแยกกลุ่มเป้าหมาย ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

2.1 นักเรียนกลุ่มทั่วไป (ไม่มีความเสี่ยง)

หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมดำเนินกิจกรรมให้ความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกด้านความปลอดภัย การป้องกันอาชญากรรม และความรู้เกี่ยวกับความยุติธรรมผ่านสื่อและ/หรือกิจกรรมของแต่ละหน่วยงาน ตามกรอบ 4 ด้าน ได้แก่ (1) การป้องกันตนเองจากภัยสังคม (2) การสร้างจิตสำนึกและวินัยในตนเอง (3) การรู้ เท่าทันและห่างไกลยาเสพติด และ (4) การต่อต้านการทุจริต

2.2 นักเรียนกลุ่มที่มีความเสี่ยง แบ่งการดำเนินกิจกรรมออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

(1) การให้ความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกด้านความปลอดภัย การป้องกันอาชญากรรม และความรู้เกี่ยวกับความยุติธรรมตามกรอบ 4 ด้านเช่นเดียวกับโรงเรียนกลุ่มทั่วไป

(2) การเสริมกิจกรรมพิเศษเพื่อปรับพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียน ซึ่งโรงเรียนและหน่วยงานต้องหารือร่วมกันอย่างรอบคอบ เพื่อให้การจัดกิจกรรมนั้นไม่เป็นการตีตราเด็กนักเรียน

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดสื่อ / กิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาหรือความเสี่ยงของนักเรียน (MOJ Media Support) หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมสนับสนุนสื่อและกิจกรรมที่มีเนื้อหาเหมาะสมกับสภาพปัญหาหรือ ความเสี่ยงของนักเรียนแต่ละโรงเรียน เพื่อป้องกันการกระทำผิดและสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนตั้งแต่ต้นน้ำ โดยกระทรวงยุติธรรมกำหนดสื่อและกิจกรรมที่มีเนื้อหาเหมาะสมตามการเรียนการสอน 3 ช่วงชั้น สรุปได้ตามตาราง

ภาพที่ 4 แสดงภาพความสอดคล้องของกรอบเนื้อหาตามนโยบายกับระดับของกลุ่มเป้าหมาย

ระดับ	ความสอดคล้องของกรอบเนื้อหาตามนโยบาย			
	การป้องกันตนเองจากภัยสังคม	การสร้างจิตสำนึกและวินัยในตนเอง	การรู้เท่าทันและห่างไกลยาเสพติด	การต่อต้านการทุจริต
ระดับปฐมวัย	-	ชุดหนังสือนิทานและชุดอุปกรณ์เครื่องเล่นเสริมพัฒนาการ (ป.ป.ส.)	-	-
ระดับประถมศึกษา	๑.ละครครอบครัวตัว ด. (กพน.) ๒.หนังสือก่อน 18 (กพน.)	๑.ละครครอบครัวตัว ด. (กพน.) ๒.สื่อก่อน 18 (กพน.)	๑.ละครครอบครัวตัว ด. (กพน.) ๒.สื่อก่อน 18 (กพน.)	๑.คู่มือตรวจ D.A.R.E. (ป.ป.ส.) ๒.คู่มือครูพระสอนศีลธรรม (ป.ป.ส.)
	๓.สื่อวีดิทัศน์เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน (กพน.) ๔.คู่มือตรวจ D.A.R.E. (ป.ป.ส.)	๓.สื่อวีดิทัศน์เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน (กพน.) ๔.คู่มือแนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อการสร้างภูมิคุ้มกันภัยยาเสพติด(ป.ป.ส.)	๓.สื่อวีดิทัศน์เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน (กพน.) ๔.คู่มือแนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อการสร้างภูมิคุ้มกันภัยยาเสพติด (ป.ป.ส.)	๓.แบบฝึกใกล้ทมิ (Memo Bingo) (กคส.) ๔. แนวทางการเสริมสร้างทักษะทางกฎหมาย (สพฐ.+ยธ.)
	๕. คู่มือครูพระสอนศีลธรรม (ป.ป.ส.)	๕.คู่มือตรวจ D.A.R.E. (ป.ป.ส.)	๕.คู่มือตรวจ D.A.R.E. (ป.ป.ส.)	๕.คู่มือตรวจ D.A.R.E. (ป.ป.ส.)
	๖. แบบฝึกใกล้ทมิ (Memo Bingo) (กคส.)	๖.คู่มือครูพระสอนศีลธรรม (ป.ป.ส.)	๖.คู่มือครูพระสอนศีลธรรมและ (ป.ป.ส.)	
	๗.รณรงค์สื่อให้ควารู้ด้านนิติวิทยาศาสตร์ (สนว.)	๗.แบบฝึกใกล้ทมิ (Memo Bingo) (กคส.)	๗.แบบฝึกใกล้ทมิ (Memo Bingo) (กคส.)	
	๘. แนวทางการเสริมสร้างทักษะทางกฎหมาย (สพฐ.+ยธ.)	๘. รณรงค์สื่อให้ควารู้ด้านนิติวิทยาศาสตร์ (สนว.)	๘. คู่มือและสื่อวิทยากรป้องกันยาเสพติด (ป.ป.ส.)	
		๙. แนวทางการเสริมสร้างทักษะทางกฎหมาย (สพฐ.+ยธ.)	๙. แนวทางการเสริมสร้างทักษะทางกฎหมาย (สพฐ.+ยธ.)	
ระดับ	ความสอดคล้องของกรอบเนื้อหาตามนโยบาย			
ระดับมัธยมศึกษา/อาชีวศึกษา	การป้องกันตนเองจากภัยสังคม	การสร้างจิตสำนึกและวินัยในตนเอง	การรู้เท่าทันและห่างไกลยาเสพติด	การต่อต้านการทุจริต
	๑.สื่อ Infographic ป้องกันอาชญากรรม (สธธ.) ๒.ละครครอบครัวตัว ด. (กพน.) ๓.สื่อก่อน ๑๘ (กพน.)	๑.สื่อ Infographic ส่งเสริมจิตสำนึก (สธธ.) ๒.ละครครอบครัวตัว ด. (กพน.) ๓.สื่อก่อน ๑๘ (กพน.)	๑.สื่อ Infographic ป้องกันภัยยาเสพติด (สธธ.) ๒.ละครครอบครัวตัว ด. (กพน.) ๓.สื่อก่อน ๑๘ (กพน.)	๑.สื่อ Infographic สร้างจิตสำนึกต่อต้านการทุจริต (สธธ.) ๒.คู่มือครูพระสอนศีลธรรม (ป.ป.ส.) ๓.แบบฝึกการ์ดพลังสิทธิ (Rights Card) (กคส.)
	๔.สื่อวีดิทัศน์เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน (กพน.) ๕.คู่มือพระสอนศีลธรรมและคู่มือ (ป.ป.ส.)	๔.สื่อวีดิทัศน์เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน (กพน.) ๕.คู่มือแนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อการสร้างภูมิคุ้มกันภัยยาเสพติด(ป.ป.ส.)	๔.สื่อวีดิทัศน์เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน (กพน.) ๕.คู่มือแนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อการสร้างภูมิคุ้มกันภัยยาเสพติด (ป.ป.ส.)	๔.แบบฝึกใกล้ทมิ (Memo Bingo) (กคส.) ๕.รณรงค์สื่อให้ควารู้กฎหมาย/กระบวนการยุติธรรม (สธธ.)
	๖.แบบฝึกพลังสิทธิ (Rights Card) (กคส.)	๖.คู่มือครูพระสอนศีลธรรม (ป.ป.ส.)	๖.คู่มือครูพระสอนศีลธรรม (ป.ป.ส.)	๖.กิจกรรมคุณประพฤติให้ความรู้ผู้เยาวชน (คป.)
	๗.แบบฝึกใกล้ทมิ (Memo Bingo) (กคส.)	๗.แบบฝึกพลังสิทธิ (Rights Card) (กคส.)	๗.โครงการสุกเสียด้านภัยยาเสพติดในสถานศึกษา (ป.ป.ส.)	๗.กฎหมายมาที่บ้าน (สป.ยธ.)
	๘.โครงการ DSI campus tour (กพน.)	๘.แบบฝึกใกล้ทมิ (Memo Bingo) (กคส.)	๘.โครงการ DSI campus tour (กพน.)	๘. แนวทางการเสริมสร้างทักษะทางกฎหมาย (สพฐ.+ยธ.)
	๙.รณรงค์สื่อให้ควารู้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม (สธธ.)	๙.เกม The Choice ของคุณอยู่หมัด (กคส.)	๙.กิจกรรมราชทัณฑ์ชมงานันท์ (ทว.)	
	๑๐.กิจกรรมคุณประพฤติให้ความรู้ผู้ประชาชน (คป.)	๑๐. กิจกรรมราชทัณฑ์ชมงานันท์ (ทว.)	๑๐.รณรงค์สื่อให้ควารู้กฎหมาย/กระบวนการยุติธรรม (สธธ.)	
	๑๑.รณรงค์สื่อให้ควารู้ด้านนิติวิทยาศาสตร์ (สนว.)	๑๑.รณรงค์สื่อให้ควารู้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม (สธธ.)	๑๑.กิจกรรมคุณประพฤติให้ความรู้ผู้ประชาชน (คป.)	
	๑๒.กิจกรรมวัดามันมอง (บค.)	๑๒.หนังสือกระบวนการยุติธรรม (สธธ.)	๑๒.คู่มือและสื่อวิทยากรป้องกันยาเสพติด (ป.ป.ส.)	
	๑๓. แนวทางการเสริมสร้างทักษะทางกฎหมาย (สพฐ.+ยธ.)	๑๓.กิจกรรมคุณประพฤติให้ความรู้ผู้ประชาชน (คป.) ๑๔.กิจกรรมวัดามันมอง (บค.) ๑๕.รณรงค์สื่อให้ควารู้ด้านนิติวิทยาศาสตร์ (สนว.)	๑๓. แนวทางการเสริมสร้างทักษะทางกฎหมาย (สพฐ.+ยธ.)	

ขั้นตอนที่ 4 หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมลงพื้นที่ดำเนินกิจกรรมในโรงเรียน (Field Activities) หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมลงพื้นที่เพื่อดำเนินกิจกรรมตามโรงเรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบ โดยกำหนดแผนการดำเนินกิจกรรมให้เหมาะสมกับตารางการเรียนการสอนของแต่ละโรงเรียนโดยไม่เป็นภาระของโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 5 การติดตามและประเมินผลภายหลังการดำเนินกิจกรรม (Monitoring & Evaluation) หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมและครูผู้ประสานงาน ติดตามประเมินผลหลังจากการทำกิจกรรมในโรงเรียนและรายงานผลไปยังสำนักงานกิจการยุติธรรม เพื่อรายงานต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

2.6.4 ผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ในปี พ.ศ. 2563

การดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2563b) มีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการฯ จำนวนทั้งสิ้น 1,066 โรงเรียน จัดกิจกรรมในโรงเรียนแล้ว จำนวน 736 โรงเรียน (คิดเป็นร้อยละ 69.04) จำนวน 867 ครั้ง มีผู้เข้าร่วมโครงการจำนวน 129,046 คน โดยโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการฯ อยู่ภายใต้สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กรุงเทพมหานคร กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม รายละเอียดสามารถสรุปได้ดังนี้

ภาพที่ 5 แสดงภาพสรุปผลการดำเนินโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ภาพรวม

ที่มา: (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2563b)

หากจำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย พบว่ากลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษา รองลงมา ได้แก่ ระดับประถมศึกษา และอาชีวศึกษา หากจำแนกตามภาค พบว่า โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการฯ ส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาได้แก่ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออก และภาคใต้ชายแดน ตามลำดับ และหากจำแนกจากการใช้สื่อ พบว่าหน่วยงานส่วนใหญ่ใช้สื่อวีดิทัศน์ เกม และการอบรม/บรรยาย โดยขึ้นอยู่กับสภาพปัญหาของนักเรียนในแต่ละช่วงชั้น

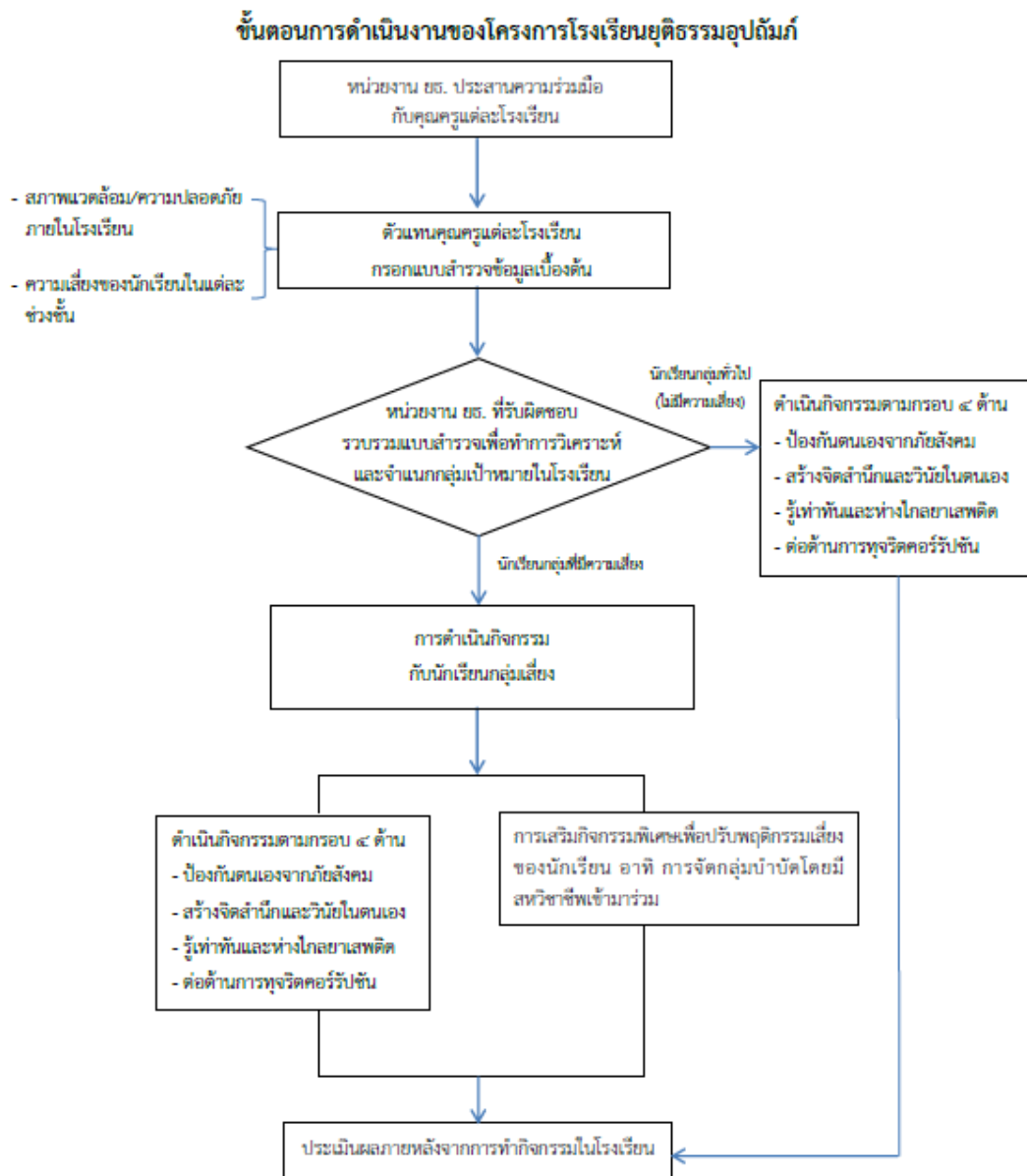
จากการดำเนินโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปลัมภ์ได้มีการขับเคลื่อนผ่านหน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรม 10 หน่วยงาน โดยให้หน่วยงานดำเนินการคัดเลือกโรงเรียนหรือสถานศึกษาเข้าร่วมโครงการฯ ตามความเหมาะสม โดยคำนึงถึงความพร้อมของโรงเรียนและสถานศึกษาเป็นหลัก และให้ดำเนินงานตาม 4 กรอบเนื้อหาหลัก และ 5 ขั้นตอน ซึ่งแต่ละหน่วยงานมีผลการดำเนินการดังนี้

- 1) **สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม** ดำเนินการแล้ว 10 โรงเรียน จำนวน 10 ครั้ง จากโรงเรียนที่รับผิดชอบทั้งหมด 10 โรงเรียน
- 2) **กรมคุมประพฤติ** ดำเนินการแล้ว 203 โรงเรียน จำนวน 225 ครั้ง จากโรงเรียนที่รับผิดชอบทั้งหมด 305 โรงเรียน
- 3) **กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ** ดำเนินการแล้ว 0 โรงเรียน จำนวน 0 ครั้ง จากโรงเรียนที่รับผิดชอบทั้งหมด 5 โรงเรียน
- 4) **กรมบังคับคดี** ดำเนินการแล้ว 114 โรงเรียน จำนวน 207 ครั้ง จากโรงเรียนที่รับผิดชอบทั้งหมด 125 โรงเรียน
- 5) **กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน** ดำเนินการแล้ว 233 โรงเรียน จำนวน 233 ครั้ง จากโรงเรียนที่รับผิดชอบทั้งหมด 233 โรงเรียน
- 6) **กรมราชทัณฑ์** ดำเนินการแล้ว 132 โรงเรียน จำนวน 132 ครั้ง จากโรงเรียนที่รับผิดชอบทั้งหมด 343 โรงเรียน
- 7) **กรมสอบสวนคดีพิเศษ** ดำเนินการแล้ว 4 โรงเรียน จำนวน 4 ครั้ง จากโรงเรียนที่รับผิดชอบทั้งหมด 5 โรงเรียน
- 8) **สำนักงานกิจการยุติธรรม** ดำเนินการแล้ว 7 โรงเรียน จำนวน 7 ครั้ง จากโรงเรียนที่รับผิดชอบทั้งหมด 7 โรงเรียน
- 9) **สถาบันนิติวิทยาศาสตร์** ดำเนินการแล้ว 10 โรงเรียน จำนวน 11 ครั้ง จากโรงเรียนที่รับผิดชอบทั้งหมด 10 โรงเรียน

10) สำนักงาน ป.ป.ส. ดำเนินการแล้ว 23 โรงเรียน จำนวน 38 ครั้ง จากโรงเรียนที่รับผิดชอบทั้งหมด 23 โรงเรียน

จากโครงการ “โรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์” ของกระทรวงยุติธรรม ทำให้ทราบว่ากระทรวงยุติธรรมได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการป้องกันอาชญากรรมและการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ผ่านการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนในสถาบันการศึกษา ด้วยการปลูกฝังความรู้ บทบาทหน้าที่ และแรงบันดาลใจให้กับเด็กและเยาวชนในแต่ละโรงเรียนหรือสถานศึกษาตามบริบทของชุมชน สังคม เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตมากยิ่งขึ้น และไม่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมหรือกลายเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม โดยการดำเนินโครงการดังกล่าว สอดคล้องกับทฤษฎีความผูกพันทางสังคม (Social Bond Theory) จากทฤษฎีที่กล่าวถึงความผูกพันหรือการเชื่อมโยงของบริบทต่าง ๆ ในสังคมทำให้เป็นกรอบป้องกันให้คนในสังคมไม่ไปกระทำความผิด โดยหากมีความสัมพันธ์กับ 4 ประการ ตามทฤษฎี ได้แก่ ความผูกพัน (Attachment) ข้อผูกมัด (Commitment) การเข้าร่วม (Involvement) และความเชื่อ (Belief) ทั้ง 4 ประการนี้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ควบคุมหรือกรอบป้องกันไม่ให้ไปกระทำความผิด เด็กและเยาวชนก็เช่นเดียวกัน ทำให้เด็กและเยาวชนไม่ไปกระทำความผิดในสังคม

ภาพที่ 6 แสดงภาพขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์

ที่มา : (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2563a)

2.7 แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมของต่างประเทศ

2.7.1 การป้องกันอาชญากรรมในเด็กและเยาวชนของประเทศสหรัฐอเมริกา

หากกล่าวถึงการป้องกันอาชญากรรมในต่างประเทศนั้น คงปฏิเสธไม่ได้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นอีกหนึ่งประเทศที่ให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง การดำเนินการผ่านหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานเอกชน รวมทั้งสถาบันการศึกษา โดยประเทศสหรัฐอเมริกากล่าวได้ว่ามีรูปแบบของอาชญากรรมที่หลากหลาย ดังนั้น การเฝ้าระวังหรือป้องกันอาชญากรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึง เพราะถือเป็นการตัดช่องโอกาสก่อนจะเกิดอาชญากรรมขึ้นในสังคมด้วย

จากการศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และหลักการของนักวิชาการจากต่างประเทศ ปรากฏข้อมูลในเรื่องของการป้องกันอาชญากรรม โดยพบว่า การป้องกันอาชญากรรมส่งผลต่ออัตราการกระทำผิดในสังคมที่ลดลง (Farrington, 2000) การป้องกันอาชญากรรมไม่เพียงแต่มีโปรแกรมการป้องกันในเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเท่านั้น แต่รวมไปถึงการป้องกันอาชญากรรมในกลุ่มผู้ใหญ่ด้วย ด้วยการลดปัจจัยของพฤติกรรมเสี่ยงหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่จะไปสู่การทำความผิด และเพิ่มความเข้มแข็งในปัจจัยการป้องกันให้มากขึ้น (Michael Shader, 2003) โดยสองสิ่งที่มีความสำคัญมากต่อโปรแกรมในการป้องกันเด็กและเยาวชนกระทำผิด คือ ครอบครัว และโรงเรียน ดังนั้น ประเทศสหรัฐอเมริกานั้น มีโปรแกรมหลากหลายโปรแกรมในการป้องกันเด็กและเยาวชนกระทำผิดที่รวมเอาโปรแกรมครอบครัวและการมีส่วนร่วมของโรงเรียนเข้าไว้ด้วยกัน อาทิ เช่น โครงการ D.A.R.E (A Drug Abuse and Resistance Education Program) ที่จะสร้างพลังบวกให้กับเด็กและเยาวชน และจะส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคม เป็นต้น โดยจะอธิบายโครงการต่าง ๆ มีรายละเอียด ดังนี้

1. โครงการ D.A.R.E (A Drug Abuse and Resistance Education Program)

โครงการการศึกษาการต่อต้านการใช้ยาเสพติด (youth government, 2010) โดยมีเป้าหมายของโครงการ คือการสอนทักษะการอดทนและรู้จักการปฏิเสธเพื่อนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถรู้จักการปฏิเสธการชักชวน หรือโน้มน้าวในเรื่องของยาเสพติดและป้องกันกลุ่มเพื่อนที่อาจต้องการให้ใช้ยาเสพติดได้ เป้าหมายรองลงมาของโครงการ คือการสร้างทักษะทางสังคมของนักเรียนและเพิ่มหลักการกลไกการป้องกันตนเอง เนื่องจากสิ่งเหล่านี้ จะสามารถเชื่อมโยงกับการใช้ยาเสพติดของเด็กและเยาวชนได้ D.A.R.E ก่อตั้งขึ้นในปี 1983 เป็นความพยายามร่วมกันระหว่าง Los Angeles County (Calif.) เขตการศึกษา และตำรวจใน Los Angeles โดยในปี 1986 รัฐสภา

คองเกรสแห่งสหรัฐอเมริกาได้มีพระราชบัญญัติให้โรงเรียนและชุมชนปลอดภัยาเสพติด เพื่อส่งเสริมโครงการการศึกษาและการป้องกันการใช้ยาเสพติดทั่วประเทศ และ D.A.R.E ได้รับการประชาสัมพันธ์อย่างรวดเร็ว โดยที่เขตการศึกษาหลายแห่งได้มีการนำไปใช้สำหรับนักเรียนของโรงเรียนตนเองภายในปี 1994 โครงการ D.A.R.E เป็นโครงการป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนที่ได้รับความนิยม และใช้กันอย่างแพร่หลายมากที่สุด โดยปรากฏถึง 50 รัฐในสหรัฐอเมริกาที่มีการนำโครงการดังกล่าวไปใช้ และยังแพร่หลายไปยังต่างประเทศ 6 ประเทศทั่วโลก รวมทั้ง ปัจจุบัน ประเทศไทยโดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จึงได้มีการนำต้นแบบของโครงการและนำมาดำเนินการโครงการ D.A.R.E Model ที่สอดคล้องมาจากโครงการของสหรัฐอเมริกาด้วย

โดยกลุ่มประชากร และเป้าหมายของโครงการ ได้รับการออกแบบมาเพื่อใช้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาโดยเฉพาะนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ซึ่งหลายปีที่ผ่านมา ทางสถาบันได้พัฒนาหลักสูตรที่มุ่งเน้นไปที่นักเรียนระดับมัธยมต้นและมัธยมปลายด้วย จุดเน้นในช่วงเริ่มต้นของโครงการ คือการปลูกฝัง หรือเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจให้แก่เด็กและเยาวชน เพื่อต่อต้านการชักชวน หรือความอยากในการทดลองยาเสพติด รวมทั้ง อดทนต่อความกดดันจากกลุ่มเพื่อนที่ต้องการให้พวกเขามีส่วนร่วมในการใช้ยาเสพติดด้วย

โปรแกรมของ D.A.R.E ประกอบไปด้วย กิจกรรมหลักสูตรหลักจำนวน 17 บทเรียน โดยให้บทเรียนหนึ่งบทเรียนต่อสัปดาห์ บทเรียนเหล่านี้สอนโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจในห้องเรียนของโรงเรียน บทเรียนใช้เวลาประมาณ 45 นาทีถึง 1 ชั่วโมง ต่อไปนี้เป็นคำอธิบายสั้น ๆ ของ 17 บทเรียน (Dennis Rosenbaum, 1998)

- บทที่ 1: บทนำและการอธิบายในหัวข้อ สิทธิส่วนบุคคลและหลักปฏิบัติด้านความปลอดภัยทั่วไป
- บทที่ 2: การใช้สารเสพติด และผลร้ายจากการใช้ยาในทางที่ผิด
- บทที่ 3: ผลจากการใช้แอลกอฮอล์ บุหรี่ และยาผิดกฎหมาย
- บทที่ 4: แรงกดดันในการใช้ยาประเภทต่างๆ
- บทที่ 5: เทคนิคการเรียนรู้กลยุทธ์การปฏิเสธเพื่อให้สามารถต่อสู้กับแรงกดดันจากเพื่อนได้
- บทที่ 6: การสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง และทัศนคติเชิงบวกในตนเองและผู้อื่น
- บทที่ 7: สิทธิและความรับผิดชอบส่วนบุคคลและสถานการณ์ที่เรียกร้องให้กล้าแสดงออก
- บทที่ 8: การจัดการความเครียด การระบุนิสัยเครียด และวิธีจัดการกับร่างกายโดยไม่ใช้ยา
- บทที่ 9: การอธิบายเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อ ทั้งเทคนิคภาพยนตร์ โทรทัศน์ และการโฆษณา
- บทที่ 10: การตัดสินใจและการเสี่ยง โดยการอธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงและผลของการเลือก
- บทที่ 11: วิธีการทางเลือกในการใช้ยา และกิจกรรมอื่นๆ

บทที่ 12: แบบจำลองบทบาทสมมติ โดยใช้แบบอย่างที่ดี ได้แก่ นักเรียนที่มีอายุมากกว่าที่อยู่ห่างจากยาเสพติด (นักเรียนต้นแบบ)

บทที่ 13: ระบบสนับสนุน ประเภทของกลุ่มสนับสนุน

บทที่ 14: แรงกดดันจากกลุ่มเพื่อน: การอภิปรายเรื่องแก๊งค์และผลที่ตามมาจากกิจกรรมแก๊งค์

บทที่ 15: สรุปละและทบทวน DARE

บทที่ 16: อภิปรายวิธียืนหยัดเพื่อตนเองเมื่อถูกกดดันให้ใช้ยา

บทที่ 17: การมอบรางวัลและการให้กำลังใจผู้เข้าร่วมให้ห่างไกลจากยาเสพติด

สำหรับผลการดำเนินการในช่วงระยะเวลาการประเมิน 5 ปี ทศนคติเชิงลบต่อการใช้ยาลดลงในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด (Susan T. Ennett et al., 1994) รวมถึงทศนคติเชิงลบต่อการใช้ยาทั่วไปและการใช้บุหรี่ แอลกอฮอล์ และกัญชาโดยเฉพาะ โดยเฉพาะแล้ว นักเรียนรู้สึกว่ามีความสามารถในการต้านทานต่อแรงกดดันจากเพื่อนลดลงอย่างมาก ประมาณ 25 เปอร์เซ็นต์ ระหว่างระดับพื้นฐานและปีที่ 5 นอกจากนี้ นักเรียนรับรู้ว่าเป็นของพวกเขากำลังเสพยาเสพติดกันมากขึ้น โดยกลุ่มตัวอย่าง ทั้งการรักษาและการเปรียบเทียบพบว่าการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดอย่างมีนัยสำคัญ

2. ศูนย์ป้องกันอาชญากรรมเด็กและเยาวชนเท็กซัส

สหรัฐอเมริกา เมือง Texas ได้มีการจัดตั้งศูนย์ป้องกันอาชญากรรมเด็กและเยาวชนเท็กซัส (Prairie View A & M University, 2020) โดยมีความมุ่งมั่นที่จะลดการกระทำผิดและอาชญากรรมของเด็กและเยาวชนในรัฐเท็กซัส ด้วยการสร้างศูนย์และวิทยาลัย Prairie View A&M University สนับสนุนภารกิจนี้ เนื่องจากหน่วยงานที่จะได้รับการยอมรับในระดับชาติในด้านการศึกษาระดับปริญญาตรีและการบริการในการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

- 1) ดำเนินการประสานงานรวบรวมและประเมินผลการวิจัยในทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมและการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน
- 2) จัดเตรียมโปรแกรมการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดและอาชญากรรมของเด็กและเยาวชนรวมถึงหลักสูตรระดับปริญญาที่มหาวิทยาลัย Prairie View A & M และโปรแกรมการศึกษาอื่น ๆ เช่น การศึกษาต่อเนื่องและการฝึกอบรมในการให้บริการสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและการบริการสังคม

- 3) ทำหน้าที่เป็นทรัพยากรของรัฐและระดับชาติสำหรับข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดและอาชญากรรมของเด็กและเยาวชน และ
- 4) ด้านที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยและการศึกษา
 - (1) พัฒนาโครงการนโยบายและกลยุทธ์เพื่อแก้ไขปัญหาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนและอาชญากรรมและปัญหาสังคมที่เกี่ยวข้อง และ
 - (2) สร้างความร่วมมือในการทำงานร่วมกันหรือการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์บริการสาธารณะหรือโครงการความช่วยเหลือทางเทคนิคเพื่อช่วยเหลือชุมชนหน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานเอกชนในการดำเนินโครงการนโยบายและกลยุทธ์ที่จัดการกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนและอาชญากรรมและปัญหาสังคมที่เกี่ยวข้อง

โดยมีเป้าหมาย คือ เพื่อช่วยในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์และการลดการกระทำความผิดและอาชญากรรมของเด็กและเยาวชนในรัฐเท็กซัส

วัตถุประสงค์ ดังนี้

- 1) เพื่อเพิ่มพูนความรู้ของนักศึกษา ผู้ปฏิบัติงาน และคนอื่น ๆ โดยทำการวิจัยและประเมินผลที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาและอาชญากรรมของเด็กและเยาวชน
- 2) เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะของนักศึกษาในด้านจิตวิทยาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา / เยาวชนโดยเปิดสอนในระดับปริญญาตรี, ปริญญาโท และการศึกษาต่อเนื่อง
- 3) เพื่อปรับปรุงการเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการลดการกระทำความผิดและอาชญากรรมของเด็กและเยาวชน
- 4) เพื่อปรับปรุงการเผยแพร่ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมมนุษย์
- 5) เพื่อเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับโครงการและนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาอาชญากรรมของเด็กและเยาวชน
- 6) เพื่อเพิ่มพูนทักษะของบุคลากรโดยการจัดฝึกอบรม
- 7) เพื่อเพิ่มพูนความรู้ของผู้ปฏิบัติงานโดยให้ความช่วยเหลือผ่านความร่วมมือและความร่วมมือ

โครงการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- การดำเนินงานของโครงการฝึกอบรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

โปรแกรมการฝึกอบรมด้วยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและเด็กที่มีประสิทธิภาพเป็นชุดการฝึกอบรมการแทรกแซง / การป้องกันที่ครอบคลุมซึ่งออกแบบมาเพื่อลดหรือป้องกันการเกิดอาชญากรรมในโรงเรียน การใช้จ่ายเสพติดไปในทางที่ผิด และอุปนิสัยอื่น ๆ ที่อาจนำไปสู่การกระทำ

ผิดของเยาวชน ตลอดจนการจำคุก ชุดการฝึกอบรมนี้ จะช่วยให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในชีวิตของบุตรหลานอย่างมีความหมาย อันเป็นผลมาจากการที่พวกเขาเข้าร่วมการฝึกอบรมต่อไปนี้ ซึ่งประกอบด้วย การฝึกอบรมติดต่อกัน 4 ครั้ง 4 สัปดาห์ ครั้งละ 2 ชั่วโมง

รายละเอียดของโปรแกรม ดังนี้

โปรแกรมในช่วง (1) การสื่อสาร การพูดคุยหรือพูดคุยกับ

- จะเป็นการสำรวจข้อผิดพลาดในการสื่อสารพร้อมกับเตรียมเทคนิคและกลยุทธ์สำหรับผู้ปกครองและเด็กเพื่อการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ทั้งสองมีส่วนร่วมในกิจกรรมในชั้นเรียนและได้รับมอบหมายงานกลับบ้านที่ส่งเสริมการประยุกต์ใช้ทักษะในบ้าน กระบวนการและคุณค่าของทั้งการพูดและการฟังเป็นเทคนิคที่เน้นในกลุ่มนี้

โปรแกรมในช่วงที่ (2) การเลี้ยงดูที่มีประสิทธิภาพ

- เน้นรูปแบบการเลี้ยงดูเป็นหลัก เข้าใจแนวคิดของการเลี้ยงดูที่มีประสิทธิผลและสิ่งที่ดีเหมือนในชีวิตประจำวัน คุณสมบัติการเลี้ยงดูที่มีประสิทธิภาพเต็มรูปแบบจะสำรวจจากความรักและการเลี้ยงดูการสนับสนุนการกำหนดขีด จำกัด การเป็นแบบอย่างการแสดงความรักและรวมถึงประสบการณ์ต่างๆ นี่เป็นช่วงแบบโต้ตอบที่รวมเอาการสวมบทบาทเป็นเครื่องมือการสอนควบคู่ไปกับกิจกรรมในชั้นเรียนและที่บ้าน ผู้ปกครองและบุตรหลานระบุรูปแบบการเลี้ยงดูที่ใช้ในครัวเรือนของตนในปัจจุบัน พิจารณารูปแบบนั้นใช้ได้ผลหรือไม่และจะปรับรูปแบบการเลี้ยงดูให้เป็นพ่อแม่ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นได้อย่างไร

โปรแกรมในช่วงที่ (3) การสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพ

- กิจกรรมนี้จะเกี่ยวข้องกับการสอนผู้ปกครองให้เป็นผู้สนับสนุนที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมสำหรับบุตรหลานของตนที่โรงเรียนในระบบกฎหมายและชุมชนของพวกเขา ผู้ปกครองได้รับการสอนว่าการสนับสนุนเริ่มต้นจากพวกเขา ทักษะการสนับสนุนขั้นพื้นฐานได้รับการสอนจากมุมมองของสิทธิที่ได้รับการรับรองผ่านและรวมถึงขั้นตอนในการสนับสนุน (การเข้าหาบุคคลที่เหมาะสมการระบุความต้องการการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ ฯลฯ) ทั้งผู้ปกครองและนักเรียนจะได้รับการแนะนำให้รู้จักกับแนวคิดของ "สายการบังคับบัญชา" และโปรโตคอล ผู้ฝึกสอนอ้างถึงคู่มือจรรยาบรรณนักเรียนของเขตการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของเอกสารการฝึกอบรมในเซสชันนี้และยังทำให้แน่ใจว่าทุกคนคุ้นเคยกับสมาชิกคณะกรรมการผู้ดูแลผลประโยชน์ของโรงเรียนและหน้าที่ของพวกเขา ผู้ปกครองมีงานมอบหมายในชั้นเรียนที่เรียกว่า "แผนสนับสนุน" ที่กำหนดให้พวกเขาใช้ทักษะที่เรียนรู้ในชั่วโมงนี้และชั่วโมงก่อนหน้า ทั้งผู้ฝึกสอนและผู้ปกครองเก็บสำเนาไว้เพื่อติดตามผล

โปรแกรมในช่วงที่ (4) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง: ผู้ปกครองอยู่ในปัจจุบัน

- กิจกรรมช่วงสุดท้ายโดยจะเน้นที่คุณค่าของพ่อแม่ที่มีส่วนร่วมในชีวิตของลูก ๆ เป้าหมายพื้นฐานของเซสชันนี้คือการจุดประกายความสนใจและความมุ่งมั่นที่จะมีส่วนร่วม มีการพูดคุยถึงสาเหตุทั่วไปของการปลดและการมีส่วนร่วม (รู้สึกว่าเป็นคนชายขอบไม่รู้ "วิธี" ในการเข้าร่วมการสนทนาและกิจกรรมที่สร้างความแตกต่างในโรงเรียน ฯลฯ) เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้ปกครองระบุนโยบายเปิดเผยและเข้าใจการขาดการมีส่วนร่วมก่อนหน้านี้ ระดับของการมีส่วนร่วมจะมีการหารือและกลยุทธ์ในการมีส่วนร่วมจะถูกนำเสนอต่อทั้งผู้ปกครองและนักเรียนของพวกเขา เราช่วยให้ทั้งผู้ปกครองและนักเรียนรู้จักตัวตนของพวกเขาและยอมรับว่าเป็นเส้นทางสู่การมีส่วนร่วมในโรงเรียนที่บ้านและชุมชน กิจกรรมในชั้นเรียนมีส่วนร่วมทั้งผู้ปกครองและนักเรียน

ตลอดระยะเวลาการฝึกอบรมทั้ง (4) สัปดาห์นักเรียนจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ออกแบบมาเพื่อเพิ่มพูนส่งเสริมหรือสนับสนุนให้บรรลุการศึกษาการตั้งเป้าหมายการพัฒนาชีวิตและทักษะทางวิชาการและความเป็นผู้นำ

- การดำเนินงานของโครงการฝึกอบรมการใช้สารเสพติดในทางที่ผิดและความผิดปกติของร่างกาย

โปรแกรมพื้นฐาน (หลัก) ให้ความเข้าใจในระดับเริ่มต้นเกี่ยวกับการเสพติด

โปรแกรมหลัก 1: การเสพติด : ทักษะคิดและความเชื่อขับเคลื่อนพฤติกรรมอย่างไร

โปรแกรมหลัก 2: การทำความเข้าใจศาสตร์แห่งการเสพติด

โปรแกรมหลัก 3: การตัดสินใจที่มีอิทธิพล การลดความเสี่ยงและเพิ่มปัจจัยป้องกัน

โปรแกรมหลัก 4: ชีตความสามารถของชุมชน การพัฒนาเครื่องมือเพื่อการเปลี่ยนแปลง (อยู่ระหว่างการทบทวน)

โปรแกรมหลัก 5: การลดความเสี่ยง การต่อสู้กับความเครียดของวัยรุ่นผ่านการพัฒนาทักษะ

โปรแกรมหลัก 6: ความผิดปกติที่เกิดร่วมกัน เมื่อการใช้สารเสพติดและความผิดปกติทางสุขภาพจิตปะทะกัน (อยู่ระหว่างการพัฒนา)

3. สำนักงานความยุติธรรมและการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน (OJJDP)

สำนักงานความยุติธรรมและการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน (OJJDP) (Department of Justice, 2018) ตั้งเป้าหมายของประเทศให้เด็กและเยาวชนปลอดภัยจาก

อาชญากรรมและความรุนแรง หากพวกเขาเข้ามาติดต่อกับกระบวนการยุติธรรมการติดต่อควรมี ทั้งความยุติธรรมและเป็นประโยชน์ต่อพวกเขา

พันธกิจ

OJJDP ให้ความเป็นผู้นำการประสานงานและทรัพยากรในระดับชาติเพื่อป้องกันและ ตอบสนองต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนและการตกเป็นเหยื่อ OJJDP สนับสนุน ความพยายามของรัฐและชุมชนในการพัฒนาและดำเนินการตามระบบยุติธรรมของเด็กและเยาวชน ที่มีประสิทธิผลและเท่าเทียมกันซึ่งช่วยเพิ่มความปลอดภัยของประชาชนให้แน่ใจว่าเยาวชนได้รับความ รับผิดชอบอย่างเหมาะสมทั้งต่อเหยื่ออาชญากรรมและชุมชนและส่งเสริมให้เยาวชนมีชีวิตที่มี ประสิทธิภาพและปฏิบัติตามกฎหมาย

โครงการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- โปรแกรม: ผู้ใหญ่ในการสร้าง

Adults in the Making (AIM) (National Institute of Justice, 2020) เป็นการอบรมเชิง ป้องกันที่เน้นครอบครัวเป็นศูนย์กลางซึ่งออกแบบมาเพื่อเพิ่มกระบวนการป้องกันของครอบครัวและ ความสามารถในการกำกับดูแลตนเองเพื่อยับยั้งการเพิ่มระดับการใช้แอลกอฮอล์และการพัฒนาปัญหา การใช้สาร AIM พยายามป้องกันผลกระทบเชิงลบของแรงกดดันในชีวิตที่มีต่อเยาวชนชาวแอฟริกัน อเมริกันในขณะที่เดียวกันก็ป้องกันการมีส่วนร่วมในพฤติกรรมเสี่ยงโดยให้ความสำคัญกับปัจจัยป้องกัน ของครอบครัว (เช่นการสนับสนุนด้านอารมณ์และเครื่องมือ) การฝึกสอนและการสนับสนุนและการ ขัดเกลาทางสังคม โปรแกรม AIM ยังมุ่งเน้นไปที่การเสริมสร้างความสามารถของเยาวชนในการ ควบคุมตนเองซึ่งรวมถึงความสามารถในการกำหนดเป้าหมายการแก้ปัญหาโดยเฉพาะอย่างยิ่งใน สภาพแวดล้อมที่มีการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติและอคติการณผลที่ตามมาของการเลือกของพวกเขา เชื่อกันว่าการเพิ่มพูนทักษะเหล่านี้

กลุ่มประชากรเป้าหมาย

การเปลี่ยนแปลงจากวัยรุ่นไปสู่วัยรุ่นหนุ่มสาวมักจะเต็มไปด้วยความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นของ พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กและเยาวชนเช่นการดื่มแอลกอฮอล์ (Brody et. al & Weiss, 2010) ยิ่งกว่านั้นเยาวชนแอฟริกันอเมริกันที่อยู่ในชุมชนชนบทต้องเผชิญกับปัจจัยเสี่ยงอื่น ๆ ที่อาจนำไปสู่ ความขัดแย้งในระดับสูงความผูกพันที่เปราะบางและการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ ด้วยเหตุนี้โครงการ AIM จึงกำหนดเป้าหมายไปที่เยาวชนแอฟริกันอเมริกันในช่วง 2 ปีสุดท้ายของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ อาศัยอยู่ในเขตชนบทในจอร์เจีย หกมณฑลได้รับเลือกให้เป็นพื้นที่เป้าหมายเนื่องจากอัตราความ

ยากจนในมณฑลเหล่านี้อยู่ในกลุ่มที่สูงที่สุดในประเทศและอัตราการว่างงานสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ

ทฤษฎีโปรแกรม

โปรแกรม AIM ใช้ทฤษฎีการเผชิญความเครียดและทฤษฎีความรู้ความเข้าใจทางสังคมเป็นกรอบ ทฤษฎีการรับมือกับความเครียดระบุว่า การใช้สารเสพติดและพฤติกรรมทางเพศที่มีความเสี่ยงเป็นผลมาจากความเครียดในชีวิตและเหตุการณ์เชิงลบในชีวิต (Brody et. al & Weiss, 2010) ทฤษฎีความรู้ความเข้าใจทางสังคมชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ในครอบครัวที่เกื้อหนุนและเชิงบวก ส่งเสริมความสามารถในการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา (Brody et. al & Weiss, 2010) ในการใช้ทั้งสองทฤษฎีโปรแกรม AIM พยายามส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัวในเชิงบวกเพื่อให้เยาวชนชาวแอฟริกันอเมริกันมีความเหมาะสมในการจัดการกับความเครียดในชีวิตและมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมในพฤติกรรมเสี่ยงน้อยลง

ส่วนประกอบของโปรแกรม

โปรแกรม AIM ประกอบด้วยการประชุมกลุ่มประจำสัปดาห์หกครั้งที่ศูนย์ชุมชน หลักสูตรนี้รวมถึงหลักสูตรเสริมสร้างทักษะสำหรับผู้ปกครองและเยาวชนตามด้วยเซสชันพ่อแม่ - เยาวชนร่วมกันซึ่งผู้ปกครองสามารถแสดงทักษะที่เรียนรู้จากการฝึกอบรมแยกกัน การฝึกอบรมแต่ละครั้งใช้เวลา 1 ชั่วโมงส่งผลให้ผู้เข้าร่วมแต่ละคนได้รับการฝึกอบรม AIM 12 ชั่วโมง

ในระหว่างการฝึกอบรมผู้ปกครองหลักสูตรมุ่งเน้นไปที่การดูแลให้ผู้ปกครองมีทักษะและความเข้าใจในการให้การสนับสนุนด้านอารมณ์และเครื่องมือที่เหมาะสมกับพัฒนาการแก่เยาวชนหัวข้ออื่น ๆ ได้แก่ การขัดเกลาทางสังคมทางเชื้อชาติ (ซึ่งรวมถึงกลยุทธ์ในการจัดการกับการเลือกปฏิบัติ) ความช่วยเหลือในการให้คำปรึกษาทั้งด้านอาชีพและด้านการศึกษาแก่เยาวชนความสำคัญของการรับผิดชอบต่อการกระทำของตนและส่งเสริมการตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบ นอกเหนือจากวิดีโอการเรียนการสอนแล้ว ในการอบรมนี้ยังรวมถึงกิจกรรมสวมบทบาทการอภิปรายกลุ่มและคำถามและคำตอบที่นำโดยผู้นำกลุ่มแอฟริกันอเมริกัน

ในช่วงการประชุมเยาวชนหลักสูตรจะเน้นไปที่การให้เครื่องมือแก่เยาวชนในการพัฒนาแผนสำหรับอนาคตกำหนดเป้าหมายระบุบุคคลที่สามารถช่วยให้พวกเขาบรรลุเป้าหมายรับมือกับอุปสรรคและการเหยียดผิวและพัฒนากลยุทธ์การดูแลตนเอง เช่นเดียวกับการฝึกอบรมผู้ปกครอง และการอบรมเยาวชนจะถูกส่งผ่านวิดีโอและรวมถึงกิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติและการอภิปรายกลุ่ม

2.7.2 การป้องกันอาชญากรรมในเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา

รัฐบาลแคนาดา ในหน่วยงานความปลอดภัยสาธารณะของแคนาดา นำเสนอโปรแกรมสำหรับครอบครัวในการป้องกันและลดอาชญากรรมเด็กและเยาวชนซึ่งประสิทธิผลได้รับการยอมรับอย่างดีจากการศึกษาประเมินผลที่เชื่อถือได้และเข้มงวด โดยเกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดประสิทธิผลของโปรแกรมมีดังต่อไปนี้

- 1) วิธีการประเมินที่เข้มงวด
- 2) กรอบแนวคิดบนพื้นฐานของความรู้ทางวิทยาศาสตร์
- 3) ผลลัพธ์ที่วัดได้และเป็นรูปธรรมในการลดผลกระทบเชิงลบของปัจจัยเสี่ยงหรือการเพิ่มขึ้นของผลบวกของปัจจัยป้องกัน
- 4) ผลกระทบที่คงอยู่ตลอดเวลา
- 5) การจำลองแบบของโปรแกรมในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันได้รับผลลัพธ์ที่คล้ายกันในแต่ละครั้ง

โครงการและกลยุทธ์การป้องกันอาชญากรรมสำหรับครอบครัว

สำหรับโปรแกรมที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวประกอบด้วย 3 โปรแกรม ได้แก่

- โปรแกรมการฝึกอบรมผู้ปกครอง
- โปรแกรมครอบครัวบำบัด
- โปรแกรมแนวทางบูรณาการ

การเลือกโปรแกรมที่นำเสนอขึ้นอยู่กับเกณฑ์ต่อไปนี้โปรแกรมต้องขึ้นอยู่กัครอบครัวและต้องกำหนดเป้าหมายปัจจัยเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว เยาวชนที่กำหนดเป้าหมายโดยโครงการต้องได้รับการระบุว่าเป็นเยาวชนที่เสี่ยงต่อการพัฒนาพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่กระทำผิดอยู่แล้ว และผลลัพธ์ของโปรแกรมจะต้องได้รับการสนับสนุนโดยการประเมินที่ยืนยันการลดความเสี่ยงของการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนการลดปัจจัยเสี่ยงหรือการเสริมแรงของปัจจัยป้องกัน

- โปรแกรมการฝึกอบรมผู้ปกครอง

โปรแกรมประเภทนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสอนผู้ปกครองให้รู้จักใช้เทคนิคการสร้างวินัยที่เพียงพอ การกำกับดูแลและการควบคุมที่สมดุลและวิธีกำหนดข้อ จำกัด ที่ชัดเจนและสม่ำเสมอสำหรับเด็กและเยาวชนที่มักจะฝ่าฝืนกฎ การฝึกอบรมโดยผู้ปกครองใช้วิธีการที่มีโครงสร้างซึ่งออกแบบมาเพื่อปรับปรุงความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นหลักและช่วยให้ผู้ปกครองใช้เทคนิคการเลี้ยงดูบุตรที่เหมาะสม

ตารางที่ 6 ตารางแสดงโปรแกรมการฝึกอบรม

โปรแกรมการฝึกอบรมสำหรับผู้ปกครอง			
หัวข้อ	กลุ่มเป้าหมาย	ปัญหาเป้าหมายและปัจจัยเสี่ยง	ผลลัพธ์และคะแนน
<p>โปรแกรม การรักษา เชิงป้องกัน</p>	<p>กลุ่มอายุ: 7-9 ปี (ชายเท่านั้น) เด็กชายจาก ครอบครัวที่ด้อย โอกาสซึ่งมีปัญหา ด้านพฤติกรรม</p>	<p>ปัญหา:</p> <ul style="list-style-type: none"> กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับแก๊ง ความผิด สารเสพติด ความก้าวร้าวและความรุนแรง <p>ปัจจัยเสี่ยง:</p> <ul style="list-style-type: none"> การจัดการความขัดแย้งในครอบครัวผิดพลาด การดูแลของผู้ปกครองที่ไม่ดี การใช้การลงโทษทางร่างกาย วินัยที่ไม่สอดคล้องกัน 	<p>ผล:</p> <ul style="list-style-type: none"> เมื่ออายุ 12 ปีเด็กชายที่เข้าร่วมในโครงการนี้มีการโจรกรรมน้อยลงมีโอกาสน้อยที่จะมีปัญหาการใช้สารเสพติดและมีส่วนร่วมในการต่อสู้น้อยกว่า และ เมื่ออายุ 15 ปีเด็กชายที่เข้าร่วมโครงการนี้มีส่วนร่วมกับแก๊งน้อยลงมีปัญหาการใช้สารเสพติดน้อยลงกระทำการกระทำผิดกฎหมายน้อยลงและมีเพื่อนที่ถูกต้องจวบจุม <p>คะแนน :</p> <p>I: exemplary II: ns (ไม่ระบุ)</p>
<p>การเลี้ยงดูด้วย ความรักและขีด จำกัด (PLL) ยังมาพร้อมกับ ครอบครัวบำบัด</p>	<p>กลุ่มอายุ: 10-18 ปี (หญิงและ ชาย) เยาวชนที่กระทำ ความผิดครั้งแรก / เยาวชนที่เสี่ยงต่อการ นำพฤติกรรมเกร / ออกกลางคัน</p>	<p>ปัญหา:</p> <ul style="list-style-type: none"> กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับแก๊ง ความผิด; สารเสพติด; ความก้าวร้าวและความรุนแรง ปัญหาทางวิชาการ <p>ปัจจัยเสี่ยง:</p> <ul style="list-style-type: none"> การดูแลของผู้ปกครองที่ไม่ดี การจัดการความขัดแย้งในครอบครัวผิดพลาด พันธบัตรครอบครัวที่ยากจน ความรุนแรงในครอบครัว พี่น้องที่มีปัญหาพฤติกรรม การใช้การลงโทษทางร่างกาย วินัยที่ไม่สอดคล้องกัน 	<p>ผล:</p> <ul style="list-style-type: none"> ในปีถัดจาก PLL 85% ของเยาวชนไม่มีการกำเริบของสารเสพติด เมื่อเทียบกับกลุ่มควบคุมเยาวชน PLL ลดพฤติกรรมก้าวร้าวภาวะซึมเศร้าและปัญหาการขาดสมาธิ และ ผู้ปกครองของ PLL เมื่อเทียบกับกลุ่มเปรียบเทียบการสื่อสารกับเยาวชนของพวกเขาดีขึ้น <p>คะแนน:</p> <p>I: ตัวอย่าง II: ns</p>

โปรแกรมการฝึกอบรมสำหรับผู้ปกครอง			
หัวข้อ	กลุ่มเป้าหมาย	ปัญหาเป้าหมายและปัจจัยเสี่ยง	ผลลัพธ์และคะแนน
มุ่งเน้นไปที่ ครอบครัว	กลุ่มอายุ: 3-14 ปี (เด็กหญิง และเด็กชาย) กำหนดเป้าหมาย ครอบครัวที่ ผู้ปกครองคนหนึ่ง กำลังรับการรักษา ด้วยเมทาโดน	ปัญหา: <ul style="list-style-type: none"> • สารเสพติด ปัจจัยเสี่ยง: <ul style="list-style-type: none"> • ผู้ปกครองที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมอาชญากรรมหรือผู้ที่มีประวัติอาชญากรรม • การดูแลของผู้ปกครองที่ไม่ดี • การจัดการความขัดแย้งในครอบครัวผิดพลาด • การใช้การลงโทษทางร่างกาย • วินัยที่ไม่สอดคล้องกัน • พันธบัตรครอบครัวที่ไม่ดี 	ผล: หลังจาก 12 เดือนของการให้คำปรึกษา เน้นที่ผู้ปกครองในครอบครัวเปรียบเทียบกับกลุ่ม เปรียบเทียบ: <ul style="list-style-type: none"> • รายงานความขัดแย้งน้อยลง • สามารถตรวจสอบให้แน่ใจว่ามีการปฏิบัติ ตามกฎหมายของบ้านได้ดีขึ้น • เปลี่ยนวงสังคมของพวกเขา • รายงานว่าความถี่ในการใช้เฮโรอีนลดลง 65%; • มีแนวโน้มที่จะใช้โคเคนน้อยลงถึง 6 เท่าใน เดือนที่แล้ว คะแนน: I: ตัวอย่าง II: แบบจำลอง

● โปรแกรมครอบครัวบำบัด

การบำบัดโดยครอบครัวใช้วิธีการหลายมิติที่ผสมผสานระหว่างการฝึกอบรมโดยผู้ปกครองการฝึกอบรมเยาวชนและการปรับปรุงพลวัตของครอบครัว โปรแกรมครอบครัวบำบัดมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและเด็กและเสริมสร้างการปฏิบัติของผู้ปกครองเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ดีขึ้น

ตารางที่ 7 ตารางแสดงโปรแกรมครอบครัวบำบัด

โปรแกรมครอบครัวบำบัด			
หัวข้อ	กลุ่มเป้าหมาย	ปัญหาเป้าหมายและปัจจัยเสี่ยง	ผลลัพธ์และคะแนน
ฟังก์ชัน ครอบครัวบำบัด (FFT)	กลุ่มอายุ: 11-18 ปี (หญิงและชาย) เยาวชนที่มีพฤติกรรม กระทำผิด / เยาวชนที่ เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทาง อาญา	ปัญหา: <ul style="list-style-type: none"> • ความก้าวร้าวและความรุนแรง • สารเสพติด ปัจจัยเสี่ยง: <ul style="list-style-type: none"> • การดูแลของผู้ปกครองที่ไม่ดี • การจัดการความขัดแย้งในครอบครัวผิดพลาด 	ผล: <ul style="list-style-type: none"> • เมื่อเทียบกับบริการยุติธรรมสำหรับเยาวชน FFT ลดความเสี่ยงของการกระทำผิดซ้ำได้ 50% ถึง 60% • หลังจากหนึ่งปีของการให้คำปรึกษาอัตราการทำผิดซ้ำของเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการเท่ากับ 19.8% เทียบกับ 36% ในเยาวชนอื่น ๆ • เมื่อเทียบกับบริการคุมประพฤติสำหรับเยาวชนการบำบัดที่อยู่อาศัย และแนวทางการรักษา FFT ได้ผลลัพธ์ที่ดีขึ้น คะแนน: I: ตัวอย่าง II: แบบอย่าง
การดูแลแบบ อุปถัมภ์หลายมิติ (MTFC) นอกจากนี้ยังถือ ว่าเป็นโปรแกรม ที่ใช้วิธีการแบบ บูรณาการ	กลุ่มอายุ: 11-18 ปี (หญิงและชาย) เยาวชนที่มีพฤติกรรม รุนแรงค้างซึ่งเสี่ยงต่อ การถูกจำคุก	ปัญหา: <ul style="list-style-type: none"> • ความผิด; • ความก้าวร้าวและความรุนแรง ปัจจัยเสี่ยง: <ul style="list-style-type: none"> • การดูแลของผู้ปกครองที่ไม่ดี • การจัดการความขัดแย้งในครอบครัวผิดพลาด • ผู้ปกครองที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมอาชญากรรมหรือผู้ที่มีประวัติอาชญากรรม 	ผล: <ul style="list-style-type: none"> • หลังจากติดตามผลเป็นเวลา 12 เดือนเยาวชน MTFC เมื่อเทียบกับเยาวชนที่อยู่ในศูนย์การจัดตำแหน่งแบบดั้งเดิมมีการกระทำผิดน้อยกว่า (เฉลี่ย 2.6 ครั้งกับความผิด 5.4) • หลังจากติดตามผล 12 เดือนเด็กชาย MTFC อายุ 12 ถึง 17 ปีใช้เวลาในเรือนจำน้อยลง 60% เมื่อเทียบกับเด็กผู้ชายที่อยู่ในศูนย์การจัดวางแบบดั้งเดิมใช้ยานก้นน้อยกว่ามีอัตราการทำผิดซ้ำน้อยกว่าและมีแนวโน้มที่จะกลับไปเป็น ครอบครัว • หลังจากติดตามผล 24 เดือนเยาวชน MTFC มีการบูรณาการทางวิชาการที่ดีขึ้น คะแนน: I: ตัวอย่าง

โปรแกรมครอบครัวบำบัด			
หัวข้อ	กลุ่มเป้าหมาย	ปัญหาเป้าหมายและปัจจัยเสี่ยง	ผลลัพธ์และคะแนน
			II: แบบอย่าง
การบำบัดด้วยครอบครัวเชิงกลยุทธ์โดยย่อ (BSFT)	<p>กลุ่มอายุ: 8-18 ปี (เด็กหญิงและเด็กชาย)</p> <p>เยาวชนที่นำเสนอหรือผู้ที่มีความเสี่ยงที่จะรับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม การบำบัดยังช่วยแก้ปัญหาการออกกลางคันและเยาวชนที่มีปัญหาการใช้สารเสพติด</p>	<p>ปัญหา:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ความผิด; • สารเสพติด <p>ปัจจัยเสี่ยง:</p> <ul style="list-style-type: none"> • การดูแลของผู้ปกครองที่ไม่ดี • การจัดการความขัดแย้งในครอบครัวผิดพลาด • พันธบัตรครอบครัวที่ยากจน • พี่น้องที่มีปัญหาพฤติกรรม 	<p>ผล: BSFT ถือเป็นวิธีการรักษาที่มีประสิทธิภาพในการปรับปรุงปัญหาพฤติกรรมลดการกระทำผิดซ้ำในหมู่ผู้กระทำความผิดอายุน้อยและปรับปรุงความสัมพันธ์ในครอบครัว</p> <p>คะแนน: I: มีประสิทธิภาพ II: เป็นแบบอย่าง</p>
ครอบครัวบำบัดหลายมิติ (MDFT)	<p>กลุ่มอายุ: 11-18 ปี (หญิงและชาย)</p> <p>เยาวชนที่มีปัญหาการใช้สารเสพติดและเยาวชนที่นำเสนอปัญหาพฤติกรรม</p>	<p>ปัญหา:</p> <ul style="list-style-type: none"> • สารเสพติด; • ความก้าวร้าวและความรุนแรง <p>ปัจจัยเสี่ยง:</p> <ul style="list-style-type: none"> • การดูแลของผู้ปกครองที่ไม่ดี • การจัดการความขัดแย้งในครอบครัวผิดพลาด • การใช้การลงโทษทางร่างกาย • วินัยที่ไม่สอดคล้องกัน 	<p>ผล:</p> <ul style="list-style-type: none"> • เยาวชน MDFT แสดงการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกมากกว่า (45%) มากกว่าเยาวชนที่ได้รับการบำบัดแบบกลุ่มปกติ (32%) และเยาวชนที่ได้รับการบำบัดแบบหลายครอบครัว (26%) • หลังจากหนึ่งปี 70% ของเยาวชน MDFT และ 55% ของเยาวชนที่เข้าร่วมการบำบัดทางปัญญาหยุดใช้ยา และ • MDFT ช่วยให้ครอบครัวที่เข้าร่วมสามารถปรับปรุงการทำงานและการทำงานร่วมกัน <p>คะแนน: I: มีประสิทธิภาพ II: เป็นแบบอย่าง</p>
Positive- การเลี้ยงดู - โปรแกรม (Triple P)	<p>กลุ่มอายุ: เยาวชนอายุต่ำกว่า 16 ปี (เด็กหญิงและเด็กชาย)</p> <p>เยาวชนที่มีปัญหาด้าน</p>	<p>ปัญหา:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ปัญหาพฤติกรรม. <p>ปัจจัยเสี่ยง:</p> <ul style="list-style-type: none"> • การจัดการความขัดแย้ง 	<p>ผล: เมื่อเทียบกับครอบครัวที่อยู่ในรายชื่อรอรับการรักษาผู้ที่เข้าร่วม Triple P11:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ลดปัญหาพฤติกรรมในเด็ก และ

โปรแกรมครอบครัวบำบัด			
หัวข้อ	กลุ่มเป้าหมาย	ปัญหาเป้าหมายและปัจจัยเสี่ยง	ผลลัพธ์และคะแนน
มาพร้อมกับการฝึกอบรมผู้ปกครอง	พฤติกรรม (หรืออารมณ์)	<p>ในครอบครัวผิดพลาด</p> <ul style="list-style-type: none"> พ่อแม่ที่เข้มเคร้า 	<ul style="list-style-type: none"> ปรับปรุงแนวปฏิบัติและทักษะการเลี้ยงดู <p>คะแนน:</p> <p>I: ns</p> <p>II: ns</p>

● โปรแกรมแนวทางบูรณาการ

แนวทางบูรณาการเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของพันธมิตรหลายราย (บริการด้านสุขภาพและสังคม การศึกษา ความยุติธรรม ตำรวจ ผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพจิต การบำบัดการใช้สารเสพติด ฯลฯ) โครงการแนวทางแบบบูรณาการมีจุดมุ่งหมายเพื่อแยกความโดดเดี่ยวในครอบครัวโดยการผสมผสานบริการและเครือข่ายการสนับสนุนที่หลากหลายสำหรับครอบครัวและเยาวชนเข้าไว้ด้วยกันในลักษณะเฉพาะบุคคล แนวทางนี้ยังคำนึงถึงความจริงที่ว่าปัจจัยเสี่ยงมาจากหลายพื้นที่ (ละแวกบ้านโรงเรียนเพื่อนครอบครัวและลักษณะเฉพาะของเยาวชน)

ตารางที่ 7 : ตารางแสดงโปรแกรมแบบบูรณาการ

โปรแกรมแบบบูรณาการ			
หัวข้อ	กลุ่มเป้าหมาย	ปัญหาเป้าหมายและปัจจัยเสี่ยง	ผลลัพธ์และคะแนน
การบำบัดหลายระบบ (MST) บางครั้งจัดอยู่ในกลุ่มครอบครัวบำบัด	<p>กลุ่มอายุ: 12-17 ปี (เด็กหญิงและเด็กชาย)</p> <p>เยาวชนที่มีปัญหาความรุนแรงเรื้อรังปัญหาสารเสพติดและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อการถูกบรารจุ</p>	<p>ปัญหา:</p> <ul style="list-style-type: none"> ความก้าวร้าวและความรุนแรง สารเสพติด <p>ปัจจัยเสี่ยง:</p> <ul style="list-style-type: none"> การจัดการความขัดแย้งในครอบครัวผิดพลาด การดูแลของผู้ปกครองที่ไม่ดี 	<p>ผล:</p> <ul style="list-style-type: none"> การลดอัตราการกระทำผิดซ้ำระหว่าง 25% ถึง 70% การลดอัตราตำแหน่งเยาวชนแตกต่างกันระหว่าง 47% ถึง 64% เมื่อเทียบกับเยาวชนที่ได้รับบริการแบบดั้งเดิมเยาวชน MST พบว่ากิจกรรมทางอาญาลดลงอย่างมาก MST เป็นโปรแกรมที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดสำหรับวัยรุ่นที่ก้าวร้าวและต่อต้านสังคม

โปรแกรมแบบบูรณาการ			
หัวข้อ	กลุ่มเป้าหมาย	ปัญหาเป้าหมายและปัจจัยเสี่ยง	ผลลัพธ์และคะแนน
			<ul style="list-style-type: none"> เมื่อเทียบกับเยาวชนในตำแหน่งดั้งเดิม เยาวชน MST ลดอัตราการถูกจับกุม รายงานการกระทำผิดด้วยตนเองและ จำนวนการทำร้ายร่างกายเยาวชนคนอื่น ๆ คะแนน: I: ตัวอย่าง II: แบบอย่าง
CASASTART (มุ่งเน้นร่วมกัน เพื่อให้ได้รับ รางวัลโตมร) หรือที่เรียกว่า <i>Children at Risk</i> นอกจากนี้ยังถือ เป็นการบำบัด ครอบครัวยุค	กลุ่มอายุ: 8-13 ปี (เด็กหญิงและ เด็กชาย) เยาวชนที่เสี่ยงต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรม อาชญากรรมหรือเยาวชน ที่นำเสนอปัญหาการใช้ สารเสพติด	ปัญหา: <ul style="list-style-type: none"> • ความผิด; • สารเสพติด; • ความก้าวร้าวและความรุนแรง • ปัญหาทางวิชาการ ปัจจัยเสี่ยง: <ul style="list-style-type: none"> • ผู้ปกครองที่มีส่วนร่วมในกิจกรรม อาชญากรรมหรือผู้ที่มีประวัติ อาชญากรรม • การดูแลของผู้ปกครองที่ไม่ดี • การจัดการความขัดแย้งใน ครอบครัวผิดพลาด • พันธบัตรครอบครัวที่ยากจน • ความรุนแรงในครอบครัว • ความไม่มั่นคงของครอบครัว 	ผล: หลังจากหนึ่งปีเยาวชนที่เข้าร่วม CASASTART เปรียบเทียบกับเยาวชนจาก กลุ่มเปรียบเทียบ: <ul style="list-style-type: none"> • มีอัตราการใช้จ่ายลดลง (56% เทียบกับ 63%); • ขยายไม่บ่อย (14% เทียบกับ 24%); และ • ก่ออาชญากรรมรุนแรงน้อยลง (22% เทียบกับ 27%) คะแนน: I: ประสิทธิภาพ II: ns
Wraparound Milwaukee ยังมาพร้อมกับ ครอบครัวบำบัด	กลุ่มอายุ: 13-17 ปี (หญิงและชาย) เยาวชนที่นำเสนอปัญหา ทางอาชญากรรมและพฤติกรรม / เยาวชนที่นำเสนอความ ต้องการด้านสุขภาพจิต	ปัญหา: <ul style="list-style-type: none"> • ความผิด; • สารเสพติด; • ความก้าวร้าวและความรุนแรง ปัจจัยเสี่ยง: <ul style="list-style-type: none"> • ผู้ปกครองที่มีส่วนร่วมในกิจกรรม อาชญากรรมหรือผู้ที่มีประวัติ 	ผล: <ul style="list-style-type: none"> • การประเมินผลก่อนและหลังการ ทดสอบแสดงให้เห็นว่าเยาวชนที่ เกี่ยวข้องกับ Wraparound ลดอัตรา การกระทำผิดซ้ำและปรับปรุงผลการ ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่บ้านและใน ชุมชน และ

โปรแกรมแบบบูรณาการ			
หัวข้อ	กลุ่มเป้าหมาย	ปัญหาเป้าหมายและปัจจัยเสี่ยง	ผลลัพธ์และคะแนน
		<p>อาชญากรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> • การดูแลของผู้ปกครองที่ไม่ดี • การจัดการความขัดแย้งในครอบครัวผิดพลาด • ความรุนแรงในครอบครัว • พื้นที่ที่มีปัญหาพฤติกรรม • การใช้การลงโทษทางร่างกาย • วินัยที่ไม่สอดคล้องกัน 	<ul style="list-style-type: none"> • หลังจากหนึ่งปีของการให้คำปรึกษา อัตราการกระทำความผิดทางเพศที่รุนแรงลดลง (จาก 14% เป็น 2%) ความผิดต่อทรัพย์สิน (จาก 42% เป็น 15%) การทำร้ายร่างกาย (จาก 20% เป็น 5%) และความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน (จาก 11% เป็น 3%) <p>คะแนน: I: ตัวอย่าง II: ns</p>
เด็กทุกคน Excel (ACE)	<p>กลุ่มอายุ: 6-15 ปี (เด็กหญิงและเด็กชาย)</p> <p>เยาวชนที่มีความเสี่ยงสูงต่อการกระทำผิดและความรุนแรงเรื้อรัง</p>	<p>ปัญหา:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ความผิด; • ความก้าวร้าวและความรุนแรง • ปัญหาทางวิชาการ <p>ปัจจัยเสี่ยง:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ผู้ปกครองที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมอาชญากรรมหรือผู้ที่มีประวัติอาชญากรรม <p>อาชญากรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> • การดูแลของผู้ปกครองที่ไม่ดี • การจัดการความขัดแย้งในครอบครัวผิดพลาด • พันธบัตรครอบครัวที่ยากจน • ความรุนแรงในครอบครัว • พื้นที่ที่มีปัญหาพฤติกรรม • การใช้การลงโทษทางร่างกาย • วินัยที่ไม่สอดคล้องกัน 	<p>ผล:</p> <ul style="list-style-type: none"> • การประเมินผลตั้งแต่ปี 2542 ถึงปี 2546 พบว่าเยาวชนที่เข้าร่วมใน ACE เข้าโรงเรียนเป็นประจำได้รับการยอมรับให้เข้าเรียนในโรงเรียนมัธยมและปรับทัศนคติและพฤติกรรมที่โรงเรียนได้ดีขึ้น • ในกลุ่มเยาวชนที่มีความเสี่ยงระดับเดียวกับผู้เข้าร่วม ACE มีอัตราการกระทำผิดซ้ำน้อยกว่า (35% เทียบกับ 57%) และ • ตลอดระยะเวลา 4.5 ปี 86% ของเยาวชน ACE ไม่ต้องเผชิญกับข้อหาใหม่ <p>คะแนน: I: ตัวอย่าง II: ns</p>
SNA P™ ภายใต้ 12 โครงการ	<p>กลุ่มอายุ: 6-12 ปี (ชายเท่านั้น)</p> <p>เด็กผู้ชายที่กระทำ</p>	<p>ปัญหา:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ความผิด; • ความก้าวร้าวและความรุนแรง 	<p>ผล:</p> <p>เมื่อเทียบกับกลุ่มควบคุมผู้เข้าร่วม SNAP:</p> <ul style="list-style-type: none"> • มีปัญหาส่วนบุคคลน้อยลง (ความวิตก

โปรแกรมแบบบูรณาการ			
หัวข้อ	กลุ่มเป้าหมาย	ปัญหาเป้าหมายและปัจจัยเสี่ยง	ผลลัพธ์และคะแนน
Outreach Project (ORP) มาพร้อมกับการบำบัดด้วยครอบครัวและการฝึกอบรมผู้ปกครอง	ความผิดหรือมีปัญหาพฤติกรรมร้ายแรง หมายเหตุ: โปรแกรมสำหรับสาว, SNAP™ <i>เชื่อมต่อหญิง</i> , ก่อตั้งขึ้นในปี 1996	ปัจจัยเสี่ยง: <ul style="list-style-type: none"> พฤติกรรมของผู้ปกครองที่ไม่ดี การดูแลของผู้ปกครองที่ไม่ดี 	กังวลภาวะซึมเศร้า); <ul style="list-style-type: none"> พัฒนาทักษะทางสังคมของพวกเขา (ความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นกับเพื่อนร่วมงาน การมีส่วนร่วมในกิจกรรม) ลดอัตราการรุกรานและการกระทำผิด 60% ของเด็กที่มีความเสี่ยงสูงที่เข้าร่วม ORP ไม่มีประวัติอาชญากรรม แสดงทักษะเชิงบวกหลังการรักษาพัฒนาความสัมพันธ์เชิงบวกกับครูเพื่อนและสมาชิกในครอบครัวและมีโอกาสน้อยที่จะคบหากับ "เพื่อนไม่ดี" และ พ่อแม่มีปัญหาในความสัมพันธ์กับลูกน้อยลงและมั่นใจว่าสามารถควบคุมดูแลพฤติกรรมของตนได้อย่างเพียงพอ คะแนน: I: ตัวอย่าง II: ns

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

สรุป

ไม่ว่าจะเป็นไปตามการฝึกอบรมของผู้ปกครองการบำบัดด้วยครอบครัวหรือวิธีการแบบบูรณาการโปรแกรมที่นำเสนอในเอกสารข้อเท็จจริงนี้พิสูจน์ให้เห็นว่าการแทรกแซงอย่างมีประสิทธิภาพกับครอบครัวสามารถลดความเสี่ยงของการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อไปนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญบางประการที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของโปรแกรมเหล่านี้

กำหนดเป้าหมายปัจจัยเสี่ยงหลัก นักวิจัยหลายคนได้แสดงให้เห็นว่าโครงการป้องกันที่มีประสิทธิภาพสูงสุดกำหนดเป้าหมายประชากรที่มีปัจจัยเสี่ยงหลายอย่างพร้อมกันเสริมสร้างปัจจัยป้องกันที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างแม่ลูกการสื่อสารการดูแลของผู้ปกครองระเบียบวินัยและความสัมพันธ์ในครอบครัว ใช้โปรแกรมที่ผสมผสานกลยุทธ์การแทรกแซงที่

หลากหลายและใช้วิธีการแบบบูรณาการ ยิ่งโปรแกรมมีความสมบูรณ์มากเท่าไรและยิ่งเกี่ยวข้องกับบริการหลายอย่างมากเท่าไรโอกาสที่จะประสบความสำเร็จก็ยิ่งมาก

จากแนวทางการป้องกันอาชญากรรมในเด็กและเยาวชนของ สหรัฐอเมริกา และแคนาดา เห็นได้ว่าต่างประเทศมีความพยายามที่จะออกแบบโปรแกรม หรือโครงการที่สร้างภูมิคุ้มกันและพัฒนาตนเองที่เข้มแข็งให้แก่เด็กและเยาวชน โดยนโยบาย ในฝ่ายของกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนเล็งเห็นถึงความสำคัญของเด็กและเยาวชนที่จะก้าวไปสู่สังคมในอนาคต รวมทั้งนอกจากโครงการจะเป็นการพัฒนาเด็กและเยาวชนแล้ว ยังเล็งเห็นถึงความสำคัญของบริบทครอบครัวและบริบทชุมชน ที่ให้กลุ่มเหล่านี้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ โดยจากโปรแกรมและโครงการที่ได้กล่าวมาถือเป็นประโยชน์ที่ประเทศไทย จะสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดได้ในอนาคตด้วย

2.8 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วยงานวิจัยที่อยู่ในประเด็นของการป้องกันเด็กและเยาวชน กระทำคามผิด ทั้งการสร้างภูมิคุ้มกัน การสร้างความเข้มแข็งทางใจ การสร้างเครือข่าย ตลอดจนการพัฒนา รูปแบบหรือวิธีการป้องกันอาชญากรรมและการตกเป็นเหยื่อของเด็กและเยาวชนให้มี ประสิทธิภาพและสามารถนำไปปรับใช้ได้จริง ดังต่อไปนี้

วิทยานิพนธ์ของ สรรค์ชัย โปธิสุวรรณ เรื่อง “การวิจัยและพัฒนาเครือข่ายเยาวชนเพื่อ ป้องกันการกระทำผิดและตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมด้วยกระบวนการสื่อสังคมออนไลน์” (สรรค์ชัย โปธิสุวรรณ, 2563) ทำการศึกษาวิจัยและพัฒนาเครือข่ายเยาวชนเพื่อป้องกันการกระทำผิดและ ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมด้วยกระบวนการสื่อสังคมออนไลน์ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบของ การเข้าร่วมกิจกรรมหรือการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กและเยาวชน ตามแนวคิดของทฤษฎีพันธะ ทางสังคม โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางในการสื่อสารพลังทางบวกแบบจิตวิทยาสังคมใน การป้องกันตนเองจากการเป็นผู้กระทำความผิดหรือการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งเป็น การประยุกต์วิธีการประชาสัมพันธ์และสร้างแรงจูงใจทางสื่อสังคมออนไลน์ ด้วยการสร้างเครือข่าย การเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมผ่านสื่อโซเชียลเน็ตเวิร์ค เพื่อร่วมกันป้องกันตนเองและป้องกันการกระทำ ความผิดของเด็กและเยาวชนสอดคล้องกับสภาวะการณ์ทางสังคมในยุคดิจิทัล

โดยผลจากการศึกษาพบว่า ด้านเชิงคุณภาพ มีการสร้างความยั่งยืนของเครือข่าย โดยต้อง เริ่มจากการสร้างกิจกรรมหรือการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับสาระความรู้ที่ส่งเสริมให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ ระหว่างเครือข่ายบนสื่อสังคมออนไลน์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการรู้จักและการสร้างกระแสในโลก สังคมออนไลน์ ในการศึกษาเชิงปฏิบัติการจึงมีการลงพื้นที่จัดกิจกรรมแบบเชิงรุกในลักษณะของ กิจกรรม Road Show โดยการเข้าไปทำกิจกรรมในโรงเรียนต่าง ๆ และการจัดกิจกรรมในส่วนกลาง ในลักษณะของงานมหกรรมเยาวชนพลังบวก เพื่อให้ความรู้และทักษะด้านการป้องกันตนเองจาก การกระทำผิดและการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม รวมไปถึงการรวบรวมทะเบียนเครือข่ายจาก ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อต่อยอดและขยายผลการดำเนินงานในระยะต่อไป ส่วนผลการศึกษาเชิงปริมาณ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าข้อความ รูปภาพ วิดีโอ หรือสัญลักษณ์อื่นๆ ที่เกี่ยวกับการให้ความรู้ ในการป้องกันตนเองจากการกระทำผิดหรือการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ที่เผยแพร่ผ่านสื่อ สังคมออนไลน์ มีประโยชน์ในระดับมาก ในการศึกษาเชิงปฏิบัติการจึงมีการผลิตสื่อวีดิทัศน์เพื่อเป็น สัญลักษณ์ด้านสื่อสารพลังใจเชิงบวกแก่เครือข่าย

วิทยานิพนธ์ของ มณฑิรา จารุเพ็ง เรื่อง “การศึกษาและพัฒนาภูมิคุ้มกันทางจิตของวัยรุ่นไทย” (มณฑิรา จารุเพ็ง, 2560) เพื่อศึกษาภูมิคุ้มกันทางจิตของวัยรุ่นไทย พัฒนารูปแบบการให้คำปรึกษากลุ่ม แบบมุ่งเน้นคำตอบเพื่อพัฒนาภูมิคุ้มกันทางจิตของวัยรุ่นไทย และ 3) ประเมินผลของการใช้รูปแบบการให้คำปรึกษากลุ่ม แบบมุ่งเน้นคำตอบเพื่อพัฒนาภูมิคุ้มกันทางจิตของวัยรุ่นไทยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ 1) ภูมิคุ้มกันทางจิตของวัยรุ่นไทยมีค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยภูมิคุ้มกันทางจิตของวัยรุ่นไทยรายด้าน ได้แก่ ด้านการแก้ปัญหา การคิดเชิงบวก การรับรู้ความสามารถของตนเอง การควบคุมตนเอง และความหยุนตัวทางจิตใจ 2) รูปแบบการให้คำปรึกษากลุ่มเพื่อพัฒนาภูมิคุ้มกันทางจิตของวัยรุ่นไทย พัฒนาจากแนวคิดทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษากลุ่มแบบมุ่งเน้นคำตอบประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเริ่มต้น ขั้นดำเนินการและขั้นสรุป 3) ภูมิคุ้มกันทางจิตของวัยรุ่นไทยโดยรวมและรายด้านของกลุ่มทดลองหลังการทดลองและหลังการติดตามผลสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนหลังการทดลอง และหลังการติดตามผล ไม่แตกต่างกัน 4) ภูมิคุ้มกันทางจิตของวัยรุ่นไทยโดยรวมและรายด้านของกลุ่มทดลอง หลังการทดลองและหลังการติดตามผล สูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ดุษฎีนิพนธ์ของ พัชรินทร์ ชำศิริพงษ์ เรื่อง การสร้างความเข้มแข็งทางใจของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในคดียาเสพติด (พัชรินทร์ ชำศิริพงษ์, 2559) การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสม (Mixed Method) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเข้มแข็งทางใจของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในคดียาเสพติด และเพื่อหาแนวทางการสร้างความเข้มแข็งทางใจของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในคดียาเสพติด เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจากแบบสอบถาม คือ เด็กและเยาวชนที่อยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายพระนครศรีอยุธยาทั้งหมด จำนวน 72 คน และเด็กและเยาวชนที่เคยผ่านการอบรมจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายพระนครศรีอยุธยา จากการกระทำความผิดในคดีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่อยู่ในระยะติดตามของศูนย์ฝึกฯ ทั้งหมด จำนวน 39 คนและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนอยู่ในระยะติดตาม ที่ได้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 10 คน เจ้าหน้าที่ และ ผู้บริหาร ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายพระนครศรีอยุธยา จำนวน 5 คน และ สหวิชาชีพ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิในกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน จำนวน 5 คน ผลการวิจัย พบว่า เด็กและเยาวชน ส่วนมากมีระดับความเข้มแข็งทางใจอยู่ในระดับปานกลาง เด็กและเยาวชนที่อยู่ในศูนย์ฝึกฯ กับเด็กและเยาวชนในระยะติดตาม

มีความเข้มแข็งทางใจที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สำหรับแนวทางการสร้างความเข้มแข็งทางใจประกอบด้วย กิจกรรมที่ใช้ในการบำบัด แก๊ซ และฟื้นฟู และแรงสนับสนุนภายนอก โดยกิจกรรมที่ใช้ ได้แก่ 1) กิจกรรมสร้างความเชื่อมั่นในการจัดการชีวิต 2) กิจกรรมสร้างความรู้สึกดีกับตนเอง 3) กิจกรรมสร้างสายสัมพันธ์เกื้อหนุน และ 4) กิจกรรมสร้างจุดมุ่งหมายในชีวิต และแรงสนับสนุนภายนอกที่จะช่วยสร้างความเข้มแข็งทางใจประกอบด้วย ครอบครัว และสังคม

งานวิจัยของ อุดมเกียรติ ทองปั้น (2560) เรื่อง การพัฒนารูปแบบวิธีการป้องกัน แก๊ซปัญหาเยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อุดมเกียรติ ทองปั้น, 2560) มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อพัฒนารูปแบบวิธีการป้องกัน แก๊ซปัญหาเยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบวิธีการป้องกัน แก๊ซปัญหาเยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และ 3) เพื่อจัดทำคู่มือวิธีการป้องกัน แก๊ซปัญหาเยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม ระหว่าง 1) การวิจัยเชิงปริมาณ และ 2) การวิจัยพหุกรณีศึกษาเป็นแบบดำเนินการคู่ขนานในประเด็นวิจัยเดียวกันทั้งเชิงปริมาณจากแบบสอบถามและเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง รวมถึงศึกษาเอกสารหลักฐาน ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิดเพื่อนำไปใช้วิเคราะห์และอภิปรายผลร่วมกับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ พื้นที่และเป้าหมายที่ใช้สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยลงพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจงผู้ให้ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารและครู กลุ่มที่ 2 เด็กและเยาวชนนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดมหาสารคาม) และ กลุ่มที่ 3 ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการป้องกันและแก๊ซปัญหาเยาเสพติด จำนวน 20 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามปลายเปิด และแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยใช้กระบวนการวิจัยตามเทคนิคเดลฟาย (Delphi techniques) โดยมุ่งสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินงานป้องกันแก๊ซปัญหาเยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในประเด็นหลัก 3 ด้าน คือ 1) ด้านการวางแผน 2) ด้านการปฏิบัติงาน และ 3) ด้านการติดตามประเมินผล

ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบวิธีการป้องกัน แก๊ซปัญหาเยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีลักษณะระดับความเหมาะสมและการปฏิบัติที่น้อยที่สุด คือ การเชิญผู้ปกครองบิดา มารดาเข้าร่วมกิจกรรมดานการป้องกันปัญหาเยาเสพติดที่โรงเรียนจัดขึ้น และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสนเทศสื่อเอกสารและแผ่นพับเกี่ยวกับความรู้ด้านยาเสพติด และการมี

อาจารย์ที่ปรึกษาปัญหาของนักเรียนและเก็บเป็นความลับรองลงมาสำหรับผู้บริหารและครูเห็นว่า อาจารย์ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมกำหนดมาตรการป้องกันปัญหาหายาเสพติดในโรงเรียน รองลงมาคือ ความรู้ด้านโทษพิษภัยและการป้องกันปัญหาหายาเสพติดในโรงเรียนและการเชิญ ผู้ปกครอง บิดา มารดาเข้าร่วมกิจกรรมด้านการป้องกันปัญหาหายาเสพติดที่โรงเรียนจัดขึ้น

2) ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบการดำเนินงานป้องกันแก้ไขปัญหาหายาเสพติดใน กลุ่มเด็กและเยาวชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยผู้วิจัย ได้สำรวจความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 15 รูป/คน หลังจากได้สำรวจสภาพปัญหาและ ความต้องการเกี่ยวกับการป้องกัน แก้ไขปัญหาหายาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และได้ใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi techniques) ในการสำรวจความ คิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินงานป้องกันแก้ไขปัญหาหายาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 3 ด้าน 54 ข้อ ประกอบด้วย 1) ด้านการวางแผน จำนวน 15 ข้อ 2) ด้านการปฏิบัติงาน จำนวน 34 ข้อ และ 3) ด้านการติดตาม ประเมินผล จำนวน 5 ข้อ ซึ่งข้อมูลที่ได้ผู้วิจัยได้นำมาจัดหมวดหมู่ เพื่อกำหนดเป็นรูปแบบ การดำเนินการป้องกันแก้ไขยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ สร้างเป็นคู่มือวิธีการป้องกัน แก้ไขปัญหาหายาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

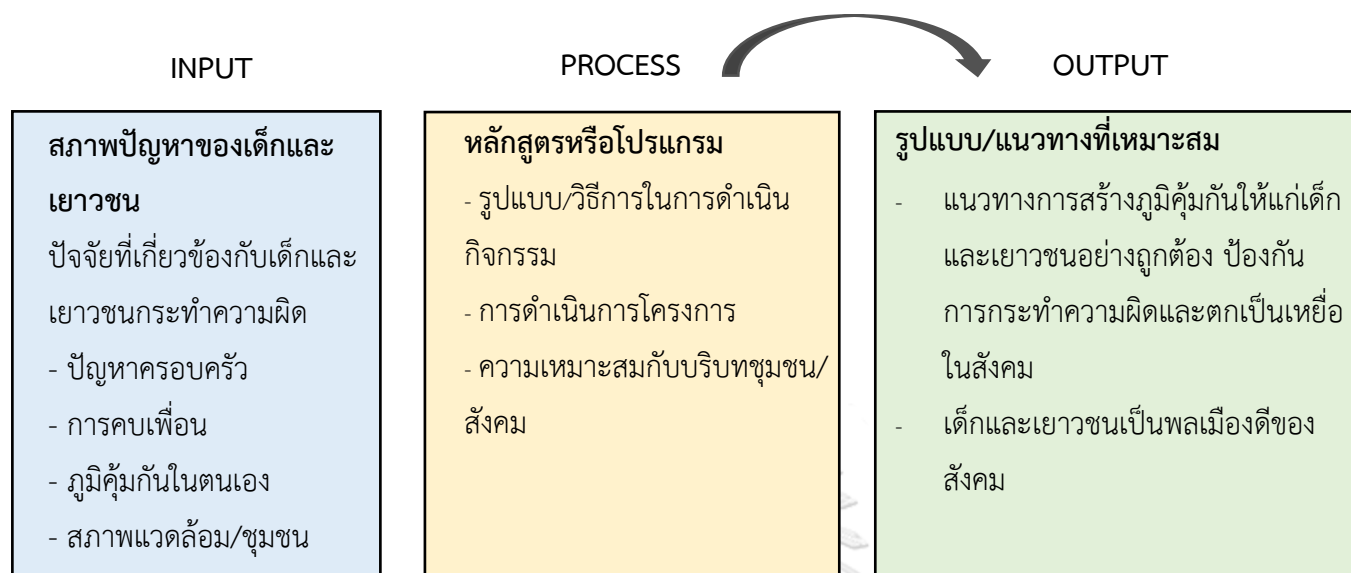
รายงานวิจัยของ ชัตติยา รัตนติลก และคณะ เรื่อง การพัฒนาระบบการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็ก และเยาวชนเฉพาะรายแบบไร้รอยต่อ (ชัตติยา รัตนติลก และคณะ 2560) โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวทางและวิธีการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็น ของเด็กและเยาวชนแต่ละราย และการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนมากกว่าหรือเทียบเท่ากับการบำบัด ฟื้นฟูในสถานควบคุม 3) เพื่อให้มีระบบการติดตามช่วยเหลือดูแลเด็กและเยาวชนและครอบครัว อย่างต่อเนื่อง ภายหลังการคืนกลับสู่สังคม โดยประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อลดความเสี่ยงต่อการมี ปัญหาพฤติกรรมและการกระทำความผิด 4) เพื่อให้มีรูปแบบและแนวทาง ในการสรรหาและพัฒนาบุคลากรในด้านการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนแบบไร้รอยต่อ 5) เพื่อให้มีต้นแบบโปรแกรมการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูที่เป็นระบบอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยผ่านการศึกษาวิจัย ซึ่งวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการซึ่งมีระยะเวลาในการศึกษา 3 ปี ก่อให้เกิดกระบวนการใหม่เพื่อ ดูแลช่วยเหลือเด็กและเยาวชนตั้งแต่การรับตัว การฝึกอบรม การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและการติดตามภายหลังปล่อยอย่างต่อเนื่อง ตรงกับสภาพปัญหา และความจำเป็นของเด็กและเยาวชนแบบเฉพาะราย โดยมีผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ในการประคับประคองเด็กและเยาวชน กลุ่มเป้าหมายให้ประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิตร่วมกับ

ครอบครัวและชุมชน กลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการดูแลจากผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC มีจำนวนที่กระทำความผิดซ้ำเพียงร้อยละ 3.15 และสามารถสร้างความคุ้มค่า ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อรัฐในการใช้งบประมาณที่มีความชัดเจน ความสำเร็จที่เกิดขึ้นมาจากปัจจัยหลายด้าน ตั้งแต่การคัดเลือกผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมพร้อมสนับสนุนการทำงานที่เอื้อให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิค ในการปฏิบัติงาน รวมทั้ง สวัสดิการต่าง ๆ ตลอดจนหน่วยงาน ซึ่งรวมถึงบุคลากรในหน่วยงานที่มีความเข้าใจ และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน การแสวงหาเครือข่ายทรัพยากรภายนอกที่ให้การสนับสนุน ซึ่งผลความสำเร็จที่เกิดขึ้นนี้ ทำให้กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้เพิ่มจำนวนผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC และขยายรูปแบบการปฏิบัติงาน IRC ไปยังศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนอีกหลายแห่งทั่วประเทศ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสะท้อนถึงรูปแบบการพัฒนาระบบการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน ทั้งในรูปแบบของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดแล้ว การพัฒนารูปแบบวิธีการป้องกันแก้ไขปัญหา รวมทั้ง การสร้างความเข้มแข็งทางใจของเด็กและเยาวชน เพื่อเป็นกรอบและตัวอย่างในการสร้างกระบวนการสร้างความเข้มแข็งและภูมิคุ้มกันอันดีต่อเด็กและเยาวชน การบูรณาการร่วมกันของหน่วยงาน และแสวงหาเครือข่ายต่าง ๆ ในการสนับสนุนการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนอย่างเหมาะสม

สรุปได้ว่าการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สะท้อนถึงสาเหตุการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ปัจจัยที่ทำให้เด็กและเยาวชนเสี่ยงในการต่อเป็นเหยื่อในสังคม ตลอดจน แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเอง ทั้งในบริบทของสังคมไทยและต่างประเทศ และแนวทางการดำเนินการของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ และแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน เพื่อให้สามารถนำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ร่วมกับผลการศึกษาเพื่อให้เกิดแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันการตกเป็นเหยื่อในสังคมและการกระทำความผิด โดยเฉพาะรูปแบบและแนวทางของต่างประเทศ ที่มีการจำแนกกิจกรรมและแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนในแต่ละกลุ่ม เพื่อนำไปสู่นโยบายและรูปแบบการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพในประเทศไทยต่อไป

2.9 กรอบแนวคิด

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง “แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม : กรณีศึกษาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์” เป็นศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) รวบรวมข้อมูลเอกสารทางวิชาการ ทฤษฎี แนวคิด และการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อหาคำตอบของวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้ง โดยกำหนดขั้นตอนวิธีการดำเนินการไว้ดังนี้

- 3.1 วิธีดำเนินการศึกษา
- 3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล
- 3.4 การสร้างเครื่องมือ
- 3.5 วิธีการดำเนินการเก็บข้อมูล
- 3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.7 จริยธรรมในงานวิจัย

3.1 วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม : กรณีศึกษาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์” นั้น โดยภาพรวมของการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัย หรือ กระบวนการวิจัย (Methodology) ที่นำมาใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดระเบียบ วิธีการวิจัย หรือ กระบวนการวิจัย (Methodology) โดยเป็นกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 วิธี อันประกอบไปด้วย

3.1.1 วิธีการศึกษาค้นคว้าวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) สำหรับการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (Methodology) โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary

Research) นั้น ดำเนินกระบวนการวิจัยตามระเบียบ ด้วยการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล จากเอกสารทางวิชาการ แนวคิด ทฤษฎี บทความ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เคยมีผู้ศึกษาไว้แล้ว ที่เกี่ยวข้องกับ การสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชน การป้องกันอาชญากรรม และการป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม เพื่อนำมาอ้างอิงประกอบการศึกษา

3.1.2 วิธีการศึกษาวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ และการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความละเอียดลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น เพื่อนำไปเก็บข้อมูลให้มีความละเอียดครบถ้วน

- การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) สำหรับการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (Methodology) โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) นั้น เพื่อเป็นเครื่องมือ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์ โดยมีการออกแบบโครงสร้างของข้อคำถามที่สามารถนำไปใช้ในการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยที่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้างหรือมีการนำคำสำคัญ (keywords) มาใช้ประกอบในการชี้แนะ คำสัมภาษณ์ และ เปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นหรือให้ข้อมูลอย่างเต็มที่

- การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) สัมภาษณ์ในรูปแบบกลุ่ม โดยรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง โดยมีผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Moderator) เป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนา เพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวางละเอียดลึกซึ้ง โดยมีผู้เข้าร่วมกลุ่ม ซึ่งเลือกมาจากประชากร เป้าหมายที่กำหนดไว้

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้คัดเลือกโรงเรียนที่อยู่ในโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ จำนวน 8 โรงเรียน ที่จะศึกษาแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) โดยเลือกโรงเรียนทั้งหมด ในกลุ่มเด็กและเยาวชน ทั้ง 4 ระดับ ดังนี้

1) โรงเรียนระดับประถมศึกษา ได้แก่ โรงเรียนปากเกร็ด โรงเรียนวัดเจ้าอาม โรงเรียนวิสุทธิศ

2) โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้แก่ โรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนา (คลองเตย) โรงเรียนมัธยมสาธิตวัดพระศรีมหาธาตุ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย

3) โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้แก่ โรงเรียนคอนเมืองจตุรจินดา

4) โรงเรียน/สถาบัน ในระดับอาชีวศึกษา ได้แก่ วิทยาลัยสารพัดช่างนครหลวง

เนื่องจากเป็นโรงเรียนในแต่ละระดับที่มีการดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ และลักษณะของโรงเรียนมีความหลากหลาย ทั้งโรงเรียนที่อยู่ในย่านชุมชนแออัด และโรงเรียนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี โดยทั้ง 8 โรงเรียนอยู่ในการดำเนินงานโครงการจากหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรม ดังนี้

ตารางที่ 8 ตารางแสดงโรงเรียนที่ดำเนินงานตามโครงการของหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรม

ลำดับที่	โรงเรียน	หน่วยงานที่รับผิดชอบ	ระดับชั้น
1.	โรงเรียนปากเกร็ด	กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ	ประถมศึกษา / มัธยมศึกษา
2.	โรงเรียนวัดเจ้าอาาม	กรมบังคับคดี	ประถมศึกษา
3.	โรงเรียนวิสุทธิศ	กรมราชทัณฑ์	ประถมศึกษา / มัธยมศึกษา
4.	โรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนา (คลองเตย)	สำนักงานกิจการยุติธรรม	มัธยมศึกษาตอนต้น
5.	โรงเรียนมัธยมสาธิตวัดพระศรีมหาธาตุ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร	สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม	มัธยมศึกษา
6.	โรงเรียนคอนเมืองจตุรจินดา	สำนักงาน ป.ป.ส.	มัธยมศึกษา
7.	โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย	กรมสอบสวนคดีพิเศษ	มัธยมศึกษาตอนต้น
8.	วิทยาลัยสารพัดช่างนครหลวง	กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน	อาชีวศึกษา

สำหรับการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกคือการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ที่จะใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และส่วนต่อมาคือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยคัดเลือกจากกลุ่มโรงเรียนและ

สถานศึกษาในโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ซึ่งทั้งหมดจะเป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้เหมาะสมกับปัญหาและตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.2.1 การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) ดังนี้

1) ผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรมที่มีความรู้ วิชาทัศน์เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน รวมทั้งมีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการยุติธรรมอุปถัมภ์ เพื่อการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน โดยคัดเลือกผู้ที่มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำและรับผิดชอบโครงการยุติธรรมอุปถัมภ์ ประกอบด้วยผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมหรือนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน

2) เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมและผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการยุติธรรมอุปถัมภ์ เพื่อการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน ในกระทรวงยุติธรรม โดยคัดเลือกผู้ที่มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำและรับผิดชอบโครงการยุติธรรมอุปถัมภ์ จำนวน 10 คน

3) เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการที่เกี่ยวข้อง โดยคัดเลือกผู้ที่มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียน จำนวน 3 คน

4) กลุ่ม ครู อาจารย์ และนักวิชาชีพที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านเด็กและเยาวชน หรือมีความรู้ความสามารถในการสอนเด็กและเยาวชน หรือกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ในด้านการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ จำนวน 10 คน

3.2.2 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) สัมภาษณ์ในรูปแบบกลุ่ม โดยรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง โดยกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของกระทรวงยุติธรรม ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการดำเนินโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ และมีการทำงานร่วมกับเด็กและเยาวชน หรือกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ในด้านการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน ที่ปฏิบัติงานอยู่ในความดูแลของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ จำนวน 5 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้เครื่องมือ 2 แบบ คือ แบบสัมภาษณ์ (In-depth Interview) และแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.3.1 แบบสัมภาษณ์ (In-depth Interview)

การสร้างแบบสัมภาษณ์ และแนวคำถามในการสัมภาษณ์ จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางเอกสาร บทความวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยแนวคำถามเหล่านี้เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับ โครงการยุติธรรมอุปถัมภ์ เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการดำเนินงานของโครงการฯ แบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

3.3.1.1 แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรมที่มีความรู้ วิชาชีพเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน รวมทั้งมีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการยุติธรรมอุปถัมภ์ เพื่อการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่น่าสนใจซึ่งแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและเยาวชน และลดปัจจัยเสี่ยงต่อการกระทำความผิดและการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมของเด็กและเยาวชนในสังคม โดยข้อคำถามประกอบไปด้วย 4 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลด้านสภาพปัญหาของการที่เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมปัจจุบัน

ส่วนที่ 3 : ข้อมูลด้านที่มา นโยบาย และปัญหาอุปสรรคของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ต่อแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม

ส่วนที่ 4 : ข้อมูลด้านทัศนคติต่อการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

3.3.1.2 แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมและผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการยุติธรรมอุปถัมภ์ เพื่อการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน ในกระทรวงยุติธรรม ซึ่งเป็นข้อมูลที่น่าสนใจซึ่งแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและเยาวชน และลดปัจจัยเสี่ยงต่อการกระทำความผิดและการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมของเด็กและเยาวชนในสังคม โดยข้อคำถามประกอบไปด้วย 5 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลด้านสภาพปัญหาของการที่เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมปัจจุบัน

ส่วนที่ 3 : ข้อมูลด้านบริบทชุมชน / สังคม ของโรงเรียนที่ส่งผลต่อการที่เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม และเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม

ส่วนที่ 4 : ข้อมูลด้านที่มา นโยบาย และปัญหาอุปสรรคของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ต่อแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม

ส่วนที่ 5 : ข้อมูลด้านทัศนคติต่อการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

3.3.1.3 แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ โดยเป็นผู้ที่มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่น่าสนใจซึ่งแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและเยาวชนในอนาคต โดยข้อคำถามประกอบไปด้วย 4 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลด้านบริบทชุมชน / สังคม ของโรงเรียนที่ส่งผลต่อการที่เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม และเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม

ส่วนที่ 3 : ข้อมูลด้านนโยบายของหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนที่เกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากภัยสังคม และการกระทำผิดในสังคมที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนไทยในปัจจุบัน

ส่วนที่ 4 : ข้อมูลด้านทัศนคติต่อการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

3.3.1.4 แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู อาจารย์ และกลุ่มผู้ปกครอง หรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านเด็กและเยาวชนเพื่อให้ทราบแนวทางการพัฒนาโครงการต่อไป ให้มีความเหมาะสมกับเด็กและเยาวชนในโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่น่าสนใจซึ่งแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและเยาวชน และลดปัจจัยเสี่ยงต่อการกระทำความผิดและการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมของเด็กและเยาวชนในสังคม โดยข้อคำถามประกอบไปด้วย 5 ส่วนดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลด้านสภาพปัญหาของการที่เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมปัจจุบัน

ส่วนที่ 3 : ข้อมูลด้านบริบทชุมชน / สังคม ของโรงเรียนที่ส่งผลต่อการที่เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม และเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม

ส่วนที่ 4 : ข้อมูลด้านการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม และเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม ผ่านโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์

ส่วนที่ 5 : ข้อมูลด้านทัศนคติต่อการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

3.3.2 แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

การสร้างแบบสนทนากลุ่ม และประเด็นในการสนทนาร่วมกันของกลุ่ม จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางเอกสาร บทความวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยประเด็นเหล่านี้เพื่อใช้ในสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับ โดยจะเป็นเจ้าหน้าที่ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการยุติธรรมอุปถัมภ์ เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการดำเนินงานของโครงการฯ ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมต่อไป โดยข้อคำถามประกอบไปด้วย 6 ประเด็นดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปของผู้สนทนากลุ่ม ทั้ง 5 ท่าน

ประเด็นที่ 2 : สภาพปัญหาของการที่เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมปัจจุบัน

ประเด็นที่ 3 : ปัจจัยของบริบทชุมชน / สังคม ของโรงเรียนที่ส่งผลต่อการที่เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม และเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม

ประเด็นที่ 4 : แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม ผ่านโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์

ประเด็นย่อยที่ 4.1 ปัญหา อุปสรรคของการดำเนินโครงการ

ประเด็นย่อยที่ 4.2 ผลการดำเนินโครงการในปีที่ผ่านมา

ประเด็นที่ 5 : ทศนคติของผู้สนทนากลุ่มต่อการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

ประเด็นที่ 6 : แนวทางการพัฒนานโยบายและรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

3.4 การสร้างเครื่องมือ

ผู้ศึกษาจะสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าตำรา เอกสารวิชาการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน เพื่อการป้องกันอาชญากรรมให้แก่เด็กและเยาวชน โดยมีเนื้อหาสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้ แนวคิดเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ทฤษฎีสาเหตุของการก่ออาชญากรรมและการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชนในประเทศไทยและต่างประเทศ โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์

2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรม มารวบรวมและสรุปเพื่อกำหนดขอบเขตเนื้อหาในการสร้างแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามให้ครอบคลุม ถูกต้องตามกรอบการศึกษา

3. นำแบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่มที่สร้างเสร็จแล้ว เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความเหมาะสม พร้อมทั้งขอแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ในส่วนที่บกพร่องก่อนการนำไปทดลองใช้

3.5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจำแนกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากเอกสารทางวิชาการ แนวคิด ทฤษฎี บทความ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องโดยทางการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ และประมวลผล

2. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมด้วยวิธีการเก็บข้อมูลจากภาคสนาม (Field Research) โดยการการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งผู้ศึกษาได้ทางการศึกษาข้อมูลและวิธีการตั้งคำถามจากเอกสารทางวิชาการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดขอบเขตของเนื้อหา และทำการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับหลักการ ขั้นตอน และแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนเพื่อป้องกันอาชญากรรมและการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในประเทศไทย โดยผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มตัวอย่างข้างต้น

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลไปวิเคราะห์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) นั้น ผู้ศึกษาจะนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยการนำเสนอข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดของแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมหรือการกระทำความผิด ผ่านโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ รวมทั้ง ความเหมาะสมของแนวทางการดำเนินงานของโครงการยุติธรรมอุปถัมภ์ ตามกรอบ 4 ด้าน ตามหลักการของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ คือ 1) การป้องกันตนเองจากภัยสังคม 2) การสร้างจิตสำนึกและวินัยในตนเอง 3) การรู้เท่าทันและห่างไกลจากยาเสพติด และ 4) การต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและลึกซึ้ง เพื่อให้ได้รูปแบบหรือนโยบายต้นแบบที่จะทำให้อาชญากรรมสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนสามารถพัฒนาไปต่อได้ และใช้เป็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นจริงในประเทศไทย

3.7 จริยธรรมในงานวิจัย

ในการศึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้ศึกษาได้ตระหนักถึงจริยธรรมในงานวิจัย ซึ่งในการเก็บข้อมูลนั้น จะต้องได้รับการอนุญาตและความยินยอมของผู้ให้ข้อมูล โดยผู้ศึกษาได้ดำเนินการขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน ใบรับรองโครงการ 126/64 จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 2 สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.7.1 รายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการติดต่อและวิธีการเข้าถึงผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

ผู้ที่มีส่วนร่วมกับการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมหรือการกระทำความผิดในสังคม: กรณีศึกษาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยวิธีการเข้าถึงผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย แบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) ผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรม 2) เจ้าหน้าที่ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการยุติธรรมอุปถัมภ์ เพื่อการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน ในกระทรวงยุติธรรม 3) เจ้าหน้าที่ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน ในกระทรวงศึกษาธิการ 4) ผู้บริหารและครู อาจารย์ และนักวิชาชีพ ที่มีความรู้ความสามารถในการสอนเด็กและเยาวชน หรือกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ในด้านการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.7.1.1 ส่วนที่ 1 ผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรมที่มีความรู้ วิสัยทัศน์เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน รวมทั้งมีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการยุติธรรมอุปถัมภ์ เพื่อการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน โดยคัดเลือกผู้ที่มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการยุติธรรมอุปถัมภ์ ประกอบด้วยผู้บริหารระดับสูงจำนวน 5 คน ศึกษาด้วยการคัดเลือกประชากรวิธีการเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

1) วิธีการติดต่อและการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

การทำจดหมายขออนุญาตถึงหน่วยงานภาครัฐบาลและตัวบุคคล (Key Informant) คือ อธิบดีสำนักงานกิจการยุติธรรม เพื่อขอเก็บข้อมูล ในระดับผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าหน่วยงานในด้านการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน รวมทั้ง หน่วยงานด้านการศึกษา ทั้งนี้ทางหน่วยงานจะทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เต็มใจในการให้ข้อมูล โดยกรณีผู้บริหารจะทำจดหมายขออนุญาตถึงตัวบุคคล (Key Informant) เพื่อขอเก็บข้อมูล โดยการเก็บข้อมูล จะไม่มีการบังคับให้ตอบแบบสัมภาษณ์แต่ประการใด ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะอธิบายถึงความเป็นมาของการศึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยเป็นนิสิตคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การศึกษาวิจัยด้วย

การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะนำเสนอข้อมูลในภาพรวม ไม่ระบุ ชื่อ-นามสกุลของผู้ให้สัมภาษณ์ รวมทั้งการตอบแบบสัมภาษณ์จะไม่ผลกระทบต่อ การดำเนินคดี หรือชีวิตความเป็นอยู่ พร้อมทั้งนำเอกสารข้อมูลสำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และหนังสือยินยอมเพื่อลงนามแสดงความยินยอม โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะเป็นผู้ที่เกี่ยวกับข้องกับการศึกษา และ เต็มใจในการให้ข้อมูลเท่านั้น

2) เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการยุทธธรรมอุปถัมภ์ เพื่อการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน ในกระทรวงยุติธรรม โดยคัดเลือกผู้ที่มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำ และรับผิดชอบโครงการยุทธธรรมอุปถัมภ์ ประกอบด้วยผู้บริหารระดับสูง จำนวน 5 คน ในพื้นที่ กรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล

3) เกณฑ์การคัดออกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

หากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญไม่ให้ความร่วมมือ หรือ ให้สัมภาษณ์ได้ไม่เกินครึ่งของคำถามทั้งหมด จะไม่นำข้อมูลเหล่านี้มาวิเคราะห์และจะหากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นไปตามเกณฑ์คัดเข้าเข้ามาทดแทน

3.7.1.2 ส่วนที่ 2 เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมและผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการยุทธธรรมอุปถัมภ์ เพื่อการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน ในกระทรวงยุติธรรม จำนวน 10 คน ศึกษาด้วยการคัดเลือกประชากรวิธีการเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

1) วิธีการติดต่อและการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

การทำจดหมายขออนุญาตถึงหน่วยงานภาครัฐบาลและตัวบุคคล (Key Informant) คือ อธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน อธิบดีกรมราชทัณฑ์ และกรมอื่น ๆ ภายในกระทรวงที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอเก็บข้อมูล ในระดับเจ้าหน้าที่ ผู้ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานในด้านการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน รวมทั้ง หน่วยงานด้านการปฏิบัติ ทั้งนี้ทางหน่วยงานจะทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เต็มใจในการให้ข้อมูล โดยจะทำจดหมายขออนุญาตถึงตัวบุคคล (Key Informant) เพื่อขอเก็บข้อมูล โดยการเก็บข้อมูลจะไม่มี การบังคับให้ตอบแบบสัมภาษณ์แต่ประการใด ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะอธิบายถึงความเป็นมาของการศึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยเป็นนิสิตคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การศึกษาวิจัยด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะนำเสนอข้อมูลในภาพรวม ไม่ระบุ ชื่อ-นามสกุลของผู้ให้สัมภาษณ์ รวมทั้งการตอบแบบสัมภาษณ์จะไม่ผลกระทบต่อ การดำเนินคดี หรือชีวิตความเป็นอยู่ พร้อมทั้งนำเอกสารข้อมูลสำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และหนังสือยินยอมเพื่อลงนามแสดงความยินยอม โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะเป็นผู้ที่เกี่ยวกับข้องกับการศึกษา และ เต็มใจในการให้ข้อมูลเท่านั้น

2) เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรม และ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการยุติธรรมอุปถัมภ์ เพื่อการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน ในกระทรวงยุติธรรม โดยคัดเลือกผู้ที่มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำและรับผิดชอบโครงการยุติธรรมอุปถัมภ์ จำนวน 10 คน ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล

3) เกณฑ์การคัดออกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

หากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญไม่ให้ความร่วมมือ หรือ ให้สัมภาษณ์ได้ไม่เกินครึ่งของคำถามทั้งหมด จะไม่นำข้อมูลเหล่านี้มาวิเคราะห์และจะหากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นไปตามเกณฑ์คัดเลือกเข้ามาทดแทน

3.7.1.3 ส่วนที่ 3 เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการและผู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน จำนวน 3 คน ศึกษาด้วยการคัดเลือกประชากรวิธีการเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

1) วิธีการติดต่อและการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

การทำจดหมายขออนุญาตถึงหน่วยงานภาครัฐบาลและตัวบุคคล (Key Informant) คือ อธิบดีกระทรวงศึกษาธิการเพื่อขอเก็บข้อมูล ในระดับเจ้าหน้าที่ ผู้ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานในด้านหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อประกอบการพัฒนาแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนต่อไป ทั้งนี้ทางหน่วยงานจะทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เต็มใจในการให้ข้อมูล โดยจะทำจดหมายขออนุญาตถึงตัวบุคคล (Key Informant) เพื่อขอเก็บข้อมูล โดยการเก็บข้อมูลจะไม่มี การบังคับให้ตอบแบบสัมภาษณ์แต่ประการใด ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะอธิบายถึงความเป็นมาของการศึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยเป็นนิสิตคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การศึกษาวิจัยด้วยการ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะนำเสนอข้อมูลในภาพรวม ไม่ระบุ ชื่อ-นามสกุลของผู้ให้สัมภาษณ์ รวมทั้งการตอบแบบสัมภาษณ์จะไม่ผลกระทบต่อ การดำเนินคดี หรือชีวิตความเป็นอยู่ พร้อมทั้งนำ เอกสารข้อมูลสำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และหนังสือยินยอมเพื่อลงนามแสดงความยินยอม โดยผู้ให้ ข้อมูลสำคัญจะเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และ เต็มใจในการให้ข้อมูลเท่านั้น

2) เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ และ ผู้ที่เกี่ยวข้องหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน จำนวน 3 คน ในพื้นที่ กรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล

3) เกณฑ์การคัดออกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

หากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญไม่ให้ความร่วมมือ หรือ ให้สัมภาษณ์ได้ไม่เกินครึ่งของคำถามทั้งหมด จะไม่นำข้อมูลเหล่านี้มาวิเคราะห์และจะหากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นไปตามเกณฑ์คัดเข้าเข้ามาทดแทน

3.7.1.4 ส่วนที่ 4 ผู้บริหาร ครู อาจารย์ และผู้เชี่ยวชาญทางด้านเด็กและเยาวชน ที่มีความรู้ความสามารถในการสอนเด็กและเยาวชน หรือกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ในด้านการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ จำนวน 10 คน ศึกษาด้วยการคัดเลือกประชากรวิธีการเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

1) วิธีการติดต่อและการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

การทำจดหมายขออนุญาตถึงหัวหน้าส่วนราชการ สังกัดโรงเรียน และตัวบุคคล (Key Informant) คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษานั้น ๆ เพื่อขอเก็บข้อมูล ในระดับครู อาจารย์ และนักวิชาชีพ ผู้ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน รวมทั้ง ให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนในทางที่ถูกต้อง ทั้งนี้ทางสถานศึกษาจะทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เต็มใจในการให้ข้อมูล โดยการเก็บข้อมูลจะไม่มีการบังคับให้ตอบแบบสัมภาษณ์แต่ประการใด ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะอธิบายถึงความเป็นมาของการศึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยเป็นนิสิตคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การศึกษาวิจัยด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะนำเสนอข้อมูลในภาพรวม ไม่ระบุชื่อ-นามสกุล ของผู้ให้สัมภาษณ์ รวมทั้งการตอบแบบสัมภาษณ์จะไม่ผลกระทบต่อการดำเนินคดี หรือชีวิตความเป็นอยู่ พร้อมทั้งนำเอกสารข้อมูลสำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และหนังสือยินยอมเพื่อลงนามแสดงความยินยอม โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับข้องกับการศึกษา และ เต็มใจในการให้ข้อมูลเท่านั้น

2) เกณฑ์การคัดเข้ากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่ม ครู อาจารย์ และผู้เชี่ยวชาญทางด้านเด็กและเยาวชน ที่มีความรู้ความสามารถในการสอนเด็กและเยาวชน หรือกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ในด้านการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ โดยคัดเลือกผู้ที่มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำและรับผิดชอบโครงการยุติธรรมอุปถัมภ์ รวมทั้งหมด 10 คน ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล

3) เกณฑ์การคัดออกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

หากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญไม่ให้ความร่วมมือ หรือ ให้สัมภาษณ์ได้ไม่เกินครึ่งของคำถามทั้งหมด จะไม่นำข้อมูลเหล่านี้มาวิเคราะห์และจะหากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นไปตามเกณฑ์คัดเข้าเข้ามาทดแทน

3.7.2 วิธีการ ป้องกันความเสี่ยง และรักษาความลับของกลุ่มตัวอย่าง/ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

1) การทำจดหมายเพื่อชี้แจงกลุ่มตัวอย่างถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย การแนะนำตัวผู้วิจัยซึ่งเป็น นิสิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งผลการศึกษาจะไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยเฉพาะผู้กระทำความผิด เพื่อนำไปสู่แนวทางในการพัฒนาเครื่องมือจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธีที่เหมาะสมกับบริบทของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโรงเรียน

2) การพิทักษ์สิทธิ ป้องกันความเสี่ยง และการรักษาความลับของกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ การนำเสนอข้อมูลโดยไม่ระบุชื่อ นามสกุล อาชีพของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การนำเสนอข้อมูลในภาพรวม ไม่ได้เน้นกรณีศึกษาใดศึกษาหนึ่งเป็นการเฉพาะ

3) สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นหน่วยงาน ในองค์กรภาครัฐ ผู้วิจัยจะต้องได้รับความยินยอมในการเปิดเผยชื่อของหน่วยงาน ในบางประเด็นที่มีความเกี่ยวเนื่องทางกฎหมายจะมีการพิทักษ์สิทธิ ป้องกันความเสี่ยง และการรักษาความลับ

ทั้งนี้ในการดำเนินงานมีการยึดหลักจริยธรรมในการวิจัย ดังนี้

3.7.2.1 หลักความเคารพในบุคคล (Respect for person)

คือ ผู้วิจัยจะเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Respect for human dignity) ได้แก่ 1) เคารพในการขอความยินยอมโดยให้ข้อมูลอย่างครบถ้วนและให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตัดสินใจอย่างอิสระ ปราศจากการข่มขู่ บังคับ หรือให้สินจ้างรางวัล (Respect for free and informed consent และ Respect to autonomy of decision making) 2) เคารพในความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Respect for privacy) คือ เคารพความเป็นส่วนตัว สิทธิส่วนบุคคล พฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3) เคารพในการเก็บรักษาความลับของข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Respect for confidentiality) และ 4) เคารพในความเป็นผู้อ่อนด้อย เปราะบาง (Respect for vulnerable persons)

ทั้งนี้ การให้ความยินยอมโดยได้รับข้อมูล เป็นกระบวนการ (Informed Consent process) เริ่มต้นจากการติดต่อครั้งแรก (initial contact) และกระบวนการต่อเนื่องไปตลอด

ระยะเวลาการศึกษาวิจัยประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ (elements) ได้แก่ ให้ข้อมูลครบถ้วนไม่ปิดบัง (Information) ผู้รับข้อมูลมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ผู้ขอความยินยอม ต้องตรวจสอบความเข้าใจของผู้ที่ได้รับเชิญให้เข้าร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย (Comprehension) ตัดสินใจโดยอิสระ (เข้าร่วมการวิจัย/ถอนตัวออกจากกรวิจัย) โดยปราศจากการขู่บังคับ (free of coercion) การชักจูงเกินเหตุ (undue inducement) และแรงกดดัน (unjustifiable pressure) (Voluntariness)

3.7.2.2 หลักคุณประโยชน์ ไม่ก่ออันตราย (Beneficence)

คือ ผู้วิจัยจะต้องประเมินความเสี่ยงหรืออันตรายที่อาจเกิดจากการวิจัย ได้แก่ อันตรายต่อร่างกาย (Physical harm) อันตรายต่อจิตใจ (Psychological harm) อันตรายต่อสถานะทางสังคมและฐานะทางการเงิน (Social and economic harms) และอันตรายทางกฎหมาย เช่น ถูกจับกุม เป็นต้น นอกจากนี้ผู้วิจัยจะต้องทำการประเมินการให้คุณประโยชน์ (Benefit) ซึ่งการให้คุณประโยชน์ (Benefits) อาจเป็นได้หลายรูปแบบ ได้แก่ ประโยชน์ทางร่างกาย (Physical benefits) ประโยชน์ทางด้านจิตใจ (Psychological benefits)

3.7.2.3 หลักความยุติธรรม (Justice)

การให้ความเป็นธรรมประเมินจากการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Selection of Subjects) ได้แก่ มีเกณฑ์การคัดเลือก และคัดออกชัดเจน ไม่มีอคติ (selection bias) ไม่เลือกกลุ่มตัวอย่างที่หาง่าย สบาย คนจน ผู้ด้อยการศึกษา

3.8 ข้อจำกัดในงานวิจัย

จากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเป็นกลุ่มเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรมทั้งหมด 8 ท่านนั้น และ 1 ในจำนวน 8 ท่าน ผู้ศึกษาใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจงเลือกกรมราชทัณฑ์ เป็นหนึ่งหน่วยงานในกลุ่มตัวอย่าง แต่เนื่องจากการศึกษาวิจัยนี้อยู่ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาไวรัส (Covid-19) รวมทั้ง หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมบางหน่วยงานมีภารกิจที่หนักและต้องมีการกิจเพิ่มเติมจากสถานการณ์ของ Covid-19 อาทิ กรมราชทัณฑ์ จึงทำให้เกิดผลกระทบต่อการเก็บข้อมูลดังกล่าว

นอกจากนี้ ผู้ศึกษากำหนดกลุ่มตัวอย่างของครู/อาจารย์ในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 8 โรงเรียน แต่เนื่องจากการศึกษาวิจัยนี้อยู่ในช่วงสถานการณ์ Covid-19 ทำให้สถาบันการศึกษาปิด และเป็นอุปสรรคต่อการติดต่อสื่อสารจึงทำให้ดำเนินการเก็บข้อมูลได้จำนวนเพียงแค่ 3 โรงเรียน และขอข้อมูลเพิ่มเติมจากหน่วยงานอีก 2 โรงเรียน จากทั้งหมด 8 โรงเรียน

บทที่ 4

ผลการศึกษาและการอภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม : กรณีศึกษาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ แนวคิด และแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม ทั้งในอดีตและในปัจจุบัน ตามบริบทชุมชนที่แตกต่างกัน เพื่อศึกษา ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม และการศึกษาเปรียบเทียบผ่านการดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ตลอดจนนำไปสู่ตัวอย่างรูปแบบและนโยบายที่เหมาะสมการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมไทยที่เหมาะสมกับประเทศไทยและแต่ละบริบทสังคมต่อไป

การนำเสนอผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ด้วยการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล จากเอกสารทางวิชาการ แนวคิด ทฤษฎี บทความ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เคยมีผู้ศึกษาไว้แล้ว ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชน การป้องกันอาชญากรรม และการป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม รวมทั้ง การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรมที่มีความรู้ ทัศนคติเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการยุติธรรมอุปถัมภ์ เพื่อการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน ตลอดจนกลุ่ม ครู อาจารย์ และนักวิชาชีพที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านเด็กและเยาวชน หรือมีความรู้ความสามารถในการสอนเด็กและเยาวชน หรือกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ในด้านการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนหรือสถานศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการยุติธรรมอุปถัมภ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความละเอียดลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น แล้วจึงนำมาสู่การดำเนินการสรุปผลการศึกษาและตีความข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา เพื่อนำเสนอผลการศึกษาและอภิปรายผลการศึกษา โดยจำแนกข้อมูลจากการศึกษาออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

- 4.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และ ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)
- 4.2 ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่
- 4.2.1 สภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนในสังคมทั้งในอดีตและในปัจจุบัน
 - 4.2.2 แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม
 - 4.2.3 สภาพปัญหา และข้อจำกัดในการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม จากกรณีศึกษาการดำเนินการของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์
 - 4.2.4 ข้อเสนอแนะและรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย

4.3 การอภิปรายผลการศึกษา

4.1 ผู้ศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาทัศนะของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา รวมทั้งสิ้น จำนวน 25 ท่าน โดยแบ่งออกเป็น ผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรมที่มีความรู้ ทัศนคติเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน กลุ่มเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการยุติธรรมอุปถัมภ์ เพื่อการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน และกลุ่ม ครู อาจารย์ และนักวิชาชีพที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านเด็กและเยาวชน หรือมีความรู้ความสามารถในการสอนเด็กและเยาวชน หรือกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในด้านการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนหรือสถานศึกษา รวมทั้ง กลุ่มเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตรการเรียนการสอนของเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ประกอบด้วย ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ รายละเอียดปรากฏตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 9 ตารางแสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่
ในกระทรวงยุติธรรมที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์
และวิสัยทัศน์ด้านเด็กและเยาวชน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	เพศ	สังกัด	ตำแหน่ง/ความเชี่ยวชาญ
ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 1	ชาย	สำนักงานปลัดกระทรวง ยุติธรรม	รองปลัดกระทรวงยุติธรรม
ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 2	ชาย	กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและ เยาวชน	อธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็ก และเยาวชน
ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 3	ชาย	กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและ เยาวชน	รองอธิบดีกรมพินิจและคุ้มครอง เด็กและเยาวชน
ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 4	หญิง	สำนักงานกิจการยุติธรรม	ผู้อำนวยการกองนโยบายและ ประสานแผนกระบวนการยุติธรรม
ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 5	หญิง	สำนักงานกิจการยุติธรรม	สถาบันวิจัยและพัฒนาระบบงาน ยุติธรรม
ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 6	หญิง	สำนักงานกิจการยุติธรรม	นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ พิเศษ
ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 7	หญิง	กรมสอบสวนคดีพิเศษ	เจ้าพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ชำนาญการพิเศษ
ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 8	หญิง	สำนักงานปลัดกระทรวง ยุติธรรม	นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ พิเศษ
ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 9	หญิง	กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและ เยาวชน	นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ
ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 10	ชาย	กรมคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพ	นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	เพศ	สังกัด	ตำแหน่ง/ความเชี่ยวชาญ
ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 11	หญิง	สำนักงานคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามยาเสพติด	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน ชำนาญการ
ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 12	ชาย	สำนักงานกิจการยุติธรรม	นักวิชาการยุติธรรม
ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 13	หญิง	สำนักงานกิจการยุติธรรม	นักวิชาการยุติธรรม
ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 14	หญิง	กรมบังคับคดี	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและ แผน

ตารางที่ 10 ตารางแสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กและเยาวชน และ
ครู/อาจารย์ในสถานศึกษาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และวิสัยทัศน์ด้านเด็กและเยาวชน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	เพศ	สังกัด	ตำแหน่ง/ความเชี่ยวชาญ
ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 15	ชาย	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	อาจารย์/ผู้มีความเชี่ยวชาญ ด้านเด็กและเยาวชน
ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 16	หญิง	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	อาจารย์/ผู้มีความเชี่ยวชาญ ด้านเด็กและเยาวชน
ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 17	หญิง	กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและ เยาวชน	ผู้มีความเชี่ยวชาญด้านเด็ก และเยาวชน
ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 18	หญิง	โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย	ครู/อาจารย์
ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 19	หญิง	โรงเรียนดอนเมืองจตุรจินดา	ครู/อาจารย์
ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 20	หญิง	โรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนา (คลองเตย)	ครู/อาจารย์
ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 21	หญิง	โรงเรียนปากเกร็ด	ครู/อาจารย์
ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 22	หญิง	วิทยาลัยสารพัดช่างหลวง	ครู/อาจารย์

ตารางที่ 11 ตารางแสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กและเยาวชน และครู/อาจารย์ในสถานศึกษาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และวิสัยทัศน์ด้านเด็กและเยาวชน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	เพศ	สังกัด	ตำแหน่ง/ความเชี่ยวชาญ
ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 23	หญิง	กระทรวงศึกษาธิการ	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 24	หญิง	กระทรวงศึกษาธิการ	กลุ่มพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 25	ชาย	กระทรวงศึกษาธิการ	นโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตารางที่ 12 ตารางแสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรมที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และวิสัยทัศน์ด้านเด็กและเยาวชน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	เพศ	สังกัด	ตำแหน่ง/ความเชี่ยวชาญ
ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม 1	ชาย	สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม	รองปลัดกระทรวงยุติธรรม
ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม 2	หญิง	สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม	ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผนงาน
ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม 3	หญิง	สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม	นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการพิเศษ
ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม 4	หญิง	สำนักงานกิจการยุติธรรม	นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการพิเศษ/ศูนย์พยากรณ์อาชญากรรม
ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม 5	หญิง	สำนักงานกิจการยุติธรรม	นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการพิเศษ/นโยบายและประสานแผนกระบวนการยุติธรรม

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์การทำงานโดยตรงกับการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชน ผ่านโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่ทั้งในระดับปฏิบัติการในกระทรวงยุติธรรม ไปจนถึงผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรมระดับกลาง และระดับสูง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความละเอียด และครอบคลุม ทั้งสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนที่อาจนำไปสู่การกระทำผิดในสังคมหรือการเป็นเหยื่ออาชญากรรม รวมทั้ง แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ เพื่อไปสู่รูปแบบและนโยบายที่เหมาะสมกับการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

4.2 ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น

4.2.1 สภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนในสังคมทั้งในอดีตและในปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง พบว่าในการสร้างภูมิคุ้มกันหรือการป้องกันให้เด็กและเยาวชนมีความเข้มแข็งทางใจ ไม่กระทำความผิดหรือตกเป็นเหยื่อในสังคมนั้น ต้องทราบถึงข้อมูลสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนในการกระทำความผิดในสังคมและการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมก่อน จึงจะสามารถพิจารณาและกำหนดแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนอย่างครบถ้วนและถูกต้องได้ ดังนั้น จากข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด ทำให้ทราบว่าสภาพปัญหาที่เด็กและเยาวชนในสังคมเผชิญนั้น มีหลากหลายรูปแบบ โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านเด็กและเยาวชน ครู อาจารย์ในโรงเรียน รวมถึง ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในกระทรวงยุติธรรม จำแนกการวิเคราะห์สภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนทั้งในอดีตและในปัจจุบัน ตามปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยจะแยกลักษณะสภาพปัญหาออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

4.2.1.1 เด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือกระทำความผิดในสังคม

1) ปัจจัยทางด้านครอบครัว

ครอบครัวถือเป็นปัจจัยหลักที่มีความสำคัญมาก และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มตัวอย่าง ทุกท่านมีความคิดเห็นตรงกันว่าปัจจัยครอบครัวเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญที่สุด อันดับแรก เพราะเป็นสถาบันที่กำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนตั้งแต่เกิด ผ่านการเลี้ยงดูด้วยรูปแบบและวิธีการที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละบริบทของครอบครัวและสังคม ดังนั้น ในช่วงอายุตั้งแต่วัยแรกเกิดจนถึงช่วงที่เด็กและเยาวชนจะเริ่มเข้าโรงเรียนนั้น จึงเป็นช่วงเวลาสำคัญที่อิทธิพลของปัจจัยครอบครัวนั้นมีความสำคัญมาเป็นอันดับแรก

สำหรับเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือกระทำความผิดในสังคมนั้น ผู้ให้ข้อมูลแต่ละท่านมีความคิดเห็นว่า การที่เด็กและเยาวชนอยู่ในครอบครัวที่ขาดการดูแล เอาใจใส่ ขาดความอบอุ่น ครอบครัวที่ย่ำร้าย แยกแยก หรือไม่พร้อมในการอบรมเลี้ยงดู ส่งผลโดยตรงต่อสภาพปัญหาของเด็กทั้งในด้านอารมณ์ พฤติกรรม และความคิด จนทำให้เด็กเกิดมีพฤติกรรมก้าวร้าว ไม่เชื่อฟังพ่อแม่และคนในครอบครัว จนอาจนำไปสู่แนวโน้มในการกระทำความผิดได้ รวมทั้ง การที่เด็กและเยาวชนต้องอยู่ในครอบครัวที่ยุ่งเกี่ยวกับการกระทำความผิด เช่น ยาเสพติด การพนัน เป็นต้น อาจทำให้เด็กและเยาวชนรับรู้พฤติกรรมดังกล่าวและมีส่วนเกี่ยวข้องที่ต้องเข้ามาอยู่ในวงจรการกระทำความผิดเหล่านี้ด้วย โดยผู้ให้สัมภาษณ์หลายท่าน ทั้งผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในกระทรวง

ยุติธรรม มีความคิดเห็นว่าครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญที่ควรส่งเสริมปัจจัยด้านดังกล่าว ให้เด็กและเยาวชนเพื่อจะได้มีปัจจัยครอบครัวที่เข้มแข็ง

พื้นฐานอย่างสำคัญที่สุดที่เด็กและเยาวชนกระทำผิด นั่นคือ ครอบครัว มาจากพื้นฐานครอบครัวที่มีพฤติกรรมเสี่ยง ครอบครัวแตกแยก ครอบครัวไม่สมบูรณ์ เด็กขาดการเอาใจใส่ดูแล เป็นปัจจัยหลักที่เป็นเหตุในเบื้องต้น ที่จะทำให้เด็กและเยาวชนเข้าสู่หนทางการกระทำผิดเป็นอย่างมาก ประกอบกับปัจจุบันสภาวะทางเศรษฐกิจสังคม สิ่งเร้า สิ่งยั่วยวนมีมาก เทคโนโลยีต่าง ๆ เป็นปัจจัยที่เอื้อให้เด็กกระทำผิดได้ง่ายขึ้น เข้าถึงกระบวนการกระทำผิดได้ง่ายขึ้น และสามารถสร้างการกระทำผิดได้อย่างมีความรุนแรงและมี Impact มากขึ้น จะเป็นสิ่งหนึ่งที่เราจะต้องศึกษาและพัฒนาแนวทางต่าง ๆ และเครื่องมือ เพื่อจะใช้ในครอบครัว

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 2, ผู้บริหารในกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน)

นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ในกระทรวงยุติธรรมมีความคิดเห็นตรงกันในประเด็นดังกล่าวว่าปัญหาครอบครัวเป็นปัญหาสำคัญหลักที่ทำให้เด็กและเยาวชนอาจมีปัญหาระยะยาวหรือพฤติกรรมเสี่ยงได้

“การมีปัญหาคือครอบครัว ขาดความอบอุ่น ไม่มีเวลาดูแลเด็ก เด็กจึงไปหาทางอื่นที่จะทำให้เด็กและเยาวชนมีความสุข จึงไปหากิจกรรมอื่นๆ”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 8, สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม)

ส่วนมากจะเป็นเด็กและเยาวชนที่ครอบครัวแตกแยก หรือขาดความอบอุ่น จะอาศัยอยู่กับปู่ย่าตายาย ทำให้ความใกล้ชิดในช่วงวัยน้อย ถึงแม้เด็กจะอยู่ในครอบครัวพ่อแม่ แต่ปัจจุบันอาจเกิดปัญหาการหย่าร้างมากขึ้น จึงทำให้เกิดปัญหาในสภาพครอบครัวต่อมาเมื่อเกิดปัญหาในครอบครัว จึงแก้ปัญหาด้วยการเข้าไปอยู่ในกลุ่มเพื่อน

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 9, กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน)

ปัจจัยที่พบมากที่สุด คือ ครอบครัวเป็นปัจจัยสูงสุด เพราะ ครอบครัวเป็นหน่วยย่อยที่สุดที่อยู่กับเด็กและเยาวชน ดังนั้น เราจะเห็นว่า คนใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด คือ ครอบครัว และเด็กเข้าไปยุ่งเกี่ยวหรือตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ก็มาจากคนใกล้ชิดที่เห็นเป็นอันดับแรกๆ อาจจะเป็นครอบครัวที่มีความไม่พร้อม หรือครอบครัวที่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอยู่แล้ว ทำให้เด็กต้องเข้ามาอยู่ในวงจร

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 11, สำนักงาน ป.ป.ส.)

นอกจากสภาพปัญหาครอบครัวดังกล่าวแล้ว ปัจจัยภายนอกที่อาจส่งผลโดยตรงต่อ ปัจจัยครอบครัว คือ สถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว จากปัญหาเศรษฐกิจในปัจจุบันพบว่า ประชาชนนั้นมีแนวโน้มประสบปัญหาผลกระทบทางเศรษฐกิจ พบผู้มีรายได้น้อยมากขึ้น ฐานะทางการเงินจึงไม่คล่องตัว รวมทั้ง ครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจที่แย่อยู่แล้ว จึงทำให้เป็นปัจจัย สำคัญหลักอีกประการหนึ่งที่มาส่งผลกระทบต่อปัญหาครอบครัว ทั้งคนในครอบครัวต้องทำงานเพื่อดิ้นรนหา เลี้ยงชีพของตนเองและเลี้ยงครอบครัว จึงทำให้ไม่มีเวลาให้แก่บุตรหลาน ตลอดจนการที่เด็กและ เยาวชนอยู่ในครอบครัวที่มีฐานะยากจนนั้นทำให้ตัวเด็กและเยาวชนเอง ต่างก็ต้องดิ้นรน เพื่อหาเลี้ยง ชีพตนเองด้วยเช่นกัน จนอาจทำให้หันไปกระทำความผิดเพื่อแลกกับเงินหรือสิ่งของให้ได้มาซึ่ง การเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว ด้วยเหตุนี้เองจึงนำไปสู่การที่เด็กและเยาวชนกลายเป็นผู้กระทำความผิด ในสังคม โดยผู้ให้สัมภาษณ์จากผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรมมีความคิดเห็นว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจ ของครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญของปัจจัยครอบครัวด้วย

ยิ่งปัจจุบันระบบเศรษฐกิจมีปัญหา สังคม ประชาชนส่วนใหญ่ จึงเน้นเรื่องของการทำมาหากินเป็นหลัก ไม่มีเวลาเอาใจใส่ดูแลลูก และปล่อยให้ลูก เรียนรู้เอง จากสื่อโซเชียลต่าง ๆ และจากกลุ่มเพื่อน ทำให้เด็กปัจจุบันมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน และไม่เชื่อฟังบุคคลในครอบครัว พ่อแม่ และญาติ คนใกล้ชิด แม้กระทั่งครูเองก็ยังมี ความรู้สึกไม่อยากเชื่อฟัง เป็นปัญหาใหญ่ที่เด็กไปเรียนรู้จากโลกภายนอก ทำให้เด็ก มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ซึ่งอาจจะแตกต่างจากสมัยก่อน ที่ยังไม่มีสิ่งที่มาครอบงำจิตใจ ให้เขาเบี่ยงเบน เท่าในปัจจุบันนี้ ก็เป็นประเด็นปัญหาหนึ่งที่เกิดจากการที่พ่อแม่ไม่มี เวลาใส่ใจ เอาใจใส่ ดูแล จนทำให้เด็กในปัจจุบันมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน และมี พฤติกรรมรุนแรงมากขึ้น และหลงไปในทางที่ผิด กระทำความผิดมากขึ้น

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 3, ผู้บริหารในกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน)

ครอบครัว ถือเป็นสถาบันหลัก สถาบันแรกที่เป็นพื้นฐานสำคัญที่สุดในการขัดเกลา อบรมเลี้ยงดูเด็กและเยาวชน ให้มีความคิด ทักษะคติ และพฤติกรรมที่ดี โดยไม่มีแนวโน้มในการมี พฤติกรรมเบี่ยงจนอาจนำไปสู่การกระทำความผิดนั้น เป็นสิ่งสำคัญที่ทุกครอบครัวควรเล็งเห็นถึง ความสำคัญเพื่อเป็นกรอบป้องกันและแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนอย่างมีสิทธิ ภาพ โดยเริ่มตั้งแต่การสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนในระดับครอบครัว

2) ปัจจัยทางด้านกลุ่มเพื่อน และสถาบันการศึกษา

ปัจจัยที่สำคัญรองลงมาจาก ปัจจัยครอบครัว คือ ปัจจัยทางด้านกลุ่มเพื่อน และสถาบันการศึกษา ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างพบว่า เมื่อเด็กและเยาวชนได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากสถาบันครอบครัว สถาบันหลักที่ขัดเกลา และอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชน ต่อมาระยะเวลาผ่านไป เด็กและเยาวชนต่างเติบโตและต้องเข้าสู่ระบบของการศึกษา ดังนั้น การเจริญเติบโตไปตามวัยในการเริ่มคบเพื่อน มีกลุ่มเพื่อน เรียนรู้พฤติกรรมและแนวความคิดระหว่างกันและกัน รวมทั้ง ความคิดในการอยากรู้อยากลองของเด็กและเยาวชน จึงทำให้เกิดการชักจูงได้ง่าย หากมีการคบหาสมาคมกับกลุ่มเพื่อนที่ไม่ดี มีลักษณะของพฤติกรรมก้าวร้าว เกเร และชักจูงไปในทางที่ผิด อาจนำไปสู่การมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนอันจะส่งผลไปถึงพฤติกรรมการกระทำความผิดในสังคมได้

นอกจากนั้น ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางด้านเด็กและเยาวชนมองว่าปัจจัยที่มีผลต่อเด็กอายุตั้งแต่ 7 - 8 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นช่วงวัยที่พัฒนาการมาจากเด็กเล็กนั้น มีความแตกต่างจากเด็กเล็ก ช่วงปฐมวัยอย่างสิ้นเชิง เพราะพ่อแม่และคนในครอบครัว เริ่มให้เด็กได้ใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนเพิ่มมากขึ้น ในหนึ่งวันเด็กจะใช้ชีวิตในโรงเรียน โดยประมาณใช้เวลายาวนานถึง 8 - 10 ชั่วโมง ยิ่งไปกว่านั้น สื่อ โซเชียลมีเดีย และสังคมออนไลน์ในปัจจุบัน พัฒนาเป็นอย่างมาก นอกจากจะใช้เวลากว่า 10 ชั่วโมงกับกลุ่มเพื่อนในโรงเรียนแล้ว เมื่อกลับมาอยู่กับครอบครัว เด็กและเยาวชนในปัจจุบันต่างก็ใช้สื่อโซเชียลมีเดียต่าง ๆ ในการสนทนาร่วมกันกับกลุ่มเพื่อน ทำให้เวลาชีวิตที่เด็กและเยาวชนมีการใช้ชีวิตร่วมกับเพื่อนยาวนานขึ้นไปอีก จึงทำให้เด็กและเยาวชนเกิดช่องว่างระหว่างตนเองและคนในครอบครัว ทวีคูณความห่างเหิน การถูกแบ่งแยก และการไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัวด้วย โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านเด็กและเยาวชนและอาจารย์ในสถาบันการศึกษา มีความคิดเห็นว่าการคบเพื่อนก็เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เด็กและเยาวชนเลือกที่จะกระทำความผิดในสังคม ดังนั้น หากมีการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชน ปัจจัยการเลือกคบเพื่อนจึงเป็นสิ่งสำคัญของการสร้างภูมิคุ้มกันดังกล่าวด้วย

เพื่อน ถือเป็นปัจจัยที่มีผลต่อเด็กตั้งแต่ 7-8 ปีขึ้นไป ต่างจากเด็กเล็กที่ให้ความสำคัญกับพ่อแม่มากกว่า เนื่องจากเมื่อเด็กเข้าสู่ชีวิตโรงเรียนการใช้ชีวิตกับเพื่อนแทบจะใช้เวลาเกือบ 24 ชั่วโมง นอกจากการอยู่โรงเรียนร่วมกันแล้ว กลับมาบ้านก็ยังใช้ชีวิตร่วมกับเพื่อนผ่านโลกออนไลน์จากกิจกรรมต่างๆ พ่อแม่บางคนยังไม่รู้ความชอบของลูกตัวเองได้ดีเท่ากับเพื่อน หรือเด็กบางคนทำผิดไปแล้วพ่อแม่ยังเข้าใจว่าลูกมีนิสัยเรียบร้อยและไม่เชื่อว่าลูกของตัวเองจะ去做ผิดได้ ทั้งที่จริงๆ แล้วลูกมีกิจกรรมเสี่ยงผ่านโลกออนไลน์ที่ซ่อนเอาไว้โดยที่พ่อแม่ไม่เคย์รู้ แต่ถูกชักนำโดยเพื่อนมาตลอด เด็กบางคนนิยมชมชอบการเข้ากลุ่มแก๊งและพยายามที่จะแสดง

ศักยภาพของตนเองให้กลุ่มแก๊งนั้นยอมรับเพื่อให้ตนเองเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่ม โดยไม่สนใจว่าพฤติกรรมที่ทำอยู่ผิดกฎหมาย ซึ่งถ้าหากวิเคราะห์ประเด็นนี้ก็จะเห็นได้ว่าเป็นพัฒนาการทางกายภาพและจิตใจที่วัยรุ่นต้องเผชิญและอยากที่จะเป็นอยู่แล้ว เพียงแต่การถูกตบสนองอาจจะไม่ใช้กลุ่มที่สังคมให้การยอมรับ

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 16, ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเด็กและเยาวชน)

“การคบเพื่อนที่ไม่ดี มีผลนำพาเด็กไปสู่ทางไม่ดีได้ จากการมีพฤติกรรมที่เลียนแบบ และลักษณะการรวมกลุ่มแก๊งค์”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 22, วิทยาลัยสารพัดช่างหลวง)

และผู้ให้สัมภาษณ์จากเจ้าหน้าที่ในกระทรวงยุติธรรม ยังเพิ่มเติมความคิดเห็นด้วยว่า เด็กและเยาวชนบางกลุ่มรู้สึกว่าเป็นเพื่อนเป็นกลุ่มที่น่าอึดอัด และเกิดการอยากเลียนแบบสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งหากคบเพื่อนที่นำไปสู่ทางที่ผิดก็อาจจะเรียนรู้พฤติกรรมในทิศทางเดียวกันด้วย

ถ้าคบเพื่อนที่ดีก็ดีไปแต่ถ้าคบเพื่อนที่ไม่ดีก็เลียนแบบตามเพื่อน ทุกปัจจัยส่งเสริมกันหมด เด็กบางคนก็ไม่มีความคิดเป็นของตนเอง ด้วยวัยวุฒิของน้อง คิดว่ามีส่วนเกี่ยวข้อง เด็กก้าวออกจากบ้านจึงทำให้เด็กเปิดโลก ได้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิด จากกลุ่มเพื่อน บางทีได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน เขาคือฮีโร่ กลุ่มแก๊ง บางสิ่งบางอย่างคิดไม่ได้ด้วยซ้ำว่าดีหรือไม่ดี แต่อยู่ได้ด้วยกลุ่มเพื่อน

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 13, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

เรื่องที่สอง สำหรับเด็กที่โตขึ้นมาหน่อย จะเป็นเรื่องของเพื่อน การคบเพื่อน เรื่องคบเพื่อนจะเป็นในลักษณะการตามเพื่อน ตามวัย ของวัยรุ่น พอเริ่มโตเป็นวัยรุ่น เขาก็จะมีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น ดังนั้น การคบเพื่อนที่ไม่ดี หรือเพื่อนพาไปเสพยาหรือลองใช้ยา ก็มีโอกาสสูง ถ้าเขาไปพบเพื่อนประเภทนั้น ก็จะมีโอกาสสูงที่จะเลียนแบบไปในทิศทางเดียวกัน ลำดับที่สอง

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 11, สำนักงาน ป.ป.ส.)

อย่างไรก็ตาม นอกจากประเด็นการคบเพื่อนแล้ว สถาบันการศึกษาก็เป็นอีกส่วนที่มีความสำคัญ เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ช่วยอบรม ชัดเกล้า และสั่งสอนให้เด็กมีความรู้ทั้งวัยวุฒิ และคุณวุฒิ รวมทั้ง สอดคล้องกับปัจจัยด้านการคบเพื่อนอีกด้วย เพราะในปัจจุบัน สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม เอื้อให้กับกลุ่มผู้ที่มีรายได้สูง การแข่งขันจึงสูง พ่อแม่และผู้ปกครองจึงแข่งขันกันเพื่อให้ลูกของตนได้เข้าศึกษาในสถาบันการศึกษาที่ดี เพราะสถาบันการศึกษานั้นถือเป็นรากฐานที่สำคัญในการ

พัฒนาเด็กและเยาวชนต่อไปในอนาคต โดยเด็กและเยาวชนตั้งแต่อายุ 7 – 8 ปี ขึ้นไป เป็นวัยแห่งการเรียนรู้ การเลียนแบบ และการพัฒนาตนเอง ซึ่งถ้าหากเด็กได้อยู่ในสถาบันการศึกษาที่ไม่ดีมาก ก็จะสอดคล้องโดยตรงต่อการเจอกลุ่มเพื่อนที่อาจไม่ใช่กลุ่มเด็กดีในสังคม และเกิดการโน้มน้าวให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดในสังคมได้ นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางท่านคิดว่าไม่ว่าเด็กและเยาวชนจะอยู่ในสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจแบบใด ก็ดูแลและอบรมสั่งสอนยากกว่าในอดีตมาก

“วิธีการคิดของเด็กรุ่นใหม่ จึงไม่ให้ความสำคัญกับพ่อแม่ ครอบครัว และให้ความสำคัญกลุ่มเพื่อนและกลุ่มผลประโยชน์ที่มาสนองความต้องการ การดูแลเด็กในสมัยนี้จึงดูแย่มากไม่ว่าจะฐานะรายจน ดูแย่มากเหมือนกันหมด”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 2, ผู้บริหารในกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมที่มีภารกิจหลักในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน คือ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นที่ตรงกันเกี่ยวกับประเด็นสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนว่า ปัจจุบันนี้ เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในสังคมส่วนใหญ่ กว่าร้อยละ 60 เป็นเด็กและเยาวชนที่อยู่นอกระบบการศึกษา ซึ่งทำให้เด็กและเยาวชนหลุดจากกรอบของการดูแลจากหน่วยงานต่าง ๆ ไป และปัจจุบันมีจำนวนมากขึ้น เพราะ เด็กและเยาวชนที่อาศัยอยู่ในแต่ละชุมชน พื้นที่ต่างจังหวัด จะอาศัยอยู่กับญาติ ปู่ ย่า ตา ยาย จึงมีการเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ตามใจเด็กและเยาวชน เมื่อเด็กกลุ่มนี้ออกจากระบบการศึกษา จึงทำให้ขาดความรู้ ความเข้าใจ ทั้งในเรื่องการใช้ชีวิต กฎหมาย กฎระเบียบของสังคม ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อเด็กกลุ่มนี้ได้รวมตัวกันในสังคม จึงกลายเป็นกลุ่มแก๊ง และก่อให้เกิดการเรียนรู้พฤติกรรมเบี่ยงเบนต่อกัน จนกลายเป็นปัญหาการกระทำความผิดในสังคมในที่สุด

ดูจากสถิติเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด เด็กที่อยู่ในการกระทำความผิดมากที่สุดจะเป็นเด็กและเยาวชนที่อยู่นอกระบบการศึกษา ก็คือเด็กที่ไม่ได้เข้าสู่ระบบการศึกษา หรือถูกคัดออกจากระบบการศึกษาแล้ว ทำให้เด็กกลุ่มนี้ไม่มีจุดยึดเหนี่ยว และสุดท้ายจึงหันไปกระทำความผิด ทั้งจากการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน เพื่อเอาชีวิตรอด หรือการเข้าร่วมกลุ่มแก๊งกับเพื่อน เพื่อกระทำความผิดด้วย

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 3, ผู้บริหารในกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน)

เด็กที่มีปัญหาในปัจจุบันมาก ๆ คือ กลุ่มนอกระบบศึกษา (ไม่ได้เรียนหนังสือ) โดยถูกจับเข้ามาอยู่ในกรมพินิจเป็นอันดับ 1 จึงทำให้เด็กที่ออกจากระบบการศึกษามาไม่มีหน่วยงานดูแล (กระทรวงศึกษาธิการก็ไม่มีกระทรวงพัฒนาสังคมฯ ก็ไม่มี)

ส่วนมากจะเป็นเด็กมัธยมต้น ประถม ปวช. ที่เข้าสู่กระบวนการ โดยเป็นการตัดสินใจของเด็กและเยาวชน กรมพินิจฯ จะมีการสำรวจข้อมูลก่อนจัดกิจกรรม ซึ่งทำให้ทราบว่าเด็กที่ไม่อยู่ในระบบการศึกษา คือเด็กที่ไม่มาโรงเรียนเอง จนทำให้หมดสิทธิสอบ และถูกออกจากระบบไป จึงทำให้เกิดการเที่ยวเตร่ และเรียนรู้พฤติกรรมจากกลุ่มเพื่อน รุ่นพี่ โดยไม่ได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ จะนำไปสู่การกระทำความผิดกันเกิดขึ้น

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 9, กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน)

จากข้อมูลจึงพบว่า ปัจจัยที่นอกเหนือจากกลุ่มเพื่อนที่หล่อหลอมให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดแล้ว การที่เด็กมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเพื่อน ตามเพื่อน เรียนรู้พฤติกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ทำให้เด็กและเยาวชนขาดการตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา ไม่สนใจการศึกษา จนทำให้เด็กต้องกลายเป็นกลุ่มที่อยู่นอกระบบการศึกษา โดยปัจจุบันนี้มีจำนวนมากขึ้นโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนในกลุ่มท่องเที่ยวหรือต่างจังหวัด โดยหน่วยงานภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องพิจารณาและแก้ไขปัญหาเด็กนอกระบบการศึกษากันต่อไปในอนาคต

ดังนั้น ลำพังเพียงแต่ปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งคงไม่สามารถอธิบายได้ว่า เด็กและเยาวชนกระทำความผิดนั้นเกิดมาจากสาเหตุใดบ้าง เพราะเป็นการหลอมรวมเอาปัจจัยต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน เพราะมีความสอดคล้องและเกี่ยวข้องกันอยู่เสมอ จากที่กล่าวมาข้างต้น ทั้งปัจจัยครอบครัว และปัจจัยเพื่อน และสถาบันการศึกษาจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างเห็นได้ชัด

3) ปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อม และสังคม

ปัจจัยที่มีความสำคัญลำดับถัดมา คือ ปัจจัยสภาพแวดล้อม และสังคม ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ปัจจัยที่คิดว่าแก้ไข และปรับปรุงได้ยากมากปัจจัยหนึ่งนั่นคือ ชุมชน สังคม สภาพแวดล้อม โดยเฉพาะกลุ่มชุมชนแออัด เกิดสภาพปัญหาสังคมมากมาย ทั้งยาเสพติด การพนัน การใช้ความรุนแรงในครอบครัว อาชญากรรมเกี่ยวกับทรัพย์สิน ร้ายแรงไปจนถึงการฆาตกรรม ทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน สภาพทางสังคมของคนไทย มีลักษณะการทำมาหากินแบบหาเช้ากินค่ำ และมีความเหลื่อมล้ำในสังคมอยู่สูงมาก หากอยู่ในกลุ่มที่มีฐานะทางสังคมดี ก็จะกลายเป็นมีปัญหาในอีกลักษณะหนึ่ง ส่วนกลุ่มที่มีฐานะทางสังคมที่ไม่ดี ยากจน ต้องทำงานหาเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว นั้นมีอยู่จำนวนมากในสังคมไทย และหากจะแก้ไขที่ชุมชน และสังคม คงเป็นเรื่องที่พัฒนาและแก้ไขได้ยาก หากเด็กและเยาวชนยังคงต้องอยู่อาศัยในชุมชนแห่งนั้น โดยผู้ให้สัมภาษณ์ในกลุ่มเจ้าหน้าที่ในกระทรวงยุติธรรมและผู้เชี่ยวชาญทางด้านเด็กและเยาวชนบางท่านมีความคิดเห็นตรงกัน ดังนี้

“ด้วยปัจจัยระบบเศรษฐกิจแล้ว บางอย่างไม่สามารถเปลี่ยนแปลงอะไรในชุมชนได้”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 13, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

สภาพแวดล้อมมีลักษณะการบ่มเพาะพฤติกรรมที่คล้ายกันกับเพื่อนและครอบครัว คือ เป็นการตอบสนองความต้องการที่อยากจะเลียนแบบบริบททางสังคมที่ตนเองใกล้ชิดและสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดพฤติกรรมการกระทำผิด เช่น การอาศัยอยู่ในแหล่งชุมชนเสื่อมโทรมซึ่งเต็มไปด้วยโจรที่ลักขโมยชิงปล้น มีการค้าขายกันภายในหมู่บ้าน และยิ่งหมู่บ้านนั้นปล่อยให้พฤติกรรมดังกล่าวสามารถเกิดขึ้นได้จนเป็นเรื่องปกติยิ่งเป็นการตอกย้ำให้พฤติกรรมเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก หรือบางครั้งอาชญากรรมในชุมชนมักเกิดในรูปแบบการทะเลาะวิวาทระหว่างกลุ่มมีการด่าทอหมิ่นประมาทต่อกันแล้วเกิดความไม่พอใจทำให้มีการแก้แค้นกันไปมา เกิดเป็นความขัดแย้งที่ไม่มีวันจบสิ้น และบางเรื่องเกิดจากความบาดหมางของผู้ใหญ่ในอดีตแต่ต้องมาตอกอยู่กับเด็กในปัจจุบัน เด็กเหล่านี้จึงเป็นเหมือนเหยื่อจากการบ่มเพาะความเกลียดชังของกลุ่มผู้ใหญ่ที่เด็กไม่เคยไปรับรู้หรือเกี่ยวข้องมาก่อน

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 16, ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเด็กและเยาวชน)

อีกส่วนหนึ่งที่สำคัญ ก็คือเรื่องที่เด็กและเยาวชนอยู่ สภาพแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมที่ไม่ดีก็จะหล่อหลอมให้เขากลายเป็นผู้กระทำผิดได้ ทั้งชุมชน เพื่อนบ้าน อาจจะไปอยู่ในแหล่งชุมชนแออัด วัฒนธรรม สภาพแวดล้อมหล่อหลอม โดยผ่านทุกวัน เห็นทุกวัน จนกลายเป็นความเคยชิน อาจจะไปหล่อหลอมให้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและไปยุ่งเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่ดีอย่างง่ายมากขึ้น

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 11, สำนักงาน ป.ป.ส.)

“สภาพแวดล้อมรอบ ๆ ชุมชน ปัจจัยหนึ่งที่จะเป็นตัวชี้นำเด็ก อาจจะได้ชี้ นำ 100% แต่ก็ขึ้นอยู่กับว่าครอบครัวเขาดูแลอย่างไร ถ้าครอบครัวรู้จัก อยากรู้อยากเห็น การใส่ข้อมูล ให้กับเด็ก โดยสภาพแวดล้อมเป็นด้านหนึ่งที่จะชี้ นำว่าเด็กคนนี้จะไปอย่างไร”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 12, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

นอกจากนี้ การที่แหล่งชุมชน มีการมั่วสุมสิ่งผิดกฎหมายต่าง ๆ มากมาย รวมไปถึงกระบวนการของยาเสพติด เด็กและเยาวชนผู้มีความรู้ ความเข้าใจ และเท่าทันต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้น้อย จึงทำให้เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ ต้องมาเป็นเหยื่อในการกระทำผิดของกระบวนการ ยาเสพติดต่าง ๆ ทั้งให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้ถูกใช้ ในการเดินยาเสพติด หรือส่งยาเสพติดไปยังแหล่ง

ต่าง ๆ ตลอดจน รูปแบบอาชญากรรมที่หลากหลายและรุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยกล่าวได้ว่าปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อมนั้นมีส่วนสำคัญต่อการหล่อหลอมให้เด็กและเยาวชนต้องเข้าไปอยู่ในวงจรของการกระทำความผิดในสังคมด้วย

“สภาพแวดล้อม สถานที่ที่เฝ้ากลางคืน ผับบาร์ การที่เห็นสภาพแวดล้อมแบบนี้บ่อยๆ จะทำให้เด็กเห็น เคยชิน มองเป็นเรื่องปกติ รวมทั้ง ยาเสพติดด้วย และเลียนแบบพฤติกรรม มองเหมือนเป็นเรื่องปกติ จึงคิดว่า เรื่องแบบนั้นไม่ใช่เรื่องที่เขาจะทำไม่ได้ ไม่ได้ ก็ทำได้นะ”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 6, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

“เด็กทำเพื่อความอยู่รอดของเขา เช่น พฤติกรรมเด็กเดินยา ทำอย่างไรก็ได้ให้มีรายได้ หาเลี้ยงชีพ หารายได้ของเขา แหล่งชุมชนแออัดจึงเป็นแหล่งมั่วสุม”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 13, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

การที่เด็กและเยาวชนเติบโตมาในแหล่งชุมชนที่มีความเป็นแหล่งมั่วสุม ทั้งยาเสพติด การพนัน สิ่งมีนเมา รวมไปถึงอาชญากรรมรูปแบบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ย่อมเป็นปัจจัยที่หล่อหลอมให้เด็กและเยาวชนกลายเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมได้ในที่สุด ดังนั้น การจะแก้ไข หรือปรับเปลี่ยนชุมชนต่าง ๆ ให้มีความเจริญและพัฒนาขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่ยากมาก แต่ปัจจัยอื่น ๆ อาทิ ครอบครัว เพื่อน และสถาบันการศึกษา จึงควรมีการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนอย่างสม่ำเสมอ

โดยจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด มีความคิดเห็นตรงกันว่า ทั้ง 3 ปัจจัยดังกล่าวข้างต้น มีส่วนเกี่ยวข้องกับการหล่อหลอมให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดในสังคมได้ทั้งหมด แต่ปัจจัยใดจะมากน้อยกว่ากัน ขึ้นอยู่กับสภาพปัญหาต่าง ๆ รอบตัว แต่ก็ยังถือว่าสถาบันครอบครัวนั้นเป็นสถาบันหลักที่อยู่กับเด็กและเยาวชนไปตลอด ตั้งแต่เด็กจนโตตกกลายเป็นผู้ใหญ่ในสังคม จึงกล่าวได้ว่า ปัจจัยทั้ง 3 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยครอบครัว 2) ปัจจัยกลุ่มเพื่อน และสถาบันการศึกษา 3) ปัจจัยสภาพแวดล้อม และสังคม ทั้ง 3 ปัจจัยสอดคล้องกันทั้งหมด โดยหากจะป้องกันหรือสร้างภูมิคุ้มกันไม่ให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดในสังคมนั้น จึงต้องศึกษาปัจจัยและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้ครบทุกองค์ประกอบเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันอันดีให้แก่เด็กและเยาวชนในสังคมได้

4) ปัจจัยด้านการสร้างภูมิคุ้มกันการป้องกันตนเอง หรือกลไกการป้องกันตนเอง

จากปัจจัยทั้ง 3 ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดในสังคมได้ หากปัจจัยเหล่านั้นมีความอ่อนแอ แต่อย่างไรก็ตาม อีกหนึ่งปัจจัย

สำคัญที่จะเป็นการสร้างกรอบป้องกันตนเองได้ หากเด็กและเยาวชนต้องตกอยู่ในสถาบันครอบครัวที่อ่อนแอ ไม่ดูแลเอาใจใส่ ตกอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่ชักจูงกันทำให้สิ่งที่ผิด และตกอยู่ในสังคมสภาพแวดล้อมที่มีแต่แหล่งมั่วสุม ปัจจัยที่เป็นเสมือนเกราะคอยป้องกันเด็กและเยาวชนได้อีกชั้นหนึ่ง นั่นคือ ปัจจัยในการป้องกันตนเอง

หากกล่าวถึงคำว่า “การสร้างภูมิคุ้มกัน” แล้ว หมายถึง การสร้างกรอบ ความเข้มแข็งทางใจ เพื่อให้เกิดภูมิคุ้มกันทั้งทางกาย ทางใจ และทางความคิด เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจ ต่อกฎหมาย กฎระเบียบในสังคม ตลอดจน การกระทำความผิดในสังคมนรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ตระหนักถึงตัวอย่างที่ไม่ดี อ่อนแอของการกระทำความผิดในสังคม เพื่อเป็นกรอบป้องกันให้รู้จัก “ผิดชอบชั่วดี” “แยกแยะ” และไม่เลียนแบบในสิ่งที่ผิดพลาดของผู้อื่นด้วย การมีกลไกการป้องกันในตนเองก็เพื่อให้เด็กและเยาวชนเกิดความเข้มแข็งทางใจ มีการตระหนักถึงความสำคัญรอบด้าน ทั้งทางด้านที่ดี และทางด้านที่ไม่ดี เพื่อเป็นตัวกำหนดกรอบการประพฤติ ปฏิบัติตนในสังคมได้อย่างมีระเบียบวินัยในตนเอง และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปลอดภัย

โดยผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านเด็กและเยาวชน รวมทั้ง ครู/อาจารย์ ในสถาบันการศึกษามองว่า ปัจจัยทางด้านกลไกการป้องกันตนเองนั้น เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการสร้างภูมิคุ้มกันและกรอบการป้องกันตนเองจากการกระทำความผิดในสังคม เพราะหากเด็กและเยาวชนอยู่ท่ามกลางชุมชน สภาพแวดล้อม และครอบครัว ที่ไม่ดี แต่เด็กและเยาวชนมีการพัฒนาการป้องกันตนเองให้รู้ และตระหนักถึงการแยกแยะปัญหา โดยไม่นำพฤติกรรมไม่ดีมาเป็นแบบอย่าง และมองว่าควรจะมีพฤติกรรมของตนเองที่ดี ไม่ทำให้สังคมเดือดร้อน จึงเป็นสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งของปัจจัยในตัวเด็กและเยาวชน

กลไกการป้องกันตนเอง ต้องเริ่มจากการมีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคม ครอบครัว เพื่อน และต่อตนเอง เพื่อไม่ให้เขามีความรู้สึกหมกมุ่นค่าในตนเอง และไปกระทำผิด เด็กจึงควรมีความคิดทางด้านบวก เสริมสร้างแรงจูงใจที่ดี เพื่อให้เขาตระหนักได้ว่าคุณค่าในตนเองคือสิ่งที่ควรรักษาไว้ สอนในสิ่งที่ถูก และสิ่งที่ผิด เพื่อให้เห็นตัวอย่างของสิ่งไม่ดี และไม่ให้นำไปกระทำผิดเอง แต่จะเชื่อหรือไม่ นั่น อยู่ที่ตัวเด็กและแนวทางการจัดการ ดูแลของครอบครัว และโรงเรียนด้วย

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 15, ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเด็กและเยาวชน)

แต่ในทางกลับกัน หากกล่าวถึงกลไกการป้องกันตนเอง (Defense Mechanism) ที่มาจากทฤษฎีทางจิตวิทยาของ Sigmund Freud ที่กล่าวถึงการกระทำบางอย่าง ความคิด

ความเชื่อบางอย่าง ที่เกี่ยวข้องกับตัวเองนั้น เด็กและเยาวชนถูกกำหนดให้แสดงออกมาโดยจิตใต้สำนึก (unconscious) แรงขับ (drive) และความปรารถนา (desire) อันจะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชน และก่อให้เกิดกลไกที่ทำหน้าที่เป็นเกราะป้องกันตัวเอง โดยอาจจะแสดงออกมาในลักษณะที่ไม่ดี เช่น การเรียกร้องความสนใจ การต้องการการยอมรับจากสังคม ตลอดจน การต่อสู้ทางกาย เป็นต้น ดังนั้น ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่ม จึงพบว่ากลไกการป้องกันตัวเองนั้น อาจก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนได้ รวมถึงหากเด็กและเยาวชนแสดงออกมามากเกินไป อาจนำไปสู่การกระทำที่ผิดในสังคมได้ในที่สุด

กลไกการป้องกันตนเองมันเกิดขึ้นจาก การปะทะ การปะทะทางความคิด การปะทะทางอารมณ์ การปะทะทางร่างกาย เช่น เมื่อมีคนมาตีเราจึงสวนกลับ คือ กลไกอัตโนมัติ แต่ถ้ากลไกการป้องกันทางอารมณ์ เช่น ถ้าคนอื่นอารมณ์เสียมาต่อเรา เมื่อเราโต้กลับ จะเป็นกลไกอัตโนมัติ ไม่ใช่กลไกการป้องกันตนเองแบบสมบูรณ์ 100% กลไกทางความคิด กรอบแนวคิด มาพุงให้มีความถูกต้องอยู่ตลอดเวลา แล้วแต่สภาวะที่มากระทบ ทั้ง 3 ด้านข้างต้น

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 12, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

เราจะพบเห็นเด็กและวัยรุ่นแสดงออกด้วยกลไกการป้องกันตนเองเนื่องจากการไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการทำตัวประชดประชัน การแสดงออกด้วยความมั่นใจที่ผิดๆ การหลบไปอยู่คนเดียวเกิดภาวะซึมเศร้า มีอาการทางจิตจนนำไปสู่การทำร้ายตนเอง นอกจากนี้เมื่อพบว่าตนเองทำให้ผู้ใหญ่ผิดหวังก็มักไม่กล้ายอมรับและโยนความผิดไปให้ผู้อื่นหรือสภาพแวดล้อมรอบตัว

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 16, ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเด็กและเยาวชน)

“กลไกการป้องกันตนเองมีผลต่อการกระทำผิด เพราะการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมบางอย่างในทางที่ผิด เพื่อให้สังคมเกิดการยอมรับ หากอยู่ในสังคมที่ไม่ดีอาจส่งผลให้เกิดการกระทำผิดกฎหมายได้”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 22, วิทยาลัยสารพัดช่างนครหลวง)

5) ปัจจัยอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ปัจจัยอื่น ๆ ที่ผู้ให้ข้อมูลหลายท่านเสนอแนะเพิ่มเติมมานั้น มีความสอดคล้องกันกับสถานการณ์ในปัจจุบันเป็นอย่างมาก ได้แก่ สื่อ โซเชียลมีเดีย และเทคโนโลยีต่าง ๆ กล่าวได้ว่า สื่อ

และเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้เข้ามามีอิทธิพลกับชีวิตมนุษย์ในปัจจุบันเป็นอย่างมาก การติดต่อสื่อสารระหว่างกันสามารถทำได้ง่ายตายจากในอดีต มากขึ้น เพียงแค่มีอินเทอร์เน็ต เชื่อมต่ออุปกรณ์ต่าง ๆ ก็สามารถรับรู้ข่าวสาร และสถานการณ์ต่าง ๆ ทั่วทั้งโลกได้ ถึงแม้ว่าสื่อ อุปกรณ์ต่าง ๆ จะสามารถเข้าถึงได้ง่าย และมีประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกให้กับชีวิตของมนุษย์มากขึ้น แต่สิ่งเหล่านี้เองอาจนำมาซึ่งข้อดีและข้อเสียที่แตกต่างกัน

โดยผู้ให้ข้อมูลหลายท่านมีความคิดเห็นตรงกันว่า สื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ในปัจจุบันนั้น ทำให้เด็กและเยาวชนห่างเหินจากครอบครัว ให้ความสนใจแต่ในสิ่งที่ยอยู่บนโลกออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็น Facebook IG Tiktok รวมไปถึง เกมออนไลน์ต่าง ๆ ที่ทำให้เด็กและเยาวชนมีความหมกหมุ่นอยู่กับสิ่งที่เป็นอิเล็กทรอนิกส์ หรือ “โลกเสมือนจริง” ที่หากว่าเด็กและเยาวชนเข้าถึงสื่อต่าง ๆ ได้ โดยปราศจากการคัดกรอง การดูแล โดยผู้ปกครองหรือผู้มีความรู้ อาจทำให้เด็กและเยาวชนติดตามและเลียนแบบสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่บนโลกเสมือนจริงนั้นได้ โดยปราศจากคำแนะนำของผู้ที่มีประสบการณ์ หรือผู้ที่มีวุฒิภาวะมากพอ ที่จะช่วยชี้แนะ คัดเกลา ไม่ให้เด็กเรียนรู้สิ่งที่ไม่ดีหรือไม่ควร จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ รวมทั้ง การที่เด็กใช้ระยะเวลาว่างไปกับการติดสื่อออนไลน์ อาจทำให้เด็กขาดความสนใจสิ่งรอบข้าง และมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่อคนในครอบครัว หรือผู้ที่อยู่ใกล้ชิดได้

สื่อโซเชียลและกลุ่มเพื่อน ปัจจุบัน สื่อไม่ได้ถูกปิดกั้นเลย เด็กไม่ว่าจะอายุเท่าไรก็สามารถเข้าถึงสื่อได้โดยไม่มีอะไรมาปิดกั้น ซึ่งเป็นโลกเสมือนจริง ไม่ใช่ชีวิตจริง ซึ่งเด็กเขาจะเอาโลกเสมือนจริงที่เขาอยู่ทุกวัน ๆ มาใช้เสมือนโลกจริงไม่ได้ (Game over ยัง Reset ได้ แต่ชีวิตคนจริง ๆ มัน Reset ไม่ได้ พลาดแล้วพลาดเลย ผิดแล้วผิดเลย) นี่คือการคิดของเด็กรุ่นใหม่ จึงไม่ให้ความสำคัญกับพ่อแม่ ครอบครัว และให้ความสำคัญกลุ่มเพื่อนและกลุ่มผลประโยชน์ที่มาสนองความต้องการ การดูแลเด็กในสมัยนี้จึงดูแลยาก ไม่ว่าจะฐานะรวยจน ดูแลยากเหมือนกันหมด

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 3, ผู้บริหารในกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน)

โดยผู้ให้ข้อมูลบางท่านมองว่า แม้ว่าสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ จะมีข้อเสียในการควบคุมให้เด็กและเยาวชนเลือกที่จะเข้าถึงบางสิ่งได้ยาก แต่ก็ยังมีข้อดีหากว่าเด็กและเยาวชนนำไปใช้อย่างถูกต้อง หรือเข้าถึงอุปกรณ์เหล่านั้นได้อย่างถูกต้อง เพื่อจุดประสงค์ในการแสวงหาความรู้ การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ หาข้อมูลข่าวสาร และตระหนักถึงความสำคัญว่าสิ่งใดคือสิ่งที่ดีควรนำไปประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี และสิ่งใดคือสิ่งที่ไม่ดีโดยไม่นำไปปฏิบัติตาม

ปัจจัยหลักที่เป็นตัวหล่อหลอมพฤติกรรม คือ อินเทอร์เน็ต สื่อโซเชียลมีเดียต่าง ๆ เช่น FB line Tiktok เป็นตัวหล่อหลอมเด็กสมัยนี้ในการมีพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ขึ้นอยู่กับเด็กจะเลือกเสพ ซึ่งเด็กจะเลือกเสพแบบไหนมันแล้วแต่ปัจจัยอื่น พ่อแม่ ครอบครัว มีบทบาทใหม่ ที่จะทำให้ลูกเลือกสื่อที่เขาสใจ ครอบครัวสนใจในทางไหน ก็หล่อหลอมเด็กได้ เป็นปัจจัยหลักและกล่อมเกลาคเด็กทุกคนเหมือนกัน เพราะบางบ้านก็ไม่ให้ลูกใช้มือถือ ใช้แท็บเล็ต ซึ่งปัจจุบันเราหนีไม่พ้นจากสิ่งเหล่านี้ จำนวนมาก เด็กเรียนรู้จากสิ่งเหล่านี้ แต่มองว่าการเข้าถึงได้ง่ายมันทำให้เป็นความฉลาดอย่างหนึ่งของเขา ในการเข้าถึงได้ แต่ด้วยความที่พวกเขาเป็นเด็กจึงทำให้การกรอง (Screen) สิ่งต่างๆ สิ่งที่ดีหรือไม่ดี แยกแยะเหล่านี้ อยู่ด้วยวุฒิของเขา เด็กก็คือเด็ก สิ่งทีกรองเหล่านี้ได้ไม่ดีเท่าผู้ใหญ่ เป็นปัญหาหลัก

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 4, ผู้บริหารในกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน)

ดังนั้น จากปัจจัยดังกล่าวทั้งหมดที่ได้กล่าวมา ทั้งปัจจัยครอบครัว ปัจจัยกลุ่มเพื่อน สถาบันการศึกษา ปัจจัยสภาพแวดล้อม สังคม ปัจจัยการป้องกันตนเอง ตลอดจน ปัจจัยด้านอื่น ๆ ในเรื่องสื่อเทคโนโลยี ล้วนมีความสำคัญต่อการกระทำคามผิดของเด็กและเยาวชนอย่างสอดคล้องกัน โดยหากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งมีความเข้มแข็ง แต่ปัจจัยอื่น ๆ ยังอ่อนแอ ก็ไม่สามารถบอกได้ว่าเด็กและเยาวชนจะมีภูมิคุ้มกันที่ดี และไม่กระทำความผิดในสังคม จึงมีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องมีการพัฒนาและสร้างภูมิคุ้มกันอันดีของทุกปัจจัยอย่างประสานสอดคล้องกัน เพื่อป้องกันเด็กและเยาวชนกระทำความผิดในสังคม

4.2.1.2 เด็กและเยาวชนที่เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคม

1) ปัจจัยทางด้านครอบครัว

ครอบครัวถือเป็นปัจจัยหลักที่มีความสำคัญมากทั้งต่อการที่เด็กจะมีโอกาสในการกระทำความผิดในสังคม และต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคมด้วย โดยจากการสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มตัวอย่าง หลายท่านมองว่าปัญหาของการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคมนั้น ปัจจัยหลักที่สำคัญประการหนึ่งมาจากครอบครัว เพราะครอบครัวคือสถาบันหลักที่อยู่กับเด็กและเยาวชนตั้งแต่เกิด ผ่านการเลี้ยงดูด้วยรูปแบบและวิธีการที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละบริบทของครอบครัวและสังคม

สำหรับเด็กและเยาวชนที่เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคม จากข้อมูลที่ได้ศึกษาพบว่าลักษณะของครอบครัวที่ทำให้เด็กและเยาวชนเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมนั้น มีความแตกต่างจากลักษณะครอบครัวที่ส่งผลให้เด็กกระทำความผิดในสังคมอย่างสิ้นเชิง โดยลักษณะของครอบครัวที่ส่งผลต่อการที่ทำให้เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคมนั้น ส่วนใหญ่จะอยู่ในครอบครัวที่มีฐานะร่ำรวย ทำธุรกิจ ดูแลกิจการจนทำให้พ่อแม่ไม่มีเวลาให้กับเด็กและเยาวชน ทำให้เด็กขาดความเอาใจใส่ ขาดความอบอุ่น และขาดความรู้ในการป้องกันภัยสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนครอบครัวที่มีลักษณะเลี้ยงดูลูกแบบให้กลายเป็นลูกคุณหนู ไม่ให้ลูกของตนเองเรียนรู้ชีวิตที่จะทำอะไรด้วยตนเอง พ่อแม่เป็นผู้ทำให้หมดทุกอย่าง หรือกระทั่งบางครอบครัวมีพี่เลี้ยง หรือคนรับใช้คอยดูแลอยู่ตลอดเวลา เด็กและเยาวชนที่เติบโตมาในครอบครัวลักษณะหลังนี้ เกิดขึ้นมากในครอบครัวในกรุงเทพมหานคร และมีแนวโน้มจะเกิดขึ้นในอัตราที่สูงขึ้นอีกในอนาคต

ด้วยลักษณะดังกล่าวนี้ ทำให้เด็กและเยาวชนบางกลุ่มที่อยู่ในครอบครัวที่มีสถานะร่ำรวย แต่ไม่เคยใช้ชีวิตในสังคมแบบที่ต้องดิ้นรนเอาตัวรอดเหมือนกับเด็กและเยาวชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัด หรือฐานะของครอบครัวที่ไม่ค่อยดีนัก กลายเป็นข้อเสียและปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมยุคใหม่ จนกลายเป็นวลีที่เราเคยได้ยินกันว่า “พ่อแม่รังแกฉัน” การที่ครอบครัวเลี้ยงดูเด็กและเยาวชนโดยไม่มีภูมิคุ้มกันหรือวัคซีนทางสังคมก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ก่อให้เกิดเด็กและเยาวชนขาดภูมิคุ้มกันในสังคม และตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคมได้ ลักษณะปัญหาการตกเป็นเหยื่อที่พบดังกล่าว ไม่ใช่เพียงแค่เหยื่ออาชญากรรมตามท้องถนนทั่วไป เท่านั้น แต่ในปัจจุบัน ปัญหา “การบูลลี่” หรือ (Bullying) คือพฤติกรรมการกลั่นแกล้ง ช่มแครงรังแก หรือการแสดงท่าทีที่มีความรุนแรงไม่ว่าจะเป็นด้านการใช้วาจา หรือการลงมือกระทำทางร่างกาย เป็นการกระทำที่มีจำนวนมากขึ้นในสังคม โดยเฉพาะในสถาบันการศึกษา จนก่อให้เกิดเป็นปัญหาสำคัญในการใช้ชีวิตในสังคมอาจนำไปสู่การทำให้เด็กและเยาวชนมีปัญหาทางด้านจิตใจ โรคซึมเศร้า หรือสภาวะทางจิตต่าง ๆ ในอนาคตอีกด้วย

เด็กที่เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่อ เด็กที่ไม่มีวัคซีนทางสังคม เป็นกลุ่มที่พ่อแม่ดูแลตลอด เพราะฉะนั้นเด็กและเยาวชนจะไม่มีภูมิคุ้มกันทางสังคมเลย จะไม่มีเลย ไม่รู้ว่าอันตรายข้างนอกเป็นอย่างไร เป็นมุมที่เสี่ยง เราจะเห็นภาพความแตกต่างทางความคิดของเด็ก ที่ทำให้เห็นสภาพการเลี้ยงดู ลักษณะของครอบครัว ทางสังคม ที่ทำให้เราเห็นชัดเจนถึงความแตกต่าง

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 6, กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ)

ลักษณะครอบครัวที่แตกต่างกัน ฐานะแตกต่างกัน ครอบครัวที่มีฐานะ จะไม่มีความรักความอบอุ่นให้กับลูก พ่อแม่ทำธุรกิจ กลายเป็นว่าเด็กต้องอยู่อาศัยกับแม่บ้าน จึงทำให้เด็กกลุ่มนี้ ฐานะร่ำรวยตกเป็นเหยื่อได้ง่าย โดยมีความกดดัน มีสภาพความเหงา และขาดวุฒิภาวะทางอารมณ์ โดยจะเสเพลเยอะ และเกิดพฤติกรรมการลอกเลียนแบบ หรือเกิดพฤติกรรมการถูกบูลลี่ จะเกิดในโรงเรียนที่เด็กร่ำรวย อาทิ ไม่มีพ่อ ไม่มีแม่ ก็จะถูกบูลลี่

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 7, กรมสอบสวนคดีพิเศษ)

โดยผู้ให้สัมภาษณ์จากกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ในกระทรวงยุติธรรมได้เน้นถึงปัญหาการถูกรังแก หรือบูลลี่ ผ่านคำพูดที่ใช้กันในโรงเรียนด้วย เพื่อเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ที่ควรดำเนินการป้องกันและแก้ไขอย่างถูกต้อง

“ปัจจุบันปัญหาการถูกบูลลี่มีเยอะมาก จนไม่อยากไปโรงเรียน เราในฐานะหน่วยงานก็จะไปสร้างความเข้าใจให้กับเด็ก” มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN (ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 10, กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ)

ปัญหาบูลลี่ เกิดขึ้นเยอะมากในสังคม ซึ่งเด็กส่วนใหญ่ที่โดนบูลลี่มาจากคนที่เขามีความอ่อนแอทางสังคม ไม่ได้ได้รับการยอมรับ เกิดการล้อเลียน เกลียดชัง โดยเกิดได้กับเด็กและเยาวชนทุกครอบครัว ฐานะทางบ้านร่ำรวย เด็กก็อาจจะโดนบูลลี่ได้เหมือนกัน ที่ต่างประเทศมีปัญหาการบูลลี่เกิดขึ้นมานานแล้ว แต่ที่ไทยหลังๆ พบได้เยอะมากขึ้น บ่อยมากขึ้น ด้วยสภาพทางสังคมที่เปลี่ยนไปด้วย เด็กจดจำพฤติกรรมต่าง ๆ มาล้อเลียน คิดว่าเป็นสิ่งสนุก แต่จริงๆ จะทำให้เด็กที่โดนบูลลี่กลายเป็นผู้มีปัญหาทางด้านจิตใจมากกว่า ต้องมีการให้ภูมิคุ้มกันหรือวัคซีนทางสังคมให้เข้มแข็งให้ได้

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 15, ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเด็กและเยาวชน)

อย่างไรก็ตาม ปัญหาการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมสามารถเกิดได้ในทุกกลุ่ม ทุกลักษณะของแต่ละครอบครัว ขึ้นอยู่กับการสร้างความเข้มแข็งให้กับเด็กและเยาวชนในแต่ละครอบครัว จะทำได้มากน้อยเพียงใด เพื่อเป็นกรอบป้องกันการตกเป็นเหยื่อของเด็กและเยาวชนได้

2) ปัจจัยทางด้านกลุ่มเพื่อน และสถาบันการศึกษา

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นที่คล้ายกัน โดยพบว่าการที่เด็กและเยาวชนจะตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคมนั้น ปัจจัยกลุ่มเพื่อนและสถาบันศึกษาก็เป็นส่วนสำคัญ เนื่องจากเด็กและเยาวชนที่เติบโตมาจากครอบครัวที่แตกต่างที่ได้กล่าวไปแล้ว และหากเข้ามาสู่โรงเรียนได้มีโอกาสคบกับเพื่อนในวัยที่ใกล้เคียงกัน ความคิด ทศนคติที่ใกล้เคียงกัน ย่อมส่งผลโดยตรงต่อการทำให้เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการชักจูงไปในทางที่ผิด การชวนไปเที่ยวเตร่ตามสถานบันเทิง การชักจูงให้กลายมาเป็นกลุ่มแก๊งในการเดินยาเสพติด หรือการชักจูงให้มีความสัมพันธ์เชิงชู้สาว จนกลายเป็นเหยื่อในสังคม

“ปัญหาเรื่องของความอยากลองอยากรู้ และเรื่องของเพศสัมพันธ์ ท้องก่อนวัยอันควร”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 8, สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม)

ปัจจัยเพื่อน ก็สำคัญกับการทำให้เขากลายเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้ เพราะบางทีแล้ว เพื่อนชักนำกันไปในทางที่ผิด และถ้าเด็กไม่รู้ แนวทางการทำผิดนั้น ไม่ทันเล่ห์เหลี่ยมของแก๊งเพื่อน อาจทำให้กลายมาเป็นเหยื่อเอง จากที่คิดจะกระทำความผิดในตอนแรกก็ได้ อยู่ที่ความกล้า ทำทนายของเด็กแต่ละคน ซึ่งถ้าเด็กบางคนใจไม่แข็งพอ ก็อาจจะตกเป็นเหยื่อได้ง่ายเลย

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 17, ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเด็กและเยาวชน)

นอกจากปัจจัยในเรื่องเพื่อน กลุ่มเพื่อนนั้น สถาบันศึกษาก็เป็นอีกตัวแปรหลักสำคัญที่แสดงออกถึงการแบ่งแยกลักษณะของเด็กและเยาวชนในสังคม จากการสัมภาษณ์เชิงลึกหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมที่ลงไปจัดกิจกรรม “โรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์” ในแต่ละโรงเรียน จะเห็นได้ชัดเจนว่าแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกัน ทั้งคุณภาพของโรงเรียน สถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว รวมถึง สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในเด็กและเยาวชนแต่ละคน โดยสามารถแยกออกได้เป็น 2 ลักษณะ ในกลุ่มโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนของรัฐ ตามพื้นที่ชุมชนต่าง ๆ เด็กส่วนใหญ่จะพบปัญหาการกระทำความผิดในสังคม อาทิ ยาเสพติด บุหรี่ หรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่าง ๆ แต่โรงเรียนในกลุ่มที่เป็นโรงเรียนคุณภาพดี โรงเรียนในเขต กทม. หรือโรงเรียนเอกชนบางแห่ง เด็กส่วนใหญ่จะพบปัญหาอ่อนต่อโลก ไม่มีความรู้ป้องกันภัยสังคม ขาดความตระหนักหรือตัดสินใจ

เมื่อเจอสภาพปัญหาใหญ่ ๆ รวมทั้ง การโดนหลอกหลวงได้ง่าย ดังนั้นแต่ละโรงเรียนจึงมีความแตกต่างกันของสภาพปัญหาแล้วแต่บริบทของสังคมนั้น ๆ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ในกลุ่มเจ้าหน้าที่ในกระทรวงยุติธรรมมองว่า การที่โรงเรียนที่มีการดูแลอย่างดี ครอบครัวดูแลอย่างดี จะเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้ง่าย ดังนั้น การสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนในกรอบการป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญและควรให้ความใส่ใจในประเด็นดังกล่าวอย่างแท้จริง

ที่ไปจัดกิจกรรมมา เช่น โรงเรียนพระมารดา (มีแต่ลูกผู้ดี) พ่อแม่มีฐานะ ทำหนังสือเชิญหน่วยงานมาเพื่อบรรยาย และเอาโครงการนี้ไปทำ เด็กโรงเรียนนี้ (เด็กที่เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่อ เด็กที่ไม่มีวีคชั่นทางสังคม) เป็นโรงเรียนที่พ่อแม่ดูแลตลอด เพราะฉะนั้นเด็กและเยาวชนจะไม่มีภูมิคุ้มกันทางสังคมเลย จะไม่มีเลย ไม่รู้ว่าอันตรายข้างนอกเป็นอย่างไร เป็นมุมที่เสี่ยง (เด็กที่โลกสวย) เราจะเห็นภาพความแตกต่างทางความคิดของเด็ก ที่ทำให้เห็นสภาพการเลี้ยงดู ลักษณะของครอบครัว ทางสังคม ที่ทำให้เราเห็นชัดเจนถึงความแตกต่าง

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 6, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

“โรงเรียนบางโรงเรียนมีพื้นฐานมาดีอยู่แล้ว เช่น โรงเรียนสาธิตวัดพระศรีเด็กและเยาวชนจะไม่ค่อยมีปัญหา มีพื้นฐานมาดีอยู่แล้ว แต่อยากจะให้เน้นเรื่องการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ภัยจากการใช้สื่อออนไลน์ในทุกวันนี้”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 8, สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม)

3) ปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อม และสังคม

จากข้อมูลพบว่าสภาพแวดล้อม และสังคมส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคมได้เช่นเดียวกัน ยิ่งชุมชนสังคมมีความเสี่ยงมากเพียงใด หรือเป็นแหล่งมั่วสุมกระทำผิด ยิ่งทำให้เด็กและเยาวชนต้องตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมมากขึ้นเท่านั้น คำว่า “เหยื่อ” ผู้ให้สัมภาษณ์หลายท่านมีความคิดเห็นตรงกันว่า หมายถึงรวมถึงการที่เด็กและเยาวชนต้องตกเป็นเหยื่อกลายเป็นผู้ถูกใช้ ให้การกระทำของกลุ่มผู้กระทำความผิดนั้นบรรลุผลสำเร็จด้วย อาทิ การที่เด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการของยาเสพติด (เด็กเดินยา) จะด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือด้วยความตั้งใจ ก็ทำให้เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่อประเภทหนึ่งแล้ว

“เด็กทำเพื่อความอยู่รอดของเขา เช่น พฤติกรรมเด็กเดินยา ทำอย่างไรก็ได้ให้มีรายได้ หาเลี้ยงชีพ หารายได้ของเขา แหล่งชุมชนแออัดจึงเป็นแหล่งมั่วสุม”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 13, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

“เด็กมีหลายแบบ บางคนอยู่ในชุมชนแออัด ก็ตกเป็นเหยื่อ ให้คนเขามาใช้ไปทำผิดกฎหมาย บางทีด้วยความที่เขาไม่รู้ แต่บางทีรู้ แต่ต้องดิ้นรนเพื่อหาเงินมาใช้ แต่บางกลุ่มก็เป็นเด็กที่ตกเป็นเหยื่อในสังคมเลย ถูกกระทำในสังคม”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 18, โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย)

4) ปัจจัยด้านการสร้างภูมิคุ้มกันการป้องกันตนเอง หรือกลไกการป้องกันตนเอง

การสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ควรตระหนักและพัฒนาให้มีการดำเนินการอย่างเข้มแข็ง เพราะปัจจุบันนี้ปัญหาของเด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมก็มีมากจากการที่เด็กไม่รู้เท่าทันสถานการณ์ต่าง ๆ ตลอดจน ไม่มีผู้ที่มาคอยชี้แนะสิ่งดี สิ่งไม่ดี หรือสิ่งถูก สิ่งผิด ดังนั้น กลไกหนึ่งที่จะทำให้เด็กและเยาวชนสามารถสร้างการรับรู้ได้ และนำไปสู่การป้องกันภัยสังคมได้ก็มาจากการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มิเช่นนั้น เด็กและเยาวชนในสังคมปัจจุบันจะกลายเป็นเหยื่อเพิ่มมากขึ้น

มันมีช่องว่างในระหว่างคนที่รู้ และคนที่ไม่รู้ เช่น คนที่เสพสื่อมากๆ ถ้าคนที่เข้ามาแบบนี้มันต้องเป็นโจรแน่ๆ เลย เป็นคนไม่ดี คิดไม่ซื่อไม่ดีกับเราแน่ๆ เลย บางคนรู้แต่ไม่คิดว่าจะเกิดเหตุการณ์นั้นขึ้นกับตัวเอง และคิดไม่ทันว่าเหตุการณ์แบบนี้จะเกิดขึ้นแบบไหนในชีวิตจริง เพราะที่เสพคือ เสพผ่านโลกเสมือนจริง และทำให้เกิดช่องว่างของความรู้และไม่รู้ จนกลายเป็นเหยื่อ

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 4, ผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรม)

ควรมีการสร้างความเข้มแข็งทางใจให้แก่เด็กและเยาวชน ให้เขารู้และทันต่อภัยต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น ปัจจุบันเราพยายามคาดการณ์อาชญากรรมในรูปแบบใหม่ ๆ เพื่อให้เด็กและคนในสังคมได้รู้จักการป้องกันตนเอง หากรู้ว่าอะไรคือภัยอาชญากรรม ก็จะได้รู้ว่าเราต้องระวังสิ่งนั้นเพิ่มมากขึ้น ต้องสร้างเกราะมาเพื่อป้องกันตนเอง โดยกลไกการป้องกันตนเองก็จะใช้ได้บ้าง แต่ใช้เท่าที่ควร ไม่ใช่แสดงออกจนเป็นปัญหากับตัวเองมากเกินไป

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 5, ผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรม)

เจ้าหน้าที่ในกระทรวงยุติธรรมเอง ก็มีความคิดเห็นที่ตรงกันว่ากลไกการป้องกันตัวนั้นก็เป็นอีกปัจจัยที่สำคัญ

กลไกการป้องกันตนเอง เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้ เนื่องจากต้องการการยอมรับจากเพื่อนๆ หรือไม่ต้องการถูกคนอื่นรังแก หรือเห็นคนอื่นถูกรังแก เพราะหากอ่อนแอก็จะถูกรังแก เด็กกลุ่มนี้จึงพยายามปกป้องหรือป้องกันตนเองต่าง ๆ ที่จะให้คนอื่นและสังคมยอมรับ

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 14, กรมบังคับคดี)

การป้องกันตนเองไม่ใช่เพียงแค่การป้องกันทางกาย การระมัดระวังทางสภาพแวดล้อมเท่านั้น แต่คือการป้องกันทางด้านจิตใจด้วย ให้มีความเข้มแข็งทางใจที่ดี เพื่อให้ตนเองนั้นสามารถป้องกันและรับมือกับสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เจอได้ โดยไม่เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่อในสังคมหรือไม่โดนกระทำความรุนแรงในสังคมด้วย

5) ปัจจัยอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ปัจจัยสุดท้ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการที่เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่อในสังคม ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า สื่อ และเทคโนโลยี นอกจากมีส่วนสำคัญที่ทำให้เด็กมีโอกาสไปกระทำความผิดแล้วนั้น การที่เด็กและเยาวชนใช้สื่อ โซเชียลมีเดีย และอุปกรณ์ต่างๆ อย่างขาดความรู้ไม่เข้าใจกฎระเบียบ หรือกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ย่อมทำให้เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่อจากเทคโนโลยีได้ อาทิ การถูกฉ้อโกงจากการซื้อขายออนไลน์ การถูกล่อลวงทางการติดต่อกันจากอินเทอร์เน็ต รวมไปถึงการพนันออนไลน์

หากกล่าวถึง การใช้ชีวิตของเด็กและเยาวชนในสังคมปัจจุบัน เมื่อเด็กและเยาวชนเริ่มเข้าสู่วันในการเรียนหนังสือ เข้าโรงเรียน ผู้ปกครองก็เริ่มมีการซื้อโทรศัพท์ให้กับเด็กแล้ว หรือเด็กและเยาวชนใช้จากของผู้ปกครองก่อนช่วงวัยดังกล่าวด้วยซ้ำ ดังนั้น จึงเป็นไปได้ยากมากที่จะปิดกั้นสื่อ โซเชียลมีเดีย และสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ให้พ้นจากเด็ก แนวทางที่เราจะป้องกันไม่ให้พวกเขาตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมจากสื่อเหล่านี้ได้นั้น คือการปลูกฝังความรู้ กระบวนการคิด แยกแยะให้เขามีความคิดในลักษณะเชิงปฏิเสธสิ่งไม่ดีที่จะผ่านเข้ามาทางโซเชียลต่าง ๆ

“สถานการณ์บางสถานการณ์ เกิดขึ้นเหมือนกับที่เคยดูมาในทีวี ติดตามจากสื่อ แต่เด็กก็ไม่คิดว่าจะเกิดเรื่องแบบนี้ในชีวิตจริง คิดว่าเป็นโลกในออนไลน์ ไม่สามารถเกิดในชีวิตจริงได้ แต่สิ่งเหล่านี้แหละ คือการเกิดช่องว่างของความไม่รู้ เด็กก็ตกเป็นเหยื่อได้ในที่สุด”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 4, ผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรม)

“ปัจจุบันนี้สื่อออนไลน์ และภัยออนไลน์ พบมากในสังคม โดยเฉพาะกลุ่มเด็ก เราจึงต้องมีการป้องกันเรื่องของอาชญากรรมทางไซเบอร์ด้วย”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 8, สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม)

“พวกนิยมการเล่นเกมออนไลน์ก็จะพยายามหาเพื่อนที่ชอบเหมือนกันแล้วเข้ากลุ่มนั้น เล่นหลายๆ เข้า ห้ามใจตนเองที่อยากได้ของต่างๆ หรือได้เงินจากเกมไม่ได้ก็จะใช้วิธีลัดเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนต้องการ แต่หากเด็กที่เก่งเล่นเกมออนไลน์ได้รับการสนับสนุนไปในทางที่ถูก เช่น มีผู้ใหญ่หรือเพื่อนด้วยกันชักชวนให้ไปเล่น e-sport ก็จะทำให้เขาสามารถแสดงศักยภาพไปในทางที่ถูกต้อง ซึ่งตอบสนองความต้องการของเขาที่อยากให้สังคมยอมรับได้เหมือนกัน”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 16, ผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กและเยาวชน)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ปัจจัยที่ส่งผลต่อสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนในการที่ทำให้เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม หรือเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม แบ่งออกได้เป็น 5 ปัจจัยหลัก ๆ ได้แก่ 1) ปัจจัยครอบครัว: ถือเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญที่สุด เป็นสถาบันที่ดำเนินชีวิตกับเด็กและเยาวชนตลอดช่วงอายุ 2) ปัจจัยกลุ่มเพื่อนและสถาบันการศึกษา: เมื่อเด็กเริ่มเข้าสู่วัยการศึกษา เด็กจึงต้องเข้าสู่ระบบของการเรียนการสอนโดยโรงเรียน เพื่อนจึงเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องและมีอิทธิพลต่อเด็กและเยาวชนค่อนข้างมาก 3) ปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อมและสังคม: ความเป็นอยู่ และสถานะทางเศรษฐกิจ เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อเด็กและเยาวชน ทำให้เกิดความแตกต่างกันในสังคม 4) ปัจจัยส่วนบุคคลทั้งการสร้างภูมิคุ้มกันและกลไกป้องกันตนเอง: ถึงอย่างไร เด็กและเยาวชนจะต้องมีกรอบการป้องกันตนเองเพื่อให้สามารถคิด แยกแยะ และตัดสินใจในการใช้ชีวิตในสังคมได้ และสุดท้าย ปัจจัยที่ 5) ปัจจัยอื่น ๆ: โดยเรื่องที่สถานการณ์ในปัจจุบันนี้ ที่สังคมควรให้ความสำคัญมากที่สุด คือ อินเทอร์เน็ต สื่อ และโซเชียลมีเดียต่าง ๆ ที่เข้ามามีอิทธิพลกับตัวเด็กและเยาวชนมากกว่าสิ่งใดรอบตัว

โดยในแต่ละปัจจัยนั้นส่งผลต่อสภาพปัญหาต่าง ๆ มากมาย ทั้งการขาดความเอาใจใส่ ขาดความรัก ขาดความอบอุ่นจากครอบครัว การอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่ชักจูงกันไปทำในสิ่งที่ผิด หรือสถาบันการศึกษาที่บ่มเพาะเด็กบางกลุ่ม ตลอดจน สภาพแวดล้อม ชุมชนที่อยู่อาศัยที่เป็นแหล่งมั่วสุม ยาเสพติด การพนัน และการใช้ความรุนแรง ซึ่งแต่ละสภาพปัญหาที่เด็กและเยาวชนจะต้องพบเจอ นั้นขึ้นอยู่กับบริบทของครอบครัว ชุมชน และสังคมของแต่ละคน

การจะสร้างภูมิคุ้มกันที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนในแต่ละบริบทสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น การสำรวจสภาพปัญหาและปัจจัยที่ทำให้เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม หรือกระทำความผิดในสังคมจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมาก หากปราศจากการสำรวจหรือศึกษาสภาพปัญหาต่าง ๆ แล้ว คงไม่สามารถกำหนดแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันหรือกรอบป้องกันที่เข้ากับเด็กและ

เยาวชนในบริบทสังคมต่าง ๆ ได้ ดังนั้น การศึกษาเรื่องแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชน ต่อการป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและกระทำความผิดในสังคม ภายใต้โครงการโรงเรียน ยุติธรรมอุปถัมภ์นั้น จึงต้องมีการศึกษาสภาพปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าว เพื่อประกอบการวิเคราะห์ร่วมกับ แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน และรูปแบบ แนวทางการพัฒนาที่ เหมาะสมในอนาคตต่อไป

ผู้ศึกษาได้ทำการสำรวจสภาพปัญหาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและข้อมูลเอกสารของโรงเรียน ที่ผู้ศึกษามีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงมา 8 โรงเรียน และได้รับข้อมูลมา 5 โรงเรียน โดยขอ นำเสนอข้อมูล ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 13 ตารางแสดงสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนในแต่ละบริบทโรงเรียน ทั้งหมด 5 โรงเรียน

โรงเรียน (กลุ่มตัวอย่าง)	สภาพปัญหาของเด็กและเยาวชน
1. โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย	<p>พื้นฐานเด็กของโรงเรียน: เด็กมีหลากหลายกลุ่ม ทั้งกลุ่มที่อยู่อาศัยในชุมชนแออัด หรือเด็กที่มีฐานะในระดับกลางถึงล่าง</p> <p>ปัญหาทางด้านครอบครัว: ครอบครัวไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่เด็กและเยาวชน (พ่อแม่ส่วนใหญ่ มีอาชีพพ่อค้าแม่ค้า คนขายของ)</p> <p>ปัญหาบริเวณโดยรอบของโรงเรียน: แหล่งรวมอาชญากรรม ทั้งกลุ่มแก๊ง ยาเสพติด และอาชญากรรมพื้นฐาน</p>
2. โรงเรียนดอนเมืองจตุรจินดา	<p>พื้นฐานเด็กของโรงเรียน: เด็กมีหลากหลายแบบ แต่ส่วนใหญ่อยู่ในชุมชนแออัด และเขตพื้นที่มีสิ่งมั่วสุมค่อนข้างเยอะ ฐานะในระดับกลางถึงล่าง</p> <p>ปัญหาทางด้านครอบครัว: ครอบครัวไม่มีเวลา พ่อแม่มีอาชีพทำมาค้าขาย และบางครอบครัวมีส่วนที่เกี่ยวข้องยาเสพติดด้วย</p> <p>ปัญหาบริเวณโดยรอบของโรงเรียน: ปัญหาเป็นพื้นที่สีแดง โรงเรียนจะอยู่กลางชุมชนรอบเลยและค่อนข้างจะมีปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด แต่ปัจจุบันเป็นต้นแบบชุมชนเข้มแข็ง</p>
3. โรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนา (คลองเตย)	<p>พื้นฐานเด็กของโรงเรียน: เด็กและเยาวชนในโรงเรียนมีปัญหาทางด้านพฤติกรรมมาก ก้าวร้าว เกเร ประพฤติตนที่ไม่เหมาะสม และมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน หนีเรียน ไม่รับผิดชอบ</p>

	<p>ปัญหาทางด้านครอบครัว: ครอบครัวมีฐานะอยู่ในระดับล่าง ต้องทำงานดิ้นรนหาเลี้ยงครอบครัว ไม่มีเวลาให้กับเด็กและเยาวชน อีกทั้งบางครอบครัวพ่อแม่กระทำความผิดในสังคม เด็กเห็นเป็นแบบอย่างที่ดีหรือเป็น Idol</p> <p>ปัญหาบริเวณโดยรอบของโรงเรียน: ปัญหาชุมชนแออัด แหล่งมั่วสุม และสภาพแวดล้อมไม่ดี</p>
4. โรงเรียนปากเกร็ด	<p>พื้นฐานเด็กของโรงเรียน: เด็กและเยาวชนมีหลากหลายกลุ่ม บางกลุ่มก็มีพฤติกรรมเกเร บางกลุ่มมีพฤติกรรมที่ดี</p> <p>ปัญหาทางด้านครอบครัว: ครอบครัวมีฐานะอยู่ในระดับปานกลางถึงล่าง แต่ขาดความรู้ ความเข้าใจทางด้านกฎหมาย สิทธิ และขาดการเอาใจใส่เด็กและเยาวชน</p> <p>ปัญหาบริเวณโดยรอบของโรงเรียน: -</p>
5. วิทยาลัยสารพัดช่างหลวง	<p>พื้นฐานเด็กของโรงเรียน: เด็กและเยาวชนมีความประพฤติที่ไม่เหมาะสม เข้าเรียนสาย ไม่เข้าเรียน รวมทั้งแต่งกายไม่สุภาพ</p> <p>ปัญหาทางด้านครอบครัว: ครอบครัวขาดการเอาใจใส่เด็กและเยาวชน</p> <p>ปัญหาบริเวณโดยรอบของโรงเรียน: -</p>

4.2.2 แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในกระทรวงยุติธรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กและเยาวชน ครูอาจารย์ในสถาบันการศึกษา ตลอดจนเจ้าหน้าที่กระทรวงศึกษาธิการ เกี่ยวกับแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่า ที่ผ่านมามีประเทศไทยได้มีการส่งเสริมและสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนบ้างบางส่วน แต่การดำเนินการเป็นไปในลักษณะของการแยกกันดำเนินการ ไม่ว่าจะเป็นของหน่วยงานภาครัฐเอง หน่วยงานเอกชน หรือสถาบันการศึกษาเอง และลักษณะของแนวทางยังไม่มีมีความต่อเนื่อง โดยสามารถสรุปออกเป็นประเด็น ดังต่อไปนี้

4.2.2.1 ทิศนะต่อแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม

ในส่วนของทิศนะต่อแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมนั้น ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นที่หลากหลายต่อการสร้างภูมิคุ้มกัน บางท่านมีมุมมองว่าการสร้างภูมิคุ้มกันนั้นต้องเริ่มจากครอบครัว เป็นสถาบันหลัก ที่จะทำให้เด็กและเยาวชนมีภูมิคุ้มกัน และความเข้มแข็งทางใจได้ รวมทั้ง โรงเรียน สถานศึกษา และสภาพแวดล้อม ต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างภูมิคุ้มกันและจิตสำนึกที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชน

“เด็กมีปัจจัยพื้นฐานในการรับรู้ไม่ก็เรื่อง เรื่องพ่อแม่ครอบครัว เรื่องเพื่อน เรื่องการศึกษา ก็จะเป็นหัวใจเนิ่งในการสร้างให้เค้าเกิดความคิดต่าง ๆ ในการสร้างภูมิคุ้มกันในตนเอง”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 2, ผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรม)

แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีที่สุดสำหรับเด็ก คือ 1) ครอบครัว ต้องมีความรัก ความเอาใจใส่และใส่ใจกันของคนในครอบครัวเป็นที่สำคัญที่สุดที่จะป้องกันไม่ให้เด็กตกเป็นเหยื่อ 2) โรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นอีกหนึ่งสถาบันหลักที่ใกล้ชิดกับเด็กและการสร้างการรับรู้ เข้าใจ และชี้แนะแนวทางให้กับเด็ก จะทำให้เด็กห่างไกลจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้ 3) สภาพแวดล้อม และสังคม หากเด็กอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี สังคมที่ดี และปลอดภัย ด้วยการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับเด็ก จะทำให้เด็กห่างไกลจากการก่ออาชญากรรมได้

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 14, กรมบังคับคดี)

ภูมิคุ้มกันอันดับแรก ต้องเริ่มจากครอบครัว คำพูดของพ่อแม่จะเป็นสิ่งที่นำทางให้เด็กและเยาวชนสร้างกำลังใจและความภาคภูมิใจในตนเองขึ้นมา แต่ไม่ใช่การสปอยด์หรือเห็นด้วยกับพฤติกรรมทุกอย่างที่เด็กทำไปทั้งหมด และต้องไม่ใช่คำพูดที่คอยประชดประชันหรือเปรียบเทียบกับเด็กคนอื่นอยู่เป็นประจำ

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 16, ผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กและเยาวชน)

“การสร้างภูมิคุ้มกัน หรือความเข้มแข็งทางใจ ทำได้ตั้งแต่เริ่มจากสมาชิกในครอบครัว เป็นสิ่งสำคัญที่สุด คอยอบรมและเอาใจใส่เด็ก ให้ความรู้ ความรัก เพื่อให้เด็กเติบโตไปอย่างสมบูรณ์และใช้ชีวิตสังคมได้อย่างแท้จริง”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 17, ผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กและเยาวชน)

โดยผู้ให้สัมภาษณ์ในกลุ่มครู/อาจารย์ในสถาบันการศึกษา มองว่านอกจากปัจจัยครอบครัวที่จะส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีแล้ว สถาบันการศึกษาที่ส่งเสริมทางด้านจริยธรรมและคุณธรรมก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นเดียวกัน ที่จะสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

“แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกัน คือการที่สถาบันการศึกษาส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ส่งเสริมเด็กให้เกิดความรัก ความสามัคคี และมีการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับช่วงวัย”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 22, วิทยาลัยสารพัดช่างหลวง)

แต่ผู้ให้สัมภาษณ์บางท่านมีความคิดเห็นในประเด็นที่สะท้อนต่อแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนว่าที่ผ่านมา นั้น หน่วยงานภาครัฐ รวมทั้งภาคเอกชนได้มีการดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะแตกต่างกันไปแล้วแต่หน่วยงานและแล้วแต่บริบท ต่างคนต่างแยกกันทำ แยกกันดำเนินการ แต่ภาพรวมเพื่อการสร้างความเข้มแข็งทางใจ และการป้องกันอาชญากรรมในเด็กและเยาวชน ด้วยการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจด้านกฎหมาย กิจกรรมเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกในการใช้ชีวิตในสังคม และรูปแบบการป้องกันอาชญากรรมของหน่วยงานรัฐในเชิงพื้นที่ อาทิ สำนักงาน ป.ป.ส. ที่มีนโยบายการป้องกันการกระทำผิดในด้านของยาเสพติดมาอย่างสม่ำเสมอ โดยแบ่งเป็นการป้องกันในระดับบุคคล และการป้องกันในเชิงพื้นที่ หรือ โครงการ To be number one ที่ผ่านมามีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

“มี หน่วยงานภาคเอกชน ทั้งบริษัทต่างๆ เข้าไปดำเนินกิจกรรมในโรงเรียน มากอยู่แล้ว กระทรวงยุติธรรมเราเข้าไปดำเนินการซ้ำกว่าหน่วยงานอื่นด้วยซ้ำ”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 8, สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม)

โดยภาพรวม มีติงงานยาเสพติดภาพรวม เรากำหนดนโยบายให้ทั้งประเทศ ดังนั้น จะเห็นว่ามีหลายกระทรวงที่มีบทบาทในการดูแลเด็กและเยาวชน เช่น กระทรวงศึกษาธิการ ดูแลเด็กในสถาบันการศึกษา กระทรวงมหาดไทย ดูแลทุกข์สุขทั่วไปของประชาชน กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เจ้าของ พรบ. คุ้มครองเด็ก อาจจะต้องดูเรื่องของการคุ้มครองเด็ก อาจจะมาเชื่อมมายังกระทรวง ยุติธรรม กรมพินิจฯ ที่ดูแลคุ้มครองเด็กกระทำผิด มันจะหลากหลายมากในการทำ เรื่องของเยาวชนในประเทศนี้ แต่ในมิติของการสร้างภูมิคุ้มกัน นโยบายด้านยาเสพติด ป.ป.ส. จะมอง 2 มุม ได้แก่ 1) การสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กเอง โดยการให้ความรู้หรือ เสริมสร้างทักษะต่าง ๆ ให้กับเด็ก เช่น การคิดวิเคราะห์ ยับยั้งชั่งใจ ซึ่งอาจจะผ่าน ทั้งการเรียนการสอน หรือกิจกรรมต่างๆ เพิ่มเข้าไป เป็นการป้องกันเชิงบุคคลในมุมแรก 2) อีกมุมหนึ่งคือการสร้างสภาพแวดล้อม ที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก ให้มีพื้นที่ดี พื้นที่บวก เป็นการป้องกันเชิงพื้นที่ หมายรวมถึงการเสริมสร้างให้มีพื้นที่ บวก มีการจัดระเบียบ การควบคุม และในส่วนของ การบังคับใช้กฎหมายขึ้นมา ในมุมที่สอง

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 11, สำนักงาน ป.ป.ส.)

“คิดว่ามี เช่น โครงการ to be number 1 กิจกรรมหลายๆ อัน เช่น ของยาเสพติด จะมีกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กสนใจกับกิจกรรมปัญหาพวกนี้ อยู่ เช่น วิชาสุขศึกษา เป็นต้น หรือ โครงการยาเสพติด ของสำนักงาน ป.ป.ส.”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 13, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

และเจ้าหน้าที่ในกระทรวงยุติธรรมบางท่านมองว่าปัจจุบัน มีหน่วยงานเอกชนเข้ามา มีส่วนร่วมในการดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง และบางกลุ่มนั้นเข้ามา มีส่วนร่วม และบูรณาการเพื่อจัดกิจกรรมร่วมกันกับหน่วยงานด้วย

เดิมที ได้ดำเนินการร่วมกับมูลนิธิฟ้าสีรุ้ง กับลีเบเยอร์ ฟ้าสีรุ้งในเรื่องของเพศศึกษา เอดส์ ของลีเบเยอร์คือเรื่องความปลอดภัย โลกโซเชียล ซึ่งในตอนนี้นี้เรามีหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องกับภาคเอกชนสามารถที่จะเข้ามาร่วมมือกิจกรรมกับเราได้ โดยเชื่อว่า โรงเรียนในความดูแลของกรมคุ้มครองสิทธิ นั้นไปถูกทางแต่อาจจะอาศัยเฉพาะคนที่ เป็นพวกเราที่เป็นวิทยากรลงไปดำเนินการซึ่งไม่เพียงพอ ที่กรมคุ้มครองสิทธิ กำลังจะทำคือคิดว่า “ครู” ที่อยู่ใกล้ชิด นร. มาร่วมกันดำเนินการจะเป็นผลดี

มากกว่า โดยจะสร้างครูในโรงเรียนมาร่วมกัน เพราะเขาอยู่กับ นร. ตลอดเวลา แต่ไม่เหมือนเรา โดยสามารถบรรจุเป็นหลักสูตรได้จะเป็นผลดี คือขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องและเด็กจะได้ประโยชน์จริง

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 10, กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ)

โดยจากการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมจากกระทรวงศึกษาธิการจึงทำให้ทราบว่า ที่ผ่านมากกระทรวงศึกษาธิการเอง พยายามกำหนดหลักสูตรในสถานศึกษาโดยการสอดแทรกความรู้ และการระงับภัยสังคมผ่านรายวิชาต่าง ๆ ในสถานศึกษาอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตาม การบรรจุเนื้อหา ลักษณะดังกล่าวในหลักสูตรยังคงเป็นไปในรูปแบบของการให้ความรู้เบื้องต้นเท่านั้น อาทิ วิชา สุขศึกษา วิชาสังคม

กระทรวงศึกษาธิการเรา บรรจุเนื้อหาหลักสูตรที่สอดแทรกความรู้ในการป้องกันภัยสังคมอยู่บ้าง ในบางรายวิชา เช่น สุขศึกษา สังคม ซึ่งถ้าจะลงวิชาอย่างละเอียด จะต้องดูว่าเน้นเรื่องอะไร เพราะว่าพูดถึงการสร้างภูมิคุ้มกันนั้นเป็นเรื่องที่กว้างมาก และคงไม่มีวิชาที่เฉพาะเจาะจงไปที่การป้องกันอาชญากรรมเพียงอย่างเดียว แต่ปัจจุบันก็พยายามใส่หลักสูตรเนื้อหาวิชาสังคม ในส่วนของความรู้กฎหมายต่าง ๆ ด้วย

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 23, กระทรวงศึกษาธิการ)

แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลบางท่านมองว่าที่ผ่านมากการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐ ยังไม่ได้มีการสร้างภูมิคุ้มกันแบบโดยตรง เพียงแค่พัฒนาในเรื่องของศักยภาพของเด็กและเยาวชนเท่านั้น เพราะถ้าหากนิยามคำว่า การสร้างภูมิคุ้มกันแล้ว ต้องมาดูว่าแต่ละภาคส่วน แต่ละหน่วยงานเข้าใจตรงกันหรือไม่ อย่างไร เพราะหากการดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนให้มีประสิทธิภาพและความเข้มแข็งแล้ว ทุกภาคส่วนจะต้องมีความเข้าใจที่ตรงกัน เพื่อไปสู่เป้าหมายที่ตรงกัน และเด็กและเยาวชนในสังคมมีภูมิคุ้มกันทางสังคมอย่างแท้จริง

คิดว่าปัจจุบันนี้ สังคมไม่ได้มีบริบทในการสร้างภูมิคุ้มกันเท่าที่ควร แต่เน้นไปในด้านการเสริมศักยภาพเด็กมากกว่า เสริมสมรรถนะไม่ว่าจะเป็นทางด้านวิชาการ การทำงาน หรือการใช้ชีวิต ด้านวิชาการเราพยายามเสริม และดูแลพัฒนาควบคู่ไปด้วย แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในบริบทของภาครัฐนั้น คิดว่ายังไม่มี ยังมีหน่วยงานภายนอกหลายหน่วยงานที่ทำด้านการเสริมภูมิคุ้มกันเด็กและเยาวชนแต่หน่วยงานของรัฐที่ดูแลทางด้านเด็ก เช่น กระทรวงพัฒนาสังคมฯ มีหน้าที่โดยตรงที่ควรจะ

สร้างภูมิคุ้มกัน แต่ยังไม่ค่อยมีเลยด้วยซ้ำ แต่จะเน้นเรื่องการเสริมศักยภาพเด็กมากกว่า แต่หน่วยงานของเขาก็อาจจะมองว่า ลักษณะดังกล่าวคือการสร้างภูมิคุ้มกัน ดังนั้น ถ้าอยากจะให้มีการสร้างภูมิคุ้มกันในบริบทสังคมไทย เราจึงต้องมีการสร้างค่านิยมร่วมกัน นิยามศัพท์ ว่าการสร้างภูมิคุ้มกันคืออะไร การสร้างศักยภาพคืออะไร คิดว่าในปัจจุบัน เป็นการเสริมศักยภาพมากกว่าแต่ไม่ใช่การสร้างภูมิคุ้มกัน ซึ่งคำว่า สร้างภูมิคุ้มกัน คือ การมองไปที่อนาคต ถ้าหากเรานิยามคำว่า การสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชน ดังนั้น ถ้าเรานิยามคำว่าสร้างภูมิคุ้มกันสำเร็จแล้วและวางแผนตามพัฒนาการของเด็ก ต้องวางแผนในระยะยาว ถ้าหากเราไม่มีการวางแผนในระยะยาว น้ำเสียนี่ยังคงอยู่...ในระบบ การสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนก็จะไม่ประสบความสำเร็จ

ต้องเริ่มจากการสร้างภูมิคุ้มกันตั้งแต่เด็กและเยาวชน ในอนาคตอาจจะไม่มีคนต้องเข้าไปอยู่ในเรือนจำก็ได้ หน่วยงานพวก CCF สสส. รวมทั้งการบรรจุอยู่ในหลักสูตรในโรงเรียน ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งปัจจุบันอาจจะมียุติธรรมแล้ว แต่ผู้เขียนหลักสูตรต่างๆ เป็นนักวิชาการที่เขียนข้อมูลจากการเก็บสถิติ แต่ในการคิดหรือพัฒนาหลักสูตรจะต้องพัฒนามาจากกลุ่มที่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนจริงๆ ได้

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 12, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

4.2.2.2 รูปแบบของการดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำผิดในสังคมของกระทรวงยุติธรรมที่ผ่านมา และความเหมาะสมในบริบทสังคมไทย

การดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำผิดในสังคมของกระทรวงยุติธรรมที่ผ่านมา ภารกิจหน้าที่หลักที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน เป็นของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน แต่อดีตที่ผ่านมา การดำเนินการของกรมพินิจฯ ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายนั้นไม่ได้เน้นหลักไปที่เรื่องการดำเนินการในเชิงป้องกัน แต่จะเน้นไปที่เรื่องที่อยู่หลังจากเด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมแล้ว ให้มีอำนาจหน้าที่ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนเป็นหลัก ซึ่งกำหนดไว้ในพันธกิจของกรมพินิจฯ ด้วย ได้แก่ การยกระดับคุณภาพและการดูแล แก้ไข บำบัดฟื้นฟู เด็กและเยาวชน ต่อมาภายหลังภารกิจของกรมพินิจฯ มีการปรับเปลี่ยนโดยเพิ่มการป้องกันไปด้วย ตามกำหนดภารกิจใน

ข้อ 2 ดำเนินการด้านคดี ด้านการป้องกัน บำบัด แก้ไข ฟื้นฟู พัฒนาและสงเคราะห์และติดตามประเมินผล จะเห็นได้ว่าภารกิจของกรมพินิจฯ มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนา แก้ไข ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน ตลอดจนดำเนินการด้านการป้องกันด้วย ทำให้ภารกิจงานนั้น ขยายวงกว้างมากยิ่งขึ้น และต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานตามไปด้วย

โดยช่วงหลายปีที่ผ่านมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 กรมพินิจฯ ได้เริ่มดำเนินการด้วยการวางชุดความรู้ และชุดข้อมูลในการป้องกันอาชญากรรม โดยทำงานอย่างเป็นระบบกับเด็กและเยาวชนที่อยู่ในระบบการศึกษา ด้วยการเข้าไปจัดกิจกรรมให้แก่เด็กและเยาวชนเพื่อให้ความรู้ในเรื่องของภัยอาชญากรรม ให้เด็กและเยาวชนป้องกันตนเอง รวมทั้ง การใช้นักสหวิชาชีพเพื่อพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และความคิดของเด็กและเยาวชนในโรงเรียน ภายใต้กิจกรรม 1 สถานพินิจ 1 สถานศึกษา โดยกรมพินิจฯ ซึ่งเป็นโครงการที่เจ้าหน้าที่ในกรมพินิจฯ จะดำเนินการกิจกรรมในโรงเรียน 1สถานศึกษาต่อสถานพินิจแต่ละที่เพื่อเป็นเป้าหมายในการดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและเยาวชน

การทำงานอย่างเป็นระบบ โดยเด็กที่อยู่ในระบบการศึกษา สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการทำงานป้องกันได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นกลุ่มใหญ่ของประเทศ และเด็กและเยาวชนมีเลเวล ของอายุ วัยวุฒิ และวุฒิภาวะ ที่เราสามารถ Input ข้อมูล หรือ Input ชุดความคิดต่าง ๆ เข้าไปในระบบได้ เป็นรากฐานการป้องกัน ตั้งแต่ปี 2557 โดยมุ่งเน้นเด็กและเยาวชนที่อยู่ในระบบการศึกษา 1 สถานพินิจ 1 สถานศึกษา

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 2, ผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรม)

“กรมพินิจฯ มีการทำโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์มานานมากแล้ว ก่อนที่จะมีโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ของกระทรวงยุติธรรมอีก โดยเริ่มตั้งแต่ ปี 2557 ทำโดยเป็น 1 สถานพินิจ 1 สถานศึกษา”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 9, กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2559 จนถึงปัจจุบัน กรมพินิจฯ ได้ตระหนักถึงความสำคัญในงานด้านการป้องกันอาชญากรรมมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการดำเนินการในโครงการ 1 สถานพินิจ 1 สถานศึกษาก็ได้รับการตอบรับที่ดี และกรมพินิจฯ จึงคิดว่าควรหันมาดำเนินการและทำงานในเชิงรุกมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดการขยายผลโครงการ จาก 1 สถานพินิจฯ 1 สถานศึกษา มาเป็น 1 สถานพินิจ 6 สถานศึกษา โดยเจ้าหน้าที่ในกรมพินิจฯ จะดำเนินกิจกรรมในแต่ละโรงเรียน เขตพื้นที่แบบขยายวงกว้างมากยิ่งขึ้นให้สามารถเข้าสู่โรงเรียนได้อย่างทั่วถึง ซึ่งจะเป็นการดำเนินการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก

และเยาวชนในโรงเรียน ร่วมกับการนำสหวิชาชีพ ผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญทางด้านเด็กและเยาวชนเข้าร่วมดำเนินการด้วย

ต่อมาในปี 2559 ก็เพิ่มจาก 1 สถานพินิจ 6 สถานศึกษา และพยายามมากขึ้น ด้วยปริมาณของระบบการศึกษาในโรงเรียนมีจำนวนมาก ถ้าทำแค่ในทีเดียวก็คงไม่เกิด Impact อะไร ต้องบอกว่าการจัดกิจกรรมชุดนี้ได้ผลกับเด็กและเยาวชนค่อนข้างมาก จึงพยายามขยายระบบงานป้องกันให้มากขึ้น

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 2, ผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรม)

“โดยกรมพินิจมีการขยายเรื่อยๆ จนปัจจุบันเป็น 1 สถานพินิจ 6 สถานศึกษา ซึ่งกรมพินิจก็พยายามดึงเอากลุ่ม โรงเรียนในแต่ละกลุ่มที่คิดว่าจะมีความเสี่ยงสูง โดยเฉพาะกลุ่มโรงเรียนในอาชีวศึกษา โรงเรียนมัธยมที่มีเด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าวเกร มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน และขึ้นชื่อเรื่องของการกระทำผิด และไปทำร้ายเด็กในสถาบันอื่น โดยจะเลือกเป็นกลุ่มแรกๆ ในเด็กมัธยมจนกระทั่งวิทยาลัยวิชาชีพต่าง ๆ ปวช. ปวส. ของรัฐกับเอกชน ที่เราเห็นว่าควรไปให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องของการละเมิดการยุติธรรม”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 3, ผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรม)

และเจ้าหน้าที่ในกระทรวงยุติธรรม โดยกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนให้ความคิดเห็นในทิศทางเดียวกันกับผู้บริหารว่าแนวทางของปัจจุบันพัฒนามาเป็น 1 สถานพินิจ 6 สถานศึกษา

ปัจจุบันนี้เป็น 1 สถานพินิจ 6 สถานศึกษา เช่น กรณีปัญหาเด็กทะเลาะวิวาทอาชิวะ ก็จะเน้นแก้ไขปัญหาเรื่องดังกล่าวและเข้าไปจัดกิจกรรมในโรงเรียน โดยกรมพินิจฯ มีข้อได้เปรียบคือ จะรู้ว่าปีนี้สถานการณ์ สถิติ และแนวโน้มของการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนอยู่แล้วว่าในตอนนี้นี้เด็กและเยาวชนกระทำผิดในเรื่องใด สถานพินิจแต่ละจังหวัดจะสามารถตอบได้ โดยใช้ฐานข้อมูลที่มีสามารถใช้ได้ ใช้เครือข่ายในการวางแผน แต่อย่างไรก็ตาม บางที่สถานพินิจมีตัวเลขแบบนิ่งแต่ชุมชนมองว่า เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมอีกแบบ เช่น มีเด็กรุนแรงแต่ไม่ถึงขนาดที่จะถูกจับ เป็นต้น

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 9, กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน)

ซึ่งการดำเนินโครงการดังกล่าวได้รับผลตอบรับอย่างดี และเด็กและเยาวชนมีความรู้สึกตื่นตัวต่อการที่เจ้าหน้าที่มีโอกาสเข้าไปดำเนินกิจกรรมให้กับโรงเรียน จึงไม่ใช่เพียงแค่การสอนความรู้ สอนแนวคิดทั่วไป แต่เป็นการเน้นหลักในด้านกิจกรรม เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้สนุกพร้อมกับเสริมสร้างความรู้และทัศนคติที่ดีไปในตัวด้วย

ผมมองว่า ถ้านโยบายเด็กที่เราทำอยู่ 1 สถานพินิจ 6 สถานศึกษา ถ้าถามว่าได้ผลไหม ผมว่าได้ดี เพราะว่า เด็กจะสนใจบุคลากรที่เป็นบุคคลภายนอกที่ไม่ใช่บุคลากรทางการศึกษาประจำ เข้ามาทำกิจกรรม เข้ามาให้ความรู้ ทำให้เด็กตื่นตัว ตื่นเต้น เพราะเรามีสื่อ มีบุคลากรที่มีความรู้ในการถ่ายทอด และเราเป็นของแปลกใหม่สำหรับเด็กและเยาวชน จึงทำให้เขาสนใจและได้รับความรู้ได้เร็วมากขึ้น เป็นเรื่องที่เราประเมินดี ๆ น่าจะทำงานเชิงรุกได้มากขึ้น น่าจะขยายเพิ่มเติมไม่ใช่เพียงแค่ โรงเรียนที่เลือก แต่ควรจะเป็นทุกโรงเรียนในจังหวัด น่าจะเข้าไปทำกิจกรรมพวกนี้ให้ครอบคลุมทั้งหมด ถ้าเราต้องทำขยายขอบเขตให้ได้มากที่สุด

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 3, ผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรม)

จากการดำเนินการดังกล่าว จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นให้หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมหันมาให้ความสนใจกับการป้องกันอาชญากรรมมากยิ่งขึ้น มากกว่าการที่จะรอรับและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม แก่ไข่ฟื้นฟูผู้กระทำผิด ภายหลังศาลมีคำพิพากษาเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม กระบวนการยุติธรรมไทยมีแนวทางในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนโดยการเน้นหลักให้ใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาก่อน จึงทำให้เด็กและเยาวชนที่ต้องมาแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูในสถานพินิจ และศูนย์ฝึกอบรมฯ มีจำนวนน้อยลงไปด้วย แต่ก็ไม่สามารถยืนยันได้ว่า การที่เด็กและเยาวชนเข้ามาอยู่ในสถานพินิจในจำนวนที่น้อยลงจะแสดงว่าเด็กและเยาวชนนั้นกระทำความผิดน้อยลง แต่อาจจะด้วยหลายสาเหตุทั้งอัตราการเกิดของเด็กที่ลดลงในหลายปีที่ผ่านมา หรือปัจจัยอื่น ๆ ก็เป็นไปได้ แต่การดำเนินการภายในโครงการ 1 สถานพินิจ 6 สถานศึกษาจึงเป็นโครงการสำคัญที่นำมาสู่ “โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์” ในปัจจุบัน

4.2.2.3 แนวทางการดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำผิดในสังคม ภายใต้โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์

ที่มาของการกำเนิดโครงการโรงเรียนยุติธรรม โครงการนี้มีการวางแนวนโยบายเพื่อเน้นหลักที่การป้องกันเด็กและเยาวชนไม่ให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำผิดในสังคม

โดยเมื่อปี พ.ศ. 2561 พลอากาศเอกประจิน จั่นตอง รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวง ยุติธรรมในสมัยนั้น ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเอง จากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและกระทำผิดในสังคม โดยนำเอาแนวทางตามโครงการ 1 สถาน พินิจ 6 สถานศึกษาของกรมพินิจฯ ขึ้นมาเป็นตัวอย่าง เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและกำหนดเป็น โครงการ ซึ่งท่านมองในภาพกว้าง ทุกหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการ ดำเนินการดังกล่าว จากเดิมที่แต่ละหน่วยงานมีการดำเนินการตามภารกิจของตนเองอยู่แล้ว ทั้งการ ทำสื่อ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เพื่อการประชาสัมพันธ์ หรือภารกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้มาร่วมกันดำเนินการ โครงการภายใต้ชื่อ “โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์” เพื่อให้เกิดผลในการป้องกันเด็กและเยาวชน ต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและกระทำผิดในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนั้น ทำให้เกิดแนวคิดด้านการบูรณาการหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาแล้วเห็นว่า เรื่องของการศึกษา สังคม และความยุติธรรม ต้องดำเนินไปด้วยกันอย่าง สอดคล้องกัน ด้วยเหตุนี้เอง จึงมีการร่วมจัดทำ MOU ร่วมกัน 3 หน่วยงาน ระหว่าง กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงยุติธรรม โดยมีกรมพินิจฯ รับผิดชอบ ดำเนินการในส่วนของ MOU โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ดังกล่าว

“หลักคิด ข้อสั่งการของท่านประจินเลย สั่งการข้อที่ 1 ไม่เป็นภาระให้กับโรงเรียน โดยให้ดำเนินการแบบเหมาะสมและพอดีในเรื่องกระบวนการที่จะดำเนินการกับเด็กและเยาวชนใน ลักษณะนี้”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 1, ผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรม)

มีความชัดเจนในเรื่อง นโยบาย ระดับกระทรวง มุ่งเน้นให้ใช้แนวทางการป้องกันมาก ยิ่งขึ้นในกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยผ่านโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ จึงเป็นที่มา ของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ในปี 2561 โดยจะมีความชัดเจนในหลายๆ มิติ มากขึ้น มีการบูรณาการเอาหน่วยงานภาคส่วนอื่นมามีส่วนร่วมด้วย มีการวางกรอบใน การใช้กิจกรรมหรือการจัดชุดความคิดต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างให้เด็กและเยาวชนมี ภูมิคุ้มกันในเรื่องการห่างไกลการกระทำผิด ในกระบวนการยุติธรรม โดยมี 4 กรอบ ความคิด ได้แก่ 1) การป้องกันตนเองจากภัยสังคม ให้ความรู้ สร้างการรับรู้ให้แก่เด็ก ภัยสังคม 2) การสร้างจิตสำนึกและการมีวินัย 3) การเรียนรู้เท่าทัน ห่างไกลยาเสพติด และ 4) ต่อด้านการทุจริต คอร์รัปชัน

โดยในปี 2561 เราจะมีความชัดเจนมากขึ้นในการร่วมกันบูรณาการจากหลายหน่วยงาน เดิมเรามีโครงการ 1 สถานพินิจ 1 สถานศึกษา จะเป็นกิจกรรมภาพหลักของกรมเป็นหลัก ต่อมาพอเป็นโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์จึงมีภาพของการบูรณาการมากขึ้น โดยบูรณาการทั้ง มท. ศธ. และ ยธ.

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 2, ผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรม)

โดยจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ในกระทรวงยุติธรรมมีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่าโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์นั้น เริ่มต้นจากการต่อยอดงานของกรมพินิจฯ โดยเป็นข้อสั่งการของท่านประจัน จันตอง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมในสมัยนั้น ให้หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมดำเนินการ

โครงการนี้เริ่มต้นจากการต่อยอดโครงการของกรมพินิจฯ 1 สถานพินิจ 6 สถานศึกษา โดยท่านประจัน จันตอง ดี ท่านมองข้ามไปในหลายเรื่อง หลายกระทรวง ไม่ได้ดูเฉพาะประเด็นงานยุติธรรม ดูทั้งเรื่องการศึกษา สังคม ความยุติธรรม ในที่ประชุมผู้บริหารกรมพินิจฯ พูดถึงเรื่อง 1 สถานพินิจ 6 สถานศึกษาขึ้นมา ท่านประจันจึงมองว่าดี และทุกวันนี้ 10 กรมในกระทรวงยุติธรรม จากการทำงานของกรมทำแต่สี่เยอะแต่ไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์ จึงได้ไอเดียให้เริ่มทำ คล้ายกับสิ่งที่สถานพินิจทำ

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 6, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

“กรมพินิจฯ รับผิดชอบ MOU โรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ และปลายปี 62 ได้เชิญ สพฐ. มาประชุมรายงานผล สกธ. รายงานผล”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 9, กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน)

โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ เริ่มดำเนินการในสถาบันการศึกษา ในปี พ.ศ. 2562 โดยดำเนินการทั้งสิ้น 850 โรงเรียน ทั้งส่วนกลาง กรุงเทพมหานคร และส่วนภูมิภาคในระดับจังหวัด ด้วยการนำแนวทางการดำเนินการ 4 กรอบ 5 ขั้นตอน ลงไปจัดกิจกรรมกับเด็กและเยาวชนในโรงเรียน โดยดำเนินการจากวิทยากร หรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรม จัดกิจกรรมให้แก่เด็กและเยาวชนโดยตรง ไม่ผ่านตัวกลางอย่างครู/อาจารย์ โดยติดต่อครู/อาจารย์ในโรงเรียนเพียงเพื่อขอเข้าไปดำเนินกิจกรรมในโรงเรียนเท่านั้น ภายใต้อำนาจสั่งการสำคัญของท่านประจัน จันตอง ที่ว่า โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ต้องไม่สร้างภาระเพิ่มเติมให้กับโรงเรียนและหน่วยงาน

ในส่วนของคุณผลการดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ในปี พ.ศ. 2563 ที่ผ่านมา โดยส่วนใหญ่ โครงการดำเนินการผ่านกรอบเนื้อหา ทั้ง 4 กรอบ ได้แก่ การป้องกันตนเองจากภัยสังคม การสร้างจิตสำนึกและวินัยในตนเอง การรู้เท่าทันและห่างไกลยาเสพติด การต่อต้านการทุจริต ซึ่งลักษณะกิจกรรมจะมีทั้งการสอน การให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ ทั้งในดำเนินกิจกรรมในห้องเรียน หรือนอกห้องเรียน และสื่อ Infographic ต่าง ๆ กิจกรรมครูตำรวจ D.A.R.E กิจกรรมเกมเพื่อการเรียนรู้ และกิจกรรมสั้นทางการต่าง ๆ โดยในปี พ.ศ. 2563 ที่ผ่านมา กระทรวงยุติธรรม โดย 10 กรมภายใต้กระทรวงยุติธรรม ทั้ง สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม กรมคุมประพฤติ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กรมบังคับคดี กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมราชทัณฑ์ กรมสอบสวนคดีพิเศษ สำนักงานกิจการยุติธรรม สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ และสำนักงาน ป.ป.ส. ได้ลงไปดำเนินการในโครงการดังกล่าว ตามจำนวนที่แสดงในภาพ

ภาพที่ 7 แสดงภาพการดำเนินการโดยแยกตามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระทรวงยุติธรรม ในปี 2563

ที่มา : (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2563b)

จากข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่าหน่วยงานได้มีการดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ และมีการรายงานผลผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 129,046 คน จากโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 1,066 โรงเรียน ซึ่งในปีงบประมาณต่อ ๆ ไป โครงการจะขยายผลการดำเนินการให้กว้างมากขึ้น และเข้าถึงเด็กและเยาวชนในสถานศึกษาให้มากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินการที่ผ่านมาล้วนมีทั้งจุดแข็งและจุดอ่อนในการดำเนินการ จึงต้องดำเนินการศึกษาสภาพปัญหา เพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนาต่อไป

4.2.3 สภาพปัญหา และข้อจำกัดในการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำผิดในสังคม จากกรณีศึกษาการดำเนินการของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์

จากที่ได้กล่าวถึงที่มาของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ในหัวข้อแนวทางการดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำผิดในสังคม ภายใต้โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ข้างต้นนั้น จึงขออธิบายรายละเอียดของโครงการเพิ่มเติม ดังนี้ โครงการเป็นโครงการที่จัดทำขึ้นเพื่อให้การสนับสนุนโรงเรียน ในฐานะที่โรงเรียนเป็นสถาบันหลักสถาบันแรกที่ใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชนผู้จะเติบโตเป็นกำลังสำคัญของประเทศในอนาคต โดยการปลูกฝัง บ่มเพาะ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนในวัยเรียนให้เด็กและเยาวชนเป็น “คนดี” ควบคู่ไปกับการเป็น “คนเก่ง” ที่มีพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม และภูมิคุ้มกัน ให้รู้เท่าทันต่อสภาพปัญหาต่าง ๆ เพื่อป้องกันตนเองจากภัยต่าง ๆ ในสังคม เพื่อป้องกันไม่ให้เป็นเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้กระทำผิดในสังคม และสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข โดยดำเนินการทั้งหมด 4 ด้าน ประกอบด้วย

- 1) การป้องกันภัยตนเองจากสังคม
- 2) การสร้างจิตสำนึกและวินัยในตนเอง
- 3) การรู้เท่าทันและห่างไกลจากยาเสพติด และ
- 4) การทุจริตคอร์รัปชัน

ซึ่งโครงการดังกล่าว กระทรวงยุติธรรมได้ดำเนินการโครงการในปี พ.ศ. 2562 – 2563 แต่เนื่องด้วยสถานการณ์ไวรัสโคโรนา (Covid-19) จึงทำให้ปี พ.ศ. 2563 ไม่สามารถลงพื้นที่จัดกิจกรรมได้ครบถ้วนตามที่วางแผนไว้กรมต่างๆ ในกระทรวงยุติธรรมที่รับผิดชอบโครงการดังกล่าว จึงมีการดำเนินการผ่านการส่งสื่อ เกมส์ หรือ VDO ความรู้ทั้ง 4 กรอบ เพื่อให้เด็กและเยาวชนของแต่ละโรงเรียนได้มีโอกาสศึกษา อีกทั้ง มีการปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินการให้ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบันด้วย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในกระทรวงยุติธรรม 14 ท่าน ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ในระดับปฏิบัติคือ ผู้นำนโยบายโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ไปสู่การปฏิบัติ สามารถจำแนกประเด็นปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินการ ออกเป็น 6 ประเด็นปัญหา ดังต่อไปนี้

4.2.3.1 ปัญหาด้านนโยบาย

จากข้อมูลทำให้ทราบว่าโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์นั้น เป็นข้อสั่งการของ พลเอก ประจิน จั่นตอง รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมในสมัยนั้น ให้นำหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมดำเนินโครงการ “โรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์” ซึ่งต่อมากระทรวงยุติธรรมได้เล็งเห็นถึงความสำคัญถึงประเด็นดังกล่าว และดำเนินโครงการในปี พ.ศ. 2562 โดยกำหนดไว้เป็นโครงการต่อเนื่อง แต่เนื่องจากสถานการณ์ไวรัสโคโรนา (Covid-19) จึงทำให้เกิดอุปสรรคในการดำเนินโครงการดังกล่าว โดยผู้ให้สัมภาษณ์หลายท่าน มีความคิดเห็นตรงกันว่าโครงการดังกล่าวเป็นนโยบายที่ดีอยู่แล้ว และเห็นควรดำเนินการต่อไปอย่างต่อเนื่องและปรับปรุงแบบหรือลักษณะของกิจกรรมให้ทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เป็นไป

“นโยบายคิดว่าดีอยู่แล้ว โดยกำหนดกรอบมา 4 ด้าน เพื่อให้เกิดการพัฒนาเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 7, กรมสอบสวนคดีพิเศษ)

“นโยบาย คิดว่าดีอยู่แล้ว กรอบพื้นฐานที่เด็กและเยาวชนควรจะต้องรู้คิดว่า ดี รู้เรื่องวินัยพลเมืองที่ดี แต่ตัวกิจกรรมขึ้นอยู่กับส่วนราชการ กิจกรรมที่มีความหลากหลาย ขึ้นอยู่กับส่วนราชการจะออกแบบ”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 8, สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม)

โดยผู้ให้สัมภาษณ์จากกลุ่มเจ้าหน้าที่ในกระทรวงยุติธรรม บางท่านมีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า นอกจากโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์จะเป็นนโยบายที่ดีแล้ว มองว่าหน่วยงานก็พยายามหาทางดำเนินการได้ ถึงแม้จะมีอุปสรรคบ้างในเรื่องงบประมาณ หรือจำนวนคนไม่เพียงพอ แต่ก็พยายามทำตามข้อสั่งการให้ดีที่สุด

สมัยท่านประจิน เล็งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องนี้ โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ มาก่อน คิดว่าจะทำให้เด็กมีภูมิคุ้มกันทางสังคมที่ดี และรู้สึกว่าการมีความก้าวหน้า และเกิดประโยชน์ เพราะหน่วยงานพยายามที่จะทำตามข้อสั่งการของรัฐมนตรีให้ได้ ถึงแม้ว่าคนจะยังไม่เข้าใจ จำนวนคนไม่พร้อม หรือไม่มีงบประมาณสนับสนุนใดๆ ก็ตาม หน่วยงานก็จะหาทางที่จะดำเนินการได้

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 6, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

โดยรวมแล้วเจ้าหน้าที่ในกระทรวงยุติธรรมคิดว่า การกำหนดนโยบายในโครงการดังกล่าว เป็นสิ่งที่ดีและถึงแม้ว่าโครงการดังกล่าว อาจไม่ได้เป็นโครงการที่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนได้ทั้งหมดทุกกลุ่มหรือทุกโรงเรียน แต่อย่างน้อยก็เป็นโครงการที่เกิดประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนในโรงเรียนไม่น้อย โดยแนวทางหลักตามข้อสั่งการของ พลเอก ประจิน จั่นตอง มีนโยบายให้หน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรม ปฏิบัติอย่างตรงตามนโยบายโดยจะต้องไม่เป็นการสร้างภาระให้กับโรงเรียน แต่เป็นการช่วยเหลือและอุปถัมภ์โรงเรียน โดยอาศัยความร่วมมือจากโรงเรียนทั้งสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพมหานคร และองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลบางท่านมองว่าการจะนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่มีความต่อเนื่องได้ ต้องมาจากการกระตุ้นหรือให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าวอย่างต่อเนื่องด้วย

แต่ปัจจุบัน ระบบราชการไทยยังคงมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร หรือระบบการหมุนเวียนข้าราชการอยู่ จึงทำให้เมื่อผู้บริหารในระดับสูงมีการเปลี่ยนแปลง หรือกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนชั่วคราว ก็ทำให้เกิดปัญหาความต่อเนื่องของนโยบาย ถึงแม้การเปลี่ยนผ่านตำแหน่งรัฐมนตรีของกระทรวงจะมีการเปลี่ยนแปลงไป แต่ก็ไม่ได้ทำให้โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์นั้น ถูกยกเลิกไปแต่อย่างใด โดยผลการศึกษาพบว่าผู้ให้ข้อมูลบางท่านคิดว่าการเปลี่ยนผู้บริหารทำให้เกิดอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนหรือนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติขาดความต่อเนื่อง เนื่องจากถึงแม้ว่านโยบายดังกล่าวจะไม่ได้ถูกยกเลิกไป แต่ก็ลดความสำคัญลง เพราะมีประเด็นหรือนโยบายอื่น ๆ ที่สำคัญต่อสถานการณ์ปัจจุบันมากกว่า เช่น สถานการณ์โควิด-19 ในเรือนจำ กฎหมายยาเสพติด เป็นต้น

ปัญหาสำคัญของระบบราชการ ที่ไม่ใช่แค่โครงการนี้ คือ โครงการไหนที่ไม่ได้อยู่ในวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสูงสุดหรือฝ่ายการเมืองก็ตาม หมายถึง สิ่งที่รัฐมนตรีมองเห็นพอเปลี่ยนรัฐมนตรี เรื่องเก่าก็จะถูกลืมไป ปัจจุบัน ท่านสมศักดิ์ ก็จะเน้นแต่เรื่องเรือนจำ แต่ถ้าเรื่องที่ไม่ใช่เรือนจำก็จะสำคัญลดลง

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 6, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

โครงสร้างนโยบาย โดยปกติแล้วนโยบายของรัฐ 4 ปีเปลี่ยน ส่วนใหญ่แล้วผู้สร้างนโยบายจะคำนึงถึงสิ่งที่เห็นผลเร็ว แต่การสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนนั้น ไม่สามารถเห็นผลเร็วทันตาเห็นได้ทันที จึงต้องใช้ระยะเวลา หากดำเนินการไปแล้ว 4 ปีแล้ว ยังไม่เห็นผลเลย บางครั้งกำหนดนโยบายที่เห็นผลระยะสั้นแต่ไม่สามารถวางนโยบายเพื่อให้เห็นผลในระยะยาวการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบได้

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 12, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

นอกจากระดับผู้บริหารแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อผู้ปฏิบัติงานด้วย ตามที่กล่าวไปแล้วในระบบราชการมีการเปลี่ยนหมุนเวียนและโอนย้ายข้าราชการอยู่เสมอ ดังนั้น การเปลี่ยนผ่านเจ้าหน้าที่ผู้ชำนาญการไปสู่การปฏิบัติจึงเป็นเรื่องที่ควบคุมยาก และทำให้เกิดปัญหาขาดความต่อเนื่องในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ทำให้การดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ของบางหน่วยงานถูกลดความสำคัญไปเช่นกัน หรืออาจจะมีการมาทำหน้าที่ปฏิบัติกลุ่มใหม่ ที่มีความคิดที่แตกต่างไปจากแบบเดิมก็ได้

“ลงพื้นที่ในโรงเรียนทั้ง 4 ครั้ง 1 ครั้งต่อ 1 กรอบ ปัญหาที่คิดว่าไม่ประสบความสำเร็จ คือ คิดว่าจะไม่มีคนรับสารต่อ หรือดำเนินการต่อ หากเปลี่ยนผู้นำหรือผู้ปฏิบัติไป”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 1, ผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรม)

นอกจากนี้ ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและเจ้าหน้าที่หน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรมพบว่า เมื่อจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ คือ กลุ่มเด็กและเยาวชน จึงทำให้นโยบาย รวมทั้งการดำเนินการโครงการดังกล่าว อาจมีความซับซ้อนกับภารกิจหนึ่งของหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมที่รับผิดชอบเรื่องของเด็กและเยาวชนเป็นหลัก ได้แก่ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ซึ่งมีการกิจหลักในการป้องกันและการมีส่วนร่วมเครือข่าย โดยดำเนินการตามแนวทาง 1 สถานพินิจ 1 สถานศึกษาอยู่แล้ว คือ การดำเนินการที่กรมพินิจฯ ร่วมกับโรงเรียนหรือสถานศึกษาในจังหวัดนั้น ๆ เพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นการป้องกันและสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน แต่ทั้งนี้โครงการดังกล่าวก็อาจช่วยสนับสนุนให้ภารกิจของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนดำเนินไปข้างหน้าอีกด้วย

“โดยในปี 2561 เราจะมีความชัดเจนมากขึ้นในการร่วมกันบูรณาการจากหลายหน่วยงาน เดิมเรามีโครงการ 1 สถานพินิจ 1 สถานศึกษา จะเป็นกิจกรรมภาพหลักของกรมเป็นหลัก ต่อมาพอเป็นโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์จึงมีภาพของการบูรณาการมากขึ้น”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 2, ผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรม)

สำหรับนโยบายของกรม มองว่าปัญหานี้เป็นเรื่องใหญ่ กระทรวงก็มีนโยบายเกี่ยวกับ 1 หน่วยงาน 1 สถานศึกษา ที่จะเข้าไปช่วยเหลือ และมีการดำเนินงานมา 5-6 ปี โดยกรมพินิจมีการขยายเรื่อยๆ จนปัจจุบันเป็น 1 สถานพินิจ 6 สถานศึกษา ซึ่งกรมพินิจก็พยายามดึงเอากลุ่ม โรงเรียนในแต่ละกลุ่มที่คิดว่ามีความเสี่ยงสูง โดยเฉพาะกลุ่มโรงเรียนในอาชีวศึกษา โรงเรียนมัธยมที่มีเด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าวเกร

มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน และขึ้นชื่อเรื่องของการกระทำผิด และไปทำร้ายเด็กในสถาบันอื่น โดยจะเลือกเป็นกลุ่มแรกๆ ในเด็กมัธยมจนกระทั่ง วิทยาลัยวิชาชีพต่าง ๆ ปวช. ปวส. ของรัฐกับเอกชน ที่เราเห็นว่าควรไปให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องของกระบวนการยุติธรรม

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 3, ผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรม)

โดยเจ้าหน้าที่ของกรมพินิจฯ เพิ่มเติมในประเด็นนี้ว่า กรมพินิจฯ ได้มีภารกิจในการป้องกันและกระบวนการสร้างเครือข่ายอยู่แล้ว ซึ่งอาจทำให้นโยบายดังกล่าวมีความซ้ำกัน หรืออาจเพิ่มเติมแนวทางการดำเนินการโครงการของโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์

กรมพินิจ มีภารกิจหลักในการป้องกันและการมีส่วนร่วมเครือข่ายอยู่แล้ว โดยโรงเรียน 1 สถานพินิจ 1 สถานศึกษาอยู่ ซึ่งรูปแบบและกระบวนการในการดำเนินการมันซ้ำกันกับโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ภายหลังจึงแก้ปัญหาด้วยวิธีการรวมโครงการทั้ง 2 และนำเอา 4 กรอบตามแนวทางการป้องกันอาชญากรรมและการตกเป็นเหยื่อของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ มาใส่ในโครงการอื่น ๆ โดยเป็นการแก้ไข้ปัญหาเบื้องต้น

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 9, กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน)

ซึ่งปัญหาการซ้ำซ้อนในการดำเนินการดังกล่าว มาจากการที่ผู้กำหนดนโยบายได้นำเอาโครงการของกรมพินิจฯ มาเป็นต้นแบบในการดำเนินการ ลักษณะคือให้เจ้าหน้าที่ในแต่ละกรมได้เข้าไปให้ความรู้กับเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา แต่เห็นควรให้เพิ่มเติมลักษณะของปัญหา และกรอบแนวทางการป้องกันให้ครอบคลุมหลายปัญหาในสังคมเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้ลักษณะเนื้อหาของโครงการที่กรมพินิจฯ ดำเนินการจึงมีความคล้ายคลึงกับโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ด้วย

ปัญหาในระดับนโยบาย ย่อมส่งผลโดยตรงต่อการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ จากปัญหาด้านการขาดความต่อเนื่อง ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัตินั้น จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันระบบของราชการยังคงเป็นไปอย่างมีหลักการตามแนวทางของผู้นำประจำหน่วยงานนั้น ๆ หากมีการเปลี่ยนหัวหน้างานหรือผู้บริหารระดับสูง นโยบายบางประการอาจมีการต้องปรับเปลี่ยน เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์โลก หรือเป็นไปตามบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ก็เช่นเดียวกัน จากปัญหาดังกล่าวนั้น ทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินงานไปสู่การปฏิบัติเกิดความรู้สึกสับสน และต้องกลับมาทบทวนกันใหม่ว่าการขับเคลื่อนนโยบายเป็นไปแบบถูกหลักการ เป้าหมาย และวิธีการแล้วหรือไม่อย่างไร

“กลไกขับเคลื่อน ส่วนใหญ่แล้วเป็นหน่วยงานของรัฐแต่น้อยคนที่จะให้ความสนใจว่า การที่เราจะเป็นกลไกขับเคลื่อน การที่เราทำงานอันไหนจะตอบสนองนโยบายได้ตรงจุดใหม่ พอกลไกขับเคลื่อนก็จะพยายามหาหนโยบายที่จะตอบสนองนโยบายอย่างสั้น”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 12, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

ในปัญหาระดับนโยบายจะเห็นได้ว่าประสบกับปัญหาหลายประการ ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาการสลับเปลี่ยนอำนาจหน้าที่ของระดับผู้บริหาร การเปลี่ยนโอนย้ายตำแหน่งในระบบราชการ ส่งผลต่อความต่อเนื่องในการดำเนินโครงการดังกล่าว ตลอดจน เมื่อขาดความต่อเนื่องและมี ผู้ดำเนินการปฏิบัติมาดำเนินการต่อนั้น ส่งผลต่อปัญหาความเข้าใจที่ตรงกัน ทั้งหลักการ แนวทาง และเป้าหมาย ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐควรเล็งเห็นถึงปัญหาดังกล่าว และดำเนินการร่วมกันอย่าง บูรณาการเพื่อให้โครงการดังกล่าวนั้นขับเคลื่อนจากนโยบายไปสู่การปฏิบัติไปได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

4.2.3.2 ปัญหาด้านเนื้อหาหรือกิจกรรมในการดำเนินการโครงการโรงเรียน ยุติธรรมอุปถัมภ์

จากการดำเนินโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ในปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา พบปัญหาอุปสรรคในด้านเนื้อหาวิชา หรือกิจกรรมในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนยุติธรรม อุปถัมภ์ เนื่องจากโครงการดังกล่าวกำหนดกรอบการดำเนินงานออกเป็น 4 กรอบ ได้แก่ 1) การป้องกันตนเองจากสังคม 2) การสร้างจิตสำนึกและวินัยในตนเอง 3) การรู้เท่าทันและห่างไกล ยาเสพติด และ 4) การต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมมีการแบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบ หรือภารกิจกันอย่างชัดเจนตามบริบทขององค์กรอยู่แล้ว อาทิ สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด มีความเชี่ยวชาญและภารกิจงานทางด้านยาเสพติด หรือกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ มีความเชี่ยวชาญและภารกิจงานทางด้านหลักสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ

โดยโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ได้แบ่งความดูแลของโรงเรียนในแต่ละ หน่วยงานออกจากกันอย่างชัดเจน ซึ่งแบ่งจำนวนของโรงเรียนตามสัดส่วนของหน่วยงาน และกำลังพลหรือเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลโครงการที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานนั้น ๆ ดังนั้น เมื่อมีการจัดสรร จำนวนของโรงเรียนตามเขตพื้นที่ของหน่วยงาน รวมทั้ง หน่วยงานเลือกโรงเรียนมาให้ครบตามจำนวน ที่กำหนด จึงส่งผลต่อปัญหาอุปสรรคในเรื่องของความครบถ้วนสมบูรณ์ของเนื้อหากิจกรรม

จากข้อมูลการดำเนินงาน 4 กรอบ ตามแนวทางของโครงการโรงเรียนยุติธรรม อุปถัมภ์นั้น ในการลงพื้นที่ไปปฏิบัติจริง ในปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา แต่ละหน่วยงานได้แบ่งอำนาจ หน้าที่และรับผิดชอบโรงเรียนของตน ทำให้เนื้อหาวิชาและกิจกรรมที่นำไปลงพื้นที่ปฏิบัติจริงใน

โรงเรียนนั้น ไม่ครบถ้วนตามกรอบแนวทาง 4 กรอบ ต่อ 1 โรงเรียนที่เข้าไปทำกิจกรรม เพราะหน่วยงานจัดกิจกรรมตามภารกิจหรืออำนาจหน้าที่ของหน่วยงานของตนเป็นหลัก ด้วยปัญหาจึงทำให้เด็กและเยาวชนได้รับเนื้อหาความรู้เพียงแค่อนุหาเดียวในประเภทที่มาจากหน่วยงานของผู้ดูแลเท่านั้น

“ตอนนี้ยังไม่ได้ลงเนื้อหาของทั้ง 4 กรอบ ซึ่งแต่ละหน่วยงานจะมีความถนัดไม่เหมือนกัน เช่น ปปส. จะเด่นเรื่องยาเสพติด คุ่มครองสิทธิ จะเด่นเรื่องสิทธิ จึงมองว่าควรจะสลับผลัดเปลี่ยนกัน เพื่อให้แลกเปลี่ยนความรู้กันเพื่อให้ได้ผลดี”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 10, กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ)

โดยแต่ละหน่วยงานที่มีภารกิจหรืออำนาจหน้าที่ของหน่วยงานเฉพาะเพียงกรอบเดี่ยวนั้น ทำให้การจัดกิจกรรมในแต่ละโรงเรียนมีเนื้อหาและกิจกรรมที่ไม่ครอบคลุมทั้งหมด 4 กรอบ บางหน่วยงานจึงดำเนินการแก้ไขปัญหาเบื้องต้นด้วยการขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงานที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะในด้านนั้น ๆ เพื่อมาให้ความรู้เพิ่มเติมในโรงเรียนร่วมกัน จึงกลายเป็นการบูรณาการร่วมกันของหลายหน่วยงาน ตามโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์แล้วแต่กรณี

โดยเนื้อหาเน้นการดำเนินการ ทั้ง 4 กรอบ เนื่องจาก สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรมไม่ได้มีภารกิจที่เน้นหนักไปด้านใดด้านหนึ่ง จึงไม่สามารถดำเนินการกิจกรรมทั้งหมดใน 4 กรอบ ได้ ทั้งการมีวินัย ป้องกันปราบปรามยาเสพติด การทุจริตคอร์รัปชัน และเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกัน เพราะไม่ได้มีหน้าที่ภารกิจที่รับผิดชอบหลัก จึงมีการขอให้เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่มีภารกิจเฉพาะ รวมทั้งเจ้าหน้าที่จากสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรมเองร่วมเป็นวิทยากรในกลุ่ม โดยเรื่องของวินัยพลเมืองและสิทธิมนุษยชน จะขอความกรุณาให้ทางกรมคุ้มครองสิทธิมาช่วย สป. และดำเนินกิจกรรมผ่านเกมส์ เป็นแนวทางการบูรณาการร่วมกัน ส่วนในเรื่องของการป้องกันภัยจากอาชญากรรมไซเบอร์หรือภัยเทคโนโลยีต่าง ๆ ก็ขอความกรุณาทั้งของ DSI และของตำรวจไซเบอร์มาทำกิจกรรมให้ เพราะไม่ได้มีความรู้เฉพาะใน 4 กรอบเนื้อหา และในเรื่องของการปราบปรามยาเสพติดก็ขอความอนุเคราะห์ในส่วนของ ปปส. เข้ามาช่วย แต่ทั้งนี้ สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรมก็จะเน้นในเรื่องของ วินัยพลเมืองเป็นหลัก

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 8, สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม)

นอกจากนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์หลายท่านมีความคิดเห็นตรงกันว่า นอกจากเนื้อหาสาระ และกิจกรรมของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ที่ลงไปดำเนินการกับโรงเรียนในแต่ละความรับผิดชอบของหน่วยงานนั้น ไม่ครบถ้วนทั้ง 4 กรอบ ยังมีปัญหาเพิ่มเติมในกรณีปัญหาเนื้อหาวิชา และกิจกรรมอาจไม่เหมาะสมกับสภาพปัญหาที่เด็กและเยาวชนของแต่ละโรงเรียนนั้นประสบหรือพบเจอ เนื่องจากแต่ละโรงเรียนจะมีความแตกต่างกันของสภาพปัญหาในเด็กและเยาวชนแตกต่างกันไป อาทิ โรงเรียนที่จัดอยู่ในระดับที่มีเด็กและเยาวชนที่อยู่ในฐานะปานกลาง และอุปนิสัยของเด็กส่วนใหญ่มีความเรียบร้อย ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ปัญหาที่ทางโรงเรียนอยากให้หน่วยงานจัดกิจกรรมให้ นั้นเป็นไปในลักษณะการสร้างภูมิคุ้มกันให้เด็กและเยาวชนมีภูมิคุ้มกันต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคม รู้เท่าทันเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมากกว่ากิจกรรมที่เสริมสร้างแนวทางการป้องกันการกระทำ ความผิดในสังคม ในทางกลับกันเด็กและเยาวชนในโรงเรียนที่จัดอยู่ในระดับที่มีเด็กและเยาวชนที่อยู่ในฐานะค่อนข้างยากจน ขาดการเอาใจใส่จากครอบครัว รวมทั้ง อยู่ในกลุ่มเด็กที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน หน่วยงานควรจัดกิจกรรมให้เป็นไปในลักษณะของการสร้างภูมิคุ้มกันให้เด็กและเยาวชนไม่ไปกระทำผิดในสังคม และไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น ในรูปแบบเฉพาะกรณีไป เพื่อให้การสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนในโรงเรียนเกิดประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

โรงเรียนมีทั้ง 2 แบบ ทั้งโรงเรียนที่เด็กเสี่ยงต่อการกระทำผิด และโรงเรียนอีกแบบที่มีความแตกต่างกัน คือโรงเรียนที่เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่อการกระทำผิดในสังคม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนเอกชน ขนาดใหญ่ และผู้ปกครองมีฐานะร่ำรวย เด็กจะมีลักษณะเรียบร้อยและอ่อนต่อโลก โดยบางโรงเรียนนั้น ได้ทำหนังสือเชิญหน่วยงาน มาเพื่อให้หน่วยงานได้มีโอกาสเข้าไปจัดกิจกรรม โดยเด็กโรงเรียนนี้ ไม่ได้มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการกระทำผิด ทำให้เราต้องมุ่งเน้นไปที่กิจกรรมการป้องกันการตกเป็นเหยื่อ เพราะเด็กอยู่ในกรอบ ไม่มีวัคซ์ทาง(เข้า-เย็น จะมีพ่อแม่มาคอยรับส่ง ถ้าพ่อแม่มีเวลาก็จะนั่งเฝ้าลูกเรียนหนังสือ) ชีวิตมีแต่บ้านกับโรงเรียน เพราะฉะนั้นเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้จะไม่มีความเสี่ยงทางสังคมเลย ภูมิคุ้มกันทางสังคมที่จะรู้ว่าแบบไหนคือคนมาหลอก คนมาหลอกแล้วต้องทำอะไร จะไม่มีเลย ไม่รู้ว่าอันตรายข้างนอกเป็นอย่างไร เพราะอยู่กับพ่อแม่ตลอด เป็นความแตกต่างอีกมุมหนึ่ง (โดยเด็กสะท้อนผ่านทางกิจกรรม) ดังนั้นจะเห็นภาพความแตกต่างทางความคิดของเด็กในมุมที่ถูกปลูกฝังโดยที่ไม่รู้ตัว กิจกรรมหรือเนื้อหาควรแตกต่างกันด้วย ไม่สามารถทำทั้ง 4 กรอบได้ในบางโรงเรียน

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 6, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

เจ้าหน้าที่ในกระทรวงยุติธรรม จึงมีความคิดเห็นคล้ายคลึงกันในประเด็นนี้ว่า จึงเห็นควรให้มีการสำรวจสภาพปัญหาของโรงเรียนและเด็กและเยาวชนในสถาบันการศึกษาก่อนดำเนินกิจกรรม จึงจะทำให้สามารถวิเคราะห์และแสวงหาการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวและเยาวชนได้อย่างถูกต้องและครบถ้วนสมบูรณ์เท่าที่จะเป็นไปได้

“การที่ลงไปแต่ละโรงเรียนควรไปดูสภาพปัญหาของโรงเรียนและเด็กก่อน เด็กควรจะได้รับความรู้ครบถ้วน แต่ควรเน้นว่าเด็กในโรงเรียนไหนได้รับเรื่องอะไร”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 13, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

ก่อนทำกิจกรรมต้องสำรวจสภาพปัญหาก่อนว่ามีอะไรบ้างที่ทางโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์จะไปช่วยสนับสนุนโรงเรียนได้ โดยบางโรงเรียนอาจจะคิดรูปแบบไว้แล้วว่าจะอยากจะทำแบบนี้ บุรณาการได้หลายเนื้อหา หรือคิดกิจกรรมให้เลย ซึ่งควรวางแผนกับโรงเรียนก่อนช่วยเหลือด้านไหน และดูความต้องการของโรงเรียนเป็นหลัก แต่ละโรงเรียนจะเอาแพ็คเกจเดียว ไล่ไปให้โรงเรียนเป็นโหลไม่ได้ เราจะต้องเป็นการดีไซน์โดยเราร่วมกับโรงเรียน และเราอาจจะแค่อำนวยความสะดวก สนับสนุนบางอย่างมีทรัพยากรในพื้นที่อยู่แล้ว วิทยากรจะเยอะมาก ต้องใช้กลไกทรัพยากรในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 11, สำนักงาน ป.ป.ส.)

โดยผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มในระดับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่มองว่า โครงการดังกล่าวมีประโยชน์ในการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวและเยาวชนจริง ถ้าหากดำเนินการเป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสมกับเด็กและเยาวชนในแต่ละรูปแบบ เพราะเด็กและเยาวชนนั้นมีความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะด้วยปัจจัยครอบครัว ปัจจัยเพื่อน ปัจจัยชุมชน หรือปัจจัยอื่น ๆ ก็ตามที่ได้กล่าวมา ดังนั้น การที่จะดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์กับเด็กและเยาวชนนั้น ไม่สามารถดำเนินการแบบเดียวกันได้ทั้งหมด (No one site fit all) หรือเป็นการเปรียบเทียบในลักษณะของการตัดเสื้อโหลและนำไปใส่เหมือนกันทุกคน เพราะบริบทของเด็กและเยาวชนที่เขาอยู่นั้นแตกต่างกันมาก บางครั้งแล้วโครงการดังกล่าว อาจจะเป็นเพียงแค่การดำเนินการโครงการให้เนื้อหาแกนกลางแล้วนำไปปรับใช้กับทุกคน แต่ความเป็นจริงหากดำเนินการในลักษณะเนื้อหาหรือชุดกิจกรรมแกนกลางเพียงอย่างเดียวอาจจะไม่เกิดผลดีต่อเด็กและเยาวชนเท่าที่ควรจะเป็น

การกำหนด 4 กรอบ 5 ขั้นตอน กำหนดจากส่วนกลางลงไป (มาตรฐานกรอบแบบกว้าง) แต่ในความเป็นจริงแล้วสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในตัวเด็กและเยาวชนในโรงเรียน

อาจจะมีความซับซ้อนในนั้นอยู่มาก และบริบทของแต่ละโรงเรียนทำให้ปัญหาแตกต่างกัน อาจจะมองในแง่ของโรงเรียนในย่านเศรษฐกิจปัญหาแบบหนึ่ง โรงเรียนเอกชนจะเป็นปัญหาอีกแบบหนึ่ง หรือโรงเรียนในชุมชนแออัดก็จะเป็นปัญหาอีกแบบหนึ่ง แต่ถ้าเราเอาแบบกรอบแนวคิด 4 กรอบลงไปดำเนินการในโรงเรียนเป็น 4 กรอบแบบกว้างแบบที่ใช้ได้ทั่วไป พอจะเอาไปผสมผสานกับบริบทโรงเรียนแล้วจะไม่เข้ากันได้มากนัก การดำเนินการต้องไม่เป็นแบบการตัดเลื้อยโหล ต้องมีทุกอย่างครอบคลุมปัญหาของเด็กและเยาวชน

(ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มลำดับที่ 2, สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม)

ดังนั้นแล้วเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดทำเนื้อหาหรือกิจกรรมในการดำเนินงานภายใต้โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์นั้น เป็นไปอย่างสมบูรณ์ และเหมาะสมกับเด็กและเยาวชนในแต่ละบริบทสังคม แต่ละโรงเรียน หน่วยงานต่าง ๆ ควรดำเนินการจัดทำตรวจสอบสภาพปัญหาของแต่ละโรงเรียนในความดูแลของหน่วยงานก่อนเป็นอันดับแรก รวมทั้งมีการหารือร่วมกับครู อาจารย์ภายในโรงเรียน เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาเฉพาะด้านให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนในแต่ละโรงเรียนที่ต้องเจอ แต่อย่างไรก็ตาม หากกำหนดเป็นหลักสูตรเนื้อหาแกนกลางขึ้นมา เพื่อใช้ร่วมกันในทุกโรงเรียนผู้ให้ข้อมูลหลายท่านก็เห็นควรว่าเป็นสิ่งที่เหมาะสม และหากเพิ่มเติมกิจกรรมที่ควรจะเน้นเฉพาะเจาะจงในแต่ละโรงเรียน อาจจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินงานในโครงการดังกล่าวได้มากยิ่งขึ้น

4.2.3.3 ปัญหาด้านผู้แก้ไข (เจ้าหน้าที่)

ปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนภายใต้โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ คือ เจ้าหน้าที่ หรือผู้ดำเนินการแก้ไข เนื่องจากโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์นี้ เป็นโครงการที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดขึ้นมาให้เจ้าหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมและดำเนินการโดยตรงต่อเด็กและเยาวชนในโรงเรียน/สถาบันการศึกษา โดยไม่ต้องดำเนินการผ่านทางกลุ่มต่าง ๆ อาทิ อาจารย์ หรือผู้ปกครอง แต่สามารถดำเนินการให้เด็กและเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมได้เลย โดยตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้น แต่ละหน่วยงานก็จะมีรูปแบบเนื้อหาและกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไปแล้วแต่ภารกิจของหน่วยงานและโรงเรียนในความดูแล

หากกล่าวถึงปัญหาทางด้านผู้แก้ไข (เจ้าหน้าที่) นั้น จากการดำเนินโครงการดังกล่าวในปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา พบปัญหาเจ้าหน้าที่บางส่วนยังไม่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในประเด็นที่จะให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนเท่าที่ควร บางส่วนเป็นเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรในกลุ่มของงานด้าน

ประชาสัมพันธ์ แต่ไม่ใช่ฝ่ายนักวิชาการหรือเจ้าหน้าที่เฉพาะด้านในประเด็นนั้น ๆ แต่ต้องมาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานนี้ เป็นลักษณะของการให้ความรู้ เสริมสร้างทักษะ ในแต่ละประเด็นสำคัญให้แก่เด็กและเยาวชน จึงทำให้เจ้าหน้าที่บางกลุ่มที่ยังไม่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านจริง ๆ ตามกรอบโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ทั้ง 4 กรอบ ดำเนินการอย่างมีอุปสรรค

“เจ้าหน้าที่บางส่วนไม่ได้มาเกี่ยวข้องกับงานนี้ โครงการจึงมาลงที่ประชาสัมพันธ์แต่พอลงพื้นที่ต้องเป็นผู้รู้จริงๆ จะไม่ใช่ส่วนของประชาสัมพันธ์ เพราะไม่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 7, กรมสอบสวนคดีพิเศษ)

“จะมีการจ้างวิทยากร และเจ้าหน้าที่แต่ละคน ก็จะเป็นที่เลี้ยงคอยดำเนินรายการ และมีการแจกอุปกรณ์ให้ แต่ต้องไปดำเนินกิจกรรมกับเด็กและเยาวชน”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 13, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

รวมทั้ง เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติแต่ละคน มีความสามารถในการสื่อสารที่แตกต่างกันไปแล้วแต่ลักษณะส่วนบุคคล เจ้าหน้าที่บางคนกล้าที่จะแสดงออก ดำเนินกิจกรรมด้วยตนเอง แต่เจ้าหน้าที่บางคนไม่มีความถนัดในเรื่องการดำเนินกิจกรรม หรือเป็นผู้นำในการนำกิจกรรมนั้น ๆ จึงนำไปสู่การจัดการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติในโครงการทุกท่าน โดยปีที่ผ่านมา ยังคงเป็นการดำเนินการจัดอบรม และพัฒนาศักยภาพทางการเป็นวิทยากรแบบแรกเริ่มและหน่วยงานกลางของโครงการอย่างสำนักงานกิจการยุติธรรม มีแผนที่จะพัฒนาการฝึกอบรมดังกล่าว เพื่อพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติต่อไป

“คนปฏิบัติเอง จะทำหน้าที่อยู่ในเจ้าหน้าที่เรือนจำ พุดเก่ง ทำกิจกรรมได้ แต่อาศัยความสามารถส่วนตัวของเขาล้วนๆ ซึ่งเขาอาจจะเข้าใจอีกกรอบ หรือขั้นตอน จึงมีการพัฒนาหลักสูตรวิทยากร คือนานนี้ ค่อยๆทำไปทีละขั้นๆ ให้เกิดแพลตฟอร์ม หลักการ แนวทางที่เป็นมาตรฐาน”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 6, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

“เจ้าหน้าที่บางคนไม่ได้ถนัดในเรื่องของสันตนาการ และไม่ได้เก่งเรื่องของการเป็นวิทยากร”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 13, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

นอกจากประเด็นปัญหาดังกล่าวแล้ว ในการดำเนินงานภายใต้โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ตามที่กล่าวไปแล้วในส่วนของปัญหาด้านเนื้อหา หรือกิจกรรมทำให้ทราบว่า บางกิจกรรมควรเป็นการดำเนินการผ่านทางหน่วยงานที่มีการกิจหลัก และมีความรู้ความเชี่ยวชาญ

เฉพาะด้านนั้น ๆ ซึ่งในการดำเนินโครงการในปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา หลายหน่วยงานได้แก้ปัญหาเฉพาะหน้าผ่านทางการบูรณาการร่วมกัน ในลักษณะการขอความอนุเคราะห์เจ้าหน้าที่หรือวิทยากรจากหน่วยงานที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน มาลงพื้นที่และร่วมกันดำเนินกิจกรรม ถึงแม้จะเป็นการบูรณาการแต่ทำให้เห็นถึงปัญหาปัญหาการขาดความรู้ความเชี่ยวชาญของเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการแก้ไขตาม 4 กรอบ ภายใต้โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์

“เรื่องเจ้าหน้าที่ที่มีการขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงานที่มีภารกิจเฉพาะทางมาอยู่ เช่น กรมคุ้มครองสิทธิ ให้วิทยากรมาช่วยเหลือ ในการอบรมเรา และทำกิจกรรมกลุ่มกับเรา เพื่อให้สามารถพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในหน่วยงานได้และไปดำเนินการกิจกรรมได้”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 8, สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม)

อย่างไรก็ตาม อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญ ในการดำเนินการของกลุ่มเจ้าหน้าที่ นั่นคือการมองเป้าหมายหรือผลลัพธ์เดียวกัน มองไปในแบบเดียวกัน เพื่อให้การดำเนินการบรรลุผลสำเร็จได้ตามที่ตั้งใจไว้ โดยการดำเนินการที่ผ่านมาเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติอาจจะยังมีความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน โดยเป้าหมายหรือผลลัพธ์แตกต่างกัน แต่ใช้กระบวนการเดียวกัน เช่น เจ้าหน้าที่บางคนอาจจะคิดว่าโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์เป็นโครงการที่ดำเนินกิจกรรมให้แก่เด็กและเยาวชน สอนความรู้เพื่อให้เด็กมีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ แต่เจ้าหน้าที่บางคนคิดว่าการดำเนินกิจกรรมไม่ใช่เพียงแค่การให้ความรู้ แต่เราต้องทำการสอดแทรกประโยชน์หรือรูปแบบการคิด เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปต่อยอดและพัฒนา จนกลายเป็นภูมิคุ้มกันในตนเองได้ ผลลัพธ์ที่จะได้รับจะทำให้เด็กและเยาวชนนั้นมีภูมิคุ้มกันในการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและกระทำผิดในสังคมเพิ่มมากขึ้น

คิดว่าไม่มีปัญหาเรื่องจำนวนคน แต่ที่เป็นปัญหาคิดว่าเจ้าหน้าที่มองภาพคนละอย่าง เป้าหมาย/ผลลัพธ์ที่อยากเห็นเป็นคนละแบบกัน และกระบวนการเป็นกระบวนการเดียวกันแต่เข้าใจคนละอย่าง คือความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ ต้องเป็นความเข้าใจแบบเดียวกัน ถึงแม้จะเป็นเป้าหมาย/ผลลัพธ์เดียวกัน แต่ไปกันคนละทาง ก็จะไม่ถึงจุดหมายเดียวกัน เพราะฉะนั้นเจ้าหน้าที่คือส่วนสำคัญ ต้องคุยกันให้เกิดความเข้าใจ เพราะเราคือกลไกที่จะเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็ก เพราะฉะนั้น เจ้าหน้าที่ที่ต้องมองเป้าหมายเดียวกันว่าจะให้เด็กเป็นอย่างไร ต้องการให้เด็กอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ไม่เป็นภาระของใคร ไม่กระทำความผิด ถือเป็นหลักสำคัญนึ่ง

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 12, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

และประเด็นสุดท้าย ที่จะกล่าวถึงในปัญหาด้านผู้แก้ไข หรือเจ้าหน้าที่ปฏิบัติ คือ ปัญหาความซ้ำซ้อนของหน่วยงานที่เข้าไปดำเนินการกิจกรรมของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ในโรงเรียน ประเด็นนี้พบว่าเจ้าหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานขาดการประสานงานกัน และเนื่องจากโครงการดังกล่าว มีการแบ่งอำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานในการดูแลโรงเรียนในความรับผิดชอบของหน่วยงาน จึงทำให้กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมราชทัณฑ์ และกรมคุมประพฤติ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีในระดับภูมิภาค ต้องดำเนินการกับโรงเรียนแต่ละท้องที่ในภูมิภาคต่าง ๆ ตามลักษณะของหน่วยงานด้วย การประสานงานกับโรงเรียนในแต่ละจังหวัดจึงเกิดความซ้ำซ้อนกัน ติดต่อกับอาจารย์ไม่ตรงกัน ทำให้เข้าไปจัดกิจกรรมในโรงเรียนเดียวกัน โดยทางโรงเรียนมองว่าเป็นปัญหาหน่วยงานขาดการประสานงานกัน ซึ่งผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรมได้สังเกตเห็นถึงสภาพปัญหาดังกล่าว และมองว่าในอนาคตอาจต้องมีดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ให้สามารถขยายผลไปยังหน่วยงานในระดับท้องที่จังหวัดได้อย่างสมบูรณ์ด้วย

“ระดับจังหวัด มี 5 หน่วยงาน กรมราชทัณฑ์ กรมคุมประพฤติ กรมบังคับคดี กรมพินิจ และสำนักงาน ป.ป.ส. แต่ต่างคนต่างทำ โรงเรียนเดียวกันก็ทำซ้ำกันหลายหน่วย โรงเรียนที่มีชื่อเสียงก็จะเข้าไปดำเนินการกันหลายหน่วย ทำให้โรงเรียนเกิดความสับสน บางครั้งสื่อสารไม่ตรงกัน”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 1, ผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรม)

รวมทั้ง เจ้าหน้าที่ในกระทรวงยุติธรรม มีความคิดเห็นตรงกันในประเด็นปัญหาการเข้าโรงเรียนซ้ำซ้อน และยิ่งนำไปสู่ปัญหาภาพลักษณ์ของหน่วยงาน ที่อาจทำให้ครู/อาจารย์ในสถาบันการศึกษาเกิดความสับสนด้วย

“กรมพินิจ ราชทัณฑ์ คุมประพฤติ เข้าไปจัดกิจกรรมในโรงเรียน ซ้ำกัน เพราะเป็นหน่วยงานในระดับท้องที่เหมือนกัน (ตจว.) หน่วยงานแต่ละหน่วยงานไปคุยกับ ครูในโรงเรียน คนละคนกัน ทำให้เข้าไปจัดกิจกรรมในโรงเรียนซ้ำกัน เกิดคำถามว่าทำไมกระทรวงเดียวกันไม่คุยกัน”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 10, กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน)

4.2.3.4 ปัญหาด้านผู้ได้รับการแก้ไข (เด็กและเยาวชน)

ปัจจัยของด้านผู้ได้รับการแก้ไขหรือเด็กและเยาวชน ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ เพราะเด็กและเยาวชนถือเป็นเป้าหมายของการดำเนินโครงการ ผลลัพธ์ของการดำเนินโครงการจะสำเร็จหรือไม่นั้น ต้องมาจากการประเมินผลลัพธ์ของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการดังกล่าว เปรียบเสมือนหัวใจของการดำเนินการ

โดยเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์เป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนภายใต้สังกัดกระทรวงศึกษา กระทรวงมหาดไทย และกรุงเทพมหานคร ซึ่งดำเนินการกับกลุ่มเป้าหมายในโรงเรียน 3 ระดับ ได้แก่

1. ระดับปฐมวัย: พัฒนาทักษะสมองเพื่อวางรากฐานระยะยาว
2. ระดับประถมศึกษา: พัฒนาทักษะชีวิต เสริมความรู้คุณธรรม
3. ระดับมัธยมศึกษา/อาชีวศึกษา: พัฒนาทักษะชีวิต เสริมความรู้คุณธรรม

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลพบว่า สามารถจำแนกปัญหาของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการได้ออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มเด็กที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา

เด็กที่อยู่ในระดับประถมศึกษา เป็นลำดับการศึกษาชั้นที่ 2 ถัดจากการศึกษาปฐมวัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วงชั้น คือ ช่วงประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงประถมศึกษาปีที่ 3 เรียกว่าประถมศึกษาตอนต้น และช่วงประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงประถมศึกษาปีที่ 6 เรียกว่า ประถมศึกษาตอนปลาย ซึ่งจะมีอายุระหว่าง 7 – 12 ปี และจะมีอุปนิสัยรักสนุก และกำลังอยู่ในช่วงวัยของการเรียนรู้ แต่อย่างไรก็ตาม ในวัยดังกล่าวนี้ยังพบปัญหาการขาดสมาธิ เพราะอยู่ในช่วงวัยที่กำลังเล่นสนุก และเรียนรู้ต่างๆ มากกว่าการตั้งใจศึกษา หรือให้ความสำคัญกับสิ่งใดเพียงสิ่งเดียว จึงทำให้การดำเนินการกิจกรรมของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ในเด็กระดับประถมศึกษา ค่อนข้างเป็นไปได้ยาก และไม่ค่อยได้รับความร่วมมือระหว่างกิจกรรมเท่าที่ควร

ปัญหาจะแล้วแต่โรงเรียน ถ้าเป็นโรงเรียนที่มีเด็กเล็ก ป.4 - ป.6 จะไม่ค่อยให้ความร่วมมือ จึงต้องมีกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจของเด็กและเยาวชนให้ได้ โดยเด็กประถมสิ่งเดียวที่จะต้องเน้นคือกิจกรรมที่กระตุ้นให้เขาสนใจเราให้ได้ และต้องออกแบบดี ๆ ต่อให้สอนให้ความรู้แต่ต้องมีกิจกรรมเสริมตลอด (เพื่อเป็นการดึงดูดความสนใจของเด็กและเยาวชน)

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 8, สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม)

“เด็กจะมีสมาธิในการรับฟังแค่ช่วงเวลาสั้นๆ แบ่งกลุ่มเป็นอีกแบบหนึ่ง พอต้องเริ่มกิจกรรมเราต้องสร้างความสนใจให้เขาในการรับฟังโจทย์ บางทีเราต้องค้างโจทย์ไว้ให้ดูได้ ประกอบกับมีที่เลี้ยงประจำกลุ่ม”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 13, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

2) กลุ่มเด็กและเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา

เด็กที่อยู่ในระดับมัธยมศึกษา เป็นลำดับการศึกษาชั้นที่ 3 ถัดจากการศึกษาระดับประถมศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วงชั้น คือ ช่วงมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรียกว่า มัธยมศึกษาตอนต้น และช่วงมัธยมศึกษาปีที่ 4 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 เรียกว่า มัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งจะมีอายุระหว่าง 13 – 18 ปี เด็กและเยาวชนในช่วงวัยดังกล่าว กำลังอยู่ในวัยของการอยากรู้อยากลอง การคบเพื่อน และกลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลสำคัญมากในการตัดสินใจ หรือการใช้ชีวิตประจำวันของเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ ซึ่งการจะสร้างแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนในกลุ่มนี้ ต้องอาศัยความเข้าใจ ความรู้ และประสบการณ์ทางด้านการพัฒนา แก่ไข พ่อกุญแจเด็กและเยาวชนพอสมควร เพื่อให้การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเด็กและเยาวชนเกิดประสิทธิภาพได้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ในกระทรวงยุติธรรมพบว่า เด็กและเยาวชนกลุ่มมัศึกษามีความเป็นตัวของตัวเองสูง หากกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ดี สนใจก็จะให้ความร่วมมือกับกิจกรรมเป็นอย่างดี แต่ถ้าหากเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม พฤติกรรมเสี่ยงก็จะไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม และแสดงออกถึงความไม่พอใจอย่างชัดเจนด้วย

“บางกลุ่มฟัง บางกลุ่มไม่ฟัง เพื่อป้องกันเด็กไม่ฟัง จะดำเนินกิจกรรมยาก ที่เลี้ยงต้องคอยดู บางคนก็ไม่มีกลุ่มอยู่แต่ก็ต้องไปคล้อยอยู่กับกลุ่มที่แบบ... ก็จะไปบอกให้คอยเตือนเพื่อน และต้องคอยยื่นอธิบาย บางทีน้องก็ไม่เข้าใจใจหาย และต้องทำอย่างไรต่อ”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 13, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

โดยเจ้าหน้าที่ในกระทรวงยุติธรรม ยังให้ความเห็นเพิ่มเติมในประเด็นดังกล่าวว่า บางโรงเรียนจะมีเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมไม่ค่อยเหมาะสม และยิ่งไปกว่านั้นจะแสดงออกมาจากทางวาจา หรือคำพูด ที่อาจแสดงออกมาในระหว่างดำเนินกิจกรรมด้วย

คำพูดการพูดจา ลักษณะนิสัย การแสดงออก พฤติกรรมทุกอย่างออกมาหมดเลย (เด็กพูดจาไม่เหมาะสม หยาดคาย) พูดเรื่องเพศ หมกหมุ่น และยาเสพติด จะอยู่ในหัวเขตาลอดเวลา มีฐานเกมส์แต่งกลอน ก็จะแสดงออกมาแบบลักษณะเฉพาะตัว จะเห็นได้ว่าสภาพแวดล้อมหล่อหลอม จึงทำให้โครงการนี้ช่วยเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 6, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

จากข้อมูลของเด็กและเยาวชนในสถานศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม ทำให้พบว่าเด็กแต่ละระดับชั้น มีความแตกต่างกัน ทั้งวัยวุฒิและคุณวุฒิ ทำให้ลักษณะ การแสดงออก แตกต่างกัน ดังนั้น

การดำเนินกิจกรรมกับเด็กและเยาวชนในแต่ละกลุ่ม เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติและวิทยากรต้องคำนึงถึงความแตกต่างในส่วนนี้ และจัดเนื้อหา/กิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับเด็กและเยาวชนแต่ละกลุ่ม เพื่อให้ตรงตามความต้องการและสามารถสร้างภูมิคุ้มกันเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลต่อเป้าหมายหรือผลลัพธ์ในการดำเนินโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ด้วย

นอกจากประเด็นดังกล่าวแล้ว หน่วยงานที่มีภารกิจหลักในการพัฒนา แก่ไข พ้นฟู เด็กและเยาวชน ได้แก่ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน พบปัญหาในประเด็นเด็กและเยาวชนจำนวนมากที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและกระทำความผิดในสังคมในปัจจุบันเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา คือ เด็กและเยาวชนที่ไม่ได้เรียนหนังสือ นับว่าเป็นอีกปัญหาสำคัญเพราะโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ภายใต้การดำเนินงานของกระทรวงยุติธรรม ไม่ได้รองรับกลุ่มเด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาของโรงเรียน จึงทำให้มีเด็กและเยาวชนบางกลุ่มที่ยังขาดการดูแลหรือสนับสนุนจากหน่วยงาน ซึ่งต่อไปควรมีการพัฒนาต่อยอดโครงการเพื่อให้สามารถลงไปดำเนินการในระดับชุมชนได้ด้วย

ที่ผ่านมาเราใช้กิจกรรม มุ่งเน้นของเด็กที่อยู่ในระบบการศึกษา แต่จะมีเด็กที่อยู่นอกระบบพวกนี้ก็พอสมควร ซึ่งบอกตรงๆ ว่าเด็กกลุ่มนี้คือกลุ่มเสี่ยง และเข้าถึงได้ยาก เพราะเขาไม่ได้อยู่ในระบบใดเลย อยู่ในระบบที่เขาเป็น การจัดการทั้งการป้องกัน และการสร้างการรับรู้จึงทำได้ยาก คงเป็นจุดอ่อนจุดหนึ่ง ที่กรมมองว่า เราพยายามจะพัฒนารูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เข้าถึง แต่ในกลุ่มระบบศึกษาต้องทำเป็นหลักก่อน คือหลักการศึกษา

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 2, ผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรม)

“ปัญหาหลักอยู่ที่ เด็กที่ออกจากสังกัดโรงเรียนมาแล้ว ซึ่งเป็นจำนวนที่ค่อนข้างเยอะ หลุดออกจากระบบโรงเรียน ยังขาดหน่วยงานที่มาสนับสนุนเด็กกลุ่มนี้อยู่ เพราะตัวโครงการเน้นที่เด็กและเยาวชนในโรงเรียน ต่อไปอาจจะพัฒนาเป็นโครงการที่ลงไปสู่ชุมชนด้วย”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 9, กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน)

อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติบางท่านคิดว่าเด็กและเยาวชนไม่ได้เป็นปัญหาในการดำเนินการ โดยมองว่าเด็กและเยาวชนย่อมมีสิ่งที่มาหล่อหลอมให้พวกเขามีพฤติกรรมแบบนั้น ทั้งปัจจัยการป้องกันของตนเอง ครอบครัว เพื่อน และสังคม ไม่ว่าจะเป็เด็กและเยาวชนกลุ่มใด มีสภาพปัญหา หรือพฤติกรรมแบบใด ก็ควรที่จะต้องดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันอย่างถูกต้องและเหมาะสม รวมทั้ง หากว่าโครงการมีการเตรียมการนโยบาย แนวทางการปฏิบัติ เนื้อหา/กิจกรรม และ

เจ้าหน้าที่ที่มีความพร้อมและความเหมาะสมกับสภาพปัญหาหรือความต้องการของเด็กและเยาวชน ในสถานศึกษาได้ ก็จะสามารถทำให้โครงการดำเนินการไปได้

คิดว่าเด็กไม่ใช่ปัญหา เพราะคิดว่าทุกอย่างทั้งคำพูด การแสดงออก ล้วนมาจากสิ่งที่เขาได้รับเข้าไป สิ่งที่มากระทบ สภาพของสิ่งมีชีวิตเมื่อมีสิ่งเร้ามากระทบจะต้องมีกำแพงหรือเกราะผลัดออกไปทันที เมื่อมีภัย ร่างกาย/ความคิดจะสร้างกรอบป้องกันภัยขึ้นมา ตัวนั้นแหละคือตัวที่เราจะไปช่วยกระตุ้นอย่างไรให้สามารถสร้างภูมิคุ้มกันสร้างกรอบให้เหมาะสมในแต่ละบริบท ขึ้นอยู่กับว่าเอากระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมาใช้อย่างไร

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 12, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

กล่าวได้ว่าเด็กและเยาวชน ถือเป็นหัวใจสำคัญ ของการดำเนินโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ เพราะเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของโครงการ และจากที่ได้ทำการศึกษาแล้วพบว่า เด็กและเยาวชน ในแต่ละช่วงวัย แต่ละสถานศึกษา แต่ละครอบครัว แต่ละชุมชน ย่อมมีความแตกต่างกัน ทั้งความคิด ทักษะคิด และพฤติกรรมที่เด็กและเยาวชนเลือกแสดงออกมา ดังนั้น ความแตกต่างเหล่านี้ถือเป็นปัจจัยสำคัญและความท้าทาย ในการดำเนินการเรื่องต่าง ๆ ทั้งการดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์เอง หรือโครงการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินการกับเด็กและเยาวชน ออกมามีประสิทธิภาพมากที่สุด และเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์

4.2.3.5 ปัญหาด้านระยะเวลาดำเนินการ

ปัจจัยด้านระยะเวลาเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญ เนื่องจากการสร้างภูมิคุ้มกัน ในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมหรือกระทำความผิดในสังคมนั้น ต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ ไม่ใช่เพียงแค่การดำเนินการในระยะเวลาอันสั้น ในหนึ่งวันหรือหนึ่งอาทิตย์ แต่ต้องใช้ระยะเวลาในการปลูกฝัง ทั้งการสร้างการรับรู้ สร้างความเข้าใจ จนพัฒนาไปถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนคงต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนาน แต่อย่างไรก็ตามด้วยข้อจำกัดของโครงการ จึงไม่สามารถดำเนินการในระยะเวลาที่ยาวนานได้ และต้องใช้กระบวนการ รวมถึงหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วม ให้สามารถผลักดัน และพัฒนาการสร้างภูมิคุ้มกัน在孩子และเยาวชนได้อย่างเป็นระบบและเกิดประสิทธิภาพ โดยผู้ให้ข้อมูลหลายท่านมีความเห็นตรงกันว่า เรื่องระยะเวลาเป็นข้อจำกัดในการดำเนินการ อันสืบเนื่องมาจากการขอความร่วมมือจากโรงเรียน สถานศึกษา จึงทำให้อาจารย์บวกรวมเวลาในการเรียนของเด็กและเยาวชนเพื่อมา

เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ เกิดปัญหาระยะเวลาในการดำเนินการน้อยเกินไป เนื่องด้วยบางโรงเรียนมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่เนื้อหาเข้มข้น จึงใช้เวลาหน่วยงานดำเนินการกิจกรรมได้เพียงแค่วันหนึ่ง หรือหนึ่งวันเท่านั้น หลายหน่วยงานจึงต้องเสริมด้วยการเพิ่มเติมเครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการดำเนินการอื่น ๆ อาทิ เกมส์ แผ่นพับ สื่อการเรียนการสอน

“คิดว่าเวลาน้อย (ปกติคือ 2 ชั่วโมง) การที่เราจะออกแบบกิจกรรม จัดกิจกรรมได้น้อย ทำอย่างไรให้กิจกรรมในเวลาที่เรามา ทำให้เด็กได้รับความรู้ ความสนุก และประโยชน์อย่างมากที่สุดที่เราจะให้เป็นไป”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 8, สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม)

“ใช้ระยเวลาน้อย คิดว่าไม่เพียงพอ แต่คิดว่าจะลงพื้นที่ถี่ขึ้น และช่วงหลังก็จะส่งเกมส์ไปให้ ก็คิดว่าได้ผลดีขึ้นมาระดับหนึ่ง”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 10, กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ)

โดยเจ้าหน้าที่ในกระทรวงยุติธรรมบางท่านมองว่า นอกจากปัญหาในเรื่องของระยะเวลาการดำเนินการแล้ว อาจต้องมีการสื่อสาร หรือประสานเวลากับอาจารย์ในโรงเรียนให้ดี เพื่อให้สามารถหาเวลาที่ลงตัวได้ในแต่ละครั้งที่ดำเนินการ

เรื่องระยะเวลา ยืดหยุ่นให้หน่วยงาน แต่ปัจจุบันติดโควิด และขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่โรงเรียนจะมอบให้เราด้วย ปัจจุบันน้อย ครั้งละครึ่งวัน (กลุ่มใหญ่ เด็กก็อาจจะได้ความรู้ไม่ครบถ้วน) หรือเต็มวัน ต้องขึ้นอยู่กับโรงเรียนและครู อาจารย์ อาจจะต้องมีการเสริมสื่อ ให้เป็นเครื่องมือที่โรงเรียน สามารถใช้ได้

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 9, กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน)

นอกจากประเด็นดังกล่าวแล้ว จากข้อมูลยังพบข้อจำกัดในประเด็นปัญหาการขาดความต่อเนื่องในการดำเนินการ เนื่องจากมีเวลาให้หน่วยงานเข้าไปดำเนินการกิจกรรมได้เพียงแค่วันละหนึ่งครั้งเท่านั้น จึงทำให้แนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันแก่เด็กและเยาวชนขาดความต่อเนื่อง และอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของโครงการด้วย

จุดอ่อนของเรื่องนี้ คือ เราไม่ได้ทำต่อเนื่องตลอดทั้งปี ขาดความต่อเนื่อง ในหนึ่งปีทำแค่ครั้งสองครั้ง มันก็เลยได้แค่เฉพาะครั้งคราวไป แต่ในส่วนตัวผมคิดว่า อยากจะให้บุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถของกรมพินิจฯ เดินสายเข้าไปให้ความรู้ความ

เข้าใจแก่สถาบันการศึกษา และในชุมชนที่มีการรวมตัวของเด็กและเยาวชน มีผู้นำชุมชนที่สามารถสร้างการรับรู้ให้แก่เด็กได้ สามารถให้รวมชุมชน รวมเด็กเยาวชน โดยให้เจ้าหน้าที่ของเราไปให้ความรู้ น่าจะเกิดประโยชน์

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 3, ผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรม)

โดยเจ้าหน้าที่ผู้ให้สัมภาษณ์ยังมีความคิดเห็นเพิ่มเติมในประเด็นดังกล่าวว่า นอกจากจะขาดความต่อเนื่องแล้ว ต้องมองประเด็นของการแบ่งเวลาให้ดีขึ้น การดำเนินการต้องไม่เป็นภาระให้กับโรงเรียน/สถาบันการศึกษา และต้องดำเนินกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนหรือเด็กและเยาวชนนั้นเกิดการเรียนรู้จริง ๆ ในระยะเวลาเวลาที่มีอยู่อย่างจำกัด

ขาดความต่อเนื่อง วิชาการที่เด็กเรียนก็เยอะอยู่แล้ว ภายนอกไปเสริมกิจกรรม อาจจะช่วยครูนะ แต่เด็กอาจจะไม่โอเคก็ได้ เพราะเราไม่ได้มีตัวชี้วัดอะไรว่าการทำกิจกรรมสำเร็จหรือไม่อย่างไร ทำอะไรก็ได้แต่อย่าให้ไปเพิ่มภาระกับโรงเรียน (โรงเรียนไม่ต้องทำอะไรเพิ่มเติม) เพราะโรงเรียนกลัวจะมีภาระ เช่น ทำรายงาน ทำแบบสอบถาม เป็นต้น แต่พอเรามาเน้นว่ากิจกรรมของเราไม่มีภาระอะไร ก็เลยเป็นสิ่งที่โรงเรียนโอเค และอยากให้เราเข้าไปทำกิจกรรมในโรงเรียน กลายเป็นกิจกรรมสันทนาการของเด็ก ให้เด็กมีความสุข 1 ครั้งต่อ 1 เทอม (ปีละ 2 ครั้ง)

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 13, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเด็กและเยาวชนในการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่อหรือการกระทำผิดในสังคมนั้น เป็นเรื่องที่ต้องใช้ระยะเวลาอาจจะยาวนานเป็นหลัก 5 – 10 ปี เพราะการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน ต้องเป็นการบ่มเพาะความรู้ กรอบความคิดในแง่บวก และทัศนคติที่ถูกต้องให้แก่เด็กและเยาวชน ซึ่งอาจจะไม่ใช่เป็นการสอนให้เขาป้องกันอย่างเดียว แต่รวมถึงการให้ความรู้ในสิ่งที่ผิด เพื่อให้เขามีภูมิคุ้มกันในตนเอง และเรียนรู้ว่าสิ่งที่ผิด ที่ไม่ดีคืออะไร และควรดำเนินชีวิตแบบไหน ซึ่งปัจจัยของเรื่องเวลานั้นมีส่วนสำคัญมาก สิ่งเหล่านี้ไม่สามารถหล่อหลอมให้แก่เด็กและเยาวชนได้ในเวลาเพียงครึ่งวัน หรือหนึ่งวัน แต่ต้องใช้ระยะเวลานานเป็นปี หรือกว่าหลายปีด้วยซ้ำ ดังนั้น การจะสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนได้อย่างประสบผลสำเร็จ อาจต้องอาศัยองค์ประกอบ ปัจจัย เครื่องมือ และหน่วยงานต่าง ๆ รวมเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อพัฒนาแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนอย่างมีประสิทธิภาพ

4.2.3.6 ปัญหาด้านอื่น ๆ

นอกจากปัญหาทั้ง 5 ประเด็นข้างต้นที่กล่าวไปนั้น ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างยังพบปัญหาด้านอื่น ๆ เพิ่มเติม ที่มีส่วนสำคัญต่อการวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาข้อจำกัดจากการดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ และพัฒนาแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวและเยาวชนต่อไปในอนาคต โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ปัญหาในเรื่องการติดตามและประเมินผล ถึงแม้ว่าตามแนวทางการดำเนินการหรือหลักการของโครงการ จะวางไว้ให้หน่วยงานแต่ละหน่วยงานมีการติดตามและประเมินผลจากกิจกรรม แต่จากการดำเนินการในปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติจากหน่วยงานต่าง ๆ ในสังกัดกระทรวงยุติธรรม มีความคิดเห็นตรงกันว่า ภายหลังจากดำเนินการโครงการดังกล่าวแล้วเสร็จ หน่วยงานไม่ได้ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกิจกรรมแต่อย่างใด รวมทั้ง ไม่มีการกำหนดตัวชี้วัดเพื่อวัดประสิทธิภาพในการดำเนินการด้วย จึงทำให้เกิดอุปสรรคต่อแนวทางการพัฒนาโครงการในปีต่อไป และไม่สามารถอธิบายถึงผลลัพธ์จากโครงการดังกล่าวว่าประสบความสำเร็จหรือบรรลุผลสัมฤทธิ์มากน้อยหรือไม่ เพียงใด

การติดตามประเมินผลคิดว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมากทุกอัน เพื่อตอบโจทย์ว่าหลักการที่เราคิด มันดี และลงมือปฏิบัติมันดี สุดท้ายคือ ได้ผลอย่างไรที่เราต้องการหรือไม่ เรา กำลังอยู่ใน 4 กรอบความคิด และทำตาม 5 ขั้นตอน แต่ไม่มีใครมาบอกได้ว่าผลลัพธ์ที่ออกมาแล้วจะดี การประเมินผลทำให้เกิดค่าของความจริงว่าสิ่งที่เราทำและสิ่งที่เราหวัง มันเป็นอย่างไร

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 4, ผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรม)

“ควรมีการติดตามประเมินผล หรือกำหนดตัวชี้วัดขึ้นมาเพื่อวัดผลลัพธ์ที่ได้ อย่างแท้จริง”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 13, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

2) ปัญหาทางด้านงบประมาณ จากขั้นตอนตั้งแต่ระดับการกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ในสมัยท่านประจัน จันตอง เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมนั้น ถือเป็นนโยบายหลัก และอยู่ในวิสัยทัศน์ที่สำคัญในสมัยนั้น ถึงแม้เรื่องของการดำเนินการทางด้านงบประมาณจะล่าช้า แต่ในส่วนของแนวทางการปฏิบัติต้องดำเนินการอย่างรวดเร็ว จึงทำให้หลาย

หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรม ไม่ได้รับงบประมาณ จนกระทั่งมาถึงปัจจุบันหลายหน่วยงานก็ยังไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากโครงการนี้เท่าที่ควร ซึ่งมีเพียงแค่หน่วยงานกลางที่เป็นหน่วยงานประสานงานหลัก ได้แก่ สำนักงานกิจการยุติธรรม ในฐานะฝ่ายเลขานุการของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์เท่านั้นที่ได้รับงบประมาณในส่วนนี้ จึงทำให้บุคลากรในแต่ละหน่วยงานต้องจัดหาทรัพยากรและออกงบประมาณกันเอง ซึ่งทำให้เกิดอุปสรรคและข้อจำกัดเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ บางหน่วยงานมีการจัดสรรงบประมาณจากการขอรับความร่วมมือจากหน่วยงานภาคเอกชน หรือผู้บริหารในหน่วยงานของตนเองด้วย

จากปัญหาดังกล่าว จึงส่งผลโดยตรงต่อการจัดการกิจกรรม และโครงการดังกล่าวในโรงเรียนส่งผลให้การดำเนินการในบางโรงเรียน หน่วยงานไม่มีทรัพยากรหรือของรางวัล ซึ่งถือเป็นสิ่งจูงใจให้กับเด็กและเยาวชนและโรงเรียน ปัญหาดังกล่าวถือเป็นปัญหาสำคัญ เพราะเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการ กิจกรรมให้สามารถบรรลุผลสัมฤทธิ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่หากไม่ได้รับการแก้ไขในเรื่องดังกล่าวอาจทำให้เด็กและเยาวชนขาดความสนใจต่อการดำเนินกิจกรรม และโครงการไม่ได้รับการยอมรับในการดำเนินการได้อีกด้วย แต่อย่างไรก็ตาม การจัดสรรงบประมาณแล้วแต่หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมจะบริหารจัดการให้ได้อย่างเหมาะสมในบริบทของแต่ละหน่วยงาน

“ปัญหาของงบประมาณคิดว่าทำให้ทำอะไรได้น้อย ผู้บริหารออกเงินให้ เราจะเบิกได้น้อยหรือแทบจะไม่ได้เลย จึงทำให้ไม่มีของรางวัล หรือสิ่งของไปให้โรงเรียนขนาดนั้น ลำพังเกมส์หรือของเล็กน้อยก็ไม่ได้ทำให้เด็กและเยาวชนสนใจขนาดนั้น”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 7, กรมสอบสวนคดีพิเศษ)

โดยผู้ให้สัมภาษณ์ ในกลุ่มเจ้าหน้าที่ในกระทรวงยุติธรรม จากผู้แทนของสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรมมองว่า ในเรื่องของงบประมาณนั้นเป็นสิ่งสำคัญมาก โดยปัจจุบันหน่วยงานที่ได้รับงบประมาณ จะเป็นสำนักงานกิจการยุติธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรมจึงมีการขอรับการสนับสนุนจากหลายที่ เพื่อมาเป็นงบประมาณใช้จ่ายและของรางวัลในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในปีที่ผ่านมา พ.ศ. 2562

ปัญหาเรื่องงบประมาณ หน่วยงานแต่ละส่วนราชการ โรงเรียนของแต่ละส่วนราชการจะไม่ได้รับงบประมาณในการดำเนินการ ไม่มีงบประมาณในการดำเนินการ แต่วันมาในเรื่องของการดำเนินการช่วงโควิด จึงไม่ได้ลงพื้นที่ แต่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ เช่น ส่งสื่อไปในโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ของเรา ในอนาคต หน่วยงานหรือ

ส่วนราชการที่รับผิดชอบหลัก ควรมีการผลักดันเป็นงบประมาณ ของงบประมาณให้
การจัดทำภาพรวม งบประมาณการ เช่น ให้ สกธ. ดำเนินการขอให้ต่อไป เพราะที่ผ่านมา
มาในปี 2562 สป. ไม่ได้รับงบประมาณ แต่เราต้องดำเนินการ เราขอรับการ
สนับสนุนจากบริษัทต่าง ๆ ในเรื่องของตัวอุปกรณ์ ของรางวัลเพื่อสร้างแรงจูงใจ
ให้กับเด็กและเยาวชน และขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหลายที่ ในส่วนของ
เจ้าหน้าที่ดำเนินการกันเองด้วยเงินส่วนตัว ดำเนินการกันเอง ไม่ได้เบิกอะไรเลย
เป็นปัญหาสำคัญ ต้องดำเนินการในส่วนนี้ก่อน จึงต้องมีการสนับสนุนงบประมาณ
ในภาพรวม ถ้าเกิดว่าในอนาคตต้องมีการดำเนินการในส่วนนี้ต่อ ควรจะมี
งบประมาณจากส่วนราชการมาสนับสนุนทางด้านนี้ โครงการนี้ เพื่อให้โครงการ
สามารถดำเนินไปได้

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 8, สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม)

“แล้วแต่หน่วยงาน แต่กรมเราใช้งบดำเนินงาน แล้วแต่กรมก็จะแก้ปัญหาโดยใช้
วิธีการหรืองบประมาณของแต่ละกรมไป แต่ก็คิดว่าถ้ามีงบก็จะขับเคลื่อนไปได้ดี”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 10, กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ)

นอกจากประเด็นหน่วยงานไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณดังกล่าว หน่วยงานที่
ได้รับการจัดสรรงบประมาณอย่าง สำนักงานกิจการยุติธรรม โดยกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ก็มีความคิดเห็น
ว่า งบประมาณนั้นมีความล่าช้า จึงเป็นปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการดำเนินการด้วย รวมทั้งการ
วัดผลลัพธ์ในการดำเนินการ ควรมีการปรับปรุงแก้ไข ให้สามารถวัดผลได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

“งบประมาณ เกิดการล่าช้า และควรมีการติดตามประเมินผล หรือกำหนดตัวชี้วัด
ขึ้นมาเพื่อวัดผลลัพธ์ที่ได้อย่างแท้จริง”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 13, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

3) ปัญหาเรื่องของสถานการณ์โควิด จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโค
โรนา (Covid-19) เป็นสถานการณ์ที่ทุกประเทศ ทุกสังคม ได้รับผลกระทบกับปัญหาดังกล่าวโดยตรง
ในการดำเนินโครงการต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐก็เช่นเดียวกัน ยิ่งไปกว่านั้น สถาบันการศึกษา
โดยกระทรวงศึกษาธิการประกาศให้มีการปิดสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของ
โรคดังกล่าว จึงทำให้การดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์นั้น ไม่สามารถลงพื้นที่เพื่อ
ปฏิบัติงาน หรือจัดกิจกรรมภายในโรงเรียนได้

จากสภาพปัญหาแต่ละหน่วยงานจึงพยายามหาทางออกให้กับปัญหานี้ ในแต่ละรูปแบบของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งก็จะมี ความแตกต่างกันไป บางหน่วยงานแก้ไขสถานการณ์ผ่านการแจกเอกสาร/เกมส์ให้กับโรงเรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบของตน บางหน่วยงานดำเนินการจัดทำ การสร้างความรู้ผ่านทางคลิป VDO ให้นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้ และทำแบบฝึกหัดเพื่อเป็นการวัดผล และประเมินกิจกรรมดังกล่าว อย่างไรก็ตาม สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา (Covid-19) ในประเทศไทยเป็นสถานการณ์ที่ยาวนานและต่อเนื่อง และยังไม่มียาที่จะคลี่คลาย โดยเร็ว การดำเนินการโครงการต่าง ๆ ของภาครัฐ จึงควรปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการเพื่อให้ทันต่อ สถานการณ์โลก และสถานการณ์ดังกล่าว เพื่อให้นโยบายการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชน ยังสามารถดำเนินการต่อไปได้ และพัฒนาให้มีความทันสมัยและเกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด

ในปี 2564 เราส่ง VDO ของ 4 กรอบวิชาไปขอความอนุเคราะห์โรงเรียนที่เปิดให้ เด็กและเยาวชนดู ตามที่คุณครูสะดวก และสร้างเครื่องมือด้วยการจัดทำ แบบทดสอบ จากการทำใบความรู้ VDO ทั้ง 4 เรื่อง ให้ทำแบบสอบถาม จาก Google Form ก็จะมีข้อให้เลือก ส่งไปที่ 10 โรงเรียนเลย ตอนนี้อยู่ระหว่างไปทำกิจกรรม และรอติดตาม

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 7, กรมสอบสวนคดีพิเศษ)

ตารางที่ 14 ตารางสรุปปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัด ในการดำเนินโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์

ตารางสรุปปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัด ในการดำเนินโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์	
<p>ปัญหาด้านนโยบาย และการนำนโยบาย ไปสู่การปฏิบัติ</p>	<p>1. ปัญหาเรื่องของความต่อเนื่องของนโยบาย การเปลี่ยนผู้บริหารทำให้เกิดอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนหรือนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติขาดความต่อเนื่อง เนื่องจากถึงแม้ว่านโยบายดังกล่าวจะไม่ได้ถูกยกเลิกไป แต่ก็ลดความสำคัญลง เพราะมีประเด็นหรือนโยบายอื่น ๆ ที่สำคัญต่อสถานการณ์ปัจจุบันมากกว่า</p> <p>2. ปัญหาการดำเนินการจริงไม่เป็นไปตามแนวทางที่วางไว้ในระดับนโยบาย ในการกำหนดกระบวนการดำเนินงานของโครงการทั้งหมด 5 ขั้นตอน แต่ในการนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติหน่วยงานยังขาดการดำเนินการบางขั้นตอนไป ไม่ได้ดำเนินการครบทุกขั้นตอนจริง ๆ ที่สำคัญคือ ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจและแยกแยะสภาพปัญหาภายในโรงเรียน (School Classification) จึงทำให้การดำเนินการไม่สามารถตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p>
<p>ปัญหาด้านเนื้อหาวิชา/กิจกรรม</p>	<p>1. ปัญหาเรื่องของเนื้อหาวิชาหรือหลักสูตรยังไม่ครบถ้วนตามกรอบโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ทั้ง 4 กรอบ เนื่องจากหน่วยงานมีการแบ่งความดูแลของโรงเรียนออกจากกันชัดเจน จะมีโรงเรียนอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงาน ตามอัตรากำลังของหน่วยงาน จึงทำให้เด็กและเยาวชนได้รับเนื้อหาความรู้เพียงแค่ว่าจากกรมเดียวเท่านั้น ซึ่งแต่ละหน่วยงานมีความถนัดไม่เหมือนกัน เช่น ปปส. จะเน้นในเรื่องยาเสพติด คุ่มครองสิทธิ เน้นในเรื่องสิทธิมนุษยชน จึงควรจะสลับผลัดเปลี่ยนกัน เพื่อให้แลกเปลี่ยนความรู้กันเพื่อให้ได้ผลดี</p> <p>2. ปัญหาเนื้อหาวิชาและกิจกรรมบางกิจกรรมโรงเรียนอาจไม่เหมาะสมกับสภาพปัญหาที่เด็กและเยาวชนในโรงเรียนนั้น เนื่องจากหน่วยงานขาดการสำรวจสภาพปัญหาของแต่ละโรงเรียน หรือสำรวจสภาพปัญหาแล้ว แต่แต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกันของสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนในโรงเรียน เพราะแต่ละโรงเรียนจะใช้เนื้อหาวิชาหรือกิจกรรมเดียวกันหมดไม่ได้</p>
<p>ปัญหาด้านผู้แก้ไข (เจ้าหน้าที่)</p>	<p>1. ปัญหาเจ้าหน้าที่บางส่วนไม่มีความเชี่ยวชาญในประเด็นที่จะให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชน แต่ต้องมาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานนี้ และไม่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ตามกรอบโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ทั้ง 4 กรอบ</p> <p>2. ปัญหาการขาดความรู้ความเชี่ยวชาญใน 4 กรอบ ภายใต้โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ เนื่องจากภารกิจของหน่วยงานแต่ละหน่วยงานแตกต่างกัน แต่โครงการให้โรงเรียนอยู่ภายใต้ความดูแลของหน่วยงานเพียงหน่วยงานเดียว จึงทำให้</p>

	<p>บางหน่วยงานต้องมีการขอความอนุเคราะห์เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน มาร่วมกันดำเนินกิจกรรมด้วย แต่ก็เป็นแนวทางการบูรณาการทำงานร่วมกันอย่างหนึ่ง</p> <p>3. ปัญหาการเข้าใจเป้าหมายหรือผลลัพธ์ที่แตกต่างกันของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ เป้าหมายหรือผลลัพธ์ที่แต่ละคนมองนั้นคนละแบบกัน ถึงแม้กระบวนการที่ใช้ในการปฏิบัติจะเป็นกระบวนการเดียวกัน แต่ความเข้าใจกันคนละอย่าง นั้นทำให้ผลที่ตามมาอาจเกิดข้อผิดพลาดได้</p> <p>4. ปัญหาความซ้ำซ้อนของหน่วยงานที่เข้าไปดำเนินการกิจกรรมของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ในโรงเรียน พบว่าขาดการประสานงานกัน และเนื่องจากโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ มีการแบ่งโรงเรียนที่อยู่ในความดูแลของแต่ละหน่วยงาน โดยคัดเลือกจากเขตพื้นที่ของหน่วยงาน จึงทำให้กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมราชทัณฑ์ และกรมคุมประพฤติ ที่มีหน่วยงานในระดับภูมิภาค ต้องดำเนินการกับโรงเรียนแต่ละท้องที่ในภูมิภาคต่างๆ ตามลักษณะของหน่วยงานด้วยการประสานงานกับโรงเรียนจึงซ้ำซ้อนกันและเข้าไปจัดกิจกรรมในโรงเรียนเดียวกัน</p>
<p>ปัญหาด้านผู้รับ การแก้ไข (เด็กและเยาวชน)</p>	<p>1. ปัญหาเด็กไม่ให้ความร่วมมือในระหว่างร่วมกิจกรรม เด็กและเยาวชนไม่ค่อยให้ความร่วมมือ และในบางรายมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมบ้าง ทำให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปได้ยาก</p> <p>2. ปัญหาเรื่องระดับชั้นเรียนของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม เด็กในระดับชั้นประถม และมัธยมต้น จะให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมน้อยกว่า และควบคุมได้ยากกว่าเด็กในระดับมัธยมปลาย</p> <p>3. ปัญหาเด็กที่หลุดออกจาก จากระบบการศึกษาของโรงเรียน เนื่องจากปัจจุบันเด็กและเยาวชนเกิดปัญหาการไม่เรียนหนังสือ จึงทำให้มีเด็กกลุ่มนี้ ที่ยังขาดหน่วยงานมาสนับสนุนเด็กกลุ่มนี้ เพราะตัวโครงการเน้นที่เด็กและเยาวชนในโรงเรียน ต่อไปอาจพัฒนาเป็นโครงการที่ลงดำเนินการในระดับชุมชนด้วย</p>
<p>ปัญหาด้านระยะเวลา ดำเนินการ</p>	<p>1. ปัญหาในเรื่องของระยะเวลาในการดำเนินการน้อยเกินไป จึงทำให้กิจกรรมต้องใช้เวลาในการดำเนินกิจกรรมผ่านคาบเรียนแต่ละวิชา เนื่องจากบางโรงเรียนมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่เนื้อหาเข้มข้น จึงให้เวลาหน่วยงานดำเนินกิจกรรมเพียงแค่ครึ่งวัน หรือหนึ่งวันแต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อการพัฒนาไปสู่แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันได้อย่างแท้จริง จึงต้องเสริมด้วยเครื่องมือในกาดำเนินการอื่น อาทิ เกมส์ แผ่นพับ สื่อ</p> <p>2. ปัญหาการขาดความต่อเนื่องในการดำเนินการ เนื่องจากมีเวลาให้หน่วยงานเข้าไปดำเนินการกิจกรรมได้เพียงแค่เทอมละครั้งเท่านั้น จึงทำให้แนวทางในการสร้าง</p>

	ภูมิคุ้มกันแก่เด็กและเยาวชนขาดความต่อเนื่อง
ปัญหาอื่นๆ	<p>1. ปัญหาทางด้านงบประมาณ ปัจจุบันหน่วยงานยังไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณในตัวโครงการนี้เท่าที่ควร มีเพียงแต่หน่วยงานที่เป็นหน่วยประสานงานหลักเท่านั้น จึงทำให้บุคลากรในหน่วยงานต้องจัดหาทรัพยากรและออกงบประมาณกันเอง อาจจะเบิกได้บ้างแต่เพียงเล็กน้อย ส่งผลให้บางโรงเรียน หน่วยงานไม่มีของรางวัล หรือสิ่งจูงใจให้กับเด็กและเยาวชนและโรงเรียนอาจทำให้เด็กและเยาวชนขาดความสนใจต่อการดำเนินกิจกรรมด้วย</p> <p>2. ปัญหาเรื่องของสถานการณ์โควิด ไม่สามารถลงพื้นที่ไปจัดกิจกรรมภายในโรงเรียนได้ แต่หน่วยงานจึงพยายามหาทางออกของปัญหาในแบบฉบับของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งก็จะมี ความแตกต่างกัน บางหน่วยงานแจกเอกสาร/เกมส์ให้กับโรงเรียนในความรับผิดชอบของตน บางหน่วยงานจัดทำเป็นคลิป VDO ให้นักเรียนได้ศึกษา</p> <p>3. ปัญหาด้านการติดตามและประเมินผล การดำเนินการโครงการสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะสามารถวัดผลความสำเร็จได้นั้น คือการประเมินผลการดำเนินการ</p>

4.2.4 ข้อเสนอแนะและรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย

จากการดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ที่ผ่านมา ในปี พ.ศ. 2562 พบว่ามีปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดอยู่จำนวนมาก ดังนั้น เพื่อให้เกิดแนวทางการพัฒนาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ และแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม และผู้กระทำความผิดในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับแต่ละบริบทสังคมไทยนั้น ผู้ศึกษาจึงขอเสนอข้อเสนอแนะ และรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชน ดังต่อไปนี้

4.2.4.1 ข้อเสนอแนะต่อการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม จากกรณีศึกษาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในกระทรวงยุติธรรม กระทรวงศึกษาธิการ ตลอดจน การจัดการสนทนากลุ่ม เพื่อหารือในประเด็นข้อเสนอแนะต่อการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม จากกรณีศึกษาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ พบว่าในแนวทางการพัฒนาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ มีข้อเสนอแนะหลายประการ อันประกอบด้วย

1) ข้อเสนอแนะในระดับนโยบาย และการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

ประเด็นที่ 1 ในระดับนโยบายของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ที่กำหนดให้หน่วยงานควรมีการดำเนินการตามแนวทาง 4 ด้าน ประกอบด้วย (1) การป้องกันตนเองจากภัยสังคม (2) การสร้างจิตสำนึกและวินัยในตนเอง (3) การรู้เท่าทันและห่างไกลยาเสพติด และ (4) การต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน และกระบวนการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1) การประสานงานระหว่างหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมและโรงเรียนเพื่อสำรวจข้อมูลเบื้องต้น (School & MOJ Cooperation) (2) การแยกแยะสภาพปัญหาภายในโรงเรียน (School Classification) (3) การกำหนดสื่อ / กิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาหรือความเสี่ยงของนักเรียน (MOJ Media Support) (4) หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมลงพื้นที่ดำเนินกิจกรรมในโรงเรียน (Field Activities) และ (5) การติดตามและประเมินผลภายหลังการดำเนินกิจกรรม (Monitoring & Evaluation)

โดยกระบวนการตามแนวทางดังกล่าว หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมที่นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติควรต้องมีการดำเนินการตามแนวทาง 4 ด้าน 5 ขั้นตอน อย่างจริงจัง

เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของการดำเนินการ เพราะการดำเนินการทั้ง 5 ขั้นตอนให้ครบถ้วนนั้น ถือเป็น ส่วนสำคัญในการพัฒนาโครงการ หากขาดขั้นตอนใดไปขั้นตอนหนึ่งเหมือนในการดำเนินการใน ปัจจุบัน ก็จะไม่สามารถดำเนินการให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพได้ ไม่ว่าจะเป็นการสำรวจปัญหาใน แต่ละโรงเรียน ถือเป็นปัจจัยหลักสำคัญที่จะทำให้สามารถสร้างเครื่องมือ หรือสื่อการทำกิจกรรมที่ เหมาะสมในแต่ละโรงเรียนได้ หรือโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของ การติดตามและประเมินผลภายหลัง การดำเนินกิจกรรม หากการดำเนินการดีเพียงใด แต่โครงการขาดการประเมินผลลัพธ์ก็คงไม่สามารถ วัดผลได้ว่าที่ดำเนินการมานั้น ประสบความสำเร็จหรือไม่ หน่วยงานต่าง ๆ ที่ดำเนินการจึงควรเล็งเห็น ถึงความสำคัญและนำไปปฏิบัติให้ถูกต้องตามขั้นตอนที่กำหนด

“ปัจจัยหลักที่เป็น Key Success ของการนำหลักคิดนี้เข้าไป หลักคิดดี แต่ถ้ามว่า ปัญหาในทางปฏิบัติ ถ้าทำตาม 5 ขั้นตอน ได้อย่างครบถ้วน โครงการจะประสบความสำเร็จได้ และ ปลุกฝังภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนได้”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 4, ผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรม)

นอกจากนี้ การสนทนากลุ่มพบว่า ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มมีความคิดเห็นตรงกันและ เน้นย้ำในประเด็นดังกล่าว ซึ่งมองว่าการดำเนินการโครงการอย่างมีคุณภาพนั้น ต้องดำเนินการผ่าน 4 กรอบ 5 ขั้นตอนอย่างจริงจัง เพราะแต่ละขั้นตอนจะมีแนวทางการดำเนินการที่เหมาะสมอยู่แล้ว เพื่อให้โครงการดังกล่าวเกิดประโยชน์และได้ประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

5 ขั้นตอนนี้ จะสามารถถอดช่องว่างในเรื่องนี้ได้ ถ้าเราดำเนินการ 5 ขั้นตอนอย่าง จริงจัง เช่น ชั้นวิเคราะห์ปัญหา เพื่อที่จะให้รู้ว่าจะใส่ Intervention ไป ก็ เพื่อที่จะให้รู้ เป็นเรื่องที่สามารถจะถอดช่องว่างจาก 4 กรอบอันแรกได้ และตรงกับสิ่ง ที่โรงเรียนต้องการจริง ๆ ไหม หลายเรื่องที่เราทำไปเราทำเหมือนพิธีกรรม เราไม่ได้ สนใจว่าฝั่งผู้รับจะเป็นอย่างไร แต่เราสนใจแต่ฝั่งผู้ส่งสารออกไป

(ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มลำดับที่ 2, สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม)

ประเด็นที่ 2 โครงสร้างการดำเนินการควรเป็นรูปแบบการกระจายให้หน่วยงาน ในระดับจังหวัด จากเดิมหน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรมที่มีส่วนภูมิภาคด้วย ได้แก่ กรมราชทัณฑ์ กรมคุมประพฤติ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมบังคับคดี ซึ่งในการ ดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ หน่วยงานที่มีส่วนภูมิภาคจะบริหารจัดการ ด้วยการให้ ส่วนกลางของหน่วยงานนั้น ๆ สั่งการไปที่ส่วนภูมิภาคและคอยดำเนินการต่อ ซึ่งคิดว่าทำให้ระดับ ส่วนกลางรวบรวมข้อมูลได้ยากมากกว่าส่วนภูมิภาค ผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรมผู้ให้ข้อมูลรวมถึง

การสนทนากลุ่มเสนอแนะว่าควรเปลี่ยนรูปแบบเป็นการดำเนินการโดยผ่านยุติธรรมจังหวัดแทน เพื่อให้ยุติธรรมจังหวัดทำหน้าที่แทนกระทรวงและสั่งการต่อไปยังแต่ละหน่วยงานที่มีส่วนภูมิภาค ซึ่งจะให้อุติธรรมจังหวัดเป็นเจ้าภาพให้หน่วยงานในระดับพื้นที่ของแต่ละภูมิภาคด้วย

“หลังจากนี้ ในโรงเรียนที่อยู่ต่างจังหวัด ไม่ต้องผ่านส่วนกลางของหน่วยงานแต่ละหน่วยแล้ว โดยขอให้ยุติธรรมจังหวัด เป็นผู้แทนกระทรวง รับโครงการนี้เป็นเจ้าภาพในระดับจังหวัด”

(ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มลำดับที่ 1, สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม)

ซึ่งความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มตรงกันกับข้อมูลจากผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรมที่มีความคิดเห็นกับประเด็นดังกล่าวว่าในอนาคตคงต้องมีการดำเนินการผ่านยุติธรรมจังหวัด และยุติธรรมจังหวัดควรเข้ามามีส่วนร่วมกับการสร้างการรับรู้ ความเข้าใจเรื่องกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ให้กับทั้งเด็กและเยาวชน รวมทั้งประชาชนทั่วไปในชุมชน เพื่อเป็นการป้องกันอาชญากรรมในแต่ละท้องที่ได้ดียิ่งขึ้นด้วย

ที่ผ่านมาการจัดตั้งยุติธรรมจังหวัด มีหน้าที่การสร้างการรับรู้ สร้างความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับเรื่องกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมให้กับประชาชนทุกคน โดยเฉพาะความรู้ด้านกฎหมาย กระบวนการยุติธรรม และปัญหาสาเหตุด้านการกระทำผิด และป้องกันการกระทำผิด โดยใช้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม โดยเน้นเรื่องการป้องกัน และช่วยเหลือดูแลบุคคลที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ที่ไม่มีโอกาสในการต่อสู้หรือยากไร้ โดยเข้าถึงกองทุนยุติธรรม เรื่องการประกันตัว เรื่องการช่วยเหลือสงเคราะห์ค่าใช้จ่ายผู้คดี รวมทั้ง ดูแลเหยื่ออาชญากรรมทั้งหลาย โดยในระดับชุมชนควรมอบยุติธรรมจังหวัดช่วยเหลือและขับเคลื่อน เพื่อจะได้คอยเข้าไปช่วยเหลือให้ทันทั่วถึง

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 3, ผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรม)

2) ข้อเสนอแนะทางด้านแนวทางการพัฒนา รูปแบบ กิจกรรม และเนื้อหาหลักสูตร

ประเด็นที่ 1 การดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ควรมีการหมุนเวียนหน่วยงานและโรงเรียนในความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานให้ทั่วถึงและครอบคลุม เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับเนื้อหาวิชาและกิจกรรมที่ครบถ้วน 4 กรอบ มีความหลากหลาย และทั่วถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างครอบคลุมมากขึ้น เนื่องจากสภาพปัญหาเนื้อหา กิจกรรมในปีที่ผ่านมา มีการดำเนินการที่ไม่ครบถ้วนตาม 4 กรอบเนื้อหา และมีการแบ่งความรับผิดชอบโรงเรียนของแต่ละหน่วยงานอย่างเด็ดขาด ออกจากกัน

“แต่ละหน่วยงานควรมีการหมุนเวียน เพื่อลงพื้นที่ในโรงเรียน ตาม 4 กรอบ แต่ละ
เจ้าของหน่วยงาน ควรลงมาหมุนเวียน สลับเปลี่ยนกัน จะทำให้ประสบความสำเร็จตาม 4 กรอบได้”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 10, กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ)

“การเวียนโรงเรียนกัน กรมอื่น จะมีความกดดันในเรื่องของเน้นภารกิจของกรมตนเอง
แต่สำนักงานกิจการยุติธรรมเป็นหน่วยงานในระดับกลางๆ เรายรวมสื่อทั้ง 9 หน่วยงาน แบบกล่อง
(Box set) แต่ก็สามารถเวียนโรงเรียนได้”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 13, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

**ประเด็นที่ 2 ควรมีการจัดแบ่งกลุ่ม ประเภทของโรงเรียน จากการประเมินสภาพ
ปัญหาของแต่ละโรงเรียน** เพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรม/เนื้อหาที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาของเด็ก
และเยาวชนในแต่ละโรงเรียนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการดำเนินการที่ผ่านมา
พบว่าปัญหาหลักที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การที่เนื้อหา หลักสูตร หรือกิจกรรมไม่เหมาะสมกับเด็ก
และเยาวชนบางสถาบันการศึกษา และแต่ละสถาบันการศึกษาไม่สมควรจะมีแนวทางการสร้าง
ภูมิคุ้มกันในลักษณะที่เหมือนกันในทุกโรงเรียน หรือจากการดำเนินงานที่ผ่านมา หากเป็นโรงเรียนใน
ความดูแลของหน่วยงานใด ก็จะเน้นหลักเนื้อหา กิจกรรมตามภารกิจหลักของหน่วยงานนั้น ซึ่งอาจทำ
ให้เด็กและเยาวชนไม่ได้รับการสร้างภูมิคุ้มกันที่ตรงกับสภาพปัญหา หรือแนวโน้มที่ควรพัฒนา
ภูมิคุ้มกันในตนเองอย่างแท้จริง ผู้ให้ข้อมูลบางท่านจึงมีความคิดเห็นว่า หากมีการพัฒนาเครื่องมือ
หรือวิธีการที่จะประเมินเด็กและเยาวชน ออกตามสภาพปัญหา ตามช่วงวัย เพื่อที่จะได้นำหลักสูตร
กิจกรรมที่เหมาะสมไปใช้กับเด็กและเยาวชนจะถือเป็นแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีขึ้น และ
เฉพาะเจาะจงเป็นหลักสูตรเฉพาะด้านได้เลย

ถ้าจะแบ่งตามกายภาพ ไม่แบ่งตามสภาพโรงเรียน สิ่งที่เราใช้แบ่ง 2 ระดับ
ทั้งโรงเรียนในชนบท และ โรงเรียนในเมือง จัดเกรดโรงเรียนให้ได้ก่อน (ไม่เอา
ปัญหาเป็นที่ตั้ง) ทำเหมือนในลักษณะของกรอบป้องกันอาชญากรรม การที่เราจะรู้
ได้อย่างไรว่าโรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนประเภทไหน ก็ต้องทำพัฒนาเครื่องมือที่จะมา
วัดผล ให้รู้ว่าโรงเรียนนี้ จะเป็นประเภทใด (เครื่องมือไยแมงมุม 5 ด้าน) คล้าย ๆ
เครื่องมือทางจิตวิทยาถ้าใช้กับคน แต่อาจจะเป็นการวัดสภาพแวดล้อม (ทำ
เครื่องมือในตอบได้ง่าย แต่สุดท้ายจะมีแนวโน้ม ไยแมงมุม) แต่เรื่องที่สำคัญที่สุดเด่น
จะพุ่งไปด้านนั้น สมมติ เช่น โรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนา มีเรื่องยาเสพติด อันดับ
1 เรื่องจิตสำนึก ระเบียบวินัย อันดับ 2 เรื่องความรู้ อันดับ 3 ก็จะต้องออกมาแบบนี้

พอได้ผลจะนำไปสู่ชุดกิจกรรม รูปแบบกิจกรรมที่จะดำเนินกับโรงเรียนกลุ่มนี้ จะทำให้หน่วยงานที่จะลงไปทำกิจกรรม เข้าใจ และเป็นอุปสรรค ในการช่วยเขาว่าจะเข้าสู่ชุดกิจกรรมใด (ชุด A B C D) เด็กที่มีความซับซ้อนในนั้น อาจจะต้องแยกว่า ระดับมัธยม อายุระหว่าง 13 – 18 ต้องไปวิเคราะห์ว่าจิตวิทยาพัฒนาการ อุปนิสัยของเด็กแต่ละวัยเป็นอย่างไร กิจกรรมก็ต้องเป็นอีกแบบหนึ่ง ก็อาจจะต้องแบ่งแยกกิจกรรมไปอีก รูปแบบกิจกรรม เป็นอีกแบบหนึ่ง ระดับประถม ก็จะเป็นกิจกรรมอีกแบบหนึ่ง มีการระบุ บุคลิก ลักษณะ ตามช่วงวัยของเด็กด้วย และมีชุดโครงการกิจกรรม และจะต้องมีเป็นตัวอย่างของ List กิจกรรม กิจกรรมพื้นฐาน เช่น มีเกมส์ให้เลือกอยู่ในนั้น ที่ต้องไปทำกับเด็ก ให้ใส่รหัสเลย กิจกรรมพื้นฐานที่ต้องไปทำกับเด็ก กิจกรรมสั้นทนาการ ละลายพฤติกรรม กิจกรรมที่เลือกให้เหมาะสม จะเป็นเครื่องมือ คู่มือให้กับหน่วยงานกับคนที่จะไปทำกิจกรรมในเด็ก ที่จะตอบสนองปัญหา โจทย์-ผลลัพธ์ที่ได้ และอีกอันคือ จัดทำชุดโครงการ ชุดความรู้ ในกระทรวง นอกกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม มาจัดกลุ่มให้สอดคล้องกับแต่ละช่วงวัย จะเป็นอุปสรรคที่จะให้คนไปทำ เช่น สื่อ A : เหมาะสมสำหรับปัญหา คลิป เกมส์ที่เหมาะสม หรือ สื่อ B : เกมส์กระดาน ที่เหมาะสม เป็นต้น

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 6, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

ประเด็นที่ 3 ควรบรรจุเนื้อหาวิชา หรือสาระการเรียนรู้ เป็นหลักสูตรในคาบเรียน

โดยประสานหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อขอบรรจุวิชา หรือบางหลักสูตรลงในคาบเรียน เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้เรื่องของภัยสังคม และวิธีการป้องกันอาชญากรรมได้อย่างเข้มข้นมากขึ้น โดยแบ่งวิชา/หลักสูตร ให้เหมาะสมกับปัญหาในแต่ละระดับชั้นเรียนของเด็กและเยาวชน ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาตอนต้น ประถมศึกษาตอนปลาย มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และอาชีวศึกษา ซึ่งหากบรรจุอยู่ในวิชาเรียนแล้ว จะมีการกำหนดกรอบตัวชี้วัดเพื่อให้สามารถวัดผลลัพธ์ หรือวัดประสิทธิภาพจากเด็กและเยาวชนได้อย่างเป็นทางการด้วย

การบรรจุลงในคาบเรียนก็คิดว่าเป็นสิ่งที่ดีนะ เพราะดีที่อย่างน้อยก็มีตัวชี้วัดขึ้นมา ได้ผลมากกว่าการที่เราลงไปทำกิจกรรมแล้วไม่มีอะไรมาวัดผลหรือวัดประสิทธิภาพเลย ควรมีการติดตามประเมินผล วัดออกมาเป็นผลได้มากกว่า ดีกว่าการไปจัดกิจกรรมแค่ / ครั้งต่อปี แต่ไม่ได้วัดผลอะไร จบกิจกรรมก็แยกย้าย

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 13, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

ในปัจจุบัน หลายหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรม ได้มีบทบาทในการกำหนดหลักสูตร เพื่อบรรจุเนื้อหาสาระเฉพาะเรื่องไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนของเด็กและเยาวชนในโรงเรียนแล้ว ซึ่งหน่วยงานที่ดำเนินการมาระยะหนึ่งแล้ว คือ สำนักงาน ป.ป.ส. โดยมีการจัดทำ MOU ร่วมกับ กระทรวงศึกษาธิการ และบรรจุเนื้อหาสาระของยาเสพติดเป็นเครื่องมือให้กับครู/อาจารย์ในโรงเรียน สามารถนำเนื้อหาสาระในเรื่องยาเสพติดไปสอนในแต่ละคาบเรียนได้ ซึ่งมีการวัดผลภายหลังจากจบ หลักสูตรด้วย

หลักสูตรการเรียนการสอน เรื่องยาเสพติด บรรจุความรู้ยาเสพติด ให้เป็นเครื่องมือ หนึ่งนะ เป็นคลิปได้เลยสอนเด็กผ่านออนไลน์ได้เลย หลักสูตรนี้ ให้ครูได้ทำจริง เรา ผ่านอาจจะต้องมาผ่านกลไกของคุณครูมากขึ้น เราต้องปรับบทบาทมาทำชุดความรู้ ให้เหมาะกับการเรียนการสอนในปัจจุบัน คุณครูอาจจะใช้อันนี้ เพื่อให้เด็กทาง ออนไลน์ เป็นการให้ความรู้ และปรับทิศทางการทำเครื่องมือให้มากขึ้นหน่อย โดยจะมีการวัดผลไปในตัว เน้นสื่อที่เป็นออนไลน์เป็นหลัก และออฟไลน์บ้างในการ ให้ครูปรับให้นักเรียน จัดทำเครื่องมือให้เยอะขึ้นหน่อย

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 11, สำนักงาน ป.ป.ส.)

และอีกหน่วยงานที่ในปัจจุบัน กำลังอยู่ระหว่างการดำเนินการบรรจุเนื้อหาวิชาและ หลักสูตรเข้าไปในโรงเรียน โดยมีการติดต่อประสานงานกับกระทรวงศึกษาธิการแล้ว เพื่อขอ ดำเนินการนำหลักสูตร ในประเด็นเรื่อง เคารพสิทธิในสถานศึกษา โดยจะมีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับ เรื่องของสิทธิพลเมือง สิทธิขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ของเด็กและเยาวชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจ และใช้ชีวิตให้สังคมได้อย่างปลอดภัย

ตอนนี้จะดำเนินการโครงการเคารพสิทธิในสถานศึกษา คัดเลือกโรงเรียนจาก โรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์มาโรงเรียนละ 3 คน เพื่ออบรมออนไลน์ จะพัฒนาเอา หลักสูตรเคารพสิทธิในสถานศึกษา โดยจะทำหลักสูตรการเรียนการสอนทุกช่วงวัย เลย ตั้งแต่เด็กประถม มัธยม ด้วยการร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการ บรรจุเป็น หลักสูตรในโรงเรียนเลย แต่ใช้เครื่องมือเป็นอาจารย์ ครู เป็นตัวกลาง คือ โครงการ เคารพสิทธิในสถานศึกษา

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 10, กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ)

โดยผู้ให้ข้อมูลบางท่านคิดว่า ในปัจจุบันแนวทางการดำเนินการที่ให้หน่วยงานลงไป จัดกิจกรรมร่วมกับเด็กอาจจะทำได้ยาก เนื่องจากติดปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ดังนั้นผู้ให้

ข้อมูลบางท่านมองว่า การดำเนินการร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ อาทิ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หากมีการจัดทำเนื้อหา สารระ วิชา เพื่อพัฒนาเป็นหลักสูตร การเรียนการสอน และจัดทำเป็นเครื่องมือ ให้กับครูอาจารย์ในสถาบันการศึกษา ก็จะช่วยให้ความรู้ที่ แต่ละหน่วยงานมี ประกอบกับ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และสื่อต่าง ๆ ที่แต่ละหน่วยงานได้ทำมา ได้ นำไปเผยแพร่เป็นความรู้ให้กับเด็กและเยาวชนในระยะยาว และสามารถเข้าถึงเด็กได้ ทุกกลุ่ม ทุก โรงเรียนด้วย

โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ถ้าเราพัฒนาเป็นหลักสูตรตัวนี้ขึ้นมา และนำไป เป็นโมเดลและใช้กับโรงเรียน โดยอาจจะดีไซน์ให้เป็นหลักสูตรกลาง ตัวแบบกลาง ให้ไปปรับใช้ในโรงเรียน หรืออาจจะปรับให้เหมาะสมกับรูปแบบของโรงเรียนให้มีความยืดหยุ่นสูง ก็น่าจะเป็นสิ่งที่ดี แต่ถ้าเรามีชุดความรู้เกณฑ์กลาง และอบรมผ่าน ครูเลย ให้ครูสามารถไปสอนต่อ ตอนนี่ ป.ป.ส. เน้นการสอดไปในระบบของครูและ โรงเรียนให้ได้ ไม่ได้ให้เขาเป็นภาระ หรือครูต้องมาจัดกิจกรรม ซึ่งเป็นภาระมาก ดังนั้น เราต้องมองแบบใหม่ หันมาทำ Content 4 กรอบเนื้อหาเรา เอาไปเสนอ และให้คุณครูมาอบรมเลย ผ่านออนไลน์ และครูให้อาخذความรู้เนื้อหาไปสอนเด็ก ด้วย และครูจะไปจัดตารางของเขาเองว่าจะสอนในรูปแบบใด แต่มีชุดเนื้อหามาให้ โดยอาจจะสอนด้วยทรัพยากรในพื้นที่เองก็ได้ โดยผู้ให้สัมภาษณ์คิดว่าใน 4 กรอบ ครุมีเนื้อหาวิชาแล้ว แต่ขาดเครื่องมือช่วยสื่อ และให้ได้รับความรู้ สอดแทรกไปกับ การเรียนการสอน ถ้าจะเป็นการจัด Event ควรจะมีปีละ 1 ครั้ง

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 11, สำนักงาน ป.ป.ส.)

โดยผู้ให้ข้อมูลจากจาก 2 หน่วยงาน เสนอให้ดำเนินการจัดทำหลักสูตร และอบรม ผ่านตัวกลาง คือ ครู/อาจารย์ในโรงเรียน เพื่อให้ครู/อาจารย์ สามารถนำผลไปขยายต่อได้ในอนาคต ซึ่งในปัจจุบันนี้สามารถใช้การอบรมผ่านรูปแบบออนไลน์ได้ และการจัดทำสื่อ ประกอบการเรียนการสอนต่าง ๆ กระทรวงยุติธรรมเราได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง และหลากหลาย คิดว่าเพียงพอในการ ดำเนินการจัดทำเป็นหลักสูตรและขยายวงกว้างลงไปในสถาบันการศึกษาอย่างจริงจัง

ซึ่งผู้ศึกษาได้มีการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ในกระทรวงศึกษาธิการเพิ่มเติม เพื่อหารือข้อเสนอแนะในประเด็นดังกล่าว ทำให้ได้ข้อมูลว่า ปัจจุบัน กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนัก พัฒนาการศึกษาระดับพื้นฐาน ได้มีเนื้อหาและความรู้บางรายวิชาที่สอดแทรกในเรื่อง สิทธิ กฎหมาย หน้าที่พลเมือง การคอร์รัปชัน อยู่แล้ว แต่อย่างไรก็ตาม ไม่ได้ลงรายละเอียดแต่ละเรื่องอย่างลึก

หากหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรม ที่คิดว่ามีความรู้ ความเชี่ยวชาญทางด้านอาชญากรรม ยาเสพติด ภัยสังคม ตลอดจน การป้องกัน ก็สามารถพัฒนาเป็นหลักสูตร และประสานหน่วยงานในสังกัด กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อขอหารือร่วมกันในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรต่าง ๆ ได้

หน่วยงานสามารถทำได้นะ กำหนดหลักสูตรมา บางหน่วยงานก็ทำกันอยู่แล้ว เพราะอยากให้เด็กและเยาวชนได้รับความรู้ในเรื่องนั้นๆ แต่ทั้งนี้ก็ต้องขึ้นอยู่กับตัวเด็กด้วยว่าจะสนใจในแต่ละรายวิชาหรือไม่ ซึ่งกระทรวงศึกษาดำเนินการมาอยู่แล้ว อยู่ในบางรายวิชา เช่น สุขศึกษา สังคม เป็นต้น โดยมีการวัดผลตามตัวชี้วัดด้วย
(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 23, กระทรวงศึกษาธิการ)

ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ในกระทรวงยุติธรรม มีความคิดเห็นในประเด็นเรื่องหลักสูตร การเรียนรู้ดังกล่าวว่า กระทรวงยุติธรรมได้เคยมีการผลักดันประเด็นสำคัญ ๆ มาเป็นหลักสูตร เช่น การเป็นพลเมืองที่ดี แต่หากให้ดำเนินการผ่านหลักสูตรของสถาบันการศึกษาผ่าน กระทรวงศึกษาธิการ อาจจะเป็นเรื่องที่ยากอยู่บ้าง

ครั้งหนึ่ง กระทรวงยุติธรรมเคยผลักดันเรื่องของหลักสูตรเรื่องการเรียนรู้ และ ส่งเสริมสิทธิหน้าที่ การเป็นพลเมืองที่ดี ไปในหลักสูตรแกนกลาง เป็นสิ่งที่ดี ข้อดี นักเรียนต้องเจอบทเรียนเรา แต่มันเป็นความยาก เพราะกระทรวงศึกษาเขามี หลักสูตรที่อยู่ในรายการ จำนวนมาก การเข้าไปแบบทางอ้อมด้วยสื่อของเราทั้งใน กลุ่มผู้ปกครองและเด็ก

(ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มลำดับที่ 2, สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม)

ประเด็นที่ 4 ควรพัฒนาเครื่องมือที่มีความทันสมัย ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน และการเปลี่ยนแปลงของเด็กและเยาวชนที่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างรวดเร็ว การดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์เป็นโครงการที่ลงไปจัดกิจกรรมเองในพื้นที่ ซึ่งมีทั้ง กิจกรรมให้ความรู้ กิจกรรมสนทนากการสอดแทรกความรู้ แต่ในปัจจุบัน เทคโนโลยีมีการพัฒนา ไปไกลมาก สื่อต่าง ๆ ก็เช่นกัน การทำงานของกระทรวงยุติธรรมจึงควรหันมาเน้นที่เครื่องมือสื่อสาร เทคโนโลยีที่ทันสมัย ทั้ง Page Facebook Application ต่าง ๆ ล้วนสามารถสอดแทรกข้อมูล หรือ ให้ความรู้ให้กับเด็กรุ่นใหม่ได้ เนื่องจากเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน ก้าวไปเร็วมาก จนผู้ใหญ่บางคน อาจจะตามกันไม่ทัน ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงเครื่องมือ แนวคิด กิจกรรม ก็ต้องสอดคล้องกับความ เป็นทันสมัยด้วย

มีหลายช่องทางที่เอามาใช้ทดแทน และกระทรวงยุติธรรมต้องลงมือทำเองทุกขั้นตอนใหม่ คิดว่าไม่จำเป็น เพราะการบูรณาการคิดว่ามันเกิดขึ้นได้ในหลายรูปแบบ อาจจะไม่ได้เกิดขึ้นในเชิงบูรณาการในระดับบน หรือระดับล่างเกิดขึ้นได้ ถ้าเราจะดูในกระทรวงศึกษาเอง เราจะเห็นว่าเขาใส่อุปกรณ์ เครื่องไม้เครื่องมือ เข้าไปให้ถึงตัวผู้ปกครองเลย ให้ถึงตัวนักเรียนเลย มีจำนวนมากในเรื่องนี้ ถ้าเราได้ทำงานร่วมกับเขา มันก็จะเกิดผล และสามารถทำงานร่วมกัน

(ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มลำดับที่ 2, สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม)

รวมทั้ง ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม มีความคิดเห็นสอดคล้องกันในประเด็น ที่เด็กและเยาวชนในสมัยนี้ มีความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น สิ่งที่จะมาเสริมภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนจะต้องเหมาะสมกับพัฒนาการ และช่วงวัยของเด็กเป็นสำคัญ

อยากจะเสริมให้แยกระดับตามพัฒนาการของเด็กและเยาวชนด้วย ให้ความรู้ตามนโยบายที่กำหนดมา พิจารณาตามช่วงวัยของเด็กหรือยัง หรือการเอาเด็กและเยาวชนมาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการที่จะออกนโยบายด้านเด็กและเยาวชนขึ้นมา เพราะบางเรื่องอาจจะล่าช้า เกินไป เพราะเด็กและเยาวชนอาจจะเปลี่ยนไว เปลี่ยนสมัยไปแล้ว เช่น เด็กทุกวันนี้ เล่น Tiktok ซึ่งมีอิทธิพลกับเด็กมาก สื่อที่จะมาปลูกฝังเด็กและเยาวชนน้อย เป็นต้น

(ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มลำดับที่ 5, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

โดยผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรม มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน และกล่าวถึง องค์ประกอบที่จะทำให้เด็กและเยาวชนสามารถเข้าถึงแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกัน และการสร้างภูมิคุ้มกันนั้น สามารถใช้ประโยชน์ได้จริง เครื่องมือจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อนำหลักการ หลักคิด และนโยบายต่าง ๆ ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ถูกที่ถูกทางมันมีหลายองค์ประกอบด้วยกัน 1) เนื้อหามันตรงต่อความสนใจของเด็กหรือไม่ 2) ตรงกับปัญหาที่เราต้องการจะทำให้เกิดจุดหมุนกลับ (Turning Point) หรือเปล่า 3) เครื่องมือที่ใช้ถูกกับธรรมชาติของเด็กหรือเปล่า เวลาเราจะใช้ คุณใช้อะไร เช่น เสียงตามสาย (เด็กสมัยนี้ไม่ฟังกันแล้ว) ปัจจุบัน เด็กเล่น Tiktok เป็นต้น เพราะฉะนั้นต้องดูว่าเครื่องมือตรงกับจริตของเด็กหรือเปล่า แบบนี้เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือกระบวนการในการนำหลักคิดแบบนั้นไปสู่การปฏิบัติ

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 4, ผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรม)

ความเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เทคโนโลยีนั้นได้แทรกเข้ามาในชีวิตประจำวันของมนุษย์ทั่วทั้งโลก ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าอินเทอร์เน็ต และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ เปรียบเสมือนเป็นอวัยวะส่วนหนึ่งของมนุษย์ไปแล้ว ไม่ว่าจะเป็น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ หรือ อุปกรณ์ต่าง ๆ และสิ่งเหล่านี้เองที่แทรกซึมเข้ามาในชีวิตของเด็กและเยาวชนด้วยเช่นเดียวกัน จะสังเกตได้ว่าเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน จะหาความรู้จากการอ่านหนังสือน้อยลง และหันมาหาความรู้จากเครือข่ายที่ไร้พรมแดนอย่างอินเทอร์เน็ต แต่อย่างไรก็ตามที่ทราบกัน คือ อินเทอร์เน็ตนอกจากจะมีข้อดีในความสะดวกในการเข้าถึง ความรู้ที่หาได้อย่างง่ายจากการค้นหา แต่ก็มีข้อเสียอย่างมากมาย หากว่าผู้นำไปใช้นั้นไปแสวงหาแนวทางที่ผิด หรือสิ่งไม่ดีจากอินเทอร์เน็ตเหล่านั้น

ดังนั้น การที่เด็กและเยาวชนติดตามสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ข่าวสาร สถานการณ์ ปัจจุบันจากสื่อต่าง ๆ อย่างง่ายดาย อาจจะเป็นแนวทางที่ดีของงานที่หน่วยงานต่าง ๆ จะส่งเสริมความรู้ ทักษะคิด และประโยชน์จากสาระเนื้อหาที่เกี่ยวกับภัยสังคม ผ่านเครื่องมือที่น่าสนใจ ทั้ง Infographic เกมส์ รูปภาพ คลิปเสียง คลิปวิดีโอ โดยจัดทำเผยแพร่ผ่านรูปแบบของ Application ทั้งการจัดทำ Application ขึ้นมาใหม่ หรือจะเข้าไปมีส่วนร่วมกับ Application อื่น ๆ หรือ Page ทั้ง Facebook Instagram Youtube เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถเข้ามาเรียนรู้และให้ความสนใจเรื่องต่าง ๆ ได้ พร้อมทั้ง สามารถดึงดูดให้ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมกับเด็กและเยาวชน เป็นการเพิ่มความสัมพันธ์ในครอบครัวได้อีกด้วย

ประเด็นที่ 5 ควรจัดให้มีเนื้อหา/หลักสูตรแกนกลาง ของโครงการโรงเรียน ยุติธรรมอุปถัมภ์ที่ใช้ร่วมกันในทุกหน่วยงาน ทุกโรงเรียน และให้แต่ละหน่วยงานเพิ่มเติมเนื้อหา/หลักสูตรเสริมเพิ่มเติม ในส่วนที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาของแต่ละโรงเรียนว่าควรจะเป็นในรูปแบบ เครื่องมือ และสื่อแบบใดให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชน ชุมชนโดยรอบ และแต่ละบริบทโรงเรียนด้วย โดยการดำเนินการให้มีเนื้อหา/หลักสูตรแกนกลางนั้น จะทำให้เด็กและเยาวชนได้รับมาตรฐานเดียวกันก่อนในกิจกรรมของโครงการฯ มีบรรทัดฐานแบบเดียวกัน และเสริมทักษะอื่น ๆ เพิ่มเติมเข้าไป

ความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีเนื้อหากลาง นอกจากนั้นต้องมีกระบวนการในการนำไปใช้ ความเข้าใจของผู้ใช้ เป้าหมายของแต่ละตัวเนื้อหา เข้าใจ 4 อย่างนี้ก่อน

- 1) เข้าใจเนื้อหา 2) เข้าใจกระบวนการ 3) เจ้าหน้าที่ที่เป็นกลไก และ 4) เป้าหมายที่จะต้องไปถึง เมื่อไหร่ก็ตามที่มีเนื้อหากลาง เพราะเรามีขอบเขตในการทำงานเป็นตัว

ควบคุมไว้ เพราะฉะนั้นจะทำให้มาตรฐานตัวแปรในการที่จะทำให้ค่ามาตรฐาน
เหลื่อมกันจะมีน้อย

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 12, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

“แต่ควรมียาสามัญประจำบ้าน บทเรียนส่วนกลาง ให้เขาจำในหัวได้ เพื่อให้เขาเกิด
ความรู้”

(ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มลำดับที่ 1, สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม)

แต่อย่างไรก็ดี การมีหลักสูตรแกนกลางนั้น อาจจะเป็นสิ่งที่ดีในการเผยแพร่ความรู้ที่
เป็นมาตรฐานให้กับเด็กและเยาวชนในแต่ละโรงเรียน แต่การจะพัฒนาเจ้าหน้าที่หรือผู้ปฏิบัติ ซึ่งเป็นผู้
ต่อยอดจากสาระความรู้ รูปแบบจากเนื้อหาที่อยู่ในหนังสือ สื่อ ลงไปสู่การให้ความรู้และจัดกิจกรรม
ร่วมกับเด็กและเยาวชนจริง จึงต้องมีการจัดอบรมหรือหารี้อร่วมกันเพื่อให้มีความเข้าใจร่วมกันในแต่
ละกรมอย่างจริงจัง ไม่เช่นนั้นอาจทำให้เกิดปัญหาความสับสนของหน่วยงาน หรือการให้ข้อมูลที่
บิดเบือนต่อเด็กและเยาวชนในแต่ละโรงเรียนได้ เพราะผู้ที่สื่อสารนั้นไม่ใช่คนเดียวกัน จึงเป็น
ข้อเสนอแนะแต่ควรคำนึงถึงข้อจำกัดที่ตามมา

3) ข้อเสนอแนะทางด้านเจ้าหน้าที่และด้านผู้ปฏิบัติ

ในแนวทางการปฏิบัติงานของระดับเจ้าหน้าที่หรือผู้ปฏิบัตินั้น จากการที่ผู้ศึกษา
รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการจัดสนทนากลุ่มพบว่า **เจ้าหน้าที่และผู้ปฏิบัติทุกท่าน
ควรมีความเข้าใจ จุดมุ่งหมาย กลุ่มเป้าหมาย แนวทางการดำเนินการที่ตรงกัน** เพื่อให้สามารถ
ขับเคลื่อนและน่านโยบายไปสู่การปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง และเกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด

เจ้าหน้าที่คือส่วนสำคัญ ต้องคุยกันให้เกิดความเข้าใจ เพราะเราคือกลไกที่จะ
เสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็ก เมื่อไหร่ก็ตามที่เราเห็นภาพเด็กคนละภาพกัน
เพราะฉะนั้น เจ้าหน้าที่ที่ต้องมองเป้าหมายเดียวกันว่าจะให้เด็กเป็นอย่างไร ต้องการ
ให้เด็กอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ไม่เป็นภาระของใคร ไม่กระทำความผิด ถือเป็น
หลักสำคัญหนึ่ง มองเป้าเดียวกัน แต่ไปกันคนละอย่าง

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 12, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

เพื่อจะให้การดำเนินการขับเคลื่อนไปได้ในแนวทางเดียวกัน แต่ละหน่วยงานใน
ระดับผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรมีความเข้าใจที่ตรงกัน ทั้งเนื้อหา วิธีการ
โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเป้าหมายต้องมีความชัดเจน และเจ้าหน้าที่ควรเข้าใจกรอบของแต่ละ

กลุ่มเป้าหมายที่ตรงกัน กระบวนการคิดในระดับนโยบาย เป็นแบบกว้าง ในบางครั้งแล้วสามารถเข้าใจได้ง่าย แต่พอลงมาสู่ในทางปฏิบัติจริง ๆ กระบวนการเชิงลึกจะมีรายละเอียดที่ซับซ้อน และอาจเกิดข้อจำกัดในเรื่องของความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน จึงต้องมีการสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน รูปแบบเดียวกัน ผ่านการจัดการประชุมอย่างต่อเนื่องเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การระดมสมอง รวมทั้งการจัดการอบรมเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเพื่อทำให้เกิดวิสัยทัศน์ที่นำไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน ทำให้โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ของเราไปสู่ความสำเร็จได้

โดยที่กล่าวมานั้น จะเห็นว่าเจ้าหน้าที่และผู้ปฏิบัติในโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ เป็นปัจจัยสำคัญให้การขับเคลื่อนโครงการ เพราะแนวคิดของโครงการคือการที่เจ้าหน้าที่ลงไปจัดกิจกรรมเองโดยตรงกับเด็กและเยาวชนในโรงเรียน ดังนั้น ผู้ปฏิบัติจึงทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร หัวใจสำคัญคือ สารที่ส่งจะต้องถูกต้อง ไม่บิดเบือน ไม่ซับซ้อน และให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจได้มากที่สุด พร้อมด้วยความสนุกสนาน และน่าฟัง คุณสมบัติของผู้ดำเนินกิจกรรมที่ดี จึงต้องมีความเป็นผู้นำ มีความคิดสร้างสรรค์ มีอารมณ์ที่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส ไม่ว่าผู้รับสารนั้นจะเป็นบุคคลประเภทใด หรือให้ความสนใจต่อการจัดกิจกรรมหรือไม่ ซึ่งในการดำเนินการในปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา หน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรมหลายกรม ได้มีการจ้างวิทยากรมาเพื่อช่วยดำเนินกิจกรรม และให้เจ้าหน้าที่ของแต่ละกรมเป็นที่เลี้ยงคอยดูแลเด็กและเยาวชนในแต่ละกลุ่มระหว่างดำเนินกิจกรรม ในปี พ.ศ. 2563 นี้เอง สำนักงานกิจการยุติธรรม จึงได้จัดการอบรมให้แก่บุคลากรในหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมที่เป็นผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์เพื่อพัฒนาศักยภาพการเป็น “วิทยากรที่ดี” เพื่อให้ผู้ปฏิบัติและเจ้าหน้าที่ที่มีความกล้าแสดงออก เป็นผู้นำ และสามารถดำเนินกิจกรรมได้ด้วยตนเอง ภายใต้อิทธิพลของการเป็นวิทยากรที่ดีอีกด้วย

4) ข้อเสนอแนะทางด้านการติดตามและการประเมินผล

ประเด็นที่ 1 การดำเนินการภายใต้โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ในปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา หน่วยงานยังขาดการติดตาม ประเมินผลการดำเนินการ จึงไม่สามารถทราบได้ว่าการดำเนินการประสบความสำเร็จ หรือมีผลสัมฤทธิ์เป็นอย่างไร เด็กและเยาวชนได้รับความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินโครงการดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ ดังนั้น เพื่อให้เกิดการวัดผลอย่างมีประสิทธิภาพ หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมจึงควรดำเนินการเพิ่มเติมในเรื่องของการติดตามและประเมินผล เพื่อวัดประสิทธิภาพในการดำเนินโครงการ โดยหน่วยงานควรต้องมีการติดตามประเมินผลที่สามารถวัดค่า/ประเมินผลตัวชี้วัดได้ว่า โครงการมีแนวโน้มเป็นอย่างไร มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร เพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนาโครงการดังกล่าวให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

การติดตามประเมินผลคิดว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมากทุกอัน เพื่อตอบโจทย์ว่าหลักการที่เราคิด มันดี และลงมือปฏิบัติมันดี สุดท้ายคือ ได้ผลอย่างไรที่เราต้องการหรือไม่ ถ้าทำลงไปแล้วเกิดผลเป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ จะได้อ้อนกลับมาดูได้ว่าความผิดพลาดมันอยู่ตรงไหน เหมือนสิ่งที่เรียกว่า Plan Do Check Act (PDGA) วางแผน ลงมือทำ ประเมินผล ดังนั้นเวลาดำเนินการแล้วต้องมีการประเมินผลว่าเป็นอย่างไร ถ้ามันไม่ได้ผลต้องเปลี่ยนวิธีการ ถ้าประเมินแล้วว่าไม่ได้ผล แล้วยังทำแบบเดิมเพื่อหวังผลให้มันเปลี่ยน มันเป็นไปได้ มันไม่มีหลักคิดแบบนั้นอยู่ เพราะฉะนั้นกระบวนการสุดท้าย ต้องติดตามประเมินผล ที่สำคัญที่สุดที่ติดตามประเมินผล เพื่อที่จะได้ย้อนกลับไปว่า วัตถุประสงค์แรก ที่จะสร้างภูมิคุ้มกันเด็กและเยาวชนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมันเกิดขึ้นได้จริงหรือเปล่า สองเพื่อจะรู้ว่าทรัพยากรที่เราใส่ไป มันจะเสียเปล่าหรือเปล่า มันคุ้มค่าหรือเปล่า

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 4, ผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรม)

โดยหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรม ที่มีภารกิจหลักเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน อย่างกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนนั้น มีข้อเสนอแนะในประเด็นการติดตามเด็กและเยาวชน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการวัดผลการดำเนินการของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ กรมพินิจฯ เสนอแนะให้มีการติดตามเด็กและเยาวชนจากเลขบัตรประชาชน 13 หลัก โดยให้เด็กที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ระบุเลขประจำตัว 13 หลัก และการบันทึกชื่อ สกุลของแต่ละโรงเรียนไว้ด้วย โดยการบริหารจัดการข้อมูลในลักษณะดังกล่าว จะสามารถตรวจสอบได้ว่า เด็กและเยาวชนในโรงเรียนที่ผ่านการเข้าร่วมโครงการแล้ว ภายหลังเสร็จสิ้นการดำเนินการโครงการไป เด็กและเยาวชนมีการกระทำความผิดในสังคม และถูกดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมจำนวนที่มากน้อยเพียงใด โดยปัจจุบัน ยังไม่สามารถดำเนินการในลักษณะดังกล่าวได้ เนื่องจากโรงเรียนอาจคำนึงถึงเรื่องของสิทธิส่วนบุคคลและกังวลถึงการเปิดเผยข้อมูลต่าง ๆ หน่วยงานจึงเล็งเห็นความสำคัญในประเด็นดังกล่าว และเป็นข้อเสนอแนะที่อยากจะให้หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรม ดำเนินการเพิ่มเติมต่อไป

การดำเนินการติดตามผลการดำเนินโครงการ จากเด็กและเยาวชน กรณี เลข 13 หลัก ที่กรมพินิจเคยพยายามขอเลขบัตรประชาชนของเด็กจากโรงเรียนเพื่อนำเลขทั้งหมดมาเทียบกับฐานเด็กกระทำผิด เพื่อติดตามว่าเด็กที่เข้าร่วมโครงการนี้ กระทำผิดหรือไม่ในอนาคต ปัจจุบัน กรมพินิจจึงใช้วิธีการบันทึกชื่อ นามสกุล ในแต่ละ

โรงเรียน ซึ่งถ้าตอนหลังเด็กเข้ามาในพินิจ ก็จะตรวจสอบว่าตรงกับโรงเรียน และเด็กที่เราเคยไปจัดกิจกรรมให้หรือไม่ กรมพินิจฯ รับผิดชอบ MOU รร. ยุติธรรมอุปถัมภ์ และปลายปี 62 ได้เชิญ สพฐ. มาประชุมรายงานผล สกธ. รายงานผล ทหารีร่วมกันว่าไม่ได้มีการติดตามแต่เคยพูดประมาณว่า เรามีข้อมูลที่ชัดเจน ว่าโรงเรียนไหนที่ไหน สามารถนำข้อมูลเลข 13 หลักให้ได้ แต่ตอนนั้นเป็นเพียงผู้แทนที่มา จึงไม่สามารถต่อยอดเรื่องของเลข 13 หลักได้ จึงยังไม่สามารถดำเนินการสำเร็จ

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 9, กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน)

ประเด็นที่ 2 กระบวนการในการติดตามและประเมินผล ถือเป็นปัจจัยสำคัญมากที่หน่วยงานจะต้องคำนึงถึงความสำคัญ และนำไปดำเนินการ ซึ่งหลักของการติดตามประเมินผล ไม่ใช่เพียงแค่การประเมินผลโครงการเพื่อให้เห็นผลสำเร็จในกระบวนการดำเนินงานเท่านั้น แต่ต้องเป็นการติดตามและประเมินผลเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการด้วยว่า เด็กและเยาวชนก่อนและหลังการเข้าสู่โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์มีความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีมากขึ้นเพียงใด จึงเชื่อมโยงกับเรื่องของหน่วยงานควรกำหนดเครื่องมือ/แบบประเมิน เพื่อนำมาใช้ดำเนินการในการประเมินผลเด็กและเยาวชน ทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการโรงเรียนยุติธรรมด้วย เครื่องมือดังกล่าว คือแบบสอบถามหรือแบบประเมินที่จะใช้ในการวัดความคิด/ทัศนคติของเด็กและเยาวชนต่อมุมมองในเรื่องของอาชญากรรม หรือพฤติกรรมเสี่ยง ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม รวมถึงปัจจัยพื้นฐานของตัวเด็กและเยาวชน เพื่อให้สามารถวัดได้ว่าพื้นฐานครอบครัว เพื่อน ชุมชน และแนวโน้มในการมีพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนมีแนวโน้มเป็นอย่างไร รวมทั้ง สิ่งที่กำลังอยู่ในความสนใจของเด็กและเยาวชนในสมัยนี้ด้วย โดยจะใช้ในการประเมินเด็กและเยาวชนทั้งก่อนและหลังการเข้าสู่โครงการ โดยหน่วยงานกลางจะต้องกำหนดเครื่องมือขึ้นมาเพื่อวัดทัศนคติและความคิดของเด็กและเยาวชนเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสำรวจปัญหาด้วย

เราจะรู้ได้อย่างไรว่าโรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนประเภทไหน ก็ต้องทำแอปพลิเคชัน หรือเครื่องมือที่จะมาวัดผล ให้อ่านว่า โรงเรียนนี้จะเป็นประเภทนี้ (เครื่องมือเยี่ยมมุม 5 ด้าน) คล้ายๆ เครื่องมือทางจิตวิทยาถ้าเป็นคน แต่อาจจะเป็นการวัดสภาพแวดล้อม (ทำเครื่องมือในตอบได้ง่าย แต่สุดท้ายจะมีแนวโน้ม เยี่ยมมุม) แต่เรื่องที่สำคัญที่สุดเด่น ๆ จะพุ่งไปด้านนั้น

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 6, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

5) ข้อเสนอแนะด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ประเด็นที่ 1 การสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่อและกระทำความผิดในสังคมนั้น เป็นเรื่องที่ต้องใช้ความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐเอง ภาคเอกชน หน่วยงานอิสระ องค์กรระหว่างประเทศ ซึ่งการตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องของเด็กและเยาวชนผู้เป็นกำลังสำคัญของชาติ และเป็นอนาคตที่จะมาพัฒนาสังคมต่อไปจึงควรดำเนินการร่วมกันจากทุกฝ่าย ดังนั้น จากกรณีศึกษาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์นั้น ผลการศึกษาพบว่าหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมควรมีการบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพราะในการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและเยาวชนเป็นเรื่องที่ต้องร่วมมือและพัฒนาการสร้างภูมิคุ้มกันนี้ร่วมกัน ไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จได้เพียงหน่วยใดหน่วยเดียวเพื่อเป็นการต่อยอดจากโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ในอนาคต

โดยเจ้าหน้าที่ผู้ให้ข้อมูลจากกรมพินิจฯ มีความคิดเห็นว่า ควรให้หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัดเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการดังกล่าว

“มองถึงเรื่องการบูรณาการ กรมกระทรวงอื่นที่จะเข้ามาร่วม เช่น ยุติธรรมจังหวัด พมจ. ต่าง ๆ”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 9, กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน)

และเจ้าหน้าที่ผู้ให้ข้อมูลจากกรมสอบสวนคดีพิเศษ สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม และ สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ มีความคิดเห็นตรงกันว่า ไม่ใช่เพียงแค่หน่วยงานของรัฐเท่านั้นที่เข้ามามีส่วนร่วม แต่หน่วยงานเอกชน บริษัท และองค์กรอิสระต่าง ๆ ควรมาบูรณาการการทำงานร่วมกัน เพื่อให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และนำไปสู่ประโยชน์ในระดับประเทศอย่างแท้จริงด้วย

หน่วยงานภาครัฐ ควรประสานงานกับรัฐวิสาหกิจ องค์กรเอกชน บูรณาการได้ จะได้รับบริบททั่วประเทศ มีหน่วยงานภายนอกดำเนินการหลายหน่วยงาน ปตท. หรือ รัฐวิสาหกิจต่างๆ หากไปขอความร่วมมือ บูรณาการร่วมกับรัฐวิสาหกิจหรือองค์กรมหาชน เพื่อให้เกิดภาพใหญ่ ถ้าทำกันอย่างจริงจังคิดว่า จะลดน้อยลง อาจจะไม่ใช่นโยบายกระทรวงยุติธรรม แต่เป็นนโยบายรัฐเลยและควรดำเนินการต่อ

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 7, กรมสอบสวนคดีพิเศษ)

“ความจริงแล้ว หน่วยงานรัฐเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนซ้ำด้วยซ้ำ เพราะโรงเรียนจะมีภาคเอกชน บริษัทต่างๆ เข้ามาทำกิจกรรมอยู่ก่อนแล้ว แต่จริงๆ ก็ควรร่วมกัน เข้ามาให้ความสนใจอยู่ด้วย จริงๆควรจะทำเนื่การร่วมกัน”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 8, สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม)

คงไม่ได้ทำได้ในภาคส่วนเดียว ทั้งภาครัฐอาจจะเข้ามาช่วยกันเยอะพอสมควร และการร่วมมือกันทุกฝ่าย ภาคเอกชน และทุกฝ่าย เป็นสิ่งที่ดีมาก เช่น งานยาเสพติด ในบางเรื่องเราใช้หน่วยงานภาครัฐทำฝ่ายเดียวไม่สำเร็จ แต่จะสำเร็จด้วยการใช้งานเครือข่าย ภาคประชาชน เครือข่ายเด็กเยาวชน มากกว่า เพราะกระบวนการรัฐเขาอาจต่อต้านการทำงาน แต่ถ้าเป็นเครือข่ายเด็กเยาวชน หรือกลุ่มที่เป็นเสียงเดียวกัน จะยอมรับกัน

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 11, สำนักงาน ป.ป.ส.)

ประเด็นที่ 2 ในลักษณะของการดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ในปัจจุบันดำเนินการจากระดับของเจ้าหน้าที่ หรือผู้ปฏิบัติเป็นผู้ส่งสาร โดยสารประกอบด้วย เนื้อหาสาระความรู้ เกมส์ กิจกรรมสันทนาการ และการศึกษาดูงาน โดยดำเนินการตรงไปสู่เด็กและเยาวชนในโรงเรียน/สถานศึกษา จึงมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม แนวทางการดำเนินการควรเพิ่มเติมกิจกรรมที่มีลักษณะผ่านตัวกลางเพิ่มเติม โดยให้ครู/อาจารย์ หรือครอบครัว เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วย หรือเป็นการดำเนินการผ่านครู/อาจารย์ในโรงเรียนได้เลย ซึ่งจะมีการพัฒนาทักษะและความรู้เฉพาะด้านในกระบวนการยุติธรรมและอาชญากรรมประเภทต่าง ๆ ให้แก่ครู/อาจารย์ผ่านการอบรมทักษะวิธีการจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติในกระทรวง เพื่อเป็นตัวเลือกแนวทางการดำเนินการที่กว้างขวางยิ่งขึ้น และให้โครงการได้เข้าไปมีส่วนสร้างภูมิคุ้มกันเด็กและเยาวชนในช่วงเวลาที่บ่อยมากขึ้น อาจจะมีประโยชน์ในการดำเนินการได้มีประสิทธิภาพขึ้นด้วย

กรมคุ้มครองสิทธิกำลังจะทำคือคิดว่า “ครู” ที่อยู่ใกล้ชีวิตนักเรียนมาร่วมกัน ดำเนินการจะเป็นผลดีมากกว่า โดยจะสร้างครูในโรงเรียนมาร่วมกัน เพราะเขาอยู่กับนักเรียนตลอดเวลา แต่ไม่เหมือนเรา โดยสามารถบรรจุเป็นหลักสูตรได้จะเป็นผลดี คือขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องและเด็กจะได้ประโยชน์จริง

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 10, กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ)

โดยผู้ให้ข้อมูลจากสำนักงาน ป.ป.ส. มีความคิดเห็นตรงกัน และชี้แจงเพิ่มเติมว่าการเน้นการสอดแทรกรายวิชา หรือหลักสูตรเข้าไปในระบบของครูหรือสถาบันการศึกษานั้น เป็นสิ่ง

สำคัญ เพราะถ้าหากจัดกิจกรรมลักษณะนี้ไปเรื่อย ๆ อาจส่งผลให้กลายเป็นภาระของครูในอนาคตได้

“อบรมผ่านครูเลย ให้ครูสามารถไปสอนต่อ ตอนนี้นำสำนักงาน ป.ป.ส. เน้นการสอดไปในระบบของครูและโรงเรียนให้ได้ ไม่ได้ให้เขาเป็นภาระ หรือครูต้องมาจัดกิจกรรม ซึ่งเป็นภาระมาก”

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 11, สำนักงาน ป.ป.ส.)

กระบวนการที่จะให้ครู/อาจารย์ หรือครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมนั้น เป็นการดำเนินการที่มีความจำเป็น เพราะครู/อาจารย์ และครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญต่อเด็กและเยาวชนและถือเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กและเยาวชนตลอดด้วย แต่คงดำเนินการได้ยาก ต้องผ่านการเจรจาตกลงทั้งระหว่างหน่วยงานและโรงเรียน รวมทั้ง โรงเรียนประสานผ่านครอบครัวให้เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมดังกล่าวด้วย

อย่างไรก็ตามประเด็นที่ได้กล่าวมาข้างต้นเป็นข้อเสนอแนะต่อการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม จากกรณีศึกษาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ซึ่งข้อเสนอแนะดังกล่าวผู้ศึกษาได้ทำการรวบรวมจากการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการจัดสนทนากลุ่ม โดยผู้ศึกษาจะนำมาพัฒนาเป็นรูปแบบในการพัฒนาแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่อและกระทำความผิดในสังคม ที่เหมาะสมกับบริบทสังคมต่อไป

ตารางที่ 15 ตารางสรุปข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์

ตารางสรุปข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์	
<p>1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ</p>	<p>1.1 ในระดับนโยบาย หน่วยงานควรมีการดำเนินการตามแนวทางของ 4 กรอบ 5 ขั้นตอนจริง ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของการดำเนินการ เนื่องจาก 5 ขั้นตอนที่กำหนดในหลักการของโครงการ ได้แก่ 1) การประสานงานระหว่างหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมและโรงเรียนเพื่อสำรวจข้อมูลเบื้องต้น (School & MOJ Cooperation) 2) การแยกแยะสภาพปัญหาภายในโรงเรียน (School Classification) 3) การกำหนดสื่อ / กิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาหรือความเสี่ยงของนักเรียน (MOJ Media Support) 4) หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมลงพื้นที่ดำเนินกิจกรรมในโรงเรียน (Field Activities) และ 5) การติดตามและประเมินผลภายหลังการดำเนินกิจกรรม (Monitoring & Evaluation) มีส่วนสำคัญในการพัฒนาโครงการ หากขาดขั้นตอนใดไปแบบเช่นในปัจจุบัน ก็จะไม่สามารถดำเนินการให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการติดตามและประเมินผลภายหลังการดำเนินกิจกรรม</p> <p>1.2 โครงสร้างการดำเนินการควรเป็นรูปแบบการกระจายให้หน่วยงานในระดับจังหวัด จากเดิมส่วนกลางจะดำเนินการส่งการไปที่ส่วนภูมิภาค ให้เปลี่ยนรูปแบบเป็นการดำเนินการผ่านยุติธรรมจังหวัดแทน โดยให้ยุติธรรมจังหวัดเป็นเจ้าภาพให้หน่วยงานในระดับพื้นที่</p>
<p>2. ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนารูปแบบ กิจกรรม และหลักสูตร</p>	<p>2.1 ควรมีการหมุนเวียนหน่วยงานและโรงเรียนในความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับเนื้อหาวิชาและกิจกรรมที่ครบถ้วน 4 กรอบ มีความหลากหลาย และทั่วถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างครอบคลุมมากขึ้น</p> <p>2.2 ควรมีการจัดแบ่งกลุ่ม ประเภทของโรงเรียน จากการประเมินสภาพปัญหา เพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรม/เนื้อหาที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนในแต่ละโรงเรียนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ</p> <p>2.3 ประสานหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อขอบรรจุวิชา หรือ บางหลักสูตรลงในคาบเรียน เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้เรื่องของภัยสังคม และวิธีการป้องกันอาชญากรรมได้อย่างเข้มข้นมากขึ้น โดยแบ่งวิชา/หลักสูตร ให้เหมาะสมกับระดับชั้นเรียนของเด็กและเยาวชน ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งหากบรรจุอยู่ในวิชาเรียนจะมีการ</p>

	<p>วัดผลหรือวัดประสิทธิภาพที่เป็นทางการด้วย</p> <p>2.4 ควรพัฒนาเครื่องมือที่มีความทันสมัย ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน และการเปลี่ยนแปลงของเด็กและเยาวชนที่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างรวดเร็ว ในปัจจุบัน เทคโนโลยีมีการพัฒนาไปไกลมาก สื่อต่าง ๆ ก็เช่นกัน การทำงานของกระทรวงยุติธรรมจึงควรหันมาเน้นที่เครื่องมือสื่อสาร เทคโนโลยีที่ทันสมัย ทั้ง Page Facebook Application ต่าง ๆ ล้วนสามารถสอดแทรกข้อมูลหรือความรู้ให้กับเด็กรุ่นใหม่ได้</p> <p>2.5 ควรจัดให้มีเนื้อหา/หลักสูตรแกนกลาง ที่ใช้ร่วมกันทุกหน่วยงาน และให้แต่ละหน่วยงานไปเพิ่มเติมในส่วนที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาของโรงเรียนว่าควรจะเป็นในรูปแบบใด ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชน ชุมชน โดยรอบ และแต่ละบริบทโรงเรียนด้วย</p>
<p>3. ข้อเสนอแนะทางด้านเจ้าหน้าที่</p>	<p>- ควรมีความเข้าใจ เป้าหมาย ที่ตรงกัน เพื่อให้สามารถขับเคลื่อน/ นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง และเกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด ให้การดำเนินการขับเคลื่อนไปได้ในแนวทางเดียวกัน แต่ละหน่วยงานในระดับผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรมีความเข้าใจที่ตรงกัน ทั้งเนื้อหา วิธีการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเป้าหมายต้องมีความชัดเจน และเจ้าหน้าที่ควรเข้าใจกรอบของแต่ละกลุ่มเป้าหมายที่ตรงกัน</p>
<p>4. ข้อเสนอแนะทางการติดตามและการประเมินผล</p>	<p>4.1 หน่วยงานควรดำเนินการเพิ่มเติมในเรื่องของการติดตามและประเมินผล เพื่อวัดประสิทธิภาพในการดำเนินโครงการ หน่วยงานควรต้องมีการติดตามประเมินผลเพื่อให้สามารถวัดได้ว่า โครงการที่ดำเนินการไปแล้วนั้นประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด และควรมีการประเมินผลอย่างทั่วถึง</p> <p>4.2 หน่วยงานควรกำหนดเครื่องมือ/แบบประเมิน เพื่อนำมาใช้ดำเนินการในการประเมินผลเด็กและเยาวชน ทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการโรงเรียนยุติธรรมด้วย</p> <p>4.3 หน่วยงานควรจัดลำดับ หรือให้ความสำคัญในการสร้างแรงจูงใจให้แก่โรงเรียนและเด็กและเยาวชนจากผลการประเมินโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ภายหลังจากดำเนินกิจกรรมของโครงการแล้วเสร็จ แต่ละหน่วยงานควรมีรูปแบบและวิธีการประเมินผลหรือให้คะแนนโรงเรียนตามความเหมาะสม และจัดให้มีการยกย่อง/เชิดชูเกียรติทั้งกับโรงเรียน/สถาบันการศึกษา และเด็กและเยาวชน อาทิ การแจกรางวัลให้กับโรงเรียนดีเด่น การเชิดชูเกียรตินักเรียนดีเด่น</p>

5. ข้อเสนอแนะอื่นๆ	<p>5.1 ควรบูรณาการการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานต่าง ๆ หลายภาคส่วน ทั้งหน่วยงานในระดับภาครัฐ ภาคเอกชน NGO รวมทั้ง องค์กรอิสระต่าง ๆ เพราะ การสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและเยาวชนเป็นเรื่องใหญ่ และมีส่วนสำคัญในอนาคต ของชาติ ไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จได้เพียงหน่วยใดหน่วยเดียว</p> <p>5.2 แนวทางการดำเนินการควรเพิ่มเติมกิจกรรมที่มีลักษณะผ่านตัวกลาง เพิ่มเติม โดยให้ครู/อาจารย์ หรือครอบครัว เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วย หรือเป็นการดำเนินการผ่านครู/อาจารย์ในโรงเรียนได้เลย ซึ่งจะมีการพัฒนาทักษะ และความรู้เฉพาะด้านในกระบวนการยุติธรรมและอาชญากรรมประเภทต่าง ๆ ให้แก่ครู/อาจารย์ผ่านการอบรมทักษะวิธีการจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติในกระทรวง เพื่อเป็นตัวเลือกแนวทางการดำเนินการที่กว้างขวางยิ่งขึ้น</p>
--------------------	---

4.2.4.2 แนวทางการพัฒนาการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทยในอนาคต

จากการที่ผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง และการจัดสนทนากลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทำให้พบข้อมูลที่เกี่ยวข้อง สภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนในสังคมทั้งในอดีตและในปัจจุบัน และแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม รวมทั้ง สภาพปัญหา และข้อจำกัดในการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม จากกรณีศึกษาการดำเนินการของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ จนนำมาสู่ข้อเสนอแนะของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ในส่วนของข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย โดยผู้ศึกษาได้รวบรวมและสรุปข้อเสนอแนะของแนวทางฯ โดยสรุปดังนี้

1) แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนฯ ไม่สามารถดำเนินการได้โดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง หรือภาคส่วนใดภาคส่วนหนึ่งในสังคมเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการร่วมกัน **ขับเคลื่อนงานด้านการป้องกันไปด้วยกันทั้งองคัพพ** ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอิสระ หรือองค์กรระหว่างประเทศต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องบูรณาการแนวทาง/วิธีการดำเนินการร่วมกัน ซึ่งแต่ละหน่วยงานก็ยังดำเนินการตามภารกิจหน้าที่ของตนเองได้ แต่นำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนฯ อย่างแท้จริง

โรงเรียนยุติธรรมมันเป็นแค่เล็วเดียว แต่แนวโน้มเชื่อว่านโยบายภาครัฐก็เห็นความสำคัญของเด็กและเยาวชนมากขึ้น ทุกหน่วยงาน รวมถึงหน่วยงานระดับ NGO และภาคเอกชน หรือองค์กรต่าง ๆ มุมมองผมคิดว่า อยากเห็นภาพของหน่วยงานอิสระ องค์กรอิสระ เช่น ยูนิเซฟ เป็นต้น อยากศึกษาภาคเอกชนว่าการทำงานและการจัดการกลุ่มเสี่ยงของเขามีรูปแบบหรือลักษณะอย่างไรบ้าง และมาทำงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนในชุมชนจริง ๆ

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 2, ผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรม)

กระบวนการที่จะสร้างความสัมพันธ์สำหรับเด็ก ถ้าเกิดเรายังมีโครงการนี้ คือโอกาส ไม่ใช่แค่กระทรวงยุติธรรม หรือกระทรวงศึกษา แต่ต้องใช้ทั้งองคาพยพ มาดูว่า กระทรวงยุติธรรมควรเสริมในด้านไหน กระทรวงศึกษาธิการเสริมภูมิคุ้มกันเด็กในด้านไหน กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เสริมภูมิคุ้มกันเด็กในด้านไหน แต่ละกระทรวงให้เข้าใจเด็ก โดยทุกหน่วยงานมีบทบาทสำคัญหมด เอาความถนัดของตัวเองมาสังเคราะห์และสร้าง

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 12, สำนักงานกิจการยุติธรรม)

และนอกจากหน่วยงานทุกภาคส่วนจะเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ยังควรเอาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่เกี่ยวกับปัจจัยในเชิงบวก และเชิงลบ ที่ทำให้เด็กมีสภาพปัญหา และส่วนที่เป็นกรอบป้องกันอาชญากรรมให้แก่เด็กและเยาวชนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมด้วย ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว กลุ่มเพื่อน สถาบันการศึกษา สภาพแวดล้อมและชุมชน ตลอดจน การมีพลังกายพลังใจที่ดีของเด็กและเยาวชนเอง หากว่ากระบวนการในการสร้างภูมิคุ้มกันเด็กและเยาวชนมีความเชื่อมโยงกับทุกปัจจัยอย่างเชื่อมโยง สัมพันธ์อันดีต่อกัน และหน่วยงานทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมกันจัดการปัญหาเหล่านี้ แบบองคาพยพ ผู้ศึกษาคิดว่าถึงแม้จะใช้ระยะเวลาในการจัดการดังกล่าว แต่ปลายทางแล้วหากเด็กและเยาวชนมีภูมิคุ้มกันตนเองอย่างดี เพื่อไม่ให้ตนเองนั้นตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมหรือกระทำผิดในสังคมได้ จะสามารถลดปัญหาหลายข้อที่จะตามมา สำหรับปัญหากระบวนการยุติธรรมไทยอีกด้วย เช่น นักโทษล้นเรือนจำ กระบวนการคุ้มครองและเยียวยาเหยื่อในคดีอาญา เป็นต้น

“ดูโมเดล ปัจจัยที่วิเคราะห์ ครอบครัว การศึกษา ฐานะ ยาเสพติด การคบเพื่อน เป็นปัจจัยเชิงลบให้เขากระทำผิด และดูปัจจัยเชิงบวก ให้เขากลับมากระทำผิด ที่เขาต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเด็กจริงๆ ให้มีปัจจัยเชิงบวกได้ และเอามาร่วมในกระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันด้วย”

(ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มลำดับที่ 1, สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม)

2) กระบวนการในการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชน ต้องพิจารณาตลอดทาง เส้นทาง ตั้งแต่กระบวนการเลือกกลุ่มเป้าหมาย การคัดแยกลักษณะของเด็กและเยาวชน การจัดชุดเนื้อหา/หลักสูตร/โครงการที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชน การลงพื้นที่ดำเนินการ ตลอดจนการติดตามและประเมินผล ทุกส่วนต้องดำเนินการขับเคลื่อนกันอย่างเป็นระบบ และอยู่ภายใต้ 3 หลักเกณฑ์ในแนวทางการดำเนินการ เพื่อให้การดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนเป็นรูปแบบที่ขับเคลื่อนไปอย่างครบทั้งระบบ ได้แก่ 1) การป้องกัน 2) การเฝ้าระวัง และ 3) การช่วยเหลือดูแล

ปัจจุบัน การดำเนินการของโรงเรียนบางโรงเรียนจะมีลักษณะ ดำเนินการแบบครบ ทั้ง 3 ด้านเลย คือ ป้องกัน ฝ้าระวัง และดูแลช่วยเหลือ และ โดยพื้นที่ สภาพแวดล้อมรอบโรงเรียน จำเป็นต้องฝ้าระวังด้วย และการดูแลช่วยเหลือ ให้โอกาสเด็ก เขาจะไม่ผลักเด็กออกจากระบบ แต่ในกรณีที่เด็กไม่ไหวจริงๆ ร่วมวิเคราะห์กับเจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประเมินแล้ว รับไม่ได้ ก็ส่งไปรักษา ตามระบบ อาจมีการส่งน้องเข้าสู่ระบบการบำบัดฟื้นฟู ต่อให้โรงเรียนมีปัญหา ยาเสพติด ซึ่งต้องมีอยู่แล้ว แต่เขาเข้มแข็งที่จะดูแลได้ สามารถแก้ไขปัญหได้ด้วย โรงเรียนเอง ระบบของโรงเรียนต่าง ๆ ควรเป็นแบบนี้

(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 11, สำนักงาน ป.ป.ส.)

แนวทางการพัฒนาการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทยในอนาคต ควรดำเนินการแบบองค์รวม จากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน หน่วยงานอิสระต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนนโยบายและการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนฯ ให้บรรลุผลสำเร็จ โดยกระบวนการในการสร้างภูมิคุ้มกัน จะต้องสอดแทรกความร่วมมือของทุกภาคส่วนในทุกขั้นตอน ประกอบด้วย 1) **ชั้นกระบวนการเลือกกลุ่มเป้าหมาย:** หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งกระทรวงศึกษา กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงยุติธรรม เข้ามาช่วยดำเนินการในการเลือกกลุ่มเป้าหมาย นั่นคือ เด็กและเยาวชนในโรงเรียนต่าง ๆ ทุกโรงเรียน 2) **ชั้นกระบวนการคัดแยกลักษณะของเด็กและเยาวชน:** ส่วนนี้ควรดำเนินการผ่านเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน และวิเคราะห์เด็กและเยาวชน โดยมีทั้งการประเมินในรูปแบบบุคคล และแบบกลุ่มเพื่อให้ครอบคลุมทุกด้านในปัจจุบันรอบด้านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ทั้งครอบครัว กลุ่มเพื่อน โรงเรียน ชุมชน สังคม และสภาพแวดล้อม ด้วยการบูรณาการข้อมูลร่วมกันของทุกภาคส่วน 3) **ชั้นกระบวนการจัดชุดเนื้อหา/หลักสูตร/โครงการที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชน:** ชุดกิจกรรม ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นการดำเนินกิจกรรมในโรงเรียนเพียงอย่างเดียว แต่อาจจะรวมถึง หลักสูตร/โปรแกรม ที่จะสอดแทรกเข้าไปในชั่วโมงเรียน หรือผ่านสื่อออนไลน์ รวมทั้ง Application ต่าง ๆ ด้วย 4) **ชั้นกระบวนการดำเนินกิจกรรมหรือลงพื้นที่ปฏิบัติ:** ในขั้นตอนปฏิบัติเป็นการลงมือดำเนินการแผนที่ได้วางไว้แล้วอย่างมีประสิทธิภาพ โดยทุกหน่วยงานดำเนินการในส่วนภารกิจหน้าที่ของตนเอง ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรอิสระเข้ามามีส่วนร่วม 5) **ชั้นการติดตามและประเมินผล:** เมื่อผ่านการดำเนินการแล้ว ต้องมีการติดตามและประเมินผล ซึ่งเป็นส่วน

ของโรงเรียน โดยกระทรวงศึกษาธิการ ดำเนินการแจกเครื่องมือ เพื่อประเมินผลเด็กและเยาวชน และ
ในส่วน of กระทรวงยุติธรรมเอง ต้องประสานข้อมูลเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมให้แก่
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเสมอ โดยทุกส่วนต้องดำเนินการขับเคลื่อนกันอย่างเป็นระบบ และอยู่ภายใต้ 3
หลักเกณฑ์ในแนวทางการดำเนินการ เพื่อให้การดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนเป็นรูปแบบ
ที่ขับเคลื่อนไปอย่างครบทั้งระบบ ได้แก่ 1) การป้องกัน 2) การเฝ้าระวัง และ 3) การช่วยเหลือดูแล

4.3 การอภิปรายผลการศึกษา

การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม และผู้กระทำความผิดในสังคมนั้น เมื่อกล่าวถึงคำว่า “การสร้างภูมิคุ้มกัน” ย่อมหมายถึงการสร้างกรอบหรือภูมิคุ้มกันขึ้นมาเพื่อป้องกันตนเองจากสิ่งต่าง ๆ ที่จะเข้ามาเป็นอันตราย โดยส่วนใหญ่จะพบในการใช้ศัพท์ดังกล่าวทางวิทยาศาสตร์ แต่ในบริบทของการศึกษานี้ ผู้ศึกษามองว่าการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวและเยาวชนนั้นเป็นสิ่งจำเป็น เพราะเป็นการสร้างความเข้มแข็งทางใจ สร้างกรอบป้องกันตนเอง โดยกระบวนการในการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนที่ดั้นนั้น จะต้องไม่ใช่เพียงแค่การให้ความรู้ หรือป้อนข้อมูลเพื่อให้เด็กและเยาวชนรับรู้ถึงปัญหาต่าง ๆ อันจะมาเป็นภัยสังคมและอันตรายต่อพวกเขา แต่การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ต้องเกิดมาจาก 3 ชั้น อันได้แก่ 1) ชั้นการรับรู้ 2) ชั้นความเข้าใจและตระหนักรู้ และ 3) ชั้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยทั้ง 3 ชั้นนี้ หากสามารถเกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนในสังคมได้ จะเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าเด็กและเยาวชนมีภูมิคุ้มกันต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่อ และการกระทำความผิดในสังคม

โดยการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนฯ นั้น ถือเป็นการป้องกันอาชญากรรมแบบไม่เป็นทางการ (Informal Crime Prevention) เป็นมาตรการทางสังคมรูปแบบหนึ่ง โดยเป็นการป้องกันอาชญากรรมที่เปิดโอกาสให้สถาบันหรือหน่วยงานสังคมอื่น ๆ ที่มีใช้หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในการป้องกันและอาชญากรรมเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา เข้ามามีส่วนร่วม โดยเป็นทฤษฎีที่เกิดจากการประยุกต์แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมทางสังคมแบบไม่เป็นทางการ (Informal Social Control) ของ Clarke และ แนวทางการป้องกันอาชญากรรม (Crime Prevention) ของ Reckless มาประยุกต์ร่วมกัน เมื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนในสังคมต่อการป้องกันตนเอง จากการตกเป็นเหยื่อและการกระทำผิดในสังคม ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญของสังคมเพราะถือเป็นการป้องกันก่อนเกิดเหตุที่จะช่วยให้ลดอัตราการกระทำความผิดในสังคมด้วย ด้วยการนำหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางหรือนโยบายที่จะสามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดได้

จากการศึกษาด้วยการรวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดสนทนากลุ่ม ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิเคราะห์ แนวคิด และแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมทั้งในอดีตและในปัจจุบัน รวมทั้ง ศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ เพื่อนำไปสู่ตัวอย่างรูปแบบและนโยบายที่เหมาะสมการสร้าง

ภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมไทยที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทยต่อไป โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

4.3.1 สภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนในสังคมทั้งในอดีตและในปัจจุบัน

แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่สภาพปัญหาหลายประการ ตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชน/สังคม ซึ่งการศึกษาถึงสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชน ผู้ศึกษาจะวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับหลักการของทฤษฎีความผูกพันทางสังคม (Social Bonding Theory) (Travis Hirschi, 1990) โดยต้องสอดคล้องกับองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) ปัจจัยส่วนบุคคล 2) ปัจจัยครอบครัว 3) ปัจจัยกลุ่มเพื่อ/สถาบันการศึกษา และ 4) ปัจจัยทางด้านชุมชน/สังคม จากปัจจัยในหลายด้าน ให้ครอบคลุมประเด็นสภาพปัญหา

ตามหลักของทฤษฎีความผูกพันทางสังคม (Social Bonding Theory) ทำให้เห็นว่าการที่เด็กและเยาวชนนั้น มีความผูกพันกับสังคมเป็นเหมือนกรอบป้องกันอาชญากรรมที่สำคัญ แต่ในทางกลับกันหากเด็กและเยาวชนปราศจากความผูกพันทางสังคมกับสถาบันต่าง ๆ หรือความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กและเยาวชนนั้นเกิดความล้มเหลว เด็กและเยาวชนอาจเลือกที่จะกระทำความผิดในสังคมได้ จากทฤษฎีสามารถนำมาอธิบายถึงสาเหตุ/สภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้นในสังคมได้ ทั้งนี้ โดยใช้บริบทของสังคมมาเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันเพื่อน และสถาบันชุมชน หรือสภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัย โดยพบสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชน ดังนี้

4.3.1.1 เด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือกระทำความผิดในสังคม และเด็กและเยาวชนที่เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม

1) ปัจจัยที่สำคัญที่สุด คือ ปัจจัยทางด้านครอบครัว

ในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน หรือกระทำความผิดในสังคม ปัจจัยทางด้านครอบครัวถือเป็นปัจจัยหลักที่มีความสำคัญมากที่สุดที่ส่งผลต่อเด็กที่เสี่ยงต่อการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือกระทำความผิดในสังคม และเด็กและเยาวชนที่เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม เพราะเป็นสถาบันหลักที่อยู่กับเด็กและเยาวชนตั้งแต่เกิด และทุกช่วงเวลาของชีวิต ดังนั้น สำหรับเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือกระทำความผิดในสังคมนั้น การที่เด็กและเยาวชนอยู่ในครอบครัวที่ขาดการดูแล ขาดการเอาใจใส่ ขาดความอบอุ่น ครอบครัวที่หย่าร้าง หรืออยู่ในสภาวะไม่พร้อมในการอบรมเลี้ยงดู ส่งผลโดยตรงต่อสภาพปัญหาของเด็กทั้งในด้านอารมณ์

พฤติกรรม และความคิด เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมก้าวร้าว ไม่เชื่อฟังพ่อแม่และคนในครอบครัว จนอาจนำไปสู่แนวโน้มในการกระทำความผิดได้ รวมทั้ง การที่เด็กและเยาวชนต้องเติบโตมาในครอบครัวที่ยุ่งเกี่ยวกับการกระทำความผิด เช่น พ่อมีพฤติกรรมเสพ/ค้ายาเสพติด แม่เล่นการพนัน เป็นต้น อาจทำให้เด็กและเยาวชนรับรู้พฤติกรรมดังกล่าวและมีส่วนเกี่ยวข้องที่ต้องเข้ามาอยู่ในวงจรการกระทำความผิดเหล่านี้ด้วย โดยปัญหาที่แสดงออกมาที่มักจะพบกับเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ ได้แก่ พฤติกรรมก้าวร้าว รุนแรง มีความเชื่อแบบผิด ๆ บางคนยกย่องผู้กระทำความผิดเพราะคนในครอบครัวกระทำความผิดจนเป็นความเคียดชัง หรือบางคนแสดงออกด้วยการหนีไปอยู่เพียงลำพัง

ในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม สำหรับเด็กและเยาวชนที่เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคม จากการศึกษาพบว่าครอบครัวที่ส่งผลต่อการที่ทำให้เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคมนั้น ส่วนมากจะอยู่ในกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี ประกอบอาชีพด้านธุรกิจเป็นหลัก ดูแลกิจการจนทำให้ไม่มีเวลาสอนหรือพูดคุยเรื่องต่าง ๆ ในสังคมให้กับลูก การที่เด็กอยู่ในครอบครัวลักษณะดังกล่าว ทำให้เด็กขาดความเอาใจใส่ ขาดความอบอุ่น และขาดความรู้ในการป้องกันภัยสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจน ครอบครัวที่มีลักษณะเลี้ยงดูลูกแบบให้กลายเป็นลูกคุณหนู ไม่ให้ลูกของตนเองเรียนรู้ชีวิตที่จะทำอะไรด้วยตนเอง พ่อแม่เป็นผู้ทำให้หมดทุกอย่าง หรือกระทั่งบางครอบครัวมีพี่เลี้ยง หรือคนรับใช้คอยดูแลอยู่ตลอดเวลา เด็กและเยาวชนที่เติบโตมาในครอบครัวลักษณะหลังนี้ เกิดขึ้นมากในครอบครัวในกรุงเทพมหานคร และมีแนวโน้มการตกเป็นเหยื่อได้สูงกว่าเด็กและเยาวชนทั่ว ๆ ไป และจะเกิดขึ้นในอัตราที่สูงขึ้นอีกในอนาคต โดยลักษณะของการตกเป็นเหยื่อในสังคมได้ ในปัจจุบัน ปัญหาที่พบบ่อยคือ การที่เด็กและเยาวชนถูกบูลลี่ (Bullying) ในโรงเรียน หรือถูกเพื่อนทำพฤติกรรมการกลั่นแกล้ง ข่มเหงรังแก ตลอดจน การแสดงท่าทีที่มีความรุนแรงไม่ว่าจะเป็นด้านการใช้วาจาหรือการลงมือกระทำทางร่างกาย จนก่อให้เกิดเป็นปัญหาสำคัญในการใช้ชีวิตในสังคมอาจนำไปสู่การทำให้เด็กและเยาวชนมีปัญหาทางด้านจิตใจ โรคซึมเศร้า หรือสภาวะทางจิตต่าง ๆ ในอนาคตด้วย

ซึ่งปัจจัยทางด้านครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนนั้น สอดคล้องตามหลักการของทฤษฎี Social Bonding ในประเด็นความผูกพัน (Attachment) อ้างถึงใน (ปกรณ์ มณีปกรณ์, 2555) หมายความว่า การที่บุคคลมีความผูกพันหรือความรักใคร่กับบุคคลอื่น หรือมีความสนใจกับความรู้สึกนึกคิดของบุคคลอื่น ซึ่งความผูกพันนี้เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญที่จะทำบุคคลมีการพัฒนาการยอมรับค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม ด้วยความผูกพันกับครอบครัวจะทำให้เกิดความรัก ความผูกพันที่บุคคลมีต่อครอบครัวและบุคคลอื่นในสังคม ปัจจัยครอบครัวจึงมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงและสำคัญที่สุดต่อการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเด็กและเยาวชน

2) ปัจจัยที่สำคัญอันดับสอง คือ ปัจจัยทางด้านกลุ่มเพื่อน และสถาบันการศึกษา

ในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน หรือกระทำความผิดในสังคม จากปัจจัยครอบครัว คือ ปัจจัยทางด้านกลุ่มเพื่อน และสถาบันการศึกษา ข้อมูลที่ได้พบว่า เมื่อเด็กและเยาวชนได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากสถาบันครอบครัว เมื่อเด็กและเยาวชนต่างเติบโตและเข้าสู่วัยเรียน ดังนั้น จึงทำให้เด็กและเยาวชนเจริญเติบโตไปตามวัยและเริ่มมีการคบเพื่อน มีกลุ่มเพื่อน เรียนรู้พฤติกรรมและแนวความคิดระหว่างกันและกัน รวมทั้ง ปัจจุบันเด็กและเยาวชนในปัจจุบันต่างก็ใช้สื่อโซเชียลมีเดียต่าง ๆ ในการสนทนาร่วมกันกับกลุ่มเพื่อน ทำให้เวลาชีวิตที่เด็กและเยาวชนมีการใช้ชีวิตร่วมกับเพื่อนยาวนานขึ้นไปอีก ความคิดในการอยากรู้ อยากลองของเด็กและเยาวชน จึงทำให้เกิดการชักจูงได้ง่าย หากมีการคบหาสมาคมกับกลุ่มเพื่อนที่ไม่ดี มีลักษณะของพฤติกรรมก้าวร้าว เกร และชักจูงไปในทางที่ผิด อาจนำไปสู่การมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนอันจะส่งผลไปจนถึงพฤติกรรมกระทำความผิดในสังคมได้ ซึ่งหากสถาบันการศึกษาไม่ดูแลอย่างเคร่งครัด อาจทำให้เด็กกลายเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมได้ในอนาคต

ในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม สำหรับเด็กและเยาวชนที่เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคม จากการศึกษาพบว่า การที่เด็กและเยาวชนจะตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคมนั้น ปัจจัยกลุ่มเพื่อนและสถาบันศึกษาก็เป็นส่วนสำคัญ หากเข้ามาสู่โรงเรียนได้มีโอกาสคบกับเพื่อนในวัยที่ใกล้เคียงกัน ความคิด ทศนคติที่ใกล้เคียงกัน ย่อมส่งผลโดยตรงต่อการทำให้เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการชักจูงไปในทางที่ผิด การชวนไปเที่ยวเตร่ตามสถานบันเทิง การชักจูงให้กลายมาเป็นกลุ่มแก๊งในการเดินยาเสพติด หรือการชักจูงให้มีความสัมพันธ์เชิงชู้สาว จนกลายเป็นเหยื่อในสังคม รวมทั้ง สถาบันศึกษาก็เป็นอีกตัวแปรหลักสำคัญที่แสดงออกถึงการแบ่งแยกลักษณะของเด็กและเยาวชนในสังคม โดยคุณภาพของโรงเรียน ได้แบ่งสถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว แยกออกได้เป็น 2 ลักษณะ ในกลุ่มโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนของรัฐ ตามพื้นที่ชุมชนต่าง ๆ เด็กส่วนใหญ่จะพบปัญหาการกระทำความผิดในสังคม แต่โรงเรียนในกลุ่มที่เป็นโรงเรียนคุณภาพดี เด็กส่วนใหญ่จะพบปัญหาอ่อนต่อโลก ไม่มีความรู้ป้องกันภัยสังคม ขาดความตระหนักหรือตัดสินใจเมื่อเจอสภาพปัญหาใหญ่ ๆ รวมทั้งการโดนหลอกลวงได้ง่าย ดังนั้นแต่ละโรงเรียนจึงมีความแตกต่างกันของสภาพปัญหาแล้วแต่บริบทของสังคมนั้น ๆ

ซึ่งปัจจัยทางด้านกลุ่มเพื่อน และสถาบันการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนนั้นสอดคล้องตามหลักการของทฤษฎี Social Bonding อังถึงใน (ปกรณ มณีปกรณ, 2555) ในประเด็นการที่บุคคลได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม เป็นเหตุให้บุคคลถูกจำกัด

เวลาที่จะไปประกอบอาชีพการงาน เนื่องจากเวลาส่วนมากได้ถูกใช้ให้หมดไปกับกิจกรรมของสังคม ดังนั้นการเข้าร่วมถือว่าเป็นองค์ประกอบด้านกิจกรรมของพันธะหรือสัญญาผูกมัดที่บุคคลมีต่อสังคม ปัจจัยกลุ่มเพื่อนและสถาบันการศึกษาจึงมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงและสำคัญลำดับต่อมาในการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนฯ อีกทั้ง ทฤษฎีการเลียนแบบ (Theory of imitation) ของ ชอง กาเบรียล ทาร์ด Jean Gabriel Tarde (1843-1904) นักอาชญาวิทยาได้เสนอแนวคิดด้านจิตวิทยาเกี่ยวกับการเลียนแบบ ก็สามารถอธิบายสภาพปัญหาที่เกิดจากการเลียนแบบพฤติกรรมไม่ดีจากกลุ่มเพื่อน โดยมีกฎของการเลียนแบบอยู่ 3 กฎด้วยกันที่ทำให้คนกลายเป็นอาชญากร ได้แก่ 1) คนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันจะเลียนแบบพฤติกรรมกัน 2) การเลียนแบบ ผู้เลียนแบบมักจะเอาอย่างคนที่สถานะเหนือกว่าตน และ 3) กฎของการแทรกแทน (Law of insertion) ซึ่งว่าการมีพฤติกรรมใหม่จะทดแทนพฤติกรรมเก่า ทาร์ดจึงเชื่อว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการเฝ้าสังเกตพฤติกรรมนั้น จะมีผลทำให้บุคคลสามารถเลียนแบบพฤติกรรมกันได้ อันจะนำไปสู่การกระทำผิดในสังคมและการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคมได้ รวมทั้ง ทฤษฎีทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง (Differential Association Theory) ของเอ็ดวิน เอช. ซัทเทอร์แลนด์ ด้วยที่ ได้ให้ความสำคัญที่กลุ่มเพื่อน กลุ่มที่มีการคบหาสมาคมด้วย เนื่องจากมีปฏิสัมพันธ์กัน (Interaction) โดยเป็นการติดต่อกันสองฝ่าย ดังนั้นองค์ประกอบของเพื่อนจึงมีความสำคัญ หากเด็กและเยาวชนมีการเลือกคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน กระทำผิด เด็กก็จะมีการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรมต่อกัน และเกิดการเลียนแบบเพื่อน แล้วจึงนำทัศนคติ ค่านิยม กลวิธี เทคนิคที่โน้มน้าวให้กระทำความผิดต่าง ๆ ได้

3) ปัจจัยที่สำคัญอันดับสาม คือ ปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อม และสังคม

ในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน หรือกระทำความผิดในสังคม ปัจจัยสภาพแวดล้อม และสังคม ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ความเหลื่อมล้ำในสังคมอยู่สูงมาก โดยเฉพาะกลุ่มชุมชนแออัด ทำให้สังคมเกิดสภาพปัญหาสังคมมากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหายาเสพติด ปัญหาการพนัน ปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัว อาชญากรรมเกี่ยวกับทรัพย์สิน ร้ายแรงไปจนถึงการฆาตกรรม ทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน สภาพทางสังคมของคนไทย มีลักษณะการทำมาหากินแบบหาเช้ากินค่ำ หากอยู่ในกลุ่มที่มีฐานะทางสังคมดี ก็จะกลายเป็นมีปัญหาในอีกลักษณะหนึ่ง ส่วนกลุ่มที่มีฐานะทางสังคมที่ไม่ดี ยากจน ต้องทำงานหาเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว นั้นมีอยู่จำนวนมากในสังคมไทย และหากจะแก้ไขที่ชุมชน และสังคม คงเป็นเรื่องที่พัฒนาและแก้ไขได้ยาก หากเด็กและเยาวชนยังคงต้องอยู่อาศัยในชุมชนแห่งนั้น ก็จะทำให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน หรือกระทำความผิดในสังคม

ในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม จากข้อมูลพบว่า สภาพแวดล้อม และสังคมส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคมได้เช่นเดียวกัน ยิ่งชุมชนสังคมมีความเสี่ยงมากเพียงใด หรือเป็นแหล่งมั่วสุมกระทำความผิด ยิ่งทำให้เด็กและเยาวชนต้องตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมมากขึ้นเท่านั้น รวมไปถึง ความหมายของ เหยื่อ ในบริบทของการที่เด็กและเยาวชนต้องตกเป็นผู้ถูกใช้ในการกระทำความผิดและให้บรรลุผลสำเร็จด้วย เช่น การค้ายาเสพติด ก็ทำให้เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่อประเภทหนึ่งแล้ว ดังนั้น สภาพแวดล้อม และสังคมจึงเป็นส่วนสำคัญถึงแม้ว่าเด็กและเยาวชนบางคนจะอยู่ในครอบครัวที่สมบูรณ์ ฐานะที่ดี แต่ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ต่อการต้องเดินทางไปในแหล่งต่าง ๆ ของเมือง ก็ล้วนแต่เป็นสิ่งล่อแหลมอันตราย จึงควรดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันประเด็นดังกล่าวด้วย

4) ปัจจัยที่สำคัญอันดับสี่ คือ ปัจจัยทางการสร้างภูมิคุ้มกันต่อการป้องกันตนเองหรือกลไกการป้องกันตัว

ในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน หรือกระทำความผิดในสังคม ปัจจัยทางด้านกลไกการป้องกันตนเองนั้น เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการสร้างภูมิคุ้มกันและกระบวนการป้องกันตนเองจากการกระทำความผิดในสังคม เพราะหากเด็กและเยาวชนอยู่ท่ามกลางชุมชน สภาพแวดล้อม และครอบครัวที่ไม่ดี แต่เด็กและเยาวชนมีการพัฒนาการป้องกันตนเองให้รู้ และตระหนักถึงการแยกแยะปัญหา โดยไม่นำพฤติกรรมไม่ดีมาเป็นแบบอย่าง และมองว่าควรจะมีพฤติกรรมของตนเองที่ดี ไม่ทำให้สังคมเดือดร้อน จึงเป็นสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งของปัจจัยในตัวเด็ก แต่ในทางกลับกัน หากกล่าวถึงกลไกการป้องกันตนเอง (Defense Mechanism) ที่มาจากทฤษฎีทางจิตวิทยาของ Sigmund Freud ที่กล่าวถึงการกระทำบางอย่าง ความคิด ความเชื่อบางอย่าง ที่เกี่ยวข้องกับตัวตนเองนั้น เด็กและเยาวชนถูกกำหนดให้แสดงออกมาโดยจิตใต้สำนึก (unconscious) แรงขับ (drive) และความปรารถนา (desire) อันจะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชน และก่อให้เกิดกลไกที่ทำหน้าที่เป็นเกราะป้องกันตัวเอง โดยอาจจะแสดงออกมาในลักษณะที่ไม่ดี เช่น การเรียกร้องความสนใจ การต้องการการยอมรับจากสังคม ตลอดจน การต่อสู้ทางกาย เป็นต้น ดังนั้น จากข้อมูลพบว่ากลไกการป้องกันตนเองนั้น หากใช้เพื่อแสดงพฤติกรรมบางอย่างออกมาแทนที่ อาจก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนได้ รวมถึงหากเด็กและเยาวชนแสดงออกมาจนมากเกินไป อาจนำไปสู่การกระทำความผิดในสังคมได้ในที่สุด

ในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม จากข้อมูลพบว่าการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ควรตระหนักและพัฒนาให้มีการดำเนินการ

อย่างเข้มแข็ง เพราะปัจจุบันนี้ปัญหาของเด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมก็มีมากจากการที่เด็กไม่รู้เท่าทันสถานการณ์ต่าง ๆ ตลอดจน ไม่มีผู้ที่มาคอยชี้แนะสิ่งดี สิ่งไม่ดี หรือสิ่งถูก สิ่งผิด ดังนั้น กลไกหนึ่งที่จะทำให้เด็กและเยาวชนสามารถสร้างการรับรู้ได้ และนำไปสู่การป้องกันภัยสังคมได้ก็มาจากการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มิเช่นนั้น เด็กและเยาวชนในสังคมปัจจุบันจะกลายเป็นเหยื่อเพิ่มมากขึ้น

จากข้อมูลจะเห็นว่าปัจจัยทางการสร้างภูมิคุ้มกันต่อการป้องกันตนเอง และกลไกการป้องกันตัวนั้น มี 2 แง่มุม ในกรณีที่เด็กและเยาวชนสามารถรับรู้ เข้าใจ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ด้วยตนเอง ถือว่าเด็กและเยาวชนคนนั้นสามารถมีภูมิคุ้มกันป้องกันได้ แต่ทว่า เด็กและเยาวชนบางกลุ่มที่แสดงออกมาโดยการใช้กลไกการป้องกันตัว ในบางกรณีอาจเป็นการตอบโต้ ก็อาจนำไปสู่สิ่งที่ไม่ดีได้ ซึ่งปัจจัยทางการสร้างภูมิคุ้มกันต่อการป้องกันตนเอง หรือกลไกการป้องกันตัว ที่มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนนั้นสอดคล้องตามหลักการของทฤษฎี Social Bonding อังถึงใน (ปกรณัม มณีปกรณัม, 2555) ในประเด็นข้อผูกมัด (Commitment) การที่บุคคลผูกมัดกับการดำเนินชีวิตตามทำนองคลองธรรมของสังคม กล่าวคือได้ศึกษาเล่าเรียนเพื่อที่จะประกอบอาชีพสุจริต และเพื่อที่จะได้ประสบความสำเร็จในชีวิต จะเป็นข้อผูกพันที่บุคคลมีต่อสังคม ซึ่งหากเด็กและเยาวชนขาดการตั้งเป้าหมายในชีวิตของตนเอง หรือไม่ปฏิบัติตามทำนองคลองธรรม ก็อาจจะทำให้เด็กและเยาวชนกลายเป็นผู้กระทำผิดในสังคมได้ อีกทั้ง ทฤษฎีการควบคุมตนเอง (Self-control Theory) (Gottfredson, 1990) ได้ให้คำอธิบายถึง ความแตกต่างของปัจเจกชนในเรื่องการควบคุมตนเองไม่ให้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนของแต่ละคน โดยการที่เด็กและเยาวชนจะไปมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือกระทำผิดในสังคมหรือไม่นั้น ก็ขึ้นอยู่กับ การควบคุมตนเอง ถ้าอยู่ในระดับที่สูง ก็จะมีแนวโน้มที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและกระทำผิดค่อนข้างต่ำ แต่ในทางกลับกันถ้ามีการควบคุมตนเองต่ำ ก็จะมีแนวโน้มที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและกระทำผิดสูง ดังนั้น ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างภูมิคุ้มกันป้องกันตนเอง เกี่ยวข้องโดยตรงต่อหลักการควบคุมตนเอง และเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้บุคคลสามารถยับยั้ง ป้องกันไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนจนนำไปสู่การกระทำความผิดได้

5) ปัจจัยด้านสุดท้าย คือ ปัจจัยด้านอื่น ๆ

ทั้งในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน หรือกระทำความผิดในสังคม และกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม เนื่องจากสถานการณ์ในปัจจุบัน สื่อโซเชียลมีเดีย และเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้แทรกซึมเข้ามามีอิทธิพลกับชีวิตมนุษย์ในปัจจุบันเป็นอย่างมาก การติดต่อสื่อสารระหว่างกันสามารถทำได้ง่ายตายจากในอดีต มากขึ้น เพียงแค่เชื่อมต่ออุปกรณ์

ก็สามารถรับรู้ข่าวสาร และสถานการณ์ต่าง ๆ ทั่วทั้งโลกได้ ในทางที่ดี สื่อ และอุปกรณ์ต่าง ๆ นั้นสามารถเข้าถึงได้อย่างง่ายดาย และมีประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกให้กับชีวิตของมนุษย์มากขึ้น แต่สิ่งเหล่านี้เองอาจนำมาซึ่งข้อดีและข้อเสียที่แตกต่างกัน โดยปัจจุบันสื่อใหม่ ๆ และเข้าถึงได้ง่ายไม่ว่าจะเป็น Facebook IG Tiktok รวมไปถึง เกมออนไลน์ต่าง ๆ ที่ทำให้เด็กและเยาวชนมีความหมกหมุ่นอยู่กับสิ่งที่เป็นอิเล็กทรอนิกส์ โดยปราศจากการคัดกรอง การดูแล และคำปรึกษาจากผู้มีประสบการณ์ และยังไปกว่านั้น ทำให้มีความห่างเหินกับคนในครอบครัวด้วย การใช้สื่อเทคโนโลยีในยุคสมัยนี้ ห่างปราศจากความระมัดระวัง และเกิดความประมาทแล้ว อาจทำให้ผู้ใช้เป็นได้ทั้งผู้กระทำผิดในสังคม เช่น กรณีผิด พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์จากการแสดงความคิดเห็น หรือ กรณีตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมจากการถูกล่อลวง หรือการซื้อของออนไลน์ ดังนั้นปฏิเสธไม่ได้เลยว่าในยุคโลกาภิวัตน์นี้ สื่อได้เข้ามามีอิทธิพลกับมนุษย์มาก และเด็กและเยาวชนก็ก้าวไกลไปอย่างรวดเร็วพอ ๆ กับความเจริญของเทคโนโลยีต่าง ๆ อีกด้วย

4.3.2 แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำผิดในสังคมทั้งในอดีตและในปัจจุบัน

แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำผิดในสังคมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่า ที่ผ่านมามาประเทศไทยได้มีการส่งเสริมและสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนบางส่วน โดยเป็นการดำเนินการเป็นไปในลักษณะแล้วแต่หน่วยงาน ต่างดำเนินการแยกส่วนในภารกิจของหน่วยงานตนเอง ไม่ว่าจะเป็นของหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน หรือสถาบันการศึกษา รวมทั้ง องค์กรอิสระต่าง ๆ และลักษณะของแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนในปัจจุบันยังไม่มีมีความต่อเนื่อง

4.3.2.1 ความหมาย แนวคิด ทศนะ เกี่ยวกับแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำผิดในสังคม

จากการทบทวนวรรณกรรม เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง คำว่า “การสร้างภูมิคุ้มกัน” หมายถึงการสร้างความเข้มแข็งทั้งทางใจ ทางครอบครัว และทางสังคม โดยกล่าวเปรียบกับ “วัคซีนทางสังคม” หากคำว่าสร้างภูมิคุ้มกันในทางวิทยาศาสตร์หรือทางการแพทย์ คือ การที่ร่างกายมีภูมิต้านทานต่อเชื้อไวรัส หรือสิ่งแปลกปลอมต่าง ๆ ที่จะเข้าสู่ร่างกาย การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมก็คล้ายคลึงกัน จากความหมาย **ภูมิคุ้มกันทางสังคม** (ประเวศ วะสี, 2542) ได้นิยามความหมายไว้ว่า ครอบครัวอบอุ่นและชุมชนเข้มแข็ง ถ้าครอบครัวอบอุ่นและชุมชนเข้มแข็ง ก็จะทำให้โรคต่าง ๆ ทางสังคมทำอันตรายไม่ได้ เราพยายามแก้ปัญหาสังคมด้วยวิธีต่าง ๆ มากมาย แต่ไม่สำเร็จ

ควรหันมาใช้วัคซีนทางสังคม คือ ส่งเสริมให้ครอบครัวเป็นปึกแผ่นและชุมชนเข้มแข็ง ขอให้เพื่อนคนไทยสนใจเรื่องนี้ และช่วยกันสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม ทั้งที่ทำได้ด้วยตนเอง และทั้งโดยการผลักดันให้เป็นนโยบายและทิศทางการพัฒนาประเทศ เมื่อสังคมมีภูมิคุ้มกัน เราก็ไม่ต้องเป็นโรคติดเชื้อหรือโรคมะเร็งทางสังคมทำชีวิตให้ยืนยาวและมีคุณภาพ และจากการศึกษาแนวคิดและองค์ประกอบ (กองส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต, 2562) RQ มาจากคำว่า Resilience Quotient ที่คนไทยอาจเรียกว่า พลังใจ ความเข้มแข็งทางใจ พลังสุขภาพจิต ภูมิคุ้มกันทางใจ หรือที่กรมสุขภาพจิตใช้คำว่า อึด อีดี สู้ RQ เป็นความสามารถของคนที่อยู่ในตัวเอง และนำมาใช้ เมื่อต้องเอาชนะปัญหาอุปสรรค หรือความยากลำบากที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์เราสามารถผ่านพ้นภาวะวิกฤตหรือเหตุการณ์ร้าย ๆ ต่าง ๆ ที่เจอไปได้

จากการนิยามความหมายของการสร้างภูมิคุ้มกันดังกล่าว ทำให้ทราบว่านักวิชาการหลายท่านและแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้ให้คำนิยามไว้ มีลักษณะไปในทิศทางเดียวกับผลที่ผู้ศึกษาได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง ทั้งผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของกระทรวงยุติธรรม กระทรวงศึกษาธิการ และผู้เชี่ยวชาญทางด้านเด็กและเยาวชน รวมทั้งครู/อาจารย์ในโรงเรียน และการจัดการสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นต่อการสร้างภูมิคุ้มกัน โดยมีมุมมองว่าการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนนั้น คือ การที่เด็กและเยาวชนมีความเข้มแข็งทางใจ มีภูมิคุ้มกันตนเอง และเกราะป้องกันอาชญากรรม จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบของทุกส่วนมาเกี่ยวข้อง เริ่มจากครอบครัวเป็นสถาบันหลัก ที่จะทำให้เด็กและเยาวชนมีภูมิคุ้มกันมากขึ้น รวมทั้ง สถาบันอื่น ๆ ทั้งกลุ่มเพื่อน โรงเรียน สถานศึกษา และสภาพแวดล้อม ต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างภูมิคุ้มกันและจิตสำนึกที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชนและสร้างภูมิคุ้มกันให้เด็กมีความเข้มแข็งและมีวัคซีนทางสังคม โดยจะต้องเกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน หน่วยงานอิสระต่าง ๆ ผ่านกิจกรรมหรือสาระความรู้ โดยกระบวนการในการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี เด็กและเยาวชนจะต้องได้รับทั้ง 3 ชั้น ประกอบด้วย 1) ชั้นการรับรู้ 2) ชั้นความเข้าใจและรู้สำนึก และ 3) ชั้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยทั้ง 3 ชั้นนี้ หากสามารถเกิดขึ้นในเด็กและเยาวชนในสังคมได้จากการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้เขา จะเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าเด็กและเยาวชนมีวัคซีนทางสังคมหรือภูมิคุ้มกันต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่อ และการกระทำความผิดในสังคม

4.3.2.2 แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมของประเทศไทยทั้งในอดีตและในปัจจุบัน

จากการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่ผ่านมาในอดีตจนถึงปัจจุบัน หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน รวมทั้ง หน่วยงานอิสระต่าง ๆ ได้มีการดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันมาบ้างแล้วตามบริบทของหน่วยงานตนเอง แต่ยังไม่บรรลุผลสำเร็จเท่าที่ควรจากสถิติการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน พ.ศ. 2563 จำนวนถึง 19,470 คน (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2563) จึงทำให้เกิดปัญหาในเรื่องต่างหน่วยงานต่างแยกกันทำ แยกกันดำเนินการ บางโครงการหรือการดำเนินการอาจเกิดความซ้ำซ้อนกัน และสิ้นเปลืองงบประมาณด้วยซ้ำ แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาเห็นควรว่าการที่แต่ละหน่วยงานมีการดำเนินการในการสร้างภูมิคุ้มกันในแต่ละหน่วยงานบ้าง แต่ที่ไม่สามารถเชื่อมโยงกันได้เพราะขาดการเชื่อมโยงข้อมูลกัน ทั้งฐานข้อมูล และแนวทางการดำเนินการจึงควรส่งเสริมให้มีการเชื่อมโยงข้อมูลกันเพื่อพัฒนาแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนให้มีประสิทธิภาพและบรรลุผลสำเร็จในอนาคต

โดยภาพรวมการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อการสร้างความเข้มแข็งทางใจ และการป้องกันอาชญากรรมในเด็กและเยาวชน ด้วยการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจด้านกฎหมาย กิจกรรมเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกในการใช้ชีวิตในสังคม และรูปแบบการป้องกันอาชญากรรมของหน่วยงานรัฐในเชิงพื้นที่ จากการดำเนินการที่ผ่านมาในอดีต หน่วยงานภาครัฐได้มีโครงการที่เกี่ยวข้องกับการสร้างภูมิคุ้มกันเด็กและเยาวชน ประกอบด้วย กระทรวงศึกษาธิการ มีการจัดหลักสูตร/เนื้อหาบางวิชา ที่เกี่ยวกับกฎหมาย ยาเสพติด เพศ อยู่ในบางรายวิชาอยู่แล้ว เพื่อให้ความรู้เด็กและเยาวชนในเรื่อง นั้น ๆ การบรรจุเนื้อหาลักษณะดังกล่าวในหลักสูตรยังคงเป็นไปในรูปแบบของการให้ความรู้เบื้องต้นเท่านั้น อาทิ วิชาสุขศึกษา วิชาสังคม กระทรวงยุติธรรม โดยสำนักงาน ป.ป.ส. ที่มีนโยบายการป้องกันการกระทำความผิดในด้านของยาเสพติดมาอย่างสม่ำเสมอ โดยแบ่งเป็นการป้องกันในระดับบุคคล และการป้องกันในเชิงพื้นที่ หรือ กระทรวงยุติธรรม กรมพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชน โครงการ 1 สถานพินิจ 6 สถานศึกษา เพื่อให้เจ้าหน้าที่ในกรมพินิจฯ ดำเนินการเชิงรุก จัดกิจกรรมในโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความรู้ ทัศนคติ และกรอบป้องกันภัยสังคมอาชญากรรมให้กับเด็กและเยาวชนในโรงเรียน หรือโครงการ To be number one ที่เน้นการรณรงค์และแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

จากโครงการต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมา จะเห็นว่าหน่วยงานภาครัฐได้มีความพยายามดำเนินการเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับเด็กและเยาวชนแล้ว แต่ยังคงเป็นไปในลักษณะของการเพิ่มศักยภาพ

มากกว่าการสร้างภูมิคุ้มกันจริง ๆ การเพิ่มศักยภาพ ความรู้ แต่หากจะเพิ่มภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนได้นั้น อาจต้องคำนึงถึงกระบวนการ 3 ชั้น 1) ชั้นการรับรู้ 2) ชั้นความเข้าใจและรู้สำนึก และ 3) ชั้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพื่อให้สามารถสร้างภูมิคุ้มกันฯ รวมทั้ง ไม่ได้พัฒนาทักษะ หรือยังไม่สามารถเชื่อมโยงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ทั้งปัจจัยครอบครัว กลุ่มเพื่อน สถาบันการศึกษา ชุมชนสังคม และสภาพแวดล้อม ตามหลักคิด 4 องค์ประกอบของทฤษฎี Social Bonding ได้อย่างแท้จริง

กระทรวงยุติธรรม ในฐานะที่มีภารกิจในการผดุงความยุติธรรมให้กับทุกภาคส่วน รวมทั้งดูแล พี่นฟู เยียวยา ผู้กระทำผิด และเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมผิดในสังคมด้วย การดำเนินการของกรมพินิจฯ ที่ในอดีตไม่ได้เน้นหลักเรื่องการดำเนินการในเชิงป้องกันเด็กและเยาวชน กระทำความผิด เพียงแค่ดำเนินการด้านการแก้ไข บำบัด พี่นฟู เด็กและเยาวชนเท่านั้น ในระยะต่อมา พันธกิจของกรมพินิจฯ ได้เพิ่มมากขึ้น ให้เพิ่มภารกิจทางด้านการป้องกันอาชญากรรมและป้องกันการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในสังคมด้วย ซึ่งถือเป็นการป้องกันอาชญากรรมแบบ **ไม่เป็นทางการ (Informal Crime Prevention) มาตรการทางสังคมนรูปแบบหนึ่ง** โดยอาศัยกระบวนการและปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในสังคมเป็นเครื่องมือในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม ที่เปิดโอกาสให้หน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญห และให้มีส่วนร่วมจากสถาบันตั้ง ๆ ทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา ซึ่งเกิดจากการประยุกต์แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมทางสังคมนแบบไม่เป็นทางการ (Informal Social Control) ของ Clarke และ แนวทางการป้องกันอาชญากรรม (Crime Prevention) ของ Reckless มาประยุกต์ร่วมกัน (อุนิษา เลิศโตมรสกุล และชาญคณิต กฤตยา สุริยมณี, 2552)

โดยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 กรมพินิจฯ ได้เริ่มดำเนินการด้วยการจัดทำชุดความรู้ และชุดข้อมูลในการป้องกันอาชญากรรม โดยทำงานอย่างเป็นระบบกับเด็กและเยาวชนที่อยู่ในระบบการศึกษา ด้วยการเข้าไปจัดกิจกรรมให้แก่เด็กและเยาวชนเพื่อให้ความรู้ในเรื่องของภัยอาชญากรรม ให้เด็กและเยาวชนป้องกันตนเอง รวมทั้ง การใช้นักสหวิชาชีพเพื่อพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และความคิดของเด็กและเยาวชนในโรงเรียน ภายใต้กิจกรรม 1 สถานพินิจ 1 สถานศึกษา โดยกรมพินิจฯ ซึ่งเป็นโครงการที่เจ้าหน้าที่ในกรมพินิจฯ จะดำเนินการกิจกรรมในโรงเรียน 1 สถานศึกษาต่อสถานพินิจแต่ละที่เพื่อเป็นเป้าหมายในการดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน ต่อมาในปี พ.ศ. 2561 ได้เพิ่มกลุ่มเป้าหมายของการดำเนินการเป็น 1 สถานพินิจ 6 สถานศึกษาเพื่อให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย และเด็กและเยาวชนมากยิ่งขึ้น โดยความตั้งใจของหน่วยงานจะทำให้เกิดการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเด็กและเยาวชนเพิ่มขึ้น ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็นการประยุกต์แนวคิดเกี่ยวกับ

การควบคุมทางสังคมแบบไม่เป็นทางการ (Informal Social Control) รูปแบบหนึ่งที่น่ามาใช้กับเด็กและเยาวชน ผ่านสถาบันการศึกษา ในโรงเรียนต่าง ๆ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2561 พลอากาศเอกประจิน จั่นตอง รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมในสมัยนั้น ได้ริเริ่มแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและกระทำผิดในสังคม โดยนำเอาแนวทางของโครงการ 1 สถานพินิจ 6 สถานศึกษาของกรมพินิจฯ ขึ้นมาเป็นแนวทางหลัก และเป็นตัวอย่างเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและกำหนดเป็นโครงการ ซึ่งท่านมองในภาพกว้างทุกหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการดังกล่าว จากเดิมที่แต่ละหน่วยงานมีการดำเนินการตามภารกิจของตนเองอยู่แล้ว ทั้งการทำสื่อ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เพื่อการประชาสัมพันธ์ หรือภารกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้มาร่วมกันดำเนินการโครงการภายใต้ชื่อ “โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์” เพื่อให้เกิดผลในการป้องกันเด็กและเยาวชนต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและกระทำผิดในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีการร่วมจัดทำ MOU ร่วมกัน 3 หน่วยงาน ระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงยุติธรรม โดยมีกรมพินิจฯ รับผิดชอบดำเนินการในส่วนของ MOU โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ดังกล่าว ซึ่งปัจจุบันโครงการดังกล่าวก็ยังคงดำเนินการอยู่ถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นความพยายามในการประยุกต์แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมทางสังคมแบบไม่เป็นทางการ (Informal Social Control) รูปแบบหนึ่งที่น่ามาใช้กับเด็กและเยาวชน ผ่านสถาบันการศึกษา ในโรงเรียนต่าง ๆ ด้วย

4.3.3 สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดจากการดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ที่ผ่านมา

จากการดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ที่ผ่านมา ในปี พ.ศ. 2562 พบว่าโครงการเกิดปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดหลายประการ เพื่อให้สามารถสรุปและวิเคราะห์สภาพปัญหาให้เห็นได้อย่างเป็นเชิงประจักษ์มากขึ้น ผู้ศึกษาข้อสรุปประเด็นปัญหาออกเป็นลักษณะหลักการในการปฏิบัติกับเด็กและเยาวชนเพื่อเป็นแนวทางการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญที่มี 4 องค์ประกอบด้วยกัน (หลัก 4 C) ทั้ง 1) วิธีการแก้ไข/เนื้อหา (Correctional Method) 2) เจ้าหน้าที่ผู้แก้ไข (Change Agent) 3) ผู้รับการแก้ไข (Client) และ 4) สถานที่แก้ไขและระยะเวลา (Correctional Setting) (กรวรรณ คำกรเหตุ, 2560) และเสริมในประเด็นระดับนโยบาย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) ปัญหาด้านนโยบาย และการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

จากข้อมูลทำให้ทราบว่าโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์นั้น เป็นข้อสั่งการของ พลเอก ประจิน จั่นตอง รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมในสมัยนั้น ให้หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมดำเนินโครงการ “โรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์” ซึ่งต่อมากระทรวงยุติธรรมได้เล็งเห็นถึงความสำคัญถึงประเด็นดังกล่าว และดำเนินโครงการในปี พ.ศ. 2562 โดยกำหนดไว้เป็นโครงการต่อเนื่อง แต่เนื่องจากสถานการณ์ไวรัสโคโรนา (Covid-19) จึงทำให้เกิดอุปสรรคในการดำเนินโครงการดังกล่าว โดยผลการศึกษาพบว่าโครงการดังกล่าว เป็นนโยบายที่ดีอยู่แล้ว และเห็นควรดำเนินการต่อไปอย่างต่อเนื่องและปรับปรุงแบบหรือลักษณะของกิจกรรมให้ทันต่อสถานการณ์ แต่ในปัจุบัน ระบบราชการไทยยังคงมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร หรือระบบการหมุนเวียนข้าราชการอยู่ จึงทำให้เมื่อผู้บริหารในระดับสูงมีการเปลี่ยนแปลง หรือมีการเปลี่ยนผู้อำนวยการ ก็ทำให้เกิดปัญหาความต่อเนื่องของระดับนโยบาย การเปลี่ยนผู้บริหารทำให้เกิดอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนหรือนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติขาดความต่อเนื่อง เนื่องจากถึงแม้ว่านโยบายดังกล่าวจะไม่ได้ถูกยกเลิกไป แต่ก็ลดความสำคัญลง เพราะมีประเด็นหรือนโยบายอื่น ๆ ที่สำคัญต่อสถานการณ์ปัจจุบันมากกว่า ยิ่งไปกว่านั้น การที่นโยบายโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ออกมาจากโครงการตัวอย่างของกรมพินิจฯ และคุ้มครองเด็กและเยาวชน ในโครงการ 1 สถานพินิจ 6 สถานศึกษา จึงทำให้เกิดปัญหาความซ้ำซ้อนของการดำเนินการ เพราะหน่วยงานที่มีภารกิจทางด้านเด็กและเยาวชนอย่าง กรมพินิจฯ ยังคงต้องดำเนินโครงการทั้ง 2 โครงการไปพร้อมกัน อาจจะทำให้เกิดความสับสนในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติได้ และส่งผลต่อความซ้ำซ้อนกันในการลงพื้นที่ของแต่ละหน่วยงานในระดับจังหวัดด้วย และปัญหาการดำเนินการจริงไม่เป็นไปตามกรอบแนวทางและขั้นตอนที่วางไว้ในระดับนโยบาย ในการกำหนดกระบวนการดำเนินงานของโครงการทั้งหมด 5 ขั้นตอน แต่ในการนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติหน่วยงานยังขาดการดำเนินการบางขั้นตอนไป ไม่ได้ดำเนินการครบทุกขั้นตอนจริง ๆ ที่สำคัญคือ ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจและแยกแยะสภาพปัญหาภายในโรงเรียน (School Classification) และการติดตามและประเมินผล จึงทำให้การดำเนินการไม่สามารถตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ปัญหาด้านวิธีการแก้ไข/เนื้อหา หรือกิจกรรมในการดำเนินการ

ในด้านของวิธีการแก้ไข/เนื้อหา ถือเป็นส่วนสำคัญในการนำนโยบายไปสู่ปฏิบัติที่สำเร็จ โดยจากการดำเนินโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ในปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา พบปัญหาอุปสรรคในด้านเนื้อหาวิชา หรือกิจกรรมในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์

เนื่องจากโครงการดังกล่าวกำหนดกรอบการดำเนินงานออกเป็น 4 กรอบ ได้แก่ 1) การป้องกันตนเอง จากสังคม 2) การสร้างจิตสำนึกและวินัยในตนเอง 3) การรู้เท่าทันและห่างไกลยาเสพติด และ 4) การต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมมีการแบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบ หรือภารกิจกันอย่างชัดเจนตามบริบทขององค์กรอยู่แล้ว และโครงการโรงเรียน ยุติธรรมอุปถัมภ์ได้แบ่งความดูแลของโรงเรียนในแต่ละหน่วยงานออกจากกันอย่างชัดเจน ซึ่งแบ่ง จำนวนของโรงเรียนตามสัดส่วนของหน่วยงาน และกำลังพลหรือเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลโครงการที่อยู่ใน ความรับผิดชอบของหน่วยงานนั้น ๆ ดังนั้น เมื่อมีการจัดสรรจำนวนของโรงเรียนตามเขตพื้นที่ของ หน่วยงาน รวมทั้ง หน่วยงานเลือกโรงเรียนมาให้ครบตามจำนวนที่กำหนด จึงส่งผลต่อปัญหาอุปสรรค ในเรื่องของความครบถ้วนสมบูรณ์ของเนื้อหากิจกรรม ปัญหาเนื้อหาวิชาและกิจกรรมที่นำไปลง พื้นที่ปฏิบัติจริงในโรงเรียนนั้น ไม่ครบถ้วนตามกรอบแนวทาง 4 กรอบ ต่อ 1 โรงเรียนที่เข้าไปทำ กิจกรรม และกระบวนการดำเนินงานของโครงการทั้งหมด 5 ขั้นตอน เพราะ หน่วยงานจัดกิจกรรม ตามภารกิจหรืออำนาจหน้าที่ของหน่วยงานของตนเป็นหลัก ด้วยปัญหาจึงทำให้เด็กและเยาวชนได้รับ เนื้อหาความรู้เพียงแค่น้อยในประเภทที่มาจากหน่วยงานของผู้ดูแลเท่านั้น และปัญหา เนื้อหาวิชาและกิจกรรมบางกิจกรรมโรงเรียนอาจไม่เหมาะสมกับสภาพปัญหาที่เด็กและเยาวชน ในโรงเรียนนั้น เนื่องจากหน่วยงานขาดการสำรวจสภาพปัญหาของแต่ละโรงเรียน หรือสำรวจสภาพ ปัญหาแล้ว แต่แต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกันของสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชน รวมทั้ง ระดับชั้นเรียนของเด็กและเยาวชนในโรงเรียนด้วย ดังนั้น แต่ละโรงเรียนนั้นไม่สามารถใช้เนื้อหาวิชา หรือกิจกรรมเดียวกันหมดได้

3) ปัญหาด้านผู้แก้ไข (เจ้าหน้าที่)

ปัจจัยทางด้านผู้แก้ไข หรือเจ้าหน้าที่ นั้น เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเด็กและเยาวชน ภายใต้โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ เพราะเจ้าหน้าที่ หรือ ผู้ดำเนินการแก้ไข เป็นเจ้าหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมและดำเนินการโดยตรงต่อเด็กและ เยาวชนในโรงเรียน/สถาบันการศึกษา โดยไม่ต้องดำเนินการผ่านทางกลุ่มอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นอาจารย์ หรือผู้ปกครอง แต่สามารถดำเนินการให้เด็กและเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมได้เลย โดยตามที่กล่าวมา ข้างต้นนั้น แต่ละหน่วยงานก็จะมีรูปแบบเนื้อหาและกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไปแล้วแต่ภารกิจของ หน่วยงานและโรงเรียนในความดูแล จากการดำเนินโครงการดังกล่าว ในปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา พบปัญหาเจ้าหน้าที่บางส่วนยังไม่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในประเด็นที่จะให้ความรู้แก่เด็ก และเยาวชนเท่าที่ควร บางส่วนเป็นเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรในกลุ่มของงานด้านประชาสัมพันธ์

แต่ไม่ใช่ฝ่ายนักวิชาการหรือเจ้าหน้าที่เฉพาะด้านในประเด็นนั้น ๆ แต่ต้องมาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานนี้ เป็นลักษณะของการให้ความรู้ เสริมสร้างทักษะ ในแต่ละประเด็นสำคัญให้แก่เด็กและเยาวชน จึงทำให้เจ้าหน้าที่บางกลุ่มที่ยังไม่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านจริง ๆ ตามกรอบโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ทั้ง 4 กรอบ ดำเนินการอย่างมีอุปสรรค โดยหน่วยงานหลายหน่วยงานได้แก้ปัญหาเฉพาะหน้าผ่านทาง การบูรณาการร่วมกัน ในลักษณะการขอความอนุเคราะห์เจ้าหน้าที่หรือวิทยากรจากหน่วยงานที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ร่วมกันดำเนินกิจกรรม ยิ่งไปกว่านั้นยังพบปัญหาด้านการมองเป้าหมายหรือผลลัพธ์เดียวกัน โดยการดำเนินการที่ผ่านมาเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติอาจจะยังมีความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน โดยเป้าหมายหรือผลลัพธ์แตกต่างกัน แต่ใช้กระบวนการเดียวกัน เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปต่อยอดและพัฒนา จนกลายเป็นภูมิคุ้มกันในตนเองได้ ผลลัพธ์ที่จะได้รับจะทำให้เด็กและเยาวชนนั้นมีภูมิคุ้มกันในการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและกระทำผิดในสังคมเพิ่มมากขึ้น เจ้าหน้าที่ควรมีความเข้าใจในแบบเดียวกัน และปัญหาความซ้ำซ้อนของหน่วยงานที่เข้าไปดำเนินการกิจกรรมของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ในโรงเรียน พบว่าเจ้าหน้าที่หลายหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมยังขาดการประสานงานกัน และเนื่องจากโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ มีการแบ่งโรงเรียนที่อยู่ในความดูแลของแต่ละหน่วยงาน โดยคัดเลือกจากเขตพื้นที่ของหน่วยงาน จึงทำให้กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมราชทัณฑ์ และกรมคุมประพฤติ ที่มีหน่วยงานในระดับภูมิภาค ต้องดำเนินการกับโรงเรียนแต่ละท้องที่ในภูมิภาคต่างๆ ตามลักษณะของหน่วยงานด้วย การประสานงานกับโรงเรียนจึงซ้ำซ้อนกันและเข้าไปจัดกิจกรรมในโรงเรียนเดียวกันด้วย

4) ปัญหาด้านผู้รับบริการแก้ไข (เด็กและเยาวชน)

ปัจจัยของด้านผู้ได้รับการแก้ไขหรือเด็กและเยาวชน ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ เพราะเด็กและเยาวชนถือเป็นเป้าหมายหลักของการดำเนินโครงการ ผลลัพธ์ของการดำเนินโครงการจะสำเร็จหรือไม่นั้น ต้องมาจากการประเมินผลลัพธ์ของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการดังกล่าวเพราะฉะนั้นเด็กและเยาวชนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการจึงเปรียบเสมือนหัวใจของการดำเนินการ สภาพปัญหาของกลุ่มเด็กที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่ จะมีอุปนิสัยรักสนุก และกำลังอยู่ในช่วงวัยของการเรียนรู้ แต่อย่างไรก็ตาม ในวัยดังกล่าวนี้ยังพบปัญหาการขาดสมาธิ เพราะอยู่ในช่วงวัยที่กำลังเล่นสนุก และเรียนรู้ต่าง ๆ มากกว่าการตั้งใจศึกษา หรือให้ความสำคัญกับสิ่งใดเพียงสิ่งเดียว จึงทำให้การดำเนินการกิจกรรมของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ในเด็กระดับประถมศึกษา ค่อนข้างเป็นไปได้ยาก และไม่ค่อยได้รับความร่วมมือหรือระหว่างกิจกรรมเท่าที่ควร กลุ่มเด็กและเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา

เด็กและเยาวชนในช่วงวัยดังกล่าว กำลังอยู่ในวัยของการอยากรู้ อยากรอง การคบเพื่อน และกลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลสำคัญมากในการตัดสินใจ หรือการใช้ชีวิตประจำวันของเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ ซึ่งการจะสร้างแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนในกลุ่มนี้ ต้องอาศัยความเข้าใจ ความรู้ และประสบการณ์ทางด้านการพัฒนา แก่ไข พี่นฟูเด็กและเยาวชนพอสมควร เพื่อให้การสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนเกิดประสิทธิภาพได้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ในกระทรวงยุติธรรมพบปัญหาว่า เด็กและเยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษามีความเป็นตัวของตัวเองสูง หากกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ดีสนใจก็จะให้ความร่วมมือกับกิจกรรมเป็นอย่างดี แต่ถ้าหากเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม พฤติกรรมเสี่ยงก็จะไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม และแสดงออกถึงความไม่พอใจอย่างชัดเจนด้วย

นอกจากประเด็นดังกล่าวแล้ว กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน พบปัญหาในประเด็นเด็กและเยาวชนจำนวนมากที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและกระทำความผิดในสังคมในปัจจุบัน เป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา คือ เด็กและเยาวชนที่ไม่ได้เรียนหนังสือ นับว่าเป็นอีกปัญหาสำคัญเพราะโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ภายใต้การดำเนินงานของกระทรวงยุติธรรม ไม่ได้รองรับกลุ่มเด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาของโรงเรียน จึงทำให้มีเด็กและเยาวชนบางกลุ่มที่ยังขาดการดูแลหรือสนับสนุนจากหน่วยงาน ซึ่งต่อไปควรมีการพัฒนาต่อยอดโครงการเพื่อให้สามารถลงไปดำเนินการในระดับชุมชนได้ด้วย ดังนั้น การดำเนินโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ พบว่าเด็กและเยาวชน ในแต่ละช่วงวัย แต่ละสถานศึกษา แต่ละครอบครัว แต่ละชุมชน ย่อมมีความแตกต่างกัน ทั้งความคิด ทักษะ และพฤติกรรมที่เด็กและเยาวชนเลือกแสดงออกมา ดังนั้น ความแตกต่างเหล่านี้ถือเป็นความท้าทาย ในการดำเนินการเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์

5) ปัญหาด้านระยะเวลาในการดำเนินการ

เนื่องจากการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมหรือกระทำความผิดในสังคมนั้น ต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ ซึ่งไม่สามารถบอกได้ว่า ระยะเวลาดังกล่าวต้องระยะเวลานานกี่วัน กี่เดือน หรือกี่ปี แต่ต้องใช้ระยะเวลาในการปลูกฝัง ซึ่งไม่สามารถดำเนินการในระยะเวลานั้น เพราะต้องใช้ทั้งการสร้างการรับรู้ สร้างความเข้าใจ จนพัฒนาไปถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนคงต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนาน แต่อย่างไรก็ตามด้วยข้อจำกัดของโครงการ จึงไม่สามารถดำเนินการในระยะเวลายาวนานได้ และต้องใช้กระบวนการ รวมถึงหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วม ให้สามารถผลักดัน และพัฒนาการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนได้อย่างเป็นระบบและเกิดประสิทธิภาพ

โดยจากการศึกษาพบว่า เรื่องระยะเวลาเป็นข้อจำกัดในการดำเนินการ อันสืบเนื่องมาจากการขอความร่วมมือจากโรงเรียน สถานศึกษา จึงทำให้อาครบวงวนช่วงเวลาในการเรียนของเด็กและเยาวชนเพื่อมาเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ **เกิดปัญหาระยะเวลาในการดำเนินการน้อยเกินไป** จึงให้เวลาหน่วยงานดำเนินกิจกรรมได้เพียงแค่ครึ่งวัน หรือหนึ่งวันเท่านั้น หลายหน่วยงานจึงต้องเสริมด้วยการเพิ่มเติมเครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการดำเนินการอื่น ๆ นอกจากนี้ยังพบว่าโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์นั้น พบ**ปัญหาการขาดความต่อเนื่องในการดำเนินการ** เนื่องจากมีเวลาให้หน่วยงานเข้าไปดำเนินการกิจกรรมได้เพียงแค่เทอมละหนึ่งครั้งเท่านั้น จึงทำให้แนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันแก่เด็กและเยาวชนขาดความต่อเนื่องและอาจส่งผลต่อประสิทธิภาพของโครงการด้วย ดังนั้น เพื่อให้เกิดการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนในการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่อหรือการกระทำผิดในสังคมให้มีประสิทธิภาพอาจต้องใช้ระยะเวลาอาจจะยาวนาน และการบูรณาการร่วมกันจากหลายหน่วยงานด้วย

6) ปัญหาด้านอื่น ๆ

ในการดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ที่ผ่านมา ในปี พ.ศ. 2562 พบว่ามีปัญหาด้านอื่น ๆ หลายประการ ตั้งแต่**ปัญหาทางด้านงบประมาณ** ปัจจุบันหน่วยงานยังไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณในตัวโครงการนี้เท่าที่ควร มีเพียงแต่หน่วยงานที่เป็นหน่วยประสานงานหลักเท่านั้น จึงทำให้บุคลากรในหน่วยงานต้องจัดหาทรัพยากรและออกงบประมาณกันเอง อาจจะเบิกได้บ้างแต่เพียงเล็กน้อย ส่งผลให้บางโรงเรียน หน่วยงานไม่มีของรางวัล หรือสิ่งจูงใจให้กับเด็กและเยาวชนและโรงเรียนอาจทำให้เด็กและเยาวชนขาดความสนใจต่อการดำเนินกิจกรรมด้วย และเนื่องจากปัจจุบันสถานการณ์ไวรัสโคโรนา (Covid-19) ยังไม่คลี่คลาย และทวีคูณความรุนแรงของการติดต่อขึ้น จึงทำให้โรงเรียนมีการปิดถาวร และให้เด็กและเยาวชนเรียนผ่านระบบออนไลน์ จึงทำให้เกิด**ปัญหาเรื่องของสถานการณ์โควิด ไม่สามารถลงพื้นที่ไปจัดกิจกรรมภายในโรงเรียนได้** แต่ละหน่วยงานจึงพยายามหาทางออกของปัญหาในแบบฉบับของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งก็จะมีแตกต่างกัน และสุดท้ายเป็น**ปัญหาด้านการติดตามและประเมินผล** การดำเนินการโครงการสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะสามารถวัดผลความสำเร็จได้นั้น คือ การประเมินผลการดำเนินการ

4.3.4 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และรูปแบบ (Model) ที่เหมาะสมการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมไทยที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย

จากสภาพปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ที่ผ่านมา ในปี พ.ศ. 2562 จึงนำมาสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และรูปแบบ (Model) ที่มีความเหมาะสมในการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมไทยที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย ดังนี้

4.3.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการพัฒนาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ต่อไป

ในการเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการพัฒนาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ในระยะต่อไปนั้น ผู้ศึกษาจะขอสรุปและวิเคราะห์ผลตามประเด็นสภาพปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดข้างต้น โดยประกอบด้วย

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

ในระดับนโยบาย หน่วยงานควรมีการดำเนินการตามแนวทางของ 4 กรอบ 5 ขั้นตอนให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของการดำเนินการ เนื่องจาก 5 ขั้นตอนที่กำหนดในหลักการของโครงการ ได้แก่ 1) การประสานงานระหว่างหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรม และโรงเรียนเพื่อสำรวจข้อมูลเบื้องต้น (School & MOJ Cooperation) 2) การแยกแยะสภาพปัญหาภายในโรงเรียน (School Classification) 3) การกำหนดสื่อ / กิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาหรือความเสี่ยงของนักเรียน (MOJ Media Support) 4) หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมลงพื้นที่ดำเนินกิจกรรมในโรงเรียน (Field Activities) และ 5) การติดตามและประเมินผลภายหลังการดำเนินกิจกรรม (Monitoring & Evaluation) มีส่วนสำคัญในการพัฒนาโครงการ หากขาดขั้นตอนใดไปแบบเช่นในปัจจุบัน ก็จะไม่สามารถดำเนินการให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการติดตามและประเมินผลภายหลังการดำเนินกิจกรรม อีกทั้ง การดำเนินการโครงการฯ จากเดิมหน่วยงานในระดับส่วนกลางจะดำเนินการส่งการไปที่ส่วนภูมิภาค ให้เปลี่ยนรูปแบบเป็นการดำเนินการโดยผ่านยุติธรรมจังหวัดแทน ซึ่งจะให้ยุติธรรมจังหวัดเป็นเจ้าภาพให้หน่วยงานในระดับพื้นที่ จึงมีข้อเสนอแนะให้ปรับโครงสร้างการดำเนินการควรเป็นรูปแบบการกระจายให้หน่วยงานในระดับจังหวัดมากขึ้น

2) ข้อเสนอแนะทางด้านการพัฒนาเนื้อหา กิจกรรม รวมทั้งหลักสูตร

ในส่วนของเนื้อหา กิจกรรม จากการเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่าการดำเนินการ**ควรมี** การหมุนเวียนหน่วยงานและโรงเรียนในความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับเนื้อหาวิชาและกิจกรรมที่ครบถ้วน 4 กรอบ มีความหลากหลาย และทั่วถึง กลุ่มเป้าหมายได้อย่างครอบคลุมมากขึ้น **ควรมีการจัดแบ่งกลุ่ม ประเภทของโรงเรียน จากการประเมินสภาพปัญหา** เพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรม/เนื้อหาที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนในแต่ละโรงเรียนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ และเป็นแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมกับบริบทสังคม **ควรประสานหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อขอบรรจุวิชา หรือบางหลักสูตรลงในคาบเรียน** เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้เรื่องของภัยสังคม และวิธีการป้องกันอาชญากรรมได้อย่างเข้มข้นมากขึ้น โดยแบ่งวิชา/หลักสูตร ให้เหมาะสมกับระดับชั้นเรียนของเด็กและเยาวชน ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งหากบรรจุอยู่ในวิชาเรียนจะมีการวัดผลหรือวัดประสิทธิภาพที่เป็นทางการด้วย และที่สำคัญจากสภาพปัญหาไวรัสโคโรนา (Covid-19) ทำให้การดำเนินการจัดกิจกรรมในโรงเรียนเป็นไปได้ยาก ดังนั้น หากหน่วยงานพัฒนาเครื่องมือที่มีความทันสมัย ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน และการเปลี่ยนแปลงของเด็กและเยาวชนที่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างรวดเร็ว อีกทั้ง ในปัจจุบันเทคโนโลยีมีการพัฒนาไปไกลมาก สื่อต่าง ๆ ก็เช่นกัน การทำงานของกระทรวงยุติธรรมจึงควรหันมาเน้นที่เครื่องมือสื่อสาร เทคโนโลยีที่ทันสมัย ทั้ง Page Facebook Application ต่าง ๆ ล้วนสามารถสอดแทรกข้อมูล หรือความรู้ให้กับเด็กรุ่นใหม่ได้ และ **ควรจัดให้มีเนื้อหา/หลักสูตรแกนกลาง ที่ใช้ร่วมกันทุกหน่วยงาน** และให้แต่ละหน่วยงานไปเพิ่มเติมในส่วนที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาของโรงเรียนว่าควรจะเป็นในรูปแบบใด ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชน ชุมชนโดยรอบ และแต่ละบริบทโรงเรียนด้วย

3) ข้อเสนอแนะทางด้านเจ้าหน้าที่

จากสภาพปัญหา และข้อจำกัดในด้านเจ้าหน้าที่ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ทำให้ทราบว่าการที่เจ้าหน้าที่มีมุมมอง หรือเป้าหมายที่แตกต่างกัน ตลอดจนเข้าใจหลักการที่แตกต่างกัน ถือเป็นอุปสรรคในการจะนำโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์นี้ไปสู่ความสำเร็จ และเกิดประโยชน์กับเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง เพื่อจะให้การดำเนินการขับเคลื่อนไปได้ในแนวทางเดียวกัน แต่ละหน่วยงานในระดับผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง **ควรมีความเข้าใจที่ตรงกัน ทั้งเนื้อหา วิธีการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเป้าหมายต้องมีความชัดเจน และเจ้าหน้าที่ควรเข้าใจกรอบของแต่ละ**

กลุ่มเป้าหมายที่ตรงกัน กระบวนการคิดในระดับนโยบาย เป็นแบบกว้าง ในบางครั้งแล้วสามารถเข้าใจได้ง่าย แต่พอลงมาสู่ในทางปฏิบัติจริง ๆ กระบวนการเชิงลึกจะมีรายละเอียดที่ซับซ้อน และอาจเกิดข้อจำกัดในเรื่องของความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน จึงต้องมีการสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน รูปแบบเดียวกัน ผ่านการจัดการประชุมอย่างต่อเนื่องเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การระดมสมอง รวมทั้งการจัดการอบรมเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเพื่อทำให้เกิดวิสัยทัศน์ที่นำไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน ทำให้โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ของเราไปสู่ความสำเร็จได้ดังนั้น ปัจจุบันมีการอบรมเจ้าหน้าที่เพื่อเป็นวิทยากรที่ดีด้วย เพื่อให้ผู้ปฏิบัติจึงทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร อย่างถูกต้อง และมีคุณสมบัติของผู้ดำเนินกิจกรรมที่ดี จึงต้องมีความเป็นผู้นำ มีความคิดสร้างสรรค์ มีอารมณ์ที่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส

4) ข้อเสนอแนะทางด้านการติดตามและการประเมินผล

จากสภาพปัญหาในการดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ในการดำเนินการที่ผ่านมา ในด้านการติดตามและการประเมินผลเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญมาก หากการดำเนินการโครงการไม่มีการติดตามและประเมินผล ก็จะไม่สามารถวัดผลสัมฤทธิ์ของหน่วยงานหรือผลลัพธ์ในการดำเนินการได้ โดยหน่วยงานควรดำเนินการเพิ่มเติมในเรื่องของการติดตามและประเมินผล เพื่อวัดประสิทธิภาพในการดำเนินโครงการ หน่วยงานควรต้องมีการติดตามประเมินผล เพื่อให้สามารถวัดได้ว่า โครงการที่ดำเนินการไปแล้วนั้นประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด และควรมีการประเมินผลอย่างทั่วถึง เมื่อพิจารณาการประเมินผลตามหลักการของ ทฤษฎี CIPP Model ที่แบ่งการประเมินผล ออกเป็น 4 ประเภท คือ 1) การประเมินด้านบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation: C) วัดดูประสงค์ของโครงการชัดเจน เหมาะสม สอดคล้องกับนโยบายหรือไม่ โดยการประเมินสภาวะแวดล้อมจะช่วยให้การตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่อง โครงการควรจะทำในสภาพแวดล้อมใด ต้องการจะบรรลุเป้าหมายอะไร หรือต้องการบรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะอะไร เป็นต้น 2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้นหรือปัจจัยป้อน (Input Evaluation: I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาถึง ความเป็นไปได้ของโครงการ ความเหมาะสม และความพอเพียงของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการ เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เวลา รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการดำเนินงาน เป็นต้น 3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation: P) เป็นการประเมินระหว่างการทำโครงการ เพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินโครงการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุงให้การดำเนินการช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นการตรวจสอบกิจกรรม เวลา ทรัพยากรที่ใช้ในโครงการ ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการ โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุก

ขั้นตอน การประเมินกระบวนการนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการค้นหาจุดเด่น หรือจุดแข็ง (Strengths) และจุดด้อย (Weakness) ของนโยบาย/แผนงาน/โครงการ มักจะไม่สามารถศึกษาได้ ภายหลังจากสิ้นสุดโครงการแล้ว และ 4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation: P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือความต้องการ/เป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้ง การพิจารณาในประเด็นของการยกเลิกหรือปรับเปลี่ยนโครงการและการประเมินผล โดยหากมีการประเมินโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ตามแบบ CIPP เป็นการประเมินที่ครอบคลุมองค์ประกอบของระบบทั้งหมด ซึ่งผู้ประเมินจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินที่ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน กำหนดประเด็นของตัวแปรหรือตัวชี้วัด กำหนดแหล่งข้อมูลผู้ให้ข้อมูล กำหนดเครื่องมือการประเมิน วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล และเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน เพื่อให้สามารถทราบได้ว่าโครงการดังกล่าว ที่ดำเนินการมาแล้วนั้น ถูกต้องตามวัตถุประสงค์หรือไม่ และควรมีการพัฒนาอย่างไรต่อไป ตลอดจน **หน่วยงานควรกำหนดเครื่องมือ/แบบประเมิน เพื่อนำมาใช้ดำเนินการในการประเมินผลเด็กและเยาวชน** ทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการโรงเรียนยุติธรรมด้วย จะเป็นในกระบวนการในการ INPUT เด็กและเยาวชน เพื่อจัดกลุ่มเด็กและเยาวชน และแต่ละโรงเรียนได้ว่าควรจัดโปรแกรม/เนื้อหาความรู้ประเภทใด ลักษณะใด ให้เหมาะสมกับโรงเรียนและกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นหลัก รวมทั้ง **หน่วยงานควรจัดลำดับ หรือให้ความสำคัญในการสร้างแรงจูงใจให้แก่โรงเรียนและเด็กและเยาวชนจากผลการประเมินโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์** ภายหลังจากดำเนินกิจกรรมของโครงการแล้วเสร็จ แต่ละหน่วยงานควรมีรูปแบบและวิธีการประเมินผลหรือให้คะแนนโรงเรียนตามความเหมาะสม และจัดให้มีการยกย่อง/เชิดชูเกียรติทั้งกับโรงเรียน/สถาบันการศึกษา และเด็กและเยาวชน อาทิ การแจกรางวัลให้กับโรงเรียนดีเด่น การเชิดชูเกียรตินักเรียนดีเด่น

5) ข้อเสนอแนะทางด้านอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะทางด้านอื่น ๆ ผู้ศึกษาเห็นว่า**ควรบูรณาการการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานต่าง ๆ หลายภาคส่วน ทั้งหน่วยงานในระดับภาครัฐ ภาคเอกชน NGO รวมทั้ง องค์กรอิสระต่าง ๆ** เพราะการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและเยาวชนเป็นเรื่องใหญ่ และมีส่วนสำคัญในอนาคตของชาติ ไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จได้เพียงหน่วยใดหน่วยเดียว ด้วยการขับเคลื่อนงานด้านการป้องกันไปด้วยกันทั้งองคาพยพ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอิสระ หรือองค์กรระหว่างประเทศต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ บูรณาการแนวทาง/วิธีการดำเนินการร่วมกัน ซึ่งแต่ละหน่วยงานก็ยังดำเนินการตาม

ภารกิจหน้าที่ของตนเองได้ แต่นำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนฯ อย่างแท้จริง อีกทั้งแนวทางการดำเนินการควรเพิ่มเติมกิจกรรมที่มีลักษณะผ่านตัวกลางเพิ่มเติม โดยให้ครู/อาจารย์ หรือครอบครัว เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วย หรือเป็นการดำเนินการผ่านครู/อาจารย์ในโรงเรียนได้เลย เพราะกระบวนการที่จะให้ครู/อาจารย์ หรือครอบครัว เข้ามามีส่วนร่วมนั้น เป็นการดำเนินการที่มีความจำเป็น และเป็นปัจจัยสำคัญต่อเด็กและเยาวชน โดยถือเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กและเยาวชนตลอดด้วย ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาทักษะและความรู้เฉพาะด้านในกระบวนการยุติธรรมและอาชญากรรมประเภทต่าง ๆ ให้แก่ครู/อาจารย์ผ่านการอบรมทักษะวิธีการจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติในกระทรวง เพื่อเป็นตัวเลือกแนวทางการดำเนินการที่กว้างขวางยิ่งขึ้นด้วย

4.3.4.2 รูปแบบ (Model) ที่เหมาะสมในการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมไทยที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย

เพื่อเสนอแนะแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม ตามบริบทของสังคมไทย จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และหลักการต่าง ๆ ข้างต้น ตามหลักของทฤษฎีความผูกพันทางสังคม (Social Bonding Theory) ทำให้เห็นว่าการที่เด็กและเยาวชนนั้น มีความผูกพันกับสังคมเป็นเหมือนกรอบป้องกันอาชญากรรมที่สำคัญ แต่ในทางกลับกันหากเด็กและเยาวชนปราศจากความผูกพันทางสังคมกับสถาบันต่าง ๆ หรือความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กและเยาวชนนั้นเกิดความล้มเหลว เด็กและเยาวชนอาจเลือกที่จะกระทำความผิดในสังคมได้ จากทฤษฎีสามารถนำมาอธิบายถึงสาเหตุ/สภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้นในสังคมได้ ทั้งนี้ โดยใช้บริบทของสังคมมาเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันเพื่อน และสถาบันชุมชน หรือสภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัย โดยเมื่อกล่าวถึงการป้องกันอาชญากรรมหรือการกระทำผิดแล้ว การป้องกันอาชญากรรมมีทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการ (อุนิษา เลิศโตมรสกุล และชาญคณิต กฤตยา สุริยะมณี, 2552) สำหรับมาตรการป้องกันและควบคุมอาชญากรรมอย่างเป็นทางการ (Formal Crime Prevention) เป็นมาตรการที่อาศัยกฎหมายเป็นเครื่องมือในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม แต่ในการเสนอแนะแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับเด็กและเยาวชนนี้ ผู้ศึกษาขอวิเคราะห์ประกอบกับการป้องกันอาชญากรรมแบบไม่เป็นทางการ (Informal Crime Prevention) เป็นมาตรการทางสังคมรูปแบบหนึ่ง โดยเป็นการป้องกันอาชญากรรมที่เปิดโอกาสให้สถาบันหรือหน่วยงานสังคมอื่น ๆ ที่มีใช้หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในการป้องกันและอาชญากรรม เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา เข้ามามีส่วนร่วม โดยเป็นทฤษฎีที่เกิดจากจากการประยุกต์แนวคิด

เกี่ยวกับการควบคุมทางสังคมแบบไม่เป็นทางการ (Informal Social Control) ของ Clarke และแนวทางการป้องกันอาชญากรรม (Crime Prevention) ของ Reckless มาประยุกต์ร่วมกัน เมื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนในสังคมต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่อและการกระทำผิดในสังคม ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญของสังคมเพราะถือเป็นการป้องกันก่อนเกิดเหตุที่จะช่วยให้ลดอัตราการกระทำผิดในสังคมด้วย ด้วยการนำหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งครอบครัว สถาบันการศึกษา และชุมชน ด้วยการกำหนดแนวทางหรือนโยบายที่จะสามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดได้

เมื่อนำแนวคิดและทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดของทฤษฎีระบบ (System Theory) แล้ว ทำให้เห็นว่าการจะดำเนินการแก้ไขปัญหาเรื่องใดนั้น ต้องมีการคิดวิเคราะห์และมองอย่างเป็นระบบ เพื่อกำหนดทิศทางหรือแนวทางในการกำหนดนโยบายขององค์กร หน่วยงาน เพื่อนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกันกับแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวและเยาวชน การป้องกันเด็กและเยาวชนไม่ให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมหรือกระทำผิดในสังคมนั้น เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องมีการคิดวิเคราะห์และมองแบบองค์รวม เพื่อให้เห็นถึงสภาพปัญหา แนวทางการดำเนินการ และผลลัพธ์ที่ออกมาอย่างเป็นระบบ

การวิเคราะห์หลักการเพื่อเสนอแนะแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวและเยาวชนเพื่อนำไปสู่รูปแบบหรือนโยบายที่เหมาะสมการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมไทยที่เหมาะสมกับประเทศไทยนั้น โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับหลักการของทฤษฎีความผูกพันทางสังคม (Social Bonding Theory) ในการวิเคราะห์สาเหตุ สภาพปัญหา และกำหนดแนวทางเหมาะสมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ โดยต้องสอดคล้องกับองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการคือ 1) ปัจจัยส่วนบุคคล 2) ปัจจัยครอบครัว 3) ปัจจัยสถาบันการศึกษา และ 4) ปัจจัยทางด้านชุมชน/สังคม จากปัจจัยในหลายด้าน ให้ครอบคลุมประเด็นในแนวทางการพัฒนาการสร้างภูมิคุ้มกัน ซึ่งผู้ศึกษาขอเสนอผ่านกระบวนการตามหลักของทฤษฎีระบบ (System Theory) เป็นทฤษฎีที่ทำให้ผู้บริหารสามารถที่จะมองเห็นภาพรวมขององค์รวมทั้งหมด ตามหน้าที่ที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยพิจารณาแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนฯ กรณีศึกษาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์นี้ ทฤษฎีระบบจึงเป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่มีความสำคัญในการวิเคราะห์ภาพรวมของโครงการ เพื่อนำเสนอรูปแบบที่เหมาะสมในการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนฯ ของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์อย่างมีประสิทธิภาพและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาอธิบาย ดังนี้

1) ปัจจัยนำเข้า (input)

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิเคราะห์แนวทางที่เหมาะสม สำหรับกระบวนการในการนำเข้า หรือ INPUT ผู้ศึกษามองว่าการดำเนินการ โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ควรมีการสำรวจปัญหาของกลุ่มเป้าหมาย คือ การวิเคราะห์ถึงสาเหตุ สภาพปัญหา จากปัจจัยทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ทั้งปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยครอบครัว ปัจจัยบริบทชุมชน/สังคม ประกอบการพิจารณาถึงสภาพปัญหาที่เด็กและเยาวชนจะต้องเผชิญทั้งในสังคมปัจจุบันและในอนาคต เพื่อให้สามารถทราบรายละเอียดและแนวทางการดำเนินการถูกต้อง จึงต้องวิเคราะห์ถึงแนวโน้มที่จะสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน รวมทั้งสภาพปัญหา และสามารถพัฒนาเนื้อหา หลักสูตร กิจกรรม ที่จะสามารถพัฒนาเด็กและเยาวชนได้อย่างเฉพาะเจาะจงและเกิดประสิทธิภาพโดยตรงต่อเด็กและเยาวชน โดยดำเนินการออกแบบเครื่องมือ (แบบสอบถาม) ทั้งแบบ offline และ online เช่น ผ่าน Google Form เป็นต้น โดยแบ่งเครื่องมือ (แบบสอบถาม) ออกเป็น 4 ประเภท 1) ระดับประถมศึกษา 2) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 3) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และ 4) ระดับอาชีวศึกษา โดยชุดคำถามจะประกอบไปด้วย 5 ชุดคำถาม 1) ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง 2) ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัว 3) ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มเพื่อน 4) ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน และ 5) ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัย ซึ่งจะสามารถเป็นตัวกำหนดถึงรูปแบบของพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน แนวโน้มในการกระทำผิดของเด็กเด็กและเยาวชน รวมถึง โอกาสในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคมแต่ละเขตพื้นที่นั้น ๆ ได้ เพื่อวิเคราะห์หาสาเหตุปัญหา ทั้งในระดับบุคคล และระดับโรงเรียน อันจะนำไปสู่การกำหนดกรอบป้องกัน ชุดกิจกรรม และภูมิคุ้มกันที่ถูกต้องเหมาะสมให้แก่เด็กและเยาวชน โดยค่าคะแนนจะวัดผลออกมาเป็น 4 ระดับตามเกณฑ์ ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 8 แสดงภาพระดับคะแนนจากการประเมินสภาพปัญหาที่เด็กและเยาวชนจะต้องเผชิญทั้งในสังคม

ระดับที่ 1 คะแนน 1-25

ระดับที่ 2 คะแนน 26-50

ระดับที่ 3 คะแนน 51-75

ระดับที่ 4 คะแนน 76-100

โดยการประเมินจะทำการประเมินในระดับบุคคลก่อน เพื่อให้ทราบค่าเฉลี่ยคะแนนรายบุคคล และจึงนำมาหาเกณฑ์ค่าเฉลี่ยของระดับโรงเรียน เพื่อจัดกลุ่มโรงเรียน โดยผู้ศึกษามองว่า ควรจะกลุ่มโรงเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

โรงเรียนกลุ่ม A: จากการประเมินได้ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับคะแนน 76 -100 กลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยงสูงและมีแนวโน้มที่จะกระทำผิดในสังคม สภาพปัญหาที่เจอ เช่น ยาเสพติด ความรุนแรงทางเพศ

โรงเรียนกลุ่ม B: จากการประเมินได้ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับคะแนน 51 - 75 กลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยงและมีแนวโน้มที่จะกระทำผิดในระดับปานกลาง สภาพปัญหาที่เจอ เช่น ยาเสพติด ครอบครัว

โรงเรียนกลุ่ม C: จากการประเมินได้ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับคะแนน 26 - 50 กลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยงและมีแนวโน้มที่จะกระทำผิดในระดับต่ำหรือไม่มี สภาพปัญหาที่เจอ เช่น ครอบครัว เพศ

โรงเรียนกลุ่ม D: จากการประเมินได้ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับคะแนน 1 - 25 (โดยมีระดับคะแนนในส่วนของความหวาดกลัวภัยอาชญากรรมสูงด้วย) กลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยงและมีแนวโน้มที่จะตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม สภาพปัญหาที่เจอ เช่น การคบเพื่อน เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม

โดยปัจจัยนำเข้าสู่ระบบ (Input) นั้น มีตัวแปรหลายอย่างที่ส่งผลการกำหนดแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน ทั้งตัวแปรปัจจัยต่าง ๆ ทั้งปัจจัยส่วนบุคคลของเด็กและเยาวชน ปัจจัยครอบครัว ปัจจัยสถาบันการศึกษา และปัจจัยทางด้านชุมชน/สังคม โดยปัจจัยเหล่านี้เมื่อวิเคราะห์แล้วจะส่งผลต่อปัจจัยในการกำหนดแนวทางหรือรูปแบบในการสร้างภูมิคุ้มกันเด็กและเยาวชน ทั้งวิธีการ รูปแบบ โปรแกรมที่เหมาะสม อาทิ การให้ความรู้ทางด้านยาเสพติด การให้ความรู้ทางด้านทุจริต ตลอดจน เสริมสร้างแรงบันดาลใจด้วยการนำเอาบุคคลตัวอย่างเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้เด็กและเยาวชนมีกรอบป้องกันในตนเองและสามารถป้องกันเด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและการกระทำผิดในสังคมได้อย่างแท้จริง

2) กระบวนการ (process) คือ แนวทาง/วิธีการ/โปรแกรม ที่จะนำไปสู่กระบวนการในการเปลี่ยนแปลง

การนำแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำผิดในสังคม ตามบริบทของสังคมไทยไปสู่การปฏิบัติ หรือกล่าวถึงวิธีการต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่ผลผลิตของระบบที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและการกระทำผิดในสังคม กล่าวคือการดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันให้มีประสิทธิภาพนั้น นอกจากการวิเคราะห์สาเหตุ สภาพปัญหาตามบริบทของชุมชน สังคม ตามปัจจัยข้างต้นแล้ว การกำหนดแนวทางหรือนโยบายเพื่อให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ก็มีส่วนสำคัญ ตลอดจน การดำเนินการนำนโยบายหรือแนวทางต่าง ๆ ลงไปสู่การปฏิบัติด้วย การกำหนดแนวทางจะต้องเหมาะสมกับเด็กและเยาวชนในแต่ละสังคม

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิเคราะห์เพิ่มเติม จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม พบว่าการออกแบบกิจกรรม/การดำเนินการที่เหมาะสม ควรดำเนินการจัดทำเป็นชุดกิจกรรม ทั้งหลักสูตรมาตรฐาน (แกนกลาง) และหลักสูตรเฉพาะ (แต่ละประเด็นการพัฒนา/ปัญหา) โดยแบ่งออกตามระดับความจำเป็นเร่งด่วนในแต่ละสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชน ซึ่งหลักสูตรแกนกลางประกอบด้วย **หลักสูตรมาตรฐานกลาง** เนื้อหาสาระ ประกอบด้วย 4 กรอบเนื้อหาของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปลักษณ์ 1) ป้องกันตนเองจากภัยสังคม 2) สร้างจิตสำนึกและวินัยตนเอง 3) รู้เท่าทันและห่างไกลยาเสพติด และ 4) ต่อด้านการทุจริตคอร์รัปชัน โดยหลักสูตรแกนกลางนี้จะดำเนินการกับทุกโรงเรียน ที่เข้าร่วมโครงการ ผ่านสื่อ อุปกรณ์ ต่างๆ ทั้ง เกมส์ VDO สมุดภาพ โดยทุกสื่อสามารถเก็บไว้ใน Application ได้อีกด้วย

ในส่วนของ **หลักสูตรเฉพาะ (แต่ละประเด็นปัญหา) หรือ ชุดกิจกรรมเฉพาะด้าน** เพื่อให้แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันมีความเหมาะสมกับสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง ประกอบกับบริบทชุมชน/สังคม ที่แตกต่างกัน จึงควรมีการจัดหลักสูตรเฉพาะ เพื่อให้สามารถเกิดการเรียนรู้ได้เฉพาะด้าน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการนำรูปแบบ/โปรแกรม มาจากต่างประเทศด้วย ที่มีการแบ่งกิจกรรมออกเป็นด้าน ทั้งยาเสพติด ครอบครัวบำบัด การรู้เท่าทันปัญหา เมื่อพิจารณาผ่านโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปลักษณ์แล้ว ผู้ศึกษามองว่าควรจะมีกลุ่มโรงเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม ตามกลุ่มโรงเรียน ดังนี้

ตารางที่ 16 ตารางแสดงหลักสูตรเฉพาะ หรือชุดกิจกรรมเฉพาะด้าน

ชุดกิจกรรม A	ชุดกิจกรรม B	ชุดกิจกรรม C	ชุดกิจกรรม D
สภาพปัญหา: ด้านยาเสพติด ด้านเพศ ด้านความรุนแรง ด้านอื่น ๆ	สภาพปัญหา: ด้านเพศ ด้านความ รุนแรง ด้านครอบครัว ด้านอื่น ๆ	สภาพปัญหา: ด้านความรุนแรง ด้านครอบครัว ด้านอื่น ๆ	สภาพปัญหา: เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่อ อาชญากรรม ด้าน เทคโนโลยี ด้านอื่น ๆ
สื่อ อุปกรณ์ที่ใช้: ชุดความรู้ด้านการ ป้องกันกระทำผิด (เกมส์, บำบัดทางด้าน จิตวิทยา, สันทนาการ)	สื่อ อุปกรณ์ที่ใช้: ชุดความรู้ด้านการป้องกัน กระทำผิด และระเบียบ วินัยในตนเอง (Infographic , เกมส์)	สื่อ อุปกรณ์ที่ใช้: ชุดความรู้ด้านการป้องกัน ภัย ระเบียบวินัย และการ รู้จักปฏิเสธ (VDO , เกมส์ ,กิจกรรมกลุ่มฐาน)	สื่อ อุปกรณ์ที่ใช้: ชุดความรู้ด้านการตกเป็น เหยื่ออาชญากรรม และ การรู้จักปฏิเสธ
ความร่วมมือ: ครู ผู้ปกครอง	ความร่วมมือ: ครู ผู้ปกครอง	ความร่วมมือ: ผู้ปกครอง	ความร่วมมือ: ครู

กลุ่มเป้าหมาย: โรงเรียนที่เด็กมี พฤติกรรมเสี่ยงสูง มีแนวโน้มที่จะกระทำผิด ในสังคม	กลุ่มเป้าหมาย: โรงเรียนที่เด็กมีพฤติกรรม เสี่ยง มีแนวโน้มที่จะ กระทำผิดในสังคมปาน กลาง	กลุ่มเป้าหมาย: โรงเรียนที่เด็กมี พฤติกรรมเสี่ยง มี แนวโน้มที่จะกระทำผิดใน สังคมระดับต่ำหรือไม่มี	กลุ่มเป้าหมาย: โรงเรียนที่เด็กมี พฤติกรรมเสี่ยง ในการตกเป็น เหยื่ออาชญากรรม
---	--	--	---

จากการศึกษาพบว่า กระบวนการ (process) แนวทางหรือวิธีการในการปฏิบัตินั้น มีความสำคัญมาก หากว่าการปฏิบัติไม่ตรงตามสภาพปัญหาของกลุ่มเป้าหมาย (เด็กและเยาวชน) แล้ว ก็ไม่สามารถดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน ภายใต้โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ได้สำเร็จได้ ในรูปแบบ (Model) เพื่อพัฒนาแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันฯ จึงให้ความสำคัญกับหลักสูตรเฉพาะที่จะสามารถพัฒนาเด็กและเยาวชน รวมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่อและกระทำความผิดในสังคมได้จริง

3) ผลลัพธ์ (output) คือ เด็กและเยาวชนมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตนเอง ไม่หันไปกระทำผิดในสังคมหรือตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคม

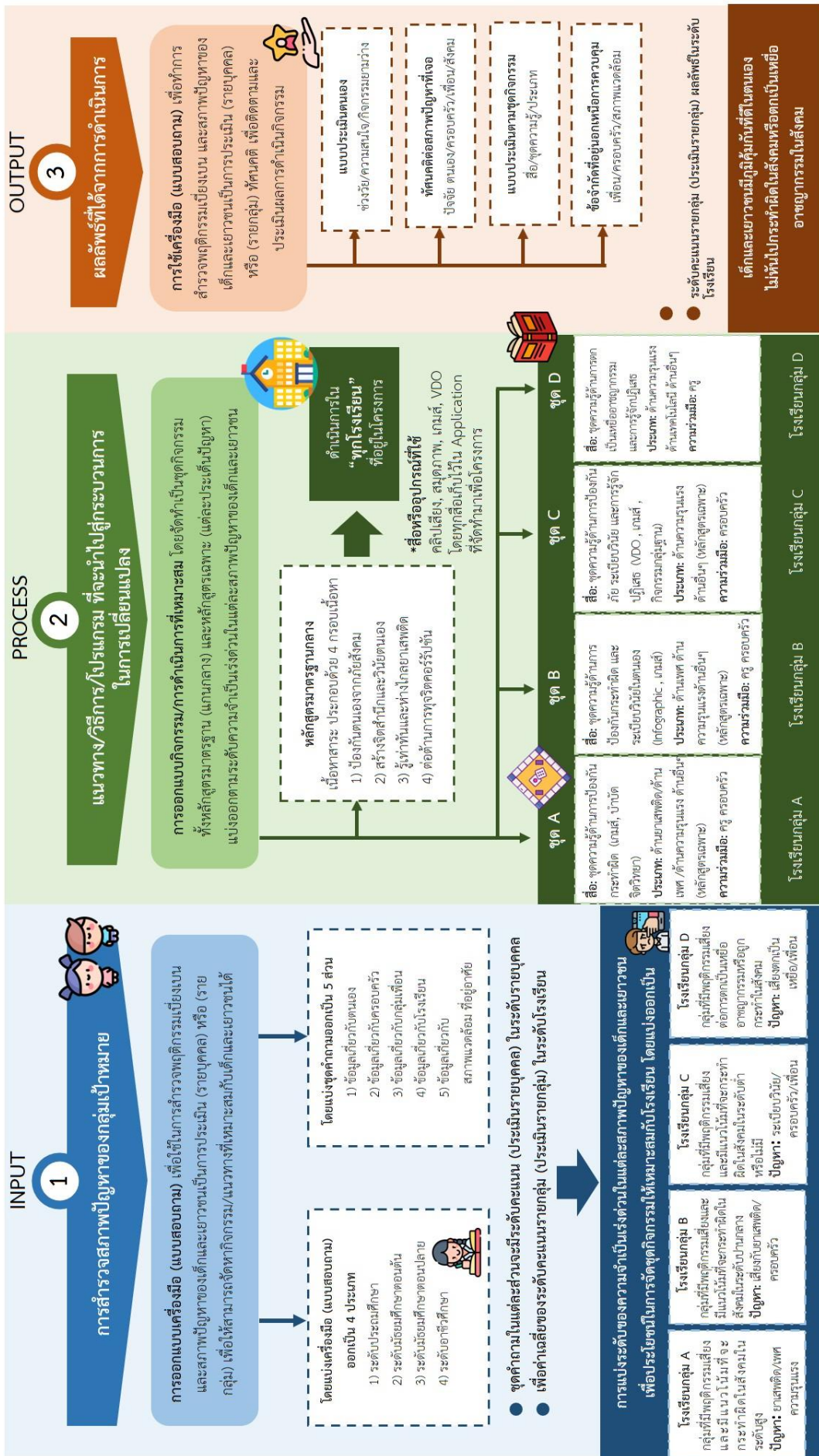
แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคมและกระทำความผิดในสังคม ตั้งแต่ขั้นตอนการนำเข้า (Input) การสำรวจสาเหตุ สภาพปัญหาของเด็กและเยาวชน เพื่อให้สามารถคัดกรองพฤติกรรมเบี่ยงเบน หรือแนวโน้มในการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนได้ ทั้งระดับบุคคลและระดับกลุ่มโรงเรียน จากนั้นจึงเข้าสู่กระบวนการ (Process) แนวทาง/วิธีการที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชน โดยจัดเป็นชุดกิจกรรมตามสภาพปัญหาของกลุ่มโรงเรียน เมื่อกระบวนการทั้ง 2 ได้ดำเนินการไปแล้ว มาสู่กระบวนการสุดท้าย นั่นคือ **ผลผลิตที่ได้จากวิธีการเชิงระบบ (systematic approach)** องค์ประกอบที่เกิดจากกระบวนการในการเปลี่ยนสภาพปัญหาไปสู่จุดหมายปลายทาง ซึ่งจากการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมนั้น หากการกำหนดแนวทาง และมีการนำแนวทางไปสู่การปฏิบัติสามารถบังคับใช้ได้จริง โดยได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันด้านชุมชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ ภายใต้กรอบการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับเด็กและเยาวชนที่สอดคล้องกับองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ทั้งปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยครอบครัว ปัจจัยสถาบันการศึกษา และปัจจัยทางด้านชุมชนสังคม จะทราบถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นในระบบนี้ได้ จึงต้องมีกระบวนการในการติดตามและประเมินผลรายบุคคล และรายกลุ่ม

โดยผู้ศึกษาคิดว่าการที่จะได้มาซึ่งผลลัพธ์นั้น ต้องมีการใช้เครื่องมือ (แบบสอบถาม) ทั้งแบบ offline และแบบ online อีกครั้ง เพื่อทำการสำรวจพฤติกรรมเบี่ยงเบน และสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนเป็นการประเมิน (รายบุคคล) หรือ (รายกลุ่ม) ทักษะคติ ภายหลังการดำเนินโครงการไปแล้ว เพื่อติดตามและประเมินผลการแนวโน้มของเด็กและเยาวชนต่อการสร้างภูมิคุ้มกันตนเองฯ โดยชุดข้อคำถาม จะแตกต่างจากการประเมินก่อนเข้าร่วมโครงการ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

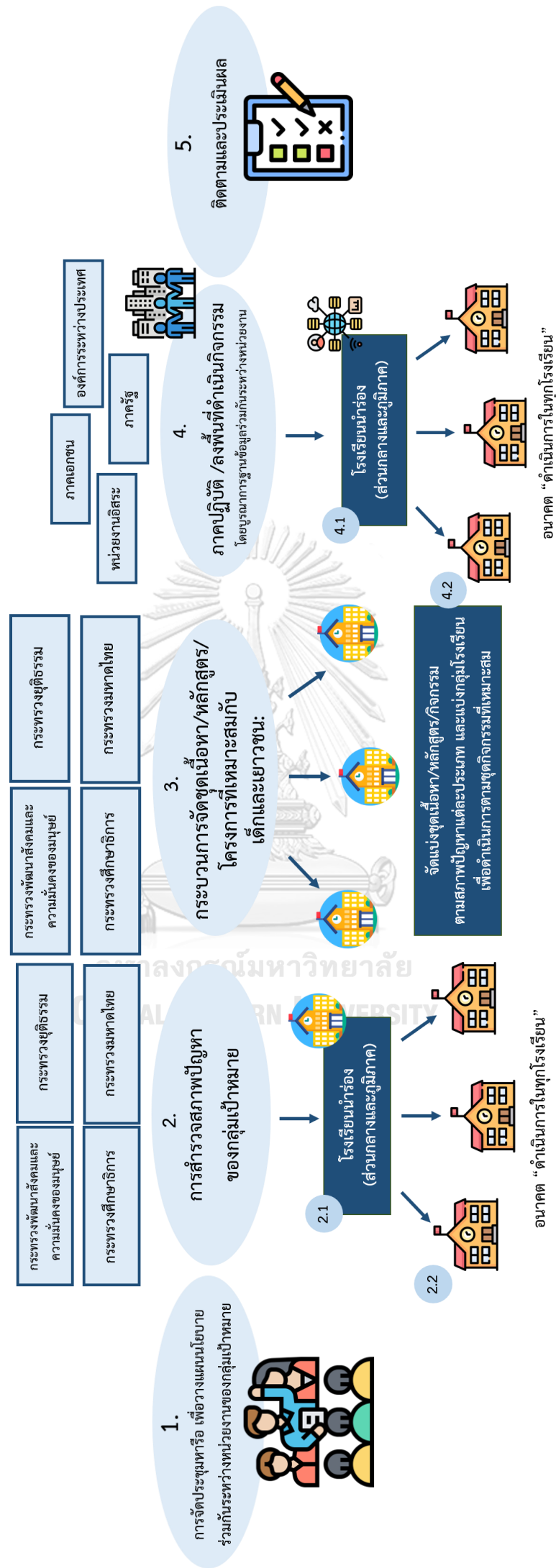
- **แบบประเมินตนเอง:** ช่วงวัย/ความสนใจ/กิจกรรมยามว่าง
- **ทักษะคติต่อสภาพปัญหาที่เจอ:** ปัจจัย ตนเอง/ครอบครัว/เพื่อน/สังคม
- **แบบประเมินตามชุดกิจกรรม:** สื่อ/ชุดความรู้/ประเภท
- **ข้อจำกัดอื่น ๆ ที่อยู่นอกเหนือการควบคุม:** เพื่อน/ครอบครัว/สภาพแวดล้อม

ชุดข้อคำถามในการประเมินนั้น จะต้องเป็นข้อคำถามปลายเปิด และไม่มี ความหมายที่ชี้ให้เด็กเห็นถึงปัญหา เป็นการถามอ่อน แต่จะใช้เกณฑ์ระดับคะแนนเหมือนเดิม เพื่อให้สามารถวัดผลในระดับบุคคล และหาค่าเฉลี่ยในระดับโรงเรียนได้ ดังนั้น จึงจะสามารถวัดผลการดำเนินโครงการ และสามารถบอกได้ว่า ผลผลิต (Output) ในการดำเนินโครงการนั้นสามารถสร้างภูมิคุ้มกันอันดี ลดปัจจัยเสี่ยงในการกระทำผิด หรือป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ตลอดจนสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปลอดภัยรู้เท่าทันต่อภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 9 แสดงภาพรูปแบบการพัฒนาการดำเนินการโครงการโรงเรียนเตรียมอุดมฯ

ภาพที่ 10 แสดงภาพ Model ของแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนแบบองค์รวม

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำผิดในสังคม : กรณีศึกษาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ แนวคิด และแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำผิดในสังคม ทั้งในอดีตและในปัจจุบัน ตามบริบทชุมชนที่แตกต่างกันผ่านโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ 2) เพื่อศึกษา ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำผิดในสังคม และการศึกษาเปรียบเทียบผ่านการดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ และ 3) เพื่อนำไปสู่ตัวอย่างรูปแบบและนโยบายที่เหมาะสมการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำผิดในสังคมไทยที่เหมาะสมกับประเทศไทยและแต่ละบริบทสังคมต่อไป

โดยผู้ศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการศึกษาด้วยวิธีการศึกษา 2 วิธี ได้แก่ การศึกษาจากตำรา เอกสารวิชาการ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ปัจจัยเสี่ยงต่อการกระทำความผิดในสังคม และแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ และการศึกษาภาคสนามด้วยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) และใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) จากผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในกระทรวงยุติธรรม ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ จำนวน 15 ท่าน เจ้าหน้าที่กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญทางด้านเด็กและเยาวชน ผู้บริหาร ครู อาจารย์ที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนที่อยู่ในโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ จำนวน 10 ท่าน ตลอดจนการจัดสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ของกระทรวงยุติธรรม จำนวน 5 ท่าน เพื่อให้ได้แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำผิดในสังคมในบริบทที่เหมาะสมกับสังคมไทย เพื่อพัฒนาแนวทางในการป้องกันเด็กและเยาวชน ซึ่งเปรียบเสมือนอนาคตของชาติ ให้อยู่ในระเบียบวินัย กฎหมาย กฎระเบียบของสังคม รวมทั้ง ตระหนักรู้ถึงภัยสังคม เพื่อป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมด้วย

จากการศึกษาด้วยการรวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดสนทนากลุ่ม ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิเคราะห์ แนวคิด และแนวทางการสร้าง ภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมทั้งในอดีตและในปัจจุบัน รวมทั้ง ศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัด ในการดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ เพื่อนำไปสู่ตัวอย่างรูปแบบและนโยบายที่เหมาะสมการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมไทยที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทยต่อไป โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

5.1 สภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนในสังคมทั้งในอดีตและในปัจจุบัน

แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมให้มีประสิทธิภาพได้นั้น จะต้องมีการบูรณาการในการหาสาเหตุ สภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนในสังคมในช่วงเวลานั้น โดยมีส่วนเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ หลายประการ ตั้งแต่ปัจจัยทางด้านครอบครัว ปัจจัยทางด้านเพื่อนและสถาบันการศึกษา ปัจจัยทางด้านชุมชน/สังคม ปัจจัยที่เกี่ยวกับบุคคล (ตนเอง) โดยสามารถอธิบายปัจจัยเหล่านี้ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนได้ ดังนี้

5.1.1 ปัจจัยทางด้านครอบครัว

ปัจจัยทางด้านครอบครัวถือเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญมากที่สุด ทั้งในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือกระทำความผิดในสังคม และเด็กและเยาวชนที่เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม เพราะครอบครัวเป็นสถาบันหลักที่อยู่กับเด็กและเยาวชนตั้งแต่เกิดและสำคัญต่อทุกช่วงเวลาของชีวิต ดังนั้น การที่เด็กและเยาวชนต้องอยู่ในครอบครัวที่ขาดการดูแล ขาดการเอาใจใส่ ขาดความอบอุ่น ครอบครัวที่หย่าร้าง หรืออยู่ในสภาวะไม่พร้อม อาจทำให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือกระทำความผิดในสังคมได้ โดยเด็กจะกลายเป็นมีพฤติกรรมก้าวร้าว ไม่เชื่อฟังพ่อแม่และคนในครอบครัว จนอาจนำไปสู่แนวโน้มในการกระทำความผิดได้ในอนาคต รวมทั้ง การที่เด็กและเยาวชนต้องเติบโตมาในครอบครัวที่ยุ่งเกี่ยวกับการกระทำความผิด ก็อาจทำให้เด็กและเยาวชนรับรู้พฤติกรรมดังกล่าว และมีส่วนเกี่ยวข้องที่ต้องเข้ามาอยู่ในวงจรการกระทำความผิดเหล่านี้ด้วย ในขณะเดียวกัน จากการศึกษา ก็พบว่าปัจจัยทางด้านครอบครัวก็ส่งผลที่ทำให้เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้เช่นกัน แต่ทว่าลักษณะครอบครัวส่วนมากจะอยู่ในกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี ประกอบอาชีพด้านธุรกิจเป็นหลัก ไม่มีเวลาให้ ทำให้เด็กขาดความเอาใจใส่ ขาดความอบอุ่น และขาดความรู้ในการป้องกันภัยสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจน ครอบครัวที่มีลักษณะเลี้ยงดู

ในแบบที่ลูกกลายเป็นเด็กที่ทำอะไรเองไม่เป็น พ่อแม่เป็นผู้ทำให้หมดทุกอย่าง หรือกระทั่งบ้างครอบครัวมีพี่เลี้ยง เด็กและเยาวชนที่เติบโตมาในครอบครัวลักษณะดังกล่าว เกิดขึ้นมากในครอบครัวในกรุงเทพมหานคร และมีแนวโน้มการตกเป็นเหยื่อได้สูงกว่าเด็กและเยาวชนทั่ว ๆ ไป และจะเกิดขึ้นในอัตราที่สูงขึ้นอีกในอนาคต อาจเสี่ยงต่อปัญหาการตกเป็นเหยื่อในสังคมได้ ในปัจจุบัน ปัญหาที่พบมาก คือ การที่เด็กและเยาวชนถูกบูลลี่ (Bullying)

5.1.2 ปัจจัยทางด้านกลุ่มเพื่อน และสถาบันการศึกษา

ปัจจัยที่มีความสำคัญเป็นลำดับที่สอง คือ ปัจจัยทางด้านกลุ่มเพื่อน และสถาบันการศึกษา เมื่อเด็กและเยาวชนเติบโตขึ้นและเข้าสู่วัยเรียน จึงทำให้เด็กและเยาวชนเริ่มเข้าสู่วัยของการคบเพื่อน มีกลุ่มเพื่อน เรียนรู้พฤติกรรมและแนวความคิดระหว่างกันและกัน รวมทั้งปัจจุบัน การใช้โซเชียลมีเดียต่าง ๆ สามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างง่าย ทำให้เวลาชีวิตที่เด็กและเยาวชนมีการใช้ชีวิตร่วมกับเพื่อนยาวนานขึ้นไปอีก จึงทำให้เกิดการชักจูงได้ง่าย หากมีการคบหาสมาคมกับกลุ่มเพื่อนที่ไม่ดี มีลักษณะของพฤติกรรมก้าวร้าว เกเร และชักจูงไปในทางที่ผิด อาจนำไปสู่การมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนอันจะส่งผลไปจนถึงพฤติกรรมการกระทำความผิดในสังคมได้ สภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนที่อาจมีพฤติกรรมตามเพื่อน เช่น ยาเสพติด สุบบุหรี่ หรือ เด็กแว้น เป็นต้น แต่ในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม จากการศึกษาพบว่าปัจจัยกลุ่มเพื่อนและสถาบันการศึกษา หากเข้ามาสู่โรงเรียนได้มีโอกาสคบกับเพื่อนในวัยที่ใกล้เคียงกัน ความคิดทัศนคติที่ใกล้เคียงกัน ย่อมส่งผลโดยตรงต่อการทำให้เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการชักจูงไปในทางที่ผิด การชวนไปเที่ยวเตร่ตามสถานบันเทิง การชักจูงให้กลายเป็นกลุ่มแก๊งในการเดินยาเสพติด จนกลายเป็นเหยื่อในสังคมได้ รวมทั้ง สถาบันการศึกษาก็เป็นอีกตัวแปรหลักสำคัญที่แสดงออกถึงการแบ่งแยกลักษณะของเด็กและเยาวชนในสังคม โดยคุณภาพของโรงเรียน ได้แบ่งสถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว แยกออกได้เป็น 2 ลักษณะ ในกลุ่มโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนของรัฐ ตามพื้นที่ชุมชนต่าง ๆ เด็กส่วนใหญ่จะพบปัญหาการกระทำความผิดในสังคม แต่โรงเรียนในกลุ่มที่เป็นโรงเรียนคุณภาพดี เด็กส่วนใหญ่จะพบปัญหาอ่อนต่อโลก ไม่มีความรู้ป้องกันภัยสังคม ขาดความตระหนักหรือตัดสินใจเมื่อเจอสภาพปัญหาใหญ่ ๆ รวมทั้ง การโดนหลอกลวงได้ง่าย ดังนั้นแต่ละโรงเรียนจึงมีความแตกต่างกันของสภาพปัญหาแล้วแต่บริบทของสังคมนั้น ๆ

5.1.3 ปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อม และสังคม

ปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อม และสังคม ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ความเหลื่อมล้ำในสังคมอยู่สูงมาก โดยเฉพาะกลุ่มชุมชนแออัด ทำให้สังคมเกิดสภาพปัญหาสังคมมากมาย

ไม่ว่าจะเป็นปัญหาหาเสพติด ปัญหาการพนัน ปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัว อาชญากรรม เกี่ยวกับทรัพย์สิน ร้ายแรงไปจนถึงการฆาตกรรม ทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน สภาพทางสังคมของคนไทย มีลักษณะการทำมาหากินแบบหาเช้ากินค่ำ กลุ่มที่มีฐานะทางสังคมที่ไม่ดี ยากจน ต้องทำงานหาเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว อาจเจอสภาพปัญหาในการถูกชักจูงไปเป็นผู้ถูกใช้ เช่น เด็กเดินยา เป็นต้น หากเด็กและเยาวชนยังคงต้องอยู่อาศัยในชุมชนแห่งนี้ ก็จะทำให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน หรือกระทำความผิดในสังคม ในทางกลับกัน กลุ่มเด็กและเยาวชนที่เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม จากข้อมูลพบว่าสภาพแวดล้อม และสังคมส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคมได้เช่นเดียวกัน ยิ่งชุมชนสังคมมีความเสี่ยงมากเพียงใด หรือเป็นแหล่งมั่วสุมกระทำความผิด ยิ่งทำให้เด็กและเยาวชนต้องตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมมากขึ้นเท่านั้น รวมไปถึง เหยื่อ ในบริบทของการที่เด็กและเยาวชนต้องตกเป็นผู้ถูกใช้ในการกระทำความผิดและให้บรรลุผลสำเร็จด้วย เช่น การค้ายาเสพติด ก็ทำให้เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่อประเภทหนึ่งแล้ว ดังนั้น สภาพแวดล้อม และสังคมจึงเป็นส่วนสำคัญ ถึงแม้ว่าเด็กและเยาวชนบางคนจะอยู่ในครอบครัวที่สมบูรณ์ ฐานะที่ดี แต่ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

5.1.4 ปัจจัยทางการสร้างภูมิคุ้มกันในตนเอง หรือกลไกการป้องกันตัว

ปัจจัยทางด้านบุคคล รวมไปถึงการสร้างภูมิคุ้มกันในตนเอง หรือกลไกการป้องกันตัว ในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน หรือกระทำความผิดในสังคม ปัจจัยทางด้านกลไกการป้องกันตนเองนั้น เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการสร้างภูมิคุ้มกันไม่ให้ตนเองนั้น เลือกว่าจะกระทำความผิดในสังคม เพราะหากเด็กและเยาวชนอยู่ท่ามกลางชุมชน สภาพแวดล้อม และครอบครัวที่ไม่ดี แต่ถ้าหากเด็กและเยาวชนพัฒนาตนเอง ให้ตระหนักถึงความถูก ผิด มีกระบวนการในการแยกแยะปัญหา โดยไม่นำพฤติกรรมไม่ดีมาเป็นแบบอย่าง จึงเป็นสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งของปัจจัยในตัวเด็ก แต่ในทางกลับกัน หากกล่าวถึงกลไกการป้องกันตนเอง (Defense Mechanism) อาจมีกระทำได้บางอย่าง ความคิดที่เกี่ยวข้องกับตัวเองนั้น ก่อให้เกิดกลไกที่ทำหน้าที่เป็นเกราะป้องกันตัวเอง และแสดงพฤติกรรมที่ไม่ดีต่อต้านออกมา เช่น การเรียกร้องความสนใจ การต้องการการยอมรับจากสังคม เป็นต้น จากข้อมูลพบว่าการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ควรตระหนักและพัฒนาให้มีการดำเนินการอย่างเข้มแข็ง เพราะปัจจุบันนี้ปัญหาของเด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมก็มีมาจากการที่เด็กไม่รู้เท่าทันสถานการณ์ต่าง ๆ และขาดผู้ที่จะมาคอยชี้แนะสิ่งดี สิ่งไม่ดี หรือสิ่งถูก สิ่งผิด หากไม่มีการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี หรือแนวทางในการป้องกันตนเองที่ดี อาจทำให้เด็กและเยาวชนกลายเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม หรือตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคมได้

5.1.5 ปัจจัยด้านอื่น ๆ

ปัจจัยสำคัญที่เข้ามามีอิทธิพลในยุคสมัยนี้ จากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันเทคโนโลยีพัฒนาไปไกลมาก สื่อ โซเชียลมีเดีย และเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้เข้ามามีอิทธิพลกับชีวิตมนุษย์ในปัจจุบันเป็นอย่างมาก การติดต่อสื่อสารระหว่างกันสามารถทำได้ง่ายตายจากในอดีต มากขึ้น เพียงแค่เชื่อมต่ออุปกรณ์ แต่ทั้งนี้ อาจนำมาซึ่งข้อดีและข้อเสียที่แตกต่างกัน โดยปัจจุบันสื่อใหม่ ๆ และเข้าถึงได้ง่าย ทำให้เด็กและเยาวชนมีความหมกหมุ่นอยู่กับสิ่งที่เป็นอิเล็กทรอนิกส์ โดยปราศจากการคัดกรอง การดูแล และได้รับคำปรึกษาจากผู้มีประสบการณ์ และยิ่งไปกว่านั้น ทำให้มีความห่างเหินกับคนในครอบครัวด้วย การใช้สื่อเทคโนโลยีในยุคสมัยนี้ ห่างปราศจากความระมัดระวัง และเกิดความประมาท อาจทำให้ผู้ใช้เป็นได้ทั้งผู้กระทำผิดในสังคม ดังนั้นในทีการสื่อสารครอบครัวเรานั้น สื่อได้เข้ามามีอิทธิพลกับมนุษย์มาก และเด็กและเยาวชนก็ก้าวไกลไปอย่างรวดเร็วพอ ๆ กับความเจริญของเทคโนโลยีต่าง ๆ อีกด้วย อาจเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้เด็กและเยาวชนกลายเป็นผู้กระทำความผิดหรือตกเป็นเหยื่อได้ในอนาคต

จากผลการศึกษาในส่วนของสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชน จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการนำไปวิเคราะห์ หรือพัฒนารูปแบบ หลักสูตร และวิธีการในการจัดกิจกรรมเพื่อให้สามารถกำหนดเนื้อหาของหลักสูตร กิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนในทุกสถาบันการศึกษา

5.2 แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมทั้งในอดีตและในปัจจุบัน

5.2.1 ความหมาย แนวคิด ทศนะ เกี่ยวกับแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม

ผลการศึกษาพบว่า การสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชน คือ การที่เด็กและเยาวชนมีความเข้มแข็งทางใจ มีภูมิคุ้มกันตนเอง และเกราะป้องกันอาชญากรรม จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบของทุกส่วนมาเกี่ยวข้อง โดยเริ่มจากครอบครัวเป็นสถาบันหลัก ที่จะทำให้เด็กและเยาวชนมีภูมิคุ้มกันมากขึ้น รวมทั้ง สถาบันอื่น ๆ ทั้งกลุ่มเพื่อน โรงเรียน สถานศึกษา และสภาพแวดล้อม จะต้องมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกันทุกส่วนในการสร้างภูมิคุ้มกันและจิตสำนึกที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชนและสร้างภูมิคุ้มกันให้เด็กมีความเข้มแข็งและเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ทางสังคม โดยจะต้องเกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน หน่วยงานอิสระต่าง ๆ ผ่านกิจกรรมหรือสาระความรู้ โดยกระบวนการในการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี เด็กและเยาวชนจะต้องได้รับทั้ง 3 ชั้น ประกอบด้วย 1) ชั้นการรับรู้ 2) ชั้นความเข้าใจและรู้สำนึก และ 3) ชั้นการปรับเปลี่ยน

พฤติกรรม โดยทั้ง 3 ชั้นนี้ หากสามารถเกิดขึ้นในเด็กและเยาวชนในสังคมได้จากการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้เขา จะเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าเด็กและเยาวชนมีทัศนคติทางสังคมหรือภูมิคุ้มกันต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่อ และการกระทำความผิดในสังคม

5.2.2 แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมไทยทั้งในอดีตและในปัจจุบัน

จากการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่ผ่านมาในอดีตจนถึงปัจจุบัน หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน รวมทั้ง หน่วยงานอิสระต่าง ๆ ได้มีการดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันมาบ้างแล้วตามบริบทของหน่วยงานตนเอง แต่ยังไม่บรรลุผลสำเร็จเท่าที่ควร และหน่วยงานต่างแยกกันทำแยกกันดำเนินการ บางโครงการหรือการดำเนินการอาจเกิดความซ้ำซ้อนกัน และสิ้นเปลืองงบประมาณด้วยซ้ำ แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาเห็นควรว่าการที่แต่ละหน่วยงานมีการดำเนินการในการสร้างภูมิคุ้มกันในแต่ละหน่วยงานบ้าง แต่ที่ไม่สามารถเชื่อมโยงกันได้เพราะขาดการเชื่อมโยงข้อมูลกันทั้งฐานข้อมูล และแนวทางการดำเนินการจึงควรส่งเสริมให้มีการเชื่อมโยงข้อมูลกันเพื่อพัฒนาแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนให้มีประสิทธิภาพและบรรลุผลสำเร็จในอนาคต โดยภาพรวมการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชน จากการดำเนินการที่ผ่านมาในอดีต หน่วยงานภาครัฐ ได้มีโครงการที่เกี่ยวข้องกับการสร้างภูมิคุ้มกันเด็กและเยาวชน ประกอบด้วย กระทรวงศึกษาธิการ มีการจัดหลักสูตร/เนื้อหาบางวิชา ที่เกี่ยวกับกฎหมาย ยาเสพติด เพศ อยู่ในบางรายวิชาอยู่แล้ว เพื่อให้ความรู้เด็กและเยาวชนในเรื่อง นั้น ๆ การบรรจุเนื้อหาลักษณะดังกล่าวในหลักสูตรยังคงเป็นไปในรูปแบบของการให้ความรู้เบื้องต้นเท่านั้น กระทรวงยุติธรรม โดยสำนักงาน ป.ป.ส. ที่มีนโยบายการป้องกันการกระทำความผิดในด้านของยาเสพติดมาอย่างสม่ำเสมอ โดยแบ่งเป็นการป้องกันในระดับบุคคล และการป้องกันในเชิงพื้นที่ หรือ กระทรวงยุติธรรม กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน โครงการ 1 สถานพินิจ 6 สถานศึกษา เพื่อให้เจ้าหน้าที่ในกรมพินิจฯ ดำเนินการเชิงรุก จัดกิจกรรมในโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างความรู้ ทักษะชีวิต และกรอบป้องกันภัยสังคม อาชญากรรมให้กับเด็กและเยาวชนในโรงเรียน ซึ่งที่ผ่านมามีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

ในปี พ.ศ. 2557 กรมพินิจฯ ได้เริ่มดำเนินการด้วยการจัดทำชุดความรู้ และชุดข้อมูลในการป้องกันอาชญากรรม โดยทำงานอย่างเป็นระบบกับเด็กและเยาวชนที่อยู่ในระบบการศึกษา ด้วยการเข้าไปจัดกิจกรรมให้แก่เด็กและเยาวชนเพื่อให้ความรู้ในเรื่องของภัยอาชญากรรม ให้เด็กและเยาวชนป้องกันตนเอง รวมทั้ง การใช้นักสหวิชาชีพเพื่อพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และความคิดของเด็กและเยาวชนในโรงเรียน ภายใต้กิจกรรม 1 สถานพินิจ 1 สถานศึกษา ซึ่งเป็นโครงการที่

เจ้าหน้าที่ในกรมพินิจฯ จะดำเนินการกิจกรรมในโรงเรียน 1 สถานศึกษาต่อสถานพินิจแต่ละที่เพื่อเป็นเป้าหมายในการดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและเยาวชน ต่อมาในปี พ.ศ. 2561 ได้เพิ่มกลุ่มเป้าหมายของการดำเนินการเป็น 1 สถานพินิจ 6 สถานศึกษาเพื่อให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น

ต่อมาในปี พ.ศ. 2561 พลอากาศเอกประจิน จั่นตอง รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมในสมัยนั้น ได้ริเริ่มแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและกระทำผิดในสังคม โดยนำเอาแนวทางของโครงการ 1 สถานพินิจ 6 สถานศึกษาของกรมพินิจฯ ขึ้นมาเป็นแนวทางหลัก และเป็นตัวอย่างเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและกำหนดเป็นโครงการ ให้ทุกหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการดังกล่าว ร่วมกันดำเนินการโครงการภายใต้ชื่อ “โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์” ภายใต้หลักการ 4 กรอบ 5 ขั้นตอน เพื่อให้เกิดผลในการป้องกันเด็กและเยาวชนต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและกระทำผิดในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีการร่วมจัดทำ MOU ร่วมกัน 3 หน่วยงาน ระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงยุติธรรม

5.3 สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดจากการดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ที่ผ่านมา

จากการดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ที่ผ่านมา ในปี พ.ศ. 2562 พบว่าโครงการมีปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดหลายประการ ดังนี้

5.3.1 ปัญหาด้านนโยบาย และการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

จากข้อมูลทำให้ทราบว่าโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์นั้น เป็นข้อสั่งการของพลเอก ประจิน จั่นตอง รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมในสมัยนั้น ให้หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมดำเนินโครงการ “โรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์” ซึ่งต่อมากกระทรวงยุติธรรมได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของประเด็นดังกล่าว และดำเนินโครงการในปี พ.ศ. 2562 โดยกำหนดไว้เป็นโครงการต่อเนื่อง ผลการศึกษาพบว่า ถึงแม้ว่าโครงการดังกล่าวเป็นนโยบายที่ดีอยู่แล้ว และเห็นควรดำเนินการต่อไป แต่ยังพบปัญหาอุปสรรคบางประการ ได้แก่

1) **ปัญหาเรื่องของการต่อเนื่องของนโยบาย** การเปลี่ยนผู้บริหารทำให้เกิดอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนหรือนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติขาดความต่อเนื่อง เนื่องจากถึงแม้ว่านโยบายดังกล่าว

จะไม่ได้ถูกยกเลิกไป แต่ก็ลดความสำคัญลง เพราะมีประเด็นหรือนโยบายอื่น ๆ ที่สำคัญต่อสถานการณ์ปัจจุบันมากกว่า

2) ปัญหาการดำเนินการจริงไม่เป็นไปตามแนวทางที่วางไว้ในระดับนโยบาย ในการกำหนดกระบวนการดำเนินงานของโครงการทั้งหมด 5 ขั้นตอน แต่ในการนำนโยบายลงไปสู่การปฏิบัติหน่วยงานยังขาดการดำเนินการบางขั้นตอนไป ไม่ได้ดำเนินการครบทุกขั้นตอนจริง ๆ ที่สำคัญคือ ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจและแยกแยะสภาพปัญหาภายในโรงเรียน (School Classification) จึงทำให้การดำเนินการไม่สามารถตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.3.2 ปัญหาด้านวิธีการแก้ไข/เนื้อหา หรือกิจกรรมในการดำเนินการ

ในด้านของวิธีการแก้ไข/เนื้อหา ถือเป็นส่วนสำคัญในการนำนโยบายไปสู่ปฏิบัติที่สำเร็จ โดยจากการดำเนินโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ในปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา กำหนดกรอบการดำเนินงานออกเป็น 4 กรอบ ได้แก่ 1) การป้องกันตนเองจากสังคม 2) การสร้างจิตสำนึกและวินัยในตนเอง 3) การรู้เท่าทันและห่างไกลยาเสพติด และ 4) การต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมมีการแบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบ หรือภารกิจกันอย่างชัดเจนตามบริบทขององค์กรอยู่แล้ว และโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ได้แบ่งความดูแลของโรงเรียนในแต่ละหน่วยงานออกจากกันอย่างชัดเจน พบปัญหาอุปสรรคในด้านเนื้อหาวิชา หรือกิจกรรมในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ดังนี้

1) ปัญหาเรื่องของเนื้อหาวิชาหรือหลักสูตรยังไม่ครบถ้วนตามกรอบโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ทั้ง 4 กรอบ เนื่องจากหน่วยงานมีการแบ่งความดูแลของโรงเรียนออกจากกันชัดเจน จะมีโรงเรียนอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงาน ตามอัตรากำลังของหน่วยงาน จึงทำให้เด็กและเยาวชนได้รับเนื้อหาความรู้เพียงแค่ว่าจากกรมเดียวเท่านั้น แต่หน่วยงานพยายามแก้ไขด้วยการเชิญวิทยากรจากหน่วยงานอื่น มาร่วมบรรยาย

2) ปัญหาเนื้อหาวิชาและกิจกรรมบางกิจกรรมโรงเรียนอาจไม่เหมาะสมกับสภาพปัญหาที่เด็กและเยาวชนในโรงเรียนนั้น เนื่องจากหน่วยงานขาดการสำรวจสภาพปัญหาของแต่ละโรงเรียน หรือสำรวจสภาพปัญหาแล้ว แต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกันของสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนในโรงเรียนและระดับชั้นเรียนด้วย เพราะแต่ละโรงเรียนจึงไม่สามารถใช้เนื้อหาวิชาหรือกิจกรรมเดียวกันหมดได้

5.3.3 ปัญหาด้านผู้แก้ไข (เจ้าหน้าที่)

ปัจจัยทางด้านผู้แก้ไข หรือเจ้าหน้าที่ นั้น เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชน ภายใต้โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ เพราะเจ้าหน้าที่ หรือผู้ดำเนินการแก้ไข เป็นเจ้าหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมและดำเนินการโดยตรงต่อเด็กและเยาวชนในโรงเรียน/สถาบันการศึกษา โดยพบปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการ ดังนี้

1) ปัญหาเจ้าหน้าที่บางส่วนไม่มีความเชี่ยวชาญในประเด็นที่จะให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชน แต่ต้องมาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานนี้ และไม่มี ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านตามกรอบโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ทั้ง 4 กรอบ

2) ปัญหาการขาดความรู้ความเชี่ยวชาญใน 4 กรอบ ภายใต้โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ เนื่องจากภารกิจของหน่วยงานแต่ละหน่วยงานแตกต่างกัน แต่โครงการให้โรงเรียนอยู่ภายใต้ความดูแลของหน่วยงานเพียงหน่วยงานเดียว จึงทำให้บางหน่วยงานต้องมีการขอความอนุเคราะห์เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน มาร่วมกันดำเนินกิจกรรมด้วย แต่ก็เป็นแนวทางการบูรณาการทำงานร่วมกันอย่างหนึ่ง

3) ปัญหาการเข้าใจเป้าหมายหรือผลลัพธ์ที่แตกต่างกันของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ เป้าหมายหรือผลลัพธ์ที่แต่ละคนมองนั้นคนละแบบกัน ถึงแม้กระบวนการที่ใช้ในการปฏิบัติจะเป็นกระบวนการเดียวกัน แต่ความเข้าใจกันคนละอย่าง นั้นทำให้ผลที่ตามมาอาจเกิดข้อผิดพลาดได้

4) ปัญหาความซ้ำซ้อนของหน่วยงานที่เข้าไปดำเนินการกิจกรรมของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ในโรงเรียน พบว่าขาดการประสานงานกัน และเนื่องจากโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ มีการแบ่งโรงเรียนที่อยู่ในความดูแลของแต่ละหน่วยงาน โดยคัดเลือกจากเขตพื้นที่ของหน่วยงาน จึงทำให้กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมราชทัณฑ์ และกรมคุมประพฤติที่มีหน่วยงานในระดับภูมิภาค ต้องดำเนินการกับโรงเรียนแต่ละท้องที่ในภูมิภาคต่างๆ ตามลักษณะของหน่วยงานด้วย การประสานงานกับโรงเรียนจึงซ้ำซ้อนกันและเข้าไปจัดกิจกรรมในโรงเรียนเดียวกัน

5.3.4 ปัญหาด้านผู้รับการแก้ไข (เด็กและเยาวชน)

ปัจจัยของด้านผู้ได้รับการแก้ไขหรือเด็กและเยาวชน ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ เพราะเด็กและเยาวชนถือเป็นเป้าหมายหลักของการดำเนินโครงการ ผลลัพธ์ของการดำเนินโครงการจะสำเร็จหรือไม่นั้น ต้องมาจากการประเมิน

ผลลัพธ์ของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการดังกล่าวเพราะฉะนั้นเด็กและเยาวชนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการจึงเปรียบเสมือนหัวใจของการดำเนินการ โดยพบปัญหาอุปสรรค ดังนี้

1) ปัญหาเด็กไม่ให้ความร่วมมือในระหว่างร่วมกิจกรรม เด็กและเยาวชนไม่ค่อยให้ความร่วมมือ และในบางรายมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมบ้าง ทำให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปได้ยาก โดยจะแบ่งเป็นระดับชั้น แล้วแต่ระดับชั้นเรียน

2) ปัญหาเรื่องระดับชั้นเรียนของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม เด็กในระดับชั้นประถม และมัธยมต้น จะให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมน้อยกว่า และควบคุมได้ยากกว่าเด็กในระดับมัธยมปลาย

3) ปัญหาเด็กที่หลุดออกจากจากระบบการศึกษาของโรงเรียน เนื่องจากปัจจุบันเด็กและเยาวชนเกิดปัญหาการไม่เรียนหนังสือ จึงทำให้มีเด็กกลุ่มนี้ ที่ยังขาดหน่วยงานมาสนับสนุนเด็กกลุ่มนี้ เพราะตัวโครงการเน้นที่เด็กและเยาวชนในโรงเรียน ต่อไปอาจพัฒนาเป็นโครงการที่ลงดำเนินการในระดับชุมชนด้วย

5.3.5 ปัญหาด้านระยะเวลาในการดำเนินการ

เนื่องจากการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมหรือกระทำความผิดในสังคมนั้น ต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ ซึ่งไม่สามารถบอกได้ว่า ระยะเวลาดังกล่าวต้องระยะเวลานานกี่วัน กี่เดือน หรือกี่ปี แต่ต้องใช้ระยะเวลาในการปลูกฝัง ซึ่งไม่สามารถดำเนินการในระยะเวลานั้น เพราะต้องใช้ทั้งการสร้างการรับรู้ สร้างความเข้าใจ จนพัฒนาไปถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนคงต้องใช้ระยะเวลายาวนาน แต่อย่างไรก็ตามด้วยข้อจำกัดของโครงการ โดยจากการศึกษาพบปัญหาด้านระยะเวลา ดังนี้

1) ปัญหาในเรื่องของระยะเวลาในการดำเนินการน้อยเกินไป จึงทำให้กิจกรรมต้องใช้เวลาในการดำเนินกิจกรรมผ่านคาบเรียนแต่ละวิชา เนื่องจากบางโรงเรียนมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่เนื้อหาเข้มข้น จึงให้เวลาหน่วยงานดำเนินกิจกรรมเพียงแค่วันหนึ่ง หรือหนึ่งวันแต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อการพัฒนาไปสู่แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันได้อย่างแท้จริง จึงต้องเสริมด้วยเครื่องมือในการดำเนินการอื่น อาทิ เกมส์ แผ่นพับ สื่อ (กรมพินิจฯ และกรมคุ้มครองสิทธิฯ)

2) ปัญหาการขาดความต่อเนื่องในการดำเนินการ เนื่องจากมีเวลาให้หน่วยงานเข้าไปดำเนินการกิจกรรมได้เพียงแค่เทอมละครั้งเท่านั้น จึงทำให้แนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันแก่เด็กและเยาวชนขาดความต่อเนื่อง

5.3.6 ปัญหาด้านอื่น ๆ

ในการดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ที่ผ่านมา ในปี พ.ศ. 2562 พบว่ามีปัญหาด้านอื่น ๆ หลายประการ ได้แก่

1) **ปัญหาทางด้านงบประมาณ** ปัจจุบันหน่วยงานยังไม่ได้ได้รับการจัดสรรงบประมาณในตัวโครงการนี้เท่าที่ควร มีเพียงแต่หน่วยงานที่เป็นหน่วยประสานงานหลักเท่านั้น จึงทำให้บุคลากรในหน่วยงานต้องจัดหาทรัพยากรและออกงบประมาณกันเอง อาจจะเบิกได้บ้างแต่เพียงเล็กน้อย ส่งผลให้บางโรงเรียน หน่วยงานไม่มีของรางวัล หรือสิ่งจูงใจให้กับเด็กและเยาวชนและโรงเรียนอาจทำให้เด็กและเยาวชนขาดความสนใจต่อการดำเนินกิจกรรมด้วย

2) **ปัญหาเรื่องของสถานการณ์โควิด** ไม่สามารถลงพื้นที่ไปจัดกิจกรรมภายในโรงเรียนได้ แต่หน่วยงานจึงพยายามหาทางออกของปัญหาในแบบฉบับของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งก็จะมีความแตกต่างกัน บางหน่วยงานแจกเอกสาร/เกมส์ให้กับโรงเรียนในความรับผิดชอบของตน บางหน่วยงานจัดทำเป็นคลิป VDO ให้นักเรียนได้ศึกษา

3) **ปัญหาด้านการติดตามและประเมินผล** การดำเนินการโครงการสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะสามารถวัดผลความสำเร็จได้นั้น คือการประเมินผลการดำเนินการ

5.4 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และรูปแบบ (Model) ที่เหมาะสมการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมไทยที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย

จากสภาพปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการดำเนินการโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ที่ผ่านมา ในปี พ.ศ. 2562 จึงนำมาสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และรูปแบบ (Model) ที่มีความเหมาะสมในการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมไทยที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย ดังนี้

5.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการพัฒนาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ต่อไป

ในการเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการพัฒนาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ในระยะต่อไปนั้น ผู้ศึกษาจะขอสรุปและวิเคราะห์ผลตามประเด็นสภาพปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดข้างต้น โดยประกอบด้วย

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

1.1) หน่วยงานควรมีการดำเนินการตามแนวทางของ 4 กรอบ 5 ขั้นตอน ให้ความครบถ้วนสมบูรณ์ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของการดำเนินการ เนื่องจาก 5 ขั้นตอนที่กำหนด ในหลักการของโครงการ ได้แก่ 1) การประสานงานระหว่างหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมและโรงเรียนเพื่อสำรวจข้อมูลเบื้องต้น (School & MOJ Cooperation) 2) การแยกแยะสภาพปัญหาภายในโรงเรียน (School Classification) 3) การกำหนดสื่อ / กิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาหรือความเสี่ยงของนักเรียน (MOJ Media Support) 4) หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมลงพื้นที่ดำเนินกิจกรรมในโรงเรียน (Field Activities) และ 5) การติดตามและประเมินผลภายหลังการดำเนินกิจกรรม (Monitoring & Evaluation) มีส่วนสำคัญในการพัฒนาโครงการ หากขาดขั้นตอนใดไปแบบเช่นในปัจจุบัน ก็จะไม่สามารดำเนินการให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการติดตามและประเมินผลภายหลังการดำเนินกิจกรรม

1.2) การดำเนินการโครงการฯ โครงสร้างการดำเนินการควรเป็นรูปแบบการกระจายให้หน่วยงานในระดับจังหวัด จากเดิมส่วนกลางจะดำเนินการส่งการไปที่ส่วนภูมิภาค ให้เปลี่ยนรูปแบบเป็นการดำเนินการผ่านยุติธรรมจังหวัดแทน โดยให้ยุติธรรมจังหวัดเป็นเจ้าภาพให้หน่วยงานในระดับพื้นที่

2) ข้อเสนอแนะทางด้านการพัฒนาเนื้อหา กิจกรรม รวมทั้งหลักสูตร

2.1) ควรมีการหมุนเวียนหน่วยงานและโรงเรียนในความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับเนื้อหาวิชาและกิจกรรมที่ครบถ้วน 4 กรอบ มีความหลากหลาย และทั่วถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างครอบคลุมมากขึ้น

2.2) ควรจัดกลุ่มโรงเรียน ตามลักษณะของการประเมิน/สำรวจสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชน เพื่อให้สามารถเลือกหลักสูตร หรือกิจกรรมที่เหมาะสมกับแต่ละบริบทของโรงเรียนได้ จึงจะมีความเหมาะสมในการเรียนรู้ และการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3) ควรประสานหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อขอบรรจุวิชา หรือบางหลักสูตรลงในคาบเรียน เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้เรื่องของภัยสังคม และวิธีการป้องกันอาชญากรรมได้อย่างเข้มข้นมากขึ้น โดยแบ่งวิชา/หลักสูตร ให้เหมาะสมกับระดับชั้นเรียนของเด็กและเยาวชน ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งหากบรรจุอยู่ในวิชาเรียนจะมีการวัดผลหรือวัดประสิทธิภาพที่เป็นทางการด้วย

2.4) หน่วยงานควรพัฒนาเครื่องมือที่มีความทันสมัย ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน และการเปลี่ยนแปลงของเด็กและเยาวชนที่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างรวดเร็ว อีกทั้ง ในปัจจุบันเทคโนโลยีมีการพัฒนาไปไกลมาก สื่อต่าง ๆ ก็เช่นกัน การทำงานของกระทรวงยุติธรรมจึงควรหันมาเน้นที่เครื่องมือสื่อสาร เทคโนโลยีที่ทันสมัย ทั้ง Page Facebook Application ต่าง ๆ ล้วนสามารถสอดแทรกข้อมูล หรือความรู้ให้กับเด็กรุ่นใหม่ได้

2.5) ควรจัดให้มีเนื้อหา/หลักสูตรแกนกลาง ที่ใช้ร่วมกันทุกหน่วยงาน และให้แต่ละหน่วยงานไปเพิ่มเติมในส่วนที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาของโรงเรียนว่าควรจะเป็นในรูปแบบใด ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชน ชุมชนโดยรอบ และแต่ละบริบทโรงเรียนด้วย

3) ข้อเสนอแนะทางด้านเจ้าหน้าที่

ควรมีความเข้าใจที่ตรงกัน ทั้งเนื้อหา วิธีการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเป้าหมาย ต้องมีความชัดเจน และเจ้าหน้าที่ควรเข้าใจกรอบของแต่ละกลุ่มเป้าหมายที่ตรงกัน กระบวนการคิดในระดับนโยบาย เป็นแบบกว้าง ในบางครั้งแล้วสามารถเข้าใจได้ง่าย แต่พอลงมาสู่ในทางปฏิบัติจริง ๆ กระบวนการเชิงลึกจะมีรายละเอียดที่ซับซ้อน และอาจเกิดข้อจำกัดในเรื่องของความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน จึงต้องมีการสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน รูปแบบเดียวกัน ผ่านการจัดการประชุมอย่างต่อเนื่องเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การระดมสมอง รวมทั้ง การจัดการอบรมเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อทำให้เกิดวิสัยทัศน์ที่นำไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน ทำให้โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ของเราไปสู่ความสำเร็จได้ดังนั้น ปัจจุบันมีการอบรมเจ้าหน้าที่เพื่อเป็นวิทยากรที่ดีด้วย เพื่อให้ผู้ปฏิบัติจึงทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร อย่างถูกต้อง และมีคุณสมบัติของผู้ดำเนินกิจกรรมที่ดี จึงต้องมีความเป็นผู้นำ มีความคิดสร้างสรรค์ มีอารมณ์ที่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส

4) ข้อเสนอแนะทางการติดตามและการประเมินผล

4.1) หน่วยงานควรดำเนินการเพิ่มเติมในเรื่องของการติดตามและประเมินผล เพื่อวัดประสิทธิภาพในการดำเนินโครงการ หน่วยงานควรต้องมีการติดตามประเมินผลเพื่อให้สามารถวัดได้ว่า โครงการที่ดำเนินการไปแล้วนั้นประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด และควรมีการประเมินผลอย่างทั่วถึง

4.2) หน่วยงานควรกำหนดเครื่องมือ/แบบประเมิน เพื่อนำมาใช้ดำเนินการในการประเมินผลเด็กและเยาวชน ทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการโรงเรียนยุติธรรมด้วย จะเป็นในกระบวนการในการ INPUT เด็กและเยาวชน เพื่อจัดกลุ่มเด็กและเยาวชน และแต่ละโรงเรียนได้ว่า

ควรจัดโปรแกรม/เนื้อหาความรู้ประเภทใด ลักษณะใด ให้เหมาะสมกับโรงเรียนและกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นหลัก

4.3) หน่วยงานควรจัดลำดับ หรือให้ความสำคัญในการสร้างแรงจูงใจให้แก่โรงเรียนและเด็กและเยาวชนจากผลการประเมินโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ ภายหลังจากดำเนินกิจกรรมของโครงการแล้วเสร็จ แต่ละหน่วยงานควรมีรูปแบบและวิธีการประเมินผลหรือให้คะแนนโรงเรียนตามความเหมาะสม และจัดให้มีการยกย่อง/เชิดชูเกียรติทั้งกับโรงเรียน/สถาบันการศึกษา และเด็กและเยาวชน อาทิ การแจกรางวัลให้กับโรงเรียนดีเด่น การเชิดชูเกียรตินักเรียนดีเด่น

5) ข้อเสนอแนะทางด้านอื่น ๆ

5.1) ควรบูรณาการการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานต่าง ๆ หลายภาคส่วน ทั้งหน่วยงานในระดับภาครัฐ ภาคเอกชน NGO รวมทั้ง องค์กรอิสระต่าง ๆ เพราะการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและเยาวชนเป็นเรื่องใหญ่ และมีส่วนสำคัญในอนาคตของชาติ ไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จได้เพียงหน่วยใดหน่วยเดียว ด้วยการขับเคลื่อนงานด้านการป้องกันไปด้วยกันทั้งองคาพยพ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอิสระ หรือองค์กรระหว่างประเทศต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ บูรณาการแนวทาง/วิธีการดำเนินการร่วมกัน ให้เกิดประโยชน์ต่อการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนฯ อย่างแท้จริง

5.2) แนวทางการดำเนินการควรเพิ่มเติมกิจกรรมที่มีลักษณะผ่านตัวกลางเพิ่มเติม โดยให้ครู/อาจารย์ หรือครอบครัว เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วย หรือเป็นการดำเนินการผ่านครู/อาจารย์ในโรงเรียนได้เลย เพราะกระบวนการที่จะให้ครู/อาจารย์ หรือครอบครัว เข้ามามีส่วนร่วมนั้น เป็นการดำเนินการที่มีความจำเป็น และเป็นปัจจัยสำคัญต่อเด็กและเยาวชน โดยถือเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กและเยาวชนตลอดด้วย ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาทักษะและความรู้เฉพาะด้านในกระบวนการยุติธรรมและอาชญากรรมประเภทต่าง ๆ ให้แก่ครู/อาจารย์ผ่านการอบรมทักษะวิธีการจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติในกระทรวง เพื่อเป็นตัวเลือกแนวทางการดำเนินการที่กว้างขวางยิ่งขึ้นด้วย

5.4.2 รูปแบบที่เหมาะสมในการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมไทยที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย

การวิเคราะห์หลักการเพื่อเสนอแนะแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนเพื่อนำไปสู่รูปแบบหรือนโยบายที่เหมาะสมการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต่อโอกาสในการตกเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมไทยที่เหมาะสมกับประเทศไทยนั้น โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับหลักการของทฤษฎีความผูกพันทางสังคม (Social Bonding Theory) ในการวิเคราะห์หาสาเหตุ สภาพปัญหา และกำหนดแนวทางเหมาะสมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ โดยต้องสอดคล้องกับองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการคือ 1) ปัจจัยส่วนบุคคล 2) ปัจจัยครอบครัว 3) ปัจจัยสถาบันการศึกษา และ 4) ปัจจัยทางด้านชุมชน/สังคม จากปัจจัยในหลายด้าน ให้ครอบคลุมประเด็นในแนวทางการพัฒนาการสร้างภูมิคุ้มกัน โดยผู้ศึกษาวิเคราะห์แล้วขอเสนอผ่านกระบวนการตามหลักของทฤษฎีระบบ (System Theory) โดยพิจารณาแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนฯ กรณีศึกษาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์นี้ ทฤษฎีระบบจึงเป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่มีความสำคัญในการวิเคราะห์ภาพรวมของโครงการ เพื่อนำเสนอรูปแบบที่เหมาะสมในการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนฯ ของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์อย่างมีประสิทธิภาพและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาอธิบาย ดังนี้

1) ปัจจัยนำเข้า (input) คือ การวิเคราะห์ถึงสาเหตุ สภาพปัญหา จากปัจจัยทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ทั้งปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยครอบครัว ปัจจัยบริบทชุมชน/สังคม ประกอบการพิจารณาถึงสภาพปัญหาที่เด็กและเยาวชนจะต้องเผชิญทั้งในสังคมปัจจุบันและในอนาคต เพื่อวิเคราะห์และประมวลผลในการกำหนดกรอบกันและภูมิคุ้มกันที่ถูกต้องให้แก่เด็กและเยาวชนตามบริบทของสังคมไทย โดยแต่ละสังคมอาจมีความแตกต่างกันตามสภาพปัญหาของบริบทสังคมนั้น ๆ อาทิ ชุมชนบางเขตพื้นที่พบปัญหาการพนันมากที่สุด หรือ ชุมชนบางเขตพื้นที่พบปัญหาการค้ายาเสพติดมากที่สุด ซึ่งจะสามารถเป็นตัวกำหนดถึงรูปแบบของพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน แนวโน้มในการกระทำผิดของเด็กเด็กและเยาวชน รวมถึง โอกาสในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคมแต่ละเขตพื้นที่นั้น ๆ ได้ โดยมีรายละเอียด

1.1) ปัจจัยส่วนบุคคล: การวิเคราะห์ถึงปัจจัยส่วนบุคคลเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องคำนึงถึงอุปนิสัยหรือภูมิหลังของเด็กและเยาวชน ซึ่งปัจจัยดังกล่าวนี้ อาจต้องมีการพิจารณาเป็นรายกรณีไป เพื่อให้ทราบถึงข้อจำกัดหรือปัญหาที่เด็กและเยาวชนต้องได้รับการแก้ไข เพื่อป้องกันการมีพฤติกรรมเสี่ยง พฤติกรรมการกระทำผิดในสังคม หรือปัจจัยเสี่ยงในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้

1.2) ปัจจัยครอบครัว: การวิเคราะห์ถึงปัจจัยครอบครัวนั้น ต้องอาศัยบริบทของความเข้าใจและพื้นฐานของครอบครัวเป็นสำคัญ เป็นสถาบันแรกที่เด็กและเยาวชนจะต้องเผชิญและแต่ละครอบครัวนั้นก็มีความแตกต่างกัน เนื่องจากเด็กและเยาวชนที่อยู่ในครอบครัวที่แตกต่างกันอาจถูกเลี้ยงดูมาในลักษณะที่ต่างกัน ดังนั้นการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน หากทำในรูปแบบเดียวกันอาจไม่สามารถครอบคลุมได้ในเด็กและเยาวชนที่มีพื้นฐานครอบครัวที่มีความแตกต่างกัน

1.3) ปัจจัยสถาบันการศึกษา: การวิเคราะห์ถึงปัจจัยนี้มีส่วนสำคัญมาก เพราะสถาบันการศึกษาถือเป็นสถาบันหลักที่สำคัญ ในการบ่มเพาะ ชัดเกล้า และสั่งสอนให้เด็กและเยาวชนมีความประพฤติที่ดี มีความรู้ และสามารถเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต แต่ทว่า ปัจจัยสถาบันการศึกษานอกจากจะเป็นแหล่งรวมของความรู้แล้ว ยังถือเป็นแหล่งรวมของกลุ่มเพื่อน การเรียนรู้ในวัยนี้จะเรียนรู้ต่อกันได้ง่าย อาจทำให้เกิดพฤติกรรมการเล่นแบบ หรือการเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อนได้ง่าย และบริบทของชุมชนและสภาพแวดล้อมภายนอกโรงเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงด้วย นอกจากนี้ สถาบันการศึกษายังเป็นสถาบันสำคัญที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและการกระทำผิดในสังคมด้วย

1.4) ปัจจัยทางด้านชุมชน/สังคม: การวิเคราะห์ถึงปัจจัยชุมชน/สังคมนั้น ต้องคำนึงถึงบริบทของสังคมที่ต่างกัน จึงทำให้สภาพปัญหาของแต่ละชุมชน สังคม มีความแตกต่างกัน ดังนั้น ปัจจัยทางด้านสังคมจึงควรวิเคราะห์ควบคู่ไปกับปัจจัยสถาบันการศึกษา เพราะจะสามารถทำให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้น หากเป็นไปในทิศทางที่ดีอยู่แล้ว ชุมชนควรมีการพัฒนาต่อไปอย่างไร แต่ทว่าหากชุมชน/สังคม มีความอ่อนแอ มีสภาพปัญหาเกิดขึ้นมาก จะนำไปสู่กรอบแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนที่เหมาะสมแต่ละชุมชนต่อไป

จากที่กล่าวมานั้น ปัจจัยนำเข้าสู่ระบบ (Input) มีตัวแปรหลายอย่างที่ส่งผลการกำหนดแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน ทั้งตัวแปรปัจจัยต่าง ๆ ทั้งปัจจัยส่วนบุคคลของเด็กและเยาวชน ปัจจัยครอบครัว ปัจจัยสถาบันการศึกษา และปัจจัยทางด้านชุมชน/สังคม โดยปัจจัยเหล่านี้ เมื่อวิเคราะห์แล้วจะส่งผลต่อปัจจัยในการกำหนดแนวทางหรือรูปแบบในการสร้างภูมิคุ้มกันเด็กและเยาวชน ทั้งวิธีการ รูปแบบ โปรแกรมที่เหมาะสม อาทิ การให้ความรู้ทางด้านยาเสพติด การให้ความรู้ทางด้านทุจริต ตลอดจน เสริมสร้างแรงบันดาลใจด้วยการนำเอาบุคคลตัวอย่างเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีกรอบป้องกันในตนเองและสามารถป้องกันเด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและการกระทำผิดในสังคมได้อย่างแท้จริง

2) กระบวนการ (process) คือ แนวทาง/วิธีการ/โปรแกรม ที่จะนำไปสู่กระบวนการในการเปลี่ยนแปลง การนำแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำผิดในสังคม ตามบริบทของสังคมไทยไปสู่การปฏิบัติ หรือกล่าวถึงวิธีการต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่ผลผลิตของระบบที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและการกระทำผิดในสังคม กล่าวคือการดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันให้มีประสิทธิภาพนั้น นอกจากการวิเคราะห์สาเหตุ สภาพปัญหาตามบริบทของชุมชน สังคม ตามปัจจัยข้างต้นแล้ว การกำหนดแนวทางหรือนโยบายเพื่อให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ก็มีส่วนสำคัญ ตลอดจน การดำเนินการนำนโยบายหรือแนวทางต่าง ๆ ลงไปสู่การปฏิบัติด้วย การกำหนดแนวทางจะต้องเหมาะสมกับเด็กและเยาวชนในแต่ละสังคม

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติผ่านการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ได้มีการจัดทำโครงการและแนวทางที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตาม จากอัตราการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ประกอบกับรูปแบบการกระทำผิดที่เกิดขึ้นใหม่ในสังคมที่มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงนำไปสู่การตระหนักถึงความสำคัญของวิธีการ กระบวนการ และโปรแกรม ที่นำมาใช้ในการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนว่ามีความเหมาะสม หรือสอดคล้องกับบริบทสังคมไทยแล้วหรือไม่ จึงต้องมีการวิเคราะห์สภาพปัญหาเพื่อกำหนดปัจจัยนำเข้าควบคู่กันไป เพื่อให้เกิดกระบวนการที่มีประสิทธิภาพและผลลัพธ์ของระบบออกมาอย่างมีคุณภาพต่อไป อย่างไรก็ตาม จากตัวอย่างการศึกษารูปแบบของต่างประเทศที่ได้ทบทวนวรรณกรรมนั้น จะพบว่า การกำหนดโปรแกรม/การฝึกอบรม ของหลายประเทศ อาทิ สหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา มีการกำหนดโปรแกรมเฉพาะด้านอย่างละเอียด ทั้งการมีส่วนร่วมของครอบครัว การอบรมเรื่องสารเสพติด โดยให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมในเด็กและเยาวชนอีกด้วย ดังนั้น หากประเทศไทยมีการนำรูปแบบ/โมเดล โปรแกรมจากต่างประเทศมาศึกษาและพัฒนา อาจทำให้เกิดกระบวนการที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนมากขึ้นและเกิดประสิทธิภาพมากกว่าในปัจจุบันได้

3) ผลลัพธ์ (output) คือ เด็กและเยาวชนมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตนเอง ไม่หันไปกระทำผิดในสังคมหรือตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคม ถือเป็นผลผลิตที่ได้จากวิธีการเชิงระบบ (systematic approach) องค์ประกอบที่เกิดจากกระบวนการในการเปลี่ยนสภาพปัญหาไปสู่จุดหมายปลายทาง ซึ่งจากการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำผิดในสังคมนั้น หากการกำหนดแนวทาง และมีการนำแนวทางไปสู่การปฏิบัติสามารถบังคับใช้ได้จริง โดยได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันด้านชุมชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ ภายใต

กรอบการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนที่สอดคล้องกับองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ทั้งปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยครอบครัว ปัจจัยสถาบันการศึกษา และปัจจัยทางด้านชุมชนสังคม จะทำให้ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากระบบนี้ สามารถสร้างภูมิคุ้มกันอันดี ลดปัจจัยเสี่ยงในการกระทำความผิด และทำให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจเบื้องต้นการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ตลอดจนสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปลอดภัยรู้เท่าทันต่อภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้น จะทำให้เด็กและเยาวชนเจริญเติบโตมาเป็นผู้ใหญ่ที่ดีและสามารถพัฒนาประเทศชาติต่อไปในอนาคตได้

จากแนวทางการป้องกันกระทำผิดของเด็กและเยาวชนและการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคมที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทยนั้น หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและทุกภาคส่วนมองเห็นความสำคัญของประเด็นดังกล่าว และมองการกำหนดนโยบายผ่านรูปแบบของทฤษฎีระบบ เพื่อเป็นตัวกำหนดแนวทาง การนำแนวทางไปสู่การปฏิบัติ และการเกิดผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ โดยกระบวนการตั้งแต่ปัจจัยนำเข้า (Input) ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ต้องคำนึงถึงระดับขั้น และปัจจัย 4 ประการที่สำคัญ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยครอบครัว ปัจจัยสถาบันการศึกษา และปัจจัยทางด้านชุมชน/สังคม ด้วยการผสมผสานแนวคิดของความผูกพันทางสังคม (Social Bonding) ในการกำหนดแนวทางเพื่อนำไปสู่แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนที่เหมาะสมตามบริบทของชุมชน/สังคมของประเทศไทย ซึ่งการนำหลักการไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีนั้น ผู้ศึกษามองว่า “สถาบันการศึกษา/โรงเรียน” เป็นสถาบันหลักสำคัญในช่วงวัยของเด็กและเยาวชน เพราะเป็นสถาบันที่มีหน้าที่ในการหล่อหลอม ชัดเกล้า และให้ความรู้เพื่อให้เด็กและเยาวชนเป็นคนดีและเป็นอนาคตที่ดีของชาติ โรงเรียน จึงกลายเป็นหน่วยงานสำคัญ ที่เป็นพลังในการขับเคลื่อนแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง แต่ทว่า การดำเนินการจะประสบความสำเร็จมิได้ หากขาดความร่วมมือหรือการบูรณาการจากหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานอิสระต่าง ๆ เพื่อร่วมกันพัฒนาแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี การดำเนินการที่กล่าวมานั้น จึงเป็นกระบวนการ (Process) ที่สำคัญในการนำแนวทางไปสู่การเปลี่ยนแปลง เพื่อป้องกันเด็กและเยาวชนจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำผิดในสังคม ตามบริบทของสังคมไทย จากกระบวนการทั้ง 2 ขั้นตอนข้างต้นที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ จึงจะนำไปสู่ผลลัพธ์ (Output) คือ การที่เด็กและเยาวชนมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตนเอง ไม่หันไปกระทำความผิดในสังคมหรือตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม และได้รูปแบบของแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชนต่อไปในสังคม

การสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำผิดในสังคม นับว่าเป็นกระบวนการสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการ

ยุติธรรมไทย เพราะการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนให้มีความเข้มแข็งทางใจ และมีความรู้ความเข้าใจเบื้องต้น การพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม และไม่ยุ่งเกี่ยวกับการกระทำผิดในสังคม ถือเป็น การตัดช่องโอกาสในการกระทำผิดในสังคมได้ การป้องกันอาชญากรรมแบบไม่เป็นทางการ (Informal Crime Prevention) ด้วยการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญที่จะทำให้อัตราการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนลดลง และเด็กและเยาวชนได้รับการพัฒนาตนเองอย่างแท้จริง เพื่อที่จะเติบโตไปเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคต จึงนำไปสู่แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำผิดในสังคมที่เหมาะสมกับประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.5 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

5.5.1 ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในส่วนของเด็กและเยาวชน รวมทั้งผู้ปกครอง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และสามารถสะท้อนปัญหา อุปสรรค และผลการดำเนินการของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ เพื่อนำไปสู่นโยบาย โมเดลต้นแบบของการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับเด็กและเยาวชน ได้อย่างแท้จริง ภายหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโคโรนาไวรัส (Covid - 19) คลี่คลายลง

5.5.2 ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในส่วนของความร่วมมือจากชุมชน และองค์กรจากภาคเอกชน ในการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนฯ เนื่องจากการดำเนินการด้านเด็กและเยาวชน ไม่ใช่เพียงแค่หน่วยงานภาครัฐเท่านั้น แต่เป็นภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งบริษัทเอกชน องค์กรอิสระ หรือองค์กรระหว่างประเทศต่าง ๆ ที่หากว่ามีการศึกษาเพิ่มเติมจากภาคส่วนอื่น ๆ อาจทำให้ข้อมูลมีความครบถ้วนสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

5.5.3 ควรมีการศึกษาแนวทางการติดตามและประเมินผลของการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนอย่างละเอียด เพื่อพัฒนาการติดตามประเมินผลต่อไป หัวใจสำคัญในการดำเนินการโครงการอย่างหนึ่ง คือการติดตามและประเมินผลโครงการ โดยหากการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป มีการศึกษาเรื่องดังกล่าวอย่างละเอียด อาจนำไปสู่แนวทางการแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และการติดตามประเมินผลได้อย่างดี เพื่อพัฒนาแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับเด็กและเยาวชน ต่อการป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและกระทำความผิดในสังคมต่อไป

5.5.4 ควรมีการศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการอย่างละเอียด เพื่อพัฒนาต่อยอดหลักสูตรเพิ่มเติมในอนาคต จากกา

ดำเนินการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ทราบว่าแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชน ทางด้านการป้องกันภัยสังคมและอาชญากรรม ได้สอดแทรกไปในหลักสูตรการเรียนการสอนขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการแล้ว โดยหากมีการศึกษาหลักสูตรอย่างละเอียดเพิ่มเติมอาจทำให้เพิ่มเติมแนวทางในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในสถาบันการศึกษาได้อย่างแท้จริง

แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหารในหน่วยงานของกระทรวงยุติธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

เรื่อง แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม : กรณีศึกษาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์

ผู้ศึกษา : นางสาวกรวรรณ คำกรเกิด

หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ประกอบไปด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลด้านที่มา นโยบาย และแนวทางการพัฒนาการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมภายใต้โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์

ส่วนที่ 3 : ข้อมูลด้านทัศนคติต่อการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ชื่อ - สกุล	
เพศ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
การศึกษา	CHULALONGKORN UNIVERSITY
ตำแหน่ง	
ประสบการณ์ทำงาน	1.
	2.
	3.

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลด้านที่มา นโยบาย และแนวทางการพัฒนาการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชน
ต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมภายใต้
โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์

2.1 หน่วยงานในความดูแลของท่านมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชน
ทั้งในการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและการเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม
อย่างไร

.....

.....

.....

2.2 ท่านมีความคิดเห็นในระดับนโยบายต่อแนวทางการพัฒนาการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและ
เยาวชนฯ ภายใต้โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ อย่างไร

.....

.....

.....

ส่วนที่ 3 : ข้อมูลด้านทัศนคติต่อการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตก
เป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

3.1 ตามทัศนคติของท่านคิดว่าปัจจุบันแนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ เป็นไป
ในทิศทางที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนในบริบทสังคมไทยหรือไม่ และมี
ข้อเสนอแนะในระดับนโยบายอย่างไร เพื่อพัฒนาแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนฯ ให้มี
ความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย และสามารถลดการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนได้
จริง

.....

.....

.....

3.2 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ (ถ้ามี)

แบบสัมภาษณ์สำหรับเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของกระทรวงยุติธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

เรื่อง แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม : กรณีศึกษาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์

ผู้ศึกษา : นางสาวกรวรรณ คำกรเกิด

หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ประกอบไปด้วย 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลด้านสภาพปัญหาของการที่เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมปัจจุบัน

ส่วนที่ 3 : ข้อมูลด้านบริบทชุมชน / สังคม ของโรงเรียนที่ส่งผลต่อการที่เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม และเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม

ส่วนที่ 4 : ข้อมูลด้านที่มา นโยบาย และปัญหาอุปสรรคของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ต่อแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม

ส่วนที่ 5 : ข้อมูลด้านทัศนคติต่อการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ชื่อ - สกุล	
เพศ	
การศึกษา	
ตำแหน่ง	
ประสบการณ์ทำงาน	1.
	2.
	3.

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลด้านสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนที่ส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมปัจจุบัน

2.1 สภาพปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนที่ส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมมีสาเหตุมาจากอะไร

2.1.1 ลักษณะของครอบครัว มีส่วนเกี่ยวข้องหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2.1.2 ลักษณะของการคบเพื่อนและสังคม มีส่วนเกี่ยวข้องหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2.1.3 ลักษณะของสภาพแวดล้อมและบริบทสังคม บริเวณโรงเรียน มีส่วนเกี่ยวข้องหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2.1.4 ลักษณะของกลไกการป้องกันตนเอง (Defense mechanisms) มีส่วนเกี่ยวข้องหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2.2 แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน ที่ส่งผลต่อการป้องกันตนเองต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม มีลักษณะอย่างไร

.....

ส่วนที่ 3 : ข้อมูลด้านบริบทชุมชน / สังคม ของโรงเรียนที่ส่งผลต่อการที่เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม และเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม

3.1 สภาพของชุมชน/สังคม และบริเวณโดยรอบของโรงเรียน (ตามกลุ่มตัวอย่าง) ในปัจจุบันมีลักษณะอย่างไร

.....

3.2 สภาพของชุมชน/สังคม บริเวณโดยรอบของโรงเรียน (ตามกลุ่มตัวอย่าง) มีส่วนสำคัญโดยตรงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมของเด็กและเยาวชนหรือไม่ อย่างไร

.....

3.3 สภาพของชุมชน/สังคม บริเวณโดยรอบของโรงเรียน ที่ดีและควรเป็นลักษณะต้นแบบของการป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมของเด็กและเยาวชนควรมีลักษณะอย่างไร

.....

ส่วนที่ 4 : ข้อมูลด้านที่มา นโยบาย และปัญหาอุปสรรคของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ต่อแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม

4.1 หน่วยงานของท่านมีบทบาทสำคัญต่อทางการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมอย่างไร

.....
.....
.....
4.2 หน่วยงานของท่านมีแนวทางการดำเนินงานตามนโยบายของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปลักษณ์
อย่างไร

.....
.....
.....
4.3 จากการดำเนินงานโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปลักษณ์ หน่วยงานของท่านพบปัญหาอุปสรรค
หรือข้อจำกัดในการดำเนินการอย่างไร

4.3.1 ปัญหาด้านการกำหนดนโยบาย

4.3.2 ปัญหาด้านแนวทางการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

4.3.3 ปัญหาด้านกำลังคน หรือเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ (ผู้ทำหน้าที่แก้ไข)

4.3.4 ปัญหาด้านเนื้อหาของกิจกรรม และการดำเนินกิจกรรม (วิธีการแก้ไข)

4.3.5 ปัญหาด้านผู้เข้าร่วมกิจกรรม (ผู้รับการแก้ไข)

4.3.6 ปัญหาด้านระยะเวลาของการดำเนินโครงการ

4.3.7 ปัญหาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

4.4 จากการดำเนินงานโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ที่ผ่านมา ท่านคิดว่าโครงการดังกล่าวสามารถดำเนินกิจกรรม ในรูปแบบของการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนฯ ที่เหมาะสมแล้วหรือไม่ และมีข้อเสนอแนะอย่างไรต่อการดำเนินงานในระยะต่อไป

ส่วนที่ 5 : ข้อมูลด้านทัศนคติต่อการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

5.1 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร ต่อการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนฯ ที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

.....

.....

.....

5.2 ท่านคิดว่าในปัจจุบันแนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมแล้วหรือไม่ และควรเสนอแนะอย่างไรเพื่อให้การสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนฯ ให้มีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย และสามารถลดการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนได้จริง

.....

.....

.....

5.3 ท่านคิดว่าการบูรณาการหน่วยงานอื่น ๆ อาทิ หน่วยงานอิสระ หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานในระดับชุมชน เพื่อมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย หรือการดำเนินงานเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนฯ มีส่วนสำคัญหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

5.4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์สำหรับเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

เรื่อง แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่อ
อาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม : กรณีศึกษาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์

ผู้ศึกษา : นางสาวกรวรรณ คำกรเกิด

หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ประกอบไปด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลด้านบริบทชุมชน / สังคม ของโรงเรียนที่ส่งผลต่อการที่เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่อ
อาชญากรรม และเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม

ส่วนที่ 3 : ข้อมูลด้านนโยบายของหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนที่เกี่ยวกับการป้องกันตนเอง
จากภัยสังคมและการกระทำความผิดในสังคมที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนไทยในปัจจุบัน

ส่วนที่ 4 : ข้อมูลด้านทัศนคติต่อการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการ
ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ชื่อ - สกุล	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
เพศ	CHULALONGKORN UNIVERSITY
การศึกษา	
ตำแหน่ง	
ประสบการณ์ทำงาน	1.
	2.
	3.

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลด้านบริบทชุมชน / สังคม ของโรงเรียนที่ส่งผลต่อการที่เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่อ
อาชญากรรม

และเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม

2.1 ท่านคิดว่าภาพรวมของสภาพของชุมชน/สังคม และบริเวณโดยรอบของโรงเรียนในปัจจุบันมี
ส่วนเกี่ยวข้องกับการเกิดอาชญากรรมหรือการกระทำผิดหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2.2 สภาพของชุมชน/สังคม บริเวณโดยรอบของโรงเรียน ที่ดีและควรเป็นลักษณะต้นแบบของการ
ป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมของเด็กและเยาวชนควรมีลักษณะ
อย่างไร

.....

.....

.....

ส่วนที่ 3 : ข้อมูลด้านนโยบายของหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนที่เกี่ยวกับการป้องกัน
ตนเองจากภัยสังคมและการกระทำผิดในสังคมที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนไทยในปัจจุบัน

3.1 ปัจจุบันนี้ หลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนได้มีการปลูกฝังเรื่องการป้องกันตนเองจาก
การตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมหรือการกระทำผิดในสังคมในรายวิชาใดหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

3.2 หากไม่มีการเรียนการสอนในเรื่องดังกล่าว หน่วยงานได้มีการจัดระบบหลักสูตรหรือวางแผน
รูปแบบการเรียนการสอนในโรงเรียนเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

3.3 หน่วยงานของท่าน มีข้อจำกัด หรืออุปสรรคในระดับการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีการสร้างภูมิคุ้มกันหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

3.4 ท่านคิดว่าแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน ที่ส่งผลต่อการป้องกันตนเองต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำผิดในสังคมที่ดีควรมีลักษณะอย่างไร และหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนมีส่วนสำคัญกับแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันดังกล่าวหรือไม่ อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

ส่วนที่ 4 : ข้อมูลด้านทัศนคติต่อการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

4.1 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร ต่อการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนฯ ที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

.....

.....

.....

4.2 ท่านคิดว่าในปัจจุบันแนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมแล้วหรือไม่ และควรเสนอแนะอย่างไรเพื่อให้การสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนฯ ให้มีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย และสามารถลดการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนได้จริง

.....

.....

.....

4.3 ท่านคิดว่าการบูรณาการหน่วยงานอื่น ๆ อาทิ หน่วยงานอิสระ หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานในระดับชุมชน เพื่อมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย หรือการดำเนินงานเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนฯ มีส่วนสำคัญหรือไม่ อย่างไร

4.4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหาร และครู อาจารย์ในโรงเรียน/สถาบันการศึกษา

เรื่อง แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่อ
อาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม : กรณีศึกษาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์

ผู้ศึกษา : นางสาวกรวรรณ คำกรเกิด

หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ประกอบไปด้วย 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลด้านสภาพปัญหาของการที่เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมปัจจุบัน

ส่วนที่ 3 : ข้อมูลด้านบริบทชุมชน / สังคม ของโรงเรียนที่ส่งผลต่อการที่เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม และเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม

ส่วนที่ 4 : ข้อมูลด้านการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม ผ่านโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์

ส่วนที่ 5 : ข้อมูลด้านทัศนคติต่อการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ชื่อ - สกุล	
เพศ	
การศึกษา	
ตำแหน่ง	
ประสบการณ์ทำงาน	1.
	2.
	3.

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลด้านสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนที่ส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมปัจจุบัน

2.1 สภาพปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนที่ส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมมีสาเหตุมาจากอะไร

2.1.1 ลักษณะของครอบครัว มีส่วนเกี่ยวข้องหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2.1.2 ลักษณะของการคบเพื่อนและสังคม มีส่วนเกี่ยวข้องหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2.1.3 ลักษณะของสภาพแวดล้อมและบริบทสังคม โรงเรียน มีส่วนเกี่ยวข้องหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2.1.4 ลักษณะของกลไกการป้องกันตนเอง (Defense mechanisms) มีส่วนเกี่ยวข้องหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2.2 ปัญหาที่เป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบน ที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนในโรงเรียน มีอะไรบ้าง อย่างไร อาทิ ปัญหาการทำแท้ง ปัญหาติดยาเสพติด

.....

 2.3 แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน ที่ส่งผลต่อการป้องกันตนเองต่อ
 การตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม มีลักษณะอย่างไร

.....

 ส่วนที่ 3 : ข้อมูลด้านบริบทชุมชน / สังคม ของโรงเรียนที่ส่งผลต่อการที่เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่อ
 อาชญากรรม

.....

 และเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม

.....

 3.1 สภาพของชุมชน/สังคม และบริเวณโดยรอบของโรงเรียน (ตามกลุ่มตัวอย่าง) ในปัจจุบันมี
 ลักษณะอย่างไร

.....

 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

.....

 3.2 สภาพของชุมชน/สังคม บริเวณโดยรอบของโรงเรียน (ตามกลุ่มตัวอย่าง) มีส่วนสำคัญโดยตรง
 ต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมของเด็กและเยาวชนหรือไม่ อย่างไร

.....

 3.3 สภาพของชุมชน/สังคม บริเวณโดยรอบของโรงเรียน ที่ดีและควรเป็นลักษณะต้นแบบของการ
 ป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมของเด็กและเยาวชนควรมีลักษณะ
 อย่างไร

.....

 ส่วนที่ 4 : ข้อมูลด้านที่มา นโยบาย และปัญหาอุปสรรคของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ต่อแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม

4.1 ท่านและบุคลากรของโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์หรือไม่ อย่างไร

.....

4.2 ท่านมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมตามแนวทาง นโยบายของโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์อย่างไร

.....

4.3 จากการดำเนินงานโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ที่ผ่านมา ท่านพบปัญหาอุปสรรคหรือข้อจำกัดในการดำเนินการอย่างไร

4.3.1 ด้านแนวทางการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

.....

4.3.2 ปัญหาด้านเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ (ผู้ทำหน้าที่แก้ไข)

4.3.3 ปัญหาด้านเนื้อหาของกิจกรรม และการดำเนินกิจกรรม (วิธีการแก้ไข)

4.3.4 ปัญหาด้านเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ (ผู้รับการแก้ไข)

4.3.5 ปัญหาด้านระยะเวลาของการดำเนินโครงการ

4.3.6 ปัญหาด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

4.4 จากการดำเนินงานโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์ที่ผ่านมา ท่านคิดว่าโครงการดังกล่าวสามารถดำเนินกิจกรรม ในรูปแบบของการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนฯ ที่เหมาะสมแล้วหรือไม่ และมีข้อเสนอแนะอย่างไรต่อการดำเนินงานในระยะต่อไป

ส่วนที่ 5 : ข้อมูลด้านทัศนคติต่อการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

5.1 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร ต่อการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนฯ ที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

.....

.....

.....

5.2 ท่านคิดว่าในปัจจุบันแนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมแล้วหรือไม่ และควรเสนอแนะอย่างไร เพื่อให้การสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนฯ ให้มีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย และสามารถลดการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนได้จริง

.....

.....

.....

5.3 ท่านคิดว่าปัจจุบัน โรงเรียนให้ความสำคัญกับการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนฯ และให้ความรู้ในการป้องกันตนเองที่เหมาะสมแล้วหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

5.4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

.....

.....

.....

แบบสนทนากลุ่มสำหรับเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของกระทรวงยุติธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

เรื่อง แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม : กรณีศึกษาโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์

ผู้ศึกษา : นางสาวกรวรรณ คำกรเกิด

หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม

คำชี้แจง : แบบสนทนากลุ่มชุดนี้ประกอบไปด้วยประเด็นที่เกี่ยวข้อง 6 ประเด็น ได้แก่

ประเด็นที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปของผู้สนทนากลุ่ม ทั้ง 5 ท่าน

ประเด็นที่ 2 : สภาพปัญหาของการที่เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมปัจจุบัน

ประเด็นที่ 3 : ปัจจัยของบริบทชุมชน / สังคม ของโรงเรียนที่ส่งผลต่อการที่เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม และเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม

ประเด็นที่ 4 : แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคม ผ่านโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์

ประเด็นย่อยที่ 4.1 ปัญหา อุปสรรคของการดำเนินโครงการ

ประเด็นย่อยที่ 4.2 ผลการดำเนินโครงการในปีที่ผ่านมา

ประเด็นที่ 5 : ทศนคติของผู้สนทนากลุ่มต่อการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

ประเด็นที่ 6 : แนวทางการพัฒนานโยบายและรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันตนเอง จากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำความผิดในสังคมที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

บรรณานุกรม

- Black's Law Dictionary. (1968). *Definitions of the Terms and Phrases of American and English Jurisprudence, Ancient and Modern*. <https://www.latestlaws.com/wp-content/uploads/2015/04/Blacks-Law-Dictionary.pdf>
- Brody et. al & Weiss, P. (2010). Vaginal orgasm is associated with vaginal (not clitoral) sex education, focusing mental attention on vaginal sensations, intercourse duration, and a preference for a longer penis. *Journal of Sexual Medicine*.
- Children and Young Person Act (CYPA). (2001). <https://sso.agc.gov.sg/Act/CYPA1993>
- Creighton. (2005). *THE PUBLIC PARTICIPATION HANDBOOK*. <https://smartnet.niua.org/sites/default/files/resources/Public%20Participation%20Handbook.pdf>
- Dennis Rosenbaum, a. G. H. (1998). *Assessing the Effects of School-based Drug Education: A 6-year Multilevel Analysis of Project D.A.R.E.* *Journal of Research in Crime and Delinquency*.
- Department of Justice. (2018). *About OJJDP*. <https://ojjdp.ojp.gov/about>
- Farrington, D. P. (2000). *Explaining and preventing crime: The globalization of knowledge; The American Society of Criminology 1999 presidential address*.
- Hirschi Travis, a. M. R. G. (1995). *Control theory and the life course perspective*.
- Kailyn Champlin. (2015). Juvenile Delinquency. <https://legaldictionary.net/juvenile-delinquency/>
- Michael Shader. (2003). Risk factors for delinquency: An overview (NCJ 207540). <https://www.ojp.gov/pdffiles1/ojjdp/frd030127.pdf>
- National Institute of Justice. (2020). Program Profile: Adults in the Making (AIM). <https://crimesolutions.ojp.gov/ratedprograms/365>
- Paul J. Brantingham, F. L. F. (1976). *A Conceptual Model of Crime Prevention*.
- Prairie View A & M University. (2020). The Texas Juvenile Crime Prevention Center. <https://www.pvamu.edu/cojpp/texas-juvenile-crime-prevention-center/>
- Sceldon and Glueck E. (1964). *The Origins of Crime*.
- Susan T. Ennett et al. (1994). *Resistance Education? A Meta-Analysis of Project D.A.R.E. Outcome Evaluations*. *American Journal of Public Health*.

- Travis Hirschi, Michael Gottfredson. (1990). *A General Theory of Crime*. Stanford University Press.
- UNICEF. (2559). สิทธิที่เด็กควรได้รับ. <https://unicefthailand.wordpress.com/tag/สิทธิที่เด็กควรได้รับ/>
- UNICEF. (2562). อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. <https://www.unicef.org/thailand/th/reports/convention-on-the-right-of-the-child-youth-government>. (2010). Drug Abuse Resistance Education (DARE). <https://youth.gov/content/drug-abuse-resistance-education-dare>
- เสริน ปุณณะหิตานนท์. (2558). การกระทำผิดในสังคม สังคมวิทยาอาชญากรรม. ศูนย์หนังสือจุฬา. กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. (2555). อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. <http://www.rlpd.go.th/rlpdnew/2012-11-20-03-58-45/2012-11-20-04-34-21/703-2012-11-20-07-15-43#>
- กรวรรณ คำกรเหตุ. (2560). แนวทางการพัฒนาโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของผู้ต้องขังในเรือนจำโครงสร้างเบา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- กระทรวงยุติธรรม. (2560). มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2560 เรื่อง กรอบแนวทางในการป้องกันอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ.
- กองบัญชาการตำรวจนครบาล. (2532). ตำรวจชุมชนสัมพันธ์และประชาสัมพันธ์. โปปรินท์.
- กองส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต. (2562). คู่มือสร้างสรรค์พลังใจให้วัยทีน. บริษัทปิยอนด์พับลิชชิง จำกัด.
- ชัตติยา รัตนติลก และคณะ (2560). การพัฒนาระบบการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเฉพาะรายแบบไร้รอยต่อ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม.
- ศทาร์ตัน เฮงตระกูล. (2555). วัยรุ่น : ยุวอาชญากรและเหยื่ออาชญากรรม. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JTJS/article/view/246000/167138>
- ชัยยุทธ ศิริสุทธิ. (2546). การบริหารทรัพยากรมนุษย์ และทรัพยากรการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชาญคณิต ก.สุริยะ. (2552). การทดสอบโครงสร้างทฤษฎีการควบคุมตนเองต่ำในเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในศูนย์ฝึกและสถานพินิจทั่วประเทศ. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยธนบุรี.
- ชาญคณิต กฤตยา สุริยะมณี และ อุนิษา เลิศโตมรสกุล. (2552). การศึกษาหาแนวทางในการป้องกันอาชญากรรมแบบไม่เป็นทางการ: กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.
- ชาญชัย อาจิมสมาจาร. (2540). การบริหารการศึกษา. พิมพ์ดี.
- ทิตนา แคมมณี และคณะ. (2545). วิทยาการด้านการคิด. เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมเนจเม้นท์.

- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2546). การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐานเทคนิคและกรณีตัวอย่าง. 598 Print.
- นวลจันทร์ ทศนชัยกุล. (2548). อาชญากรรม (การป้องกัน: การควบคุม).
- นัทธี จิตสว่าง. (2555). การป้องกันอาชญากรรม: บทบาททวนวรรณกรรม.
<https://www.gotoknow.org/posts/678179>
- บุญเพราะ แสงเทียน. (2540). คำบรรยายกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน.
 โรงพิมพ์พิมพ์อักษร.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. บริษัทเพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.
- ปกรณ์ มณีปกรณ์. (2537). อาชญาวินัยและทัณฑวิทยา. เอ็ม.ที.เพรส.
- ปกรณ์ มณีปกรณ์. (2555). ทฤษฎีอาชญวิทยา. ห้างหุ้นส่วนจำกัด เวิลด์เทรต ประเทศไทย.
- ประเวศ วะสี. (2542). ชุมชนเข้มแข็ง : ทูทางสังคมของไทย. สำนักงานกองทุนเพื่อสังคมธนาคาร
 ออมสิน.
- ประชุม รอดประเสริฐ. (2543). นโยบายและการวางแผน : หลักการและทฤษฎี เนติกุลการพิมพ์.
- ปริดา เจษฎารางกุล. (2550). การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนในเขต เทศบาล
 เมืองคูต อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2535). เหตุอาชญากรรม. เอกสารวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พัชรินทร์ ชำศิริพงษ์. (2559). การสร้างความเข้มแข็งทางใจของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในคดี
 ยาเสพติด มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พัลลภ พิสิษฐ์สังฆการ. (2546). คำอธิบายพร้อมรวมคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับพระราชบัญญัติจัดตั้ง
 ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติม
 พ.ศ. 2543. ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร.
- พีรพล ไชยพงศ์. (2539). การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการรักษาความปลอดภัยเกี่ยวกับชีวิต
 ร่างกายและทรัพย์สินของประชาชน: ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลอ้อมน้อย อำเภอ
 กระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พาทิมะห์ ชันธศักดิ์. (2558). สาเหตุการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนและกระบวนการพิจารณา
 คดีเด็กและเยาวชน ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน
 และครอบครัว พ.ศ. 2553 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. http://intra.polsci.pn.psu.ac.th/edu_sha/files/03-06-2015_15-26-06_2-11.pdf
- ภิญโญ แสงภู. (2550). การฟื้นฟูแก้ไขและป้องกันการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน. วิทยาลัย
 การยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.
- มณฑิรา จารุเพ็ง. (2560). การศึกษาและพัฒนาภูมิคุ้มกันทางจิตของวัยรุ่นไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
 วิโรจน์ประสานมิตร.

- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช. (2555). เศรษฐศาสตร์ความสุข (Economics of happiness).
<https://www.stou.ac.th/stouonline/lom/data/sec/Alternative/05-02-01.html>
- ระบบสารสนเทศสถานีตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2563). สถิติฐานความผิดคดีอาญา (คดี 4 กลุ่ม) หน่วยงาน ทั่วประเทศ <http://pitc.police.go.th/dirlist/dl.php>
 ราชบัณฑิตยสถาน. (2534).
- วรรณิการ์ ภูมิวงศ์พิทักษ์. (2540). ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการ
 ครอบครัวและชุมชนพัฒนา: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนดวงแข เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วารุณี ภูริสินสิทธิ์. (1978). การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน: แนวความคิดทางสังคมวิทยา.
 โอเดียนสโตร์.
- วีระ สุภากิจ. (2539). ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติในโรงเรียน.
 สุวีริยาสาส์น.
- สดศรี สัตยธรรม น้าประเสริฐ. (2524). กระบวนการพิจารณาคดีอาญาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมพร รุ่งเรืองกลกิจ และ อิงคภา โคตนารา. (2555). การพัฒนาแบบประเมินทัศนคติต่อเพศภาวะ.
 วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ.
- สรรค์ชัย โปธิสุวรรณ. (2563). การวิจัยและพัฒนาเครือข่ายเยาวชนเพื่อป้องกันการกระทำผิดและ
 ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมด้วยกระบวนการสื่อสังคมออนไลน์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ.
- สรารุช เบญจกุล. (2551). บทบาทศาลในการคุ้มครอง “เหยื่ออาชญากรรม”. <https://mgronline.com/daily/detail/9510000032257>
- สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2563a). แนวทางการดำเนินโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์.
<http://www.oja.go.th/TH/wp-content/uploads/2018/11/JusticeSchoolS.pdf>
- สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2563b). รายงานผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์
 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563.
- สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม. (2561). โครงการโรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์.
<https://www.oja.go.th/TH/justicesupport/>
- สำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2563). ความหมายเด็กและเยาวชน.
<http://www.mhs-ju.ago.go.th/index.php/artical/2-uncategorised/13-history1>
- สุดสงวน สุธีสร. (2543). เหยื่ออาชญากรรม. ม.ป.ท.
- สุดสงวน สุธีสร. (2558). อาชญาวิทยา. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุนิรัตน์ จันทร์รัก. (2552). แบบจำลอง CIPP Model. <https://www.gotoknow.org/posts/453748>

สุพัตรา สุภาพ. (2539). ปัญหาสังคม. ไทยวัฒนาพานิช.

สุภาวดี นวลมณี. (2555). คู่มือจัดกิจกรรมพัฒนาความเข้มแข็งทางใจในเด็กและเยาวชน.

กรมสุขภาพจิต.

สุรีย์ กาญจนวงศ์ และคณะ. (2549). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การศึกษาปัญหาที่เป็นสาเหตุการ
กระทำความผิดของเด็กและเยาวชน. มหาวิทยาลัยมหิดล.

อภิวุฒิ นະวาระ. (2560). มาตรการลงโทษทางอาญา : ศึกษากรณีเด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำใน
ความผิดฐานลักลอบค้ายาเสพติด มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

อรนุช มหัทธยานนท์. (2545). ความหมายและประเภทของระบบ กระบวนการศึกษาธิการ.

อัฒณพ ชูบำรุง และอุษิษา เลิศโตมรสกุล. (2555). อาชญากรรมและอาชญาวิทยา. โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุดมเกียรติ ทองปิ่น. (2560). การพัฒนารูปแบบวิธีการป้องกัน แก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเด็กและ
เยาวชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหามกุฏราชวิทยาลัย.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวกรวรรณ คำกรเกิดุ
วัน เดือน ปี เกิด	14 มิถุนายน 2536
สถานที่เกิด	กรุงเทพฯ ประเทศไทย
วุฒิการศึกษา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขานโยบายสังคมและการบริหารงานยุติธรรม ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ (บริหารงานยุติธรรมและความปลอดภัย)
ผลงานตีพิมพ์	แนวทางการพัฒนาโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของผู้ต้องขัง ในเรือนจำโคราชสร้างเบา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY